Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه

||||||||||||||||||||||||||||||

کتاب :: فضل الرحیم د قران پاک پښتو تفسیر

لیکوال:: علامه محمد معین الدین ابوالفضل

خپرونکي :: دبېنوا پانه

دخپریدو طرز :: پرلپسې لړۍ

کمپوز/ ډیزاین ::خپله لیکوال

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د(أعوذ بالله) تفسيراو تحقيق :

بسم الله الرحمن الرحيم

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرهُ وَنُؤْمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا ،مَن يَّهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْهُ فَلَاهَادِيَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّااللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ .

أمابعد : فَيَقُولُ الْعَبْدُالْعَاصِيْ اَلخاطئ احقرالمخلوقين ابوالفضل محمد معين الدين ابن مقرء القران صاحب البنان المرحوم قاري بلوخ غفرالله له هذاتفسيرالقران الكريم بلغة البشتو قدبذلتُ كل جهدي فيه في تفسيرايات القران الكريم كلمةً كلمةً ثم في تحقيقهاوتفصيلهاحرفاًحرفا بحيث يكونُ نافعاًاشدالنفع للعوام ومغنياً وكافياً غاية الاغناءِوالكفاية للخواص وفقني الله لاتمامه وجعله الله سبباًلرضاه ولارضائه اياي في دنياه وعقباه ومقبولاًلكل مخلوقاته ونافعاًلعوامهم وخواصهم ورجالهم ونسائهم ،امين ويرحم الله عبداً قال امين .وهاانا اشرع وعلي الله اتوكل

د(أعوذبالله من الشيطان الرجيم) ترجمه اوتحقيق :

(أَعُوذُ) پناه غواړم (بِاللهِ) په خدایٔ (مِنَ الشَّيطَانِ) له شيطانه (الرَّجِيمِ) ويستل سوي ،يا سنگسارسوي ــ يعني په لعنت سره د الله جل جلاله ،يا شړل سوي يعني له رحمت څخه د الله (جل جلاله)

يعني په قدرت اوپه حفظ ،اوساتنه د الله پاک سره، له هغه شيطان څخه پناه غواړم کوم چي د الله (جل جلاله) له رحمت څخه شړل سوئ دئ ،اود الله پاک د لعنت په ډېرو سنگسارسوئ او ويشتل سويدئ ـــ يعني له دې څخه په الله جل جلاله پناه غواړم چي شيطان ملعون و دين ،اوياودنياځما ته ضرر راورسوي ،اويادَئ ملعون ماله کولو څخه د هغه کار راوگرځوي چي الله پاک زه په کولو دهغه کارسره مأمور کړئ يم ،اويامي پرهغه کارباندي راوپاره وي ،راپورته مي کړي، باعث مي کړي کوم چي الله پاک زه له کولوڅخه د هغه کار منع کړئ يم .

ځکه شيطان هغه دښمن دئ چي له انسان څخه يې پرته له الله (جل جلاله) بل هيڅوک نه سي دفعه کولائ .

تفـــــصيل

پوسه چي ده اعوذبالله دويلو په حکمتوکښي يو حکمت مفسرينوداذکرکړيدئ چي دقران کريم په تلاوت شروع کول داسي مثال لري لکه يوڅوک چي ديوه بادشاه ودربارته اووحضورته ورداخليږي ، اودا معلوم خبرده چي دبادشاه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحضورته بي له اجازت غوښتلويوڅوک نسي ورتللاى نودقران كريم دتلاوت په سركښي اعوذبالله ويل داسى مثال لري چي ګواكي دغه سړي له الله پاك څخه دده وعظيم حضورته كوم چي هغه دلته عبارت دئ له كلام پاك دده څخه دورداخليدلواجازت غواړي ، نواعوذبالله ويل په حكم كښي داجازت غوښتلوسودورداخليدلوودربارالهي ته ، خوزما احقر په قاصرعلم كښي داخبره راګرځي چي اعوذبالله ويل په حكم كښي ددي دئ چي ګواكي دغه سړي له الله پاك څخه دده ودربارته دورداخليدلواجازه وغوښتله اوالله پاك هم اجازه وركړه . ځكه چي دبادشاه ودربارته صرف په اجازه غوښتلوسره يوسړي نسي ورداخليدلاى ترڅوچي دبادشاه له لوري اجازه ورنه كړه سي، پاته سوه داخبره چي د اعوذبالله ويل په څه وجه وتلاوت كوونكي ته له الهي لوري څخه په حكم كښي داجازت وركولوهم دئ نوددي جواب دادئ چي څرنګه چي الله پاك فرمايلي دي.

(فَإِذَاقَرَئْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْبِاللهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيْمِ)يعنى نوهغه وخت چى اراده وكړى ته يعنى اى رسوله دقرائت دقران نوپناه وغواړه په الله سره له شيطان رټل سوى څخه

نوګواكي دالله پاك له طرفه وتلاوت كوونكي ته داسي فرمايل سويدي چي كله چي ته اعوذبالله ووايې نوزماله طرفه څخه وتاته اجازه ده چي زما ودربارته راداخل سي يعني زما دكلام په تلاوت شروع وكړي.

دوهم حكمت داعوذبالله په ويلو كښي دادئ چي اعوذبالله ويل داسي مثال لري لكه ويوه بادشاه ته چي ددي دپاره يوڅوک واسطه برابره كړي چي بادشاه دَيْ وخپل حضورته ومني، ځكه چي داعوذبالله په ويلوكښي دشيطان ملعون سخت توهين اومذمت موجوددئ اوله ده څخه دبيزاره كيدلو اظهار دئ اوداثابته خبره ده چي دبادشاه ددښمن توهين څوک وكړي اوله هغه څخه خپله بيزاري ښكاره كړي نودا ودغه بادشاه ته دتقرب سبب ګرځئ نو څرنګه چي شيطان ملعون د الله پاك اودهغه ددوستانوپه دښمنانو كښي ترټولو لوى دښمن دئ نوپه دي وجه دده توهين اوله ده څخه دبيزارئ اظهار والله جل جلاله ته دنزديكت سبب ګرځي.

دريم حكمت داعوذبالله په ويلوكښي دادئ چي دقران پاك تلاوت وډيروداسي امورو ته ضرورت لري چي كه تلاوت كونكئ هغه اموروپه ځان كښي رانه ولي نو دثواب پرځاي به دغه تلاوت ود ته سبب دعذاب جوړسي لكه تصفيه دنيت اواخلاص اوحضوردزړه اودغه راز نورادبيات

پوه سه چي د شيطان لفظ په عربي زبان كښي يا له (شَطَنَ) څخه مأخوذ دئ چي معنى يې ده : ليري سوئ . نوشيطان به په معنى د(بعيد) شي ، يعني ليري له رحمت څخه د خداىٔ پاك ، ايا ليري له هره خيره او پردغه تقديربه دشيطان په لفظ كښي نون له أصلي حروفو څخه سي .

اويا له (شَاطَ) څخه مأخوذ دئ چي په معنى د (بَطَلَ) دئ.پردغه تقدير به شيطان په معنى دباطل سي او الف اونون به دواړه يكښي زائد سي . (تفسير بيضاوي او مظهري)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي د شيطان لفظ که څه هم په إبليس او دده په اولاده کښي شهرت لري، خو له دې سره سره و هر مُتَمَرِّد او سرکښه ته کوم چي په خپله هم گمراه وي اود نورو خلگو په گمراه کولوکښي هم کوښښ کوي هم شيطان ويل کيږي .

اونظر ودغي معنی ته شيطان پر دوه قسمه دئ : يو شيطان الإنس دئ ،اوبل شيطان الجن دئ لکه چي الله (جل جلاله) په يوه مبارک آيت کښي فرمايلي دي :

)وَكَذَالِکَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الإِنْسِ وَ الْجِنِّ(

يعني اواې رسوله لکه چي تالره موږ شيطانان د انسانانو اودپيرانانو دښمنان گرځولي دي ،دارنگه هرنبي لره موږ دغه دواړه قسمه د شيطانانو دښمنان گرځولي ؤ .

مطلب دادئ چي هر هغه انسان چي په ظاهره شکل کښي خو انسان وي ،مگرله الله اود الله له دين څخه سرکښه وي ،اودمؤمنانو،مسلمانانو په دښمني کښي لوېدلئ وي .

اولکه څنگه چي په خپله بې دينه وي نور هم بې دينه کوي ،ودغه رازانسان ته هم شيطان ويل کيږي ،بلکه دغه قسم انسان تر أصلي شيطان ،دشيطان په نامه سره ډير لائق دئ .

ځکه چي اصلي شيطان چي جني شيطان دئ له دې وجي چي دَئ په حقيقت کښي له انسان څخه بيل دئ، د انسان ودين اودنياته دومره ضرر نه سي رسولائ لکه څرنگه چي يې إنسي شيطان رسولائ سي .

په موجوده وخت کښي چي انسي شيطانان بيخی ډيردی کوم چی په خپله هم بی لاری دي اونورخلگ هم بيخې په اسانی سره بی لاری کوی نوکه ددوئ پرحال باندی يوڅوک نظر واچوی نوپه دی به ښه پوه سی چی بيشکه چي انسی شيطان ترجنی شيطان ډيربددئ اودابه ورته معلومه سی چي څونه خلگ چي انسي شيطان له سمي لاري څخه اړوي نوجني شيطان دهغه په سلمه حصه کار نه سي کولائ . ځکه څونه خلگ چي په دغه حاضردَور کښي انسی شيطانانودخپلو شيطاني فريبونو په سبب په ډيره لږ موده کښي له سمي لاري څخه واړول اوياېې اړه وی اوهمدارنگه څونه ضررچي د مسلمانانوودين اودنيا ته او د دوی ننگ او ناموس ته او د دوی و عنعناتوته دوئ وررسوی نوجني شيطانانو په پيړيو ،پيړيو عُشرعَشير دهغه نه سوائ کولائ .

پوه سه چي شيطان که انسي وي اوکه جني وی د خروړي اويا دليوني سپي په مثال دئ د يوچا له کور څخه چي خروړئ يالیونئ سپئ پر يو چا باندي راوغورځي نو دغه سړئ ددغه سپي و مالک ته ناري وروهي چي درروه داسپئ دي دروگرزوه

(دأعوذ بالله) د ويلو مطلب هم دادئ چي پروردگاره دغه ستاخروړئ او ليونئ سپئ چي شيطان الإ نس والجن دئ له ماڅخه دروگرځوه .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کومو ځایوکښې (أعوذبالله) ویله کیږي ؟

محترمو که څه هم د(أعوذبالله) ویل خو په هروخت کښې د مسلمان لپاره په کاردئ ،خو ځینې ځایونه د شرعي دلائولله مخې د) أعوذبالله) ویلو لپاره په مشخص ډول په ګوته سوي دي چې اول له هغو ځایو څخه دقرآن کریم د تلاوت دشروع ځائ دئ ، چې کله یو مسلمان دقرآن کریم تلاوت شروع کوي نوپه سرکښې بې أعوذبالله وایې

په دلیل ددې قول د خدائ (جل جلاله) چې :

]فَإِذَاقَرأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيْمِ [

یعني کله چې ته ،اې رسوله، د قرآن کریم د ویلواراده وکړې نورومبئ (أعوذبالله من الشیطان الرجیم) وایه .

۲دوهم : دلمانځه په اول رکعت کښې له (سبحانک اللهم) څخه وروسته .

۳دریم په وخت دغضب کښې، لکه چې له سلیمان بن صرد (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چې ده وویل چې : دوو۲ نفرو دنبي علیه السلام په حضورکښې په داسې حال کښې چې موږ هم دده په حضورکښې ناست وو ویوه اوبل ته بَد رَد په داسې حال کې ویل چې هریو په غضب کښې ؤ ،اومخ یې تک سور ګرځیدلئ ؤ . نونبي (صلی الله علیه وسلم) وفرمایل چې : بېشکه زه په یوه داسې کلمه عالم یم چې که چیري هر یوه له دوی‌څخه هغه کلمه ویلې وائ نودغه غصه اوغضب به ورڅخه تللئ وائ ،چې هغه کلمه (أعوذبالله من الشیطان الرجیم) ده .

۴څلرم : په وخت کښې د داخلیدو وبیت الخلاء ته لکه چې له حضرت أنس (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چې نبي (علیه الصلاة والسلام) چې به کله اراده د داخلیدو وبیت الخلاء ته وکړه، نو به یې وویل: اللّهم إنِّي أعُوذُ بِكَ مِنَ الخُبُثِ وَالخَبَائِثِ .

یعني اې الله پاکه بېشکه زه پناه غواړم په تا له نرانو دشیطانانو،اوله ښځو د شیطانانو .

۵پـــنـــځم : کله چې انسان دسپي غفا ،یا دخره اِنګاره واوري .لکه چې رسول (علیه السلام) فرمایلي دي : کله چې په شپه کښې تاسي د سپي غفا یا دخره اِنګاره واورئ نو (أعوذبالله) وایاست .ځکه چې دغه سپئ او خر په دغه وخت کښې هغه څه ویني چې تاسي یې نه وینئ .

٦ شپږم : د خوف او دویري په وخت کښې . لکه چې روایت دئ چې : داسلام پیغامبربه وخپلو أصحابوته داسي تعلیم کاوه چې د ویري په وخت کښې دغه کلمې وایاست (أَعُوْذبِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزاتِ الشَّيَاطِيْنِ وَأَنْ يَّحْضُرُوْنَ) .

یعني پناه غواړم په کلمودالله پاک چې تامې اوپوره دي له غضب څخه دده اوله عذاب څخه دده اوله شرڅخه دبندګانودده اوله فریبوڅخه دشیطانانواوله دې څخه چې حاضریږي دوی ،یعني شیطانان وماته ،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ اووم : پر یو چاباندي د دَم کولوپه وخت کښي . لکه چي روایت دئ چي نبي علیه السلام به پر حسن اوحسین باندي د دم کولوپه وخت کښي داسي ویل

)أُعِیْذُ ُ کُمَا بِ ِکَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّ ةِ مِنْ کُلِّ شَیْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ کُلِّ عَیْنٍ لاَمَةٍ . (

۸ اتم : په وخت د داخلیدوکښي و مسجد ته . ځکه نبي علیه السلام چي به کله ومسجد ته داخلیدئ نو بې داسي ویل :

)أَعُوْذُ بِاللهِ الْعَظِیْمِ وبِ ِوَجهِ ِهِ الْکَرِیْمِ وَسُلْطانِهِ القَدِیْمِ مِنَ الشَّیْطَانِ الرَّجِیْمِ. (

یعني پناه غوام په الله ډیرلوی۔سره اوپه بلاکیفه وجهه یاپه ذات کریم دده سره اوپه باچاهي دده سره چي قدیمه ده له شیطانه رټل سوي څخه.

د(اعوذبالله) ښیګڼي،لطائفي،اوباریکئ.

پوسه چي امام فخرالدین رازي د (اعوذبالله) ډیري په زړه پوري ښیګڼي اوباریکئ ذکر کړیدي چي تفصیل یې په دي شرحه دئ.

اوله ښیګڼه یې داده چي کله یومسلمان ووایې چي (اعوذ) نوپه دي سره ده ګواکئ په خپل فقراوحاجت اوپه خپل عجزاوناوسئ اقراراواعتراف وکړچي اي الله پاکه زه فقیریم حاجتمند یم اوعاجزاوناوسه یم اوکله چي بیا (بالله) ووایې نوپه دي سره ده په دووشیانواقراروکړ ،اول په دي چي الله پاک وماته پرراکولودټولوښیګڼو باندي اودارنګه له ما څخه پردفعه کولوباندي دټولوافتواومصیبتو قادردئ . اودوهم په دي سره چي له الله جل جلاله څخه پرته بل هیڅوک ددي توان او وس نلري چي وماته دي یاکوم خیرراورسوي اویادي له ما څخه کوم شر اوافت دفعه کړي.

اودوهمه ښیګڼه اوباریکي یې داده چي داعوذبالله په ویلو کښي ودي ته اشاره ده چي والله جل جلاله ته دقرب اودنزدیکت وسیله داده چي بنده خپل ځان په عجز او په احتیاج سره وپیژني اووالله جل جلاله ته دخپل عجز اظهار وکړي اوددي اظهاروکړي چي اي الله پاکه ته قادرمطلق یې اوهرڅه ستاپه اختیاراوپه قدرت سره کیږي همداسبب دئ چي دطریقت بزرګانو فرمایلي دي چي دولایت اودالله جل جلاله دمعرفت اودپیژندني په مقاماتو کښي اخیري مقام مقام دعجز دئ اودارنګه دوی۔فرمایلي دي چي هرڅونه چي بنده والله پاک ته ورنزدیکیږي نوهغومره دده دنفس شکستګئ اوعجز زیاتیږي.

حضرت بایزید بسطامي رحمه الله تعالي په یوه مناجاتي کلام کښي فرمایلي دي. بیت

چار چیزاورده ام شاهاکه در ګنج تونیست ـــــــ عاجزي ومسکنت فقروګناه اورده ام.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعني ځلور شيان مي راوړيدي اي بادشاه يعني الله پاکه چي هغه ځلور سره ستا په خزانه کښي نسته اول عاجزي دوهم مسکنت دريم فقر اوځلورم گناه.

داسلام پيغمبر په يوه مشهورحديث کښي کوم چي امام رازي هم په تفسير کبير کښي ذکرکړيدئ فرمايلي دي (مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْعَرَفَ رَبَّهُ) معني ددغه مبارک حديث داده چي هرچا که وپيژندئ ځان خپل يعني په ضعف اوپه قصور اوپه عجز سره نوپه تحقيق سره وپيژندئ ده رب خپل يعني په قدرت اوپه کمال اوپه جلال سره .

دريمه ښيگڼه اونکته اوباريکي داعوذبالله په ويلوکښي داده چي په دي کښي ودي ته اشاره ده چي شيطان ملعون چي دانسان تاريخي اوبنيادي دښمن دئ دَيْ دخپل عداوت اودښمنئ په مقتضي سره په هغه وخت کښي له انسان سره خپل مکراوفريب عملي کوي چي انسان دالله جل جلاله ديوه طاعت اوعبادت اراده وکړي.

ځلورمه نکته په اعوذبالله کښي داده چي په اعوذبالله کښي له الهي لوري ځخه وبندگانوته ددي خبري تعليم سويدئ چي نافرماني اوسرکښي دالله جل جلاله له حکمه ځخه سبب ددونه بدبختئ گرځي چي بيا دالله پاک هرنيک بنده دده له قربه اووده له حاله اودارنگه دده له شر اوفساد ځخه پناه غواړي لکه چي ددي پرخلاف هغه څوک چي دالله پاک اطاعت اوفرمان برداری يې کړې وي نوخلگ دهغه په نزديکت سره تبرک کوی او په دي کښي کوښښ کوي چي دده دعاگويي اوبرکت اوفيض حاصل کړي

پنځمه نکته داعوذبالله په ويلوکښی داده چی داعوذبالله په ويلوسره وانسان ته هغه تاريخی پيښه پيادورځی کومه چی دادم عليه السلام اودابليس په منځ کښی په غه وخت کښی چی الله پاک ابليس وادم ته په سجده کولوسره امرکړاوپه هغه وخت کښ چی ادم عليه السلام اوحواءرضی الله عنها وجنت ته ورداخل کړه سول اوبيادشيطان په توسط له جنت ځخه راوايستل سوه،واقع سويده

د (بسم الله الرحمن الرحيم) : تفسير او تحقيق

لفظي ترجمه

(بسم) خاص په نامه سره (الله)دخدائ پاک (الرحمن) ډيرمهربانه په دنياکي پرهرچا(الرحيم) ډيرمهربانه په آخرت کښي خاص پرمؤمنانوشروع کوم ياتلاوت کوم.

تفصيل اوعلمي تحقيق.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي دالله (جل جلاله) دټولونومونو له جملې څخه په(بسم الله)کښي دغه درې مبارک نومونه چي ،الله، رحمن، اورحیم، دئ په دې وجه خاص کړه سوي دي چي انسان چي هرکارکوي که د دنیاکاروي ، اوکه دآخرت نودغه کاردده پر دروشیانوباندي موقوف دئ :

اول برابریدل د أسبابود هغه کار .

دوهم دوام اوبقا ددغو أسبابوله ابتدا د کارڅخه ،بیا تر انتها او ترپایه دکاره .

دریم مرتب والئ دګټو او د فائدو د هغه کار ، پر هغه کار باندي .

ځکه که أسباب د کار و سرې ته برابرنه سي ،نوکار نه سي کیدلائ . اودارنګه که دغه أسباب د کار تر پایه پوري دوام ونه لري نوکار پائ ته نه سي رسیدلائ . اوکه پر دغه کارباندي هغه ثمرې اونتیجې مرتبي نه سي کومي چي له دغه کاره څخه مقصود دي ، نوهم دغه کار عبث اوبې فائدي وګرځیدئ .

دمثال په ډول په دې موجوده روان حال کښي مسلمانان د شر او فساد ،اودکفراوالحاد اود اِرتِداد په مقابل کښي په جهاد مقدس مشغول دي ، نوجهاد د ټولو مسلمانانوپه مشترک ډول یوکاردئ .په دغه کارکښی مسلمانان

په اول قدم کښي ودې ته مجبوردي چي الله تعالی څه ناڅه د جهاد اسباب او وسائل و دوی ته وربرابر کړي

اوپه دوهم قدم کښي ودې ته مجبوردي چي الله پاک دغه أسباب او وسائل له دوی سره د بري تر وخته پوري دائم ولري .

اوپه دریم قدم کښي ودې ته مجبوردي چي الله (جل جلاله)د دوی پر جهاد باندي هغه ثمرې او نتیجې مرتبې کړي ،دکومولپاره چي په اسلام کښي د جهاد وضعه راغلې ده .

نودکارپه ابتداکښي د کار داسبابو برابروالئ د(الله) دنامه کوم چي اسم ذات دئ اوپه اجمالي ډول یې په معنی کښي د خدائ (جل جلاله) دټولو اسماوو او صفاتو معناګاني پرتې دی له تصرفاتو او مقتضاګانو څخه دئ ..

او دوام او بقا دأسبابو له ابتدا دکارڅخه بیا تر پایه دکاره پوري ،مقتضی دنامه د (رحمن) ده .

او پرکارباندي د ثمرو او نتیجو مرتبوالئ مقتضی د نامه د (رحیم) ده . نوپه دې وجه دغه درې نومونه په بسم الله کښي خاص کړه سویدي .

د بسم الله په اړه یو بل دقیق مضمون :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولیاءکرامو اود طريقت علماؤ فرمايلي دي چي ابتدا د بسم الله چي په مکسور يعني زيرداره حرف سره سوې ده ،په دې کښي الله پاک و مسلمانانو ته ددې خبري اشاره کړې ده چې ستاسي کاميابي اوستاسي د شان لوړوالئ په تواضع او خاکساري کښي دئ .

لکه چي د اسلام پيغامبر فرمايلي دي (مَن تَواضَعَ لِلهِ رفعَه الله) ، يعني هرچا چي د الله (جل جلاله) د رضا دپاره عاجزي او خاکساري غوره کړه ،نو الله (جل جلاله) به د مقام او د مرتبې په لحاظ و ده ته رَفعَت او لوړوالئ ورنصيب کړي .

اوهمدارنگه اولیاءکرامو فرمايلي دي چي ابتدا د(بسم الله) چي په داسي حرف سره سوېده چي هغه يو ټکئ لري نوپدی کښی اشاره ده ودې ته چي معبُود، خالِق او مالِک ، اوحاکم د کائناتو يوذات دئ چي له هرقسم شريک څخه پاک دئ .

همدارنگه دوی فرمايلي دي چي ابتدا د(بسم الله) چي په داسي حرف سره سوې ده چي د هغه ټکئ دلاندي و طرف ته دئ نوپه ديکښی اشاره ده ودې ته چي انسان بايد خپل ټول هغه شهوات او خواهشات وشاته وغورځوي کوم چی له إلهي ارشاداتو سره ټکروی .

همدارنگه دوی فرمايلي دي چي دالله (جل جلاله)هرمبارک نوم ديوه خاص قسم موجوددپيداکولوتقاضاکوله اوبيادهرنامه په تقاضاسره خدائ پاک يو قسم مخلوق پيداکړئ هم دئ دمثال په ډول دالله پاک د(رزاق) نامه ددې تقاضا کوله چي يو داسي مخلوق بايد پيداسي چي هغه ورزق اوو روزي ته اړتيا ولري اوبيا وهغه ته روزي ورکړه سي نو ددې تقاضا په مطابق الله پاک روزي خوړونکئ مخلوق لکه انسان پيدا کړوهکذا

د اسلام دپيغامبر تخليق الله (جل جلاله) په مقتضی د نامه د (الله)سره کړئ دئ . ځکه چی د الله نوم دالله (جل جلاله) دټولو أسماؤ او صفاتو پرمعناگانو باندي په اِجمَالِي ډول دلالت کوي نوپه دې وجه دغه مقدس نامه ددې تقاضا کوله چي يوداسی مخلوق پيداکړسی چی هغه دنورو ټولو مخلوقاتو إجمَال و ي اوهغه قسم مخلوق ذات مطهر د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) دئ کوم چی سبب دپيدايښت دټولوکائناتوگرځيدلئ دئ .

پوه سه چي لفظ د(الله) د ځينو علماؤ په قول نوم دئ د ذات بَحت يعني د خالص ذات دالله پاک بې له ملاحظې د صفاتو .

اودځينو علماؤپه قول نوم دئ لپاره د ذات دالله (جل جلاله) سره له ټولوصفاتوکامله ؤ دده . همداسبب دئ چي د طريقت په استاذانو کښي ځيني داوايي چي په وخت د ذکر د(الله) کښي کوم چي په پنځولطائفو کښي کيږي بايد التفات د زړه وخالص ذات ته دالله کړ کيږي . اوځيني وايي چي په وخت دذکردالله کښی به د الله پاک دذات

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودموصوفوالی دذات دده په ټولو کاملوصفتوسره اودارنګه دپاکوالی دده له ټولونقصاناتوڅخه ددغودری واړو ملاحظه کوله کیږی .

پوه سه چی د (رحمن) نوم د(الله) له نامه سره په دې خصوصیت کښې شریک دئ چې له الله (جل جلاله)څخه پرته نه په زمانه د جاهلیت کښې اونه په زمانه کښې د اسلام وبل چاته ویل سوئ دئ لکه څرنګه چی دالله دنامه اطلاق له الله پاک څخه سوی پربل هیچاباندی دهیچاله خواپه هیڅ وخت کښی ندی سوی، صرف داخبره سته چی د مسَیلمة الکذاب ،کوم چي په دروغو یې د نبوت دعوه کړې وه ، په صفت کښي یوه کافرپه دې شعرکښي چي : أنتَ غَیثُ الوَرى لا زِلتَ رَحمانًا ، ومسیلمه ته رحمن ویلئ دئ . خو دا فقط او فقط د تعصب اوعناد په وجه ؤ .

همداسبب دئ چي علماوو فرمایلي دي چي : (رحمن) د لفظ په اعتبار خاص دئ . یعنی که څه هم دمعنی په اعتبارسره عام دی ځکه چی دمعنی په لحاظ ومومن اووکافرودواړوته ورشامل دی

(رحیـــم) درحیم په نامه سره له خدایٔ پاکه ماسوا بل څوک هم یا د یدلایٔ سي لکه چي الله پاک د اسلام و پیغامبر ته په دغه آیت کریمه کښي چي (بِالْمُؤمِنِۢیْنَ رَؤفُ رَّحِیم) رحیم ویلئ دئ . همدا سبب دئ چي علماؤ فرمایلي دي چي رحیم د لفظ په اعتبار عام دئ .

پوه سه چي مفسرینو ذکر کړیدي چي د خدایٔ تعالی ټول اسماني کتابونه یعني د مضمون په اعتبار په قرآن کریم کښي دي ، او دقرآنکریم ټول أحکام په (یس شریف) کښي موجود دي ، او د (یس شریف) ټول أحکام په (الحمدلله) کښي موجود دي ، او د (الحمدلله) شریفي ټول أحکام په (بسم الله) کښي موجود دي ، او د (بسم الله)ټول أحکام بیا په (باء) د بسم الله کښي موجود دي .

ځکه چي مقصود له ټولو إلهي أحکاموڅخه الصاق او پیوستون د بنده دئ له الله (جل جلاله) سره ،اود (بې جاره) وضع د الصاق لپاره راغلې ده .

د (بسم الله) د ویلو شرعي حکم :

پوه سه چي د(بسم الله) ویل کله فرض وي لکه په وخت د ذبحه کولو دحیوان کښی ، البته د ذبحی په خت کښي ډیرعلماء داسي وایي چي پوره(بسم الله) به نه ویله کیږي بلکه فقط (بسم الله) ،الله أکبر به ویل کیږي . او په (جوهره) کښي داسي راغلي دي چي ښه کار دادئ چي د ذبح په وخت کښي ټوله (بسم الله) وویله سي ،

اودارنګه د (بسم الله) ویل فرض دي په وخت کښي د ویشتلو د ښکارپه غیشي سره

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودارنگه د (بسم الله) ویل فرض دي په وخت کښې د خوشي کولو د تعلیم یافته سپي په ښکار پسي .

دلته یوسوال پیداکیږي په دې ډول چي که یوسړئ یوپسه مثلاً ذبحه کړي ،اوبسم الله ویل یې هیرسي نودغه پسه حلال دئ ،نوکه په وخت د ذبح کښي بسم الله ویل فرض وائ نو باید دغه پسه مرداروائ ؟

جواب ددي سوال دادئ چي د هیري په وخت کښي دعذر په وجه د ذبحه کونکي مسلمانتوب پرځائ باندي د (بسم الله) ویلو دریږي .

اوکله د(بسم الله) ویل واجب وي ، لکه د لمانځه په هغو رکعتو کښي چي په هغو کښي (الحمدلله) ویل واجب دي ، خوالبته دهغه چاپه قول چي (بسم الله) د(الحمدلله) جُزء بولي ، مگر ځمونږ مذهب دانه دئ .

اوکله بسم الله ویل سنت وي لکه د اوداسه په سر کښي ، اوپه اول کښي د هرهغه کار چي (ذي بال) یعني خاوند د شرف وي ، چي خوراک ،اوجماع هم له دې جملې څخه دئ .

اوکله (بسم الله) ویل مُبَاح وي، لکه د فاتحې او دسورت په منځ کښي ، بناپر قول راجح باندی ، اودارنگه په ابتداکښي د تگ کولو،اودکښینستلو.

اوکله د بسم الله ویل حرام وي ،لکه د زناکولوپه وخت کښي ،او دارنگه دغصب شوي یاد غلا سوي شي د خوړلو په وخت کښي ،له مخه تردې چي دهغه شي ضمأن ادا کړي اویایې مالک وروبخښي .

او کله بسم الله ویل مکروه وي لکه په اول د سورت براءت کښي ، اویا لکه په مردارځائ کښي .

)مراقي الفلاح ص ۲ـ ۳ . سره له څه زیادته (

په کومو ځایوکښي (بسم الله) ویله کیږي ؟ :

محترمومسلمانانو

دپاره د زیاتوالي د فائدې ستاسی دوولس ۱۲ځایونه له هغو ځایو څخه درته ذکرکوم کوم چي بسم الله پکښي ویله کیږي :

اول : تر استنجا وهلو له مخه .

دوهم : د اوداسه په شروع کښي .

دریم : دذبحی او دښکارکولو په وخت کښي .

څلرم : په ابتداکښي د خوراک اوڅښاک .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم : د دَم کولو په وخت کښې پر مريض باندي . لکه چي روايت دئ چي حضرت عثمان بن ابي العاص ثَقَفي ورسول عليه الصلاة والسلام ته عرض وکړچي له هغه وخته چي ما اسلام قبول کړئ دئ دبدن په يوه حصه کښې مي درد پيداسوئ دئ . نورسول �عليه الصلاة والسلام � ورته وفرمايل چي ته خپل لاس ستا د بدن پر هغه حصه کښيږده کومه چي درد کوي ،اودرې ۳ واره داسي ووايه چي بسم الله ، او اووه۷ واره داسي ووايه (أعوذ بالله من شَرِّ ما أجِد وَ أحَاذِر) .

دارنګه له حضرت ابي سعيد الخدري څخه روايت دئ چي حضرت جبرئيل (عليه السلام) ونبي (صلى الله عليه وسلم) ته راغئ ، بيا يې ورته وويل چي اې محمده

لکه چي مريض سوئ يې ؟

ده مبارک ورته وفرمايل چي هو !

نو جبرئيل عليه السلام وويل يعني د دَم کولو په نيت (بسم اللهِ ارقِيکَ من کُلَّ شَئ يُؤذِيکَ ، من شر کلِّ نفسٍ او عينِ حاسدٍ ، اللهُ يشفيک بسم اللهِ اَرقِيک) .

شپږم : په وخت د داخليدو او راوتلو کښې له مسجده . ځکه له حضرت انس (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي : رسول الله(صلى الله عليه وسلم) چي به کله و مسجد ته داخليدئ نو داسي به يې ويل (بسم الله اللهم صل على محمد ، اللهم افتح لي ابواب رحمتک). اوچي کله به له مسجد څخه راوتئ نو بې داسي ويل (بسم الله ،اللهم صل على محمد، اللهم افتح لي أبواب فضلک .)

اوم ۷ : د جماع کولو په وخت کښې . ځکه له حضرت ابن عباس (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي : رسول الله صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي : چي که څوک له تاسي څخه په وخت د ارادې کښې د جماع له خپلي ښځي سره داسي ووايي :

(بسم اللهِ ،اللهم جَنِّبنا الشيطانَ ، و جنِّب الشيطان ما رزَقتَنَا) . نو که په دغه جماع کښې د دوی لپاره د ولد يعني ځوی يا لور فيصله وکړه سي نو وهغه وَلَد ته به هيڅکله شيطان ضرر ونه رسوي .

اتم ۸ : په وخت کښې د سهار او د ماښام . ځکه له حضرت عثمان بن عفان (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي : رسول الله صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي : چي هر بنده چي د هري ورځي په سهار کښې ،او د هري شپې په ماښام کښې درې۳ واره داسي ووايي : (بسم اللهِ الذي لا يَضُرُّ معَ اسمِه شئ في الأرضِ ولا في السَّماءِ و هُو السميعُ العليم) نو هيڅ شئ به و ده ته ضرر ونه رسوي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم ۹ : په شپه کښي په وخت دبیدېدلو کي ،چي کله د سرایٔ او دخونو دروازې رابنده وي ،اویا د لوښو سرونه پټوي ،اویا د مشکولاوو خولې ورتړي ،نودغه کارونه به په بسم الله ویلو سره کوي . لکه چي د حضرت جابربن عبدالله (رضي الله عنه) په یوه دراز حدیث کښي دغه مضمون راغلیٔ دیٔ.

لسم۱۰ : په وخت کښي دراوتلو یا د داخلیدو و کور ته . لکه چي له حضرت انس بن مالک (رضي الله عنه) څخه روایت دیٔ چي : رسول الله صلی الله علیه وسلم) فرمایلي دي: چي کله یو سړیٔ له خپله کوره څخه وځي، نو داسي ووایي :

(بسم اللهِ توکَّلتُ علی اللهِ ،لاحول ولاقوة الا باللهِ) . نو وویل سي په دغه وخت کښي یعني وده ته د فرشتو له طرفه ،یا دالله (جل جلاله) له لوري چي : هدایت وکړسو و تاته ،اوکفایت وکړ سو ستا ،او وساتل سوې ته .

نوله دغي وجي شیطانان له ده څخه ډیر لیري سي . همدارنګه له حضرت جابر بن عبدالله (رضي الله عنه) څخه روایت دیٔ چي له رسول علیه السلام څخه ده واوریدل چي ویل یې : کله چي یوسړیٔ وخپل کورته راداخلیږي نود داخلیدو په وخت کښي الله تعالی یاد کړي ، او دارنګه یې د خوراک په وخت کي یاد کړي ، نوشیطان ووایي :

یعني و خپلواتباعو ته) چي تاسي ته د شپې د تیریدو ځایٔ نسته،اونه دماښام ډوډۍ سته ،یعني په دغه کور کښي . اوکله چي یو سړیٔ وکورته راداخلیږي نو د داخلیدو په وخت کښي الله عزوجل یاد نه کړي ،نوشیطان ملعون ووایي چي دشپې ځایٔ تاسي پیداکړ . اوکله چي دغه سړیٔ بیا ډودۍ خوري نو د ډوډۍ په وخت کښي هم الله یاد نه کړي ،نوشیطان ملعون وخپلو اتباعو ته ووایي چي تاسي د شپې ځایٔ هم پیداکړ ، او د ډوډۍ ځایٔ هم .

یولسم ۱۱ : په وخت کښي د سپریدوپر یوه چارپایٔ یا په یوه موټرکښي مثلا. څکه چي رسول صلی الله علیه وسلم) چي به کله پر یوه چارپایٔ باندي سپریدیٔ نو بې داسي ویل (بسم اللهِ الحمدللهِ ،سبحان الذي سخَّرلنا هذا و ما کُنا له مقرنین (

دوولسم ۱۲: ئوله بسم الله ذکر کیږي په ابتداکښي د قرآنکریم ،اودارنګه په وخت کښي دلیکلو د خط ویوچاته .

د بسم الله الرحمن الرحیم فضیلتونه

محترموورونوهر مسلمان ته چي څما تفسیر ګوري نوورته ضرور دیٔ چي زما له دغه راز بیانو څخه پوره نفعه اوفائده حاصله کړي ، د بسم الله شریفي له فضیلتوڅخه

اول فضیلت دادیٔ چي امام دارقطني له ابن عمر رضي الله تعالي عنه څخه روایت کړي دیٔ چي بیشکه رسول الله صلي الله علیه وسلم فرمایلي دي چي جبرئیل علیه السلام چي کوم وخت ماته وحي راوړي نواول څه چي دي یې و ماته وایي هغه بسم الله الرحمن الرحیم دیٔ. دوهم فضیلت ،ابو نعیم اوابن السلمي له حضرت عائشي رضي الله عنها څخه روایت کړي دیٔ چي کله چي بسم الله الرحمن الرحیم نازل سو نو د مکي مکرمي غرو دونه په زوره دخداي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبارک وتعالي تسبيح وويلي چي دمکي شريفي ټولو خلګو دغه تسبيحات واوريدل بيا دمکي مکرمي کفارو وويل چي محمد صلي الله عليه واله وصحبه وسلم پر غرونو باندي هم سحر اوجادو وکړ بيا خداي پاک يوقِسم دود پيداکړ چي دمکي مکرمي پر خلګو باندي دسائبان په ډول سايه سو بيا رسول الله صلي الله عليه وسلم وفر مايل چي هرڅوک چي دزړه په يقين سره بسم الله الرحمن الرحيم ووايي نوغرونه هم دخداي پاک تسبيح ورسره وايي مګر خودغه څوک دغه تسبيح دغرونو نه اوري.

دريم فضيلت ،په درمنثورکښي له ابن عباس رضي الله عنهما څخه داسي روايت ذکر دئ چي رسول الله صلي عليه وسلم وفرمايل هر څوک چي بسم الله الرحمن الرحيم ولا حول ولاقوة الا بالله العلي العظيم ووايې نو الله پاک به له ده څخه اويا (70) رقمه بلاوي اوغمونه اوليونتوبونه لري کړي ،څلورم فضيلت ، پو سه چي الله جل جلاله لره دري زره (3000) نومونه دي په دغو دري زره نومونو کښي زرنومونه يوازي وملائکوته معلوم دي اوزرنومونه بيايوازي ونبيانوعليهم السلام ته ورمعلوم وه اودري سوه (300) نومونه په انجيل کښي راغلي وواودري سوه نومونه په تورات کښي راغلي وو اودري سوه نومونه په زبور کښي راغلي وو اونه نوي (99) نومونه په قران کريم کښي دي اويونوم چي اسم اعظم دئ هغه مستوردئ اووهر چاته نه دئ معلوم له عامو خلګو څخه پوشيده اوپټ دئ ددغو دريوزرو (3000) نومونو دټولو معني ګاني په دغو دريو نومونو کښي چي الله او رحمن اورحيم دئ اوپه بسم الله الرحمن الرحيم کښي راغلي دي موجودي دي نو هر څوک چي په صدق اودزړه په يقين سره بسم الله الرحمن الرحيم ووايي ګواکي دغه دري زره نومونه يي وويل.

دبسم الله الرحمن الرحيم دويلو طريقي

اول ، په شپه کښي دشيطان اوپيري اودغله له شره اوداراز دنورو افاتو دحفاظت دپاره دي دخوب په وخت کښي يوويشت(21) واره ويله کيږي.

دوهم ، ددردو دبدن دليري کولو لپاره اودارنګه دسحر اوجادوددفعه کولوياليري کولو لپاره دي تراوو(7) ورڅوپوري پرله پسي ويله کيږي پرمريض باندي چُپ کيږي.

دريم (3) درزق دفراخ والي لپاره دي هره ورځ دلمر دراختو په وخت کښي دري سوه اوديار لس (313) واره ويله کيږي سره له سل (100) واره درود شريفه

څلورم (4) دهر حاجت دپوره کيدلو دپاره دي بسم الله ترپايه هره ورځ اوه سوه اواوه اتيا(787) واره ويله کيږي

پنځم(5) که په يوه ورځ کښي دوولس زره (12000) واره وويله سي اوله هرزرواره وروسته دوه دوه رکعته لمونځ کوي نو په تلوار سره بي حاجت پوره سي.

خزينة الاسرار وغيره .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (سورة فاتحې) تفسير او تحقيق:

شان نزول:

مولانا يعقوب چرخي له حضرت أميرالمؤمنين علي (كرم الله وجهه) او له حضرت عبدالله ابن عباس څخه روايت کړئ دئ چي دغه مبارک سورت په مکه مکرمه کښي نازل سوئ دئ ، او کيفيت د نزول يې په دې ډول دئ چي رسول الله فرمايلي دي چي کله چي به زه و صحرا ته ولاړم ، نو د يامحمد اواز به مي واوريدئ ، اويو نوراني شخص به مي وليدئ چي د زرو پر يوه تخت باندي به چي په منځ کښي د اسمان او د مزکي به ؤ، ولاړ ؤ ، زه به له همدغه اواز څخه وبيريدم ، او وبه تښتيدم .

نوځرنګه چي دغه حادثه مکرره پيښه سوه،نو و وَرَقه بن نوفَل ته مي دغه واقعه بيان کړه او ورقه بن نوفل يو داسي سړئ ؤ چي په تورات او په انجيل عالم ؤ ، او له علماؤ د نصارى ؤ څخه يې ډير علم حاصل کړئ ؤ ده راته وويل چي کله ته دغه اواز واوري نو مه ورځخه تښته اوغوږ ورته ونيسه چي څه درته وايي . نوماهم دغه ډول وکول ،نوبيا چي کله د �يا محمد� اواز راغئ ، ما لبيک ووايو ده راته وويل چي زه جبرئيل يم او ته نبي ددغه أمت يې بيا ده را ته وويل چي ووايه

أشهد ان لا إله الا الله ، و أشهد ان محمدا عبده ورسوله.

بيا جبرئيل وده ته (الحمدلله) له سره تر پايه وويله.

لفظي تفسير او ترجمه:

(الحَمدُ) هر ثنا اوصفت (لِلهِ) خاص الله لره دئ (رَبِّ) پالونکئ(العَلَمِين) دټولو عالميانو ، يعني داسي الله چي پالونکئ او تربيه کونکئ د ټولو عالميانو دئ .

َ(مالِکِ) خاوند(يَومِ) د ورځي(الدِّينِ) دجزا ،

يعني اوداسي الله چي په هغه ورځ کښي چي و خلګو ته دخير،اودشر جزا ورکړه کيږي ،په ظاهر اوپه باطن کښي دهرشي مالک دئ ، په دې معنى چي په دنيا کښي خو که څه هم حقيقي مالک الله دئ ،مګرخو په ظاهرکښي انسانان مثلاً هم د قسم،قسم شيانو مالکان ګڼل کيږي . دقيامت په ورځ کښي به په ظاهرکي هم له خدائ څخه پرته هيڅوک د هيڅ شي مالک نه وي .

(اِيَّاکَ) خاص تالره ، يعني اې الله پاکه (نَعبُدُ) عبادت کوو موږ ،يعني ځکه چي له تا پرته بل هيڅوک لائق د عبادت نه دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)و)اَو(اِيَّاکَ) خاص له تاڅخه(نَستَعِينُ) طلب د مدت کوو موږ .

(اِهدِ) وښيه ياروان کړه (نَا) وموږ ته ياموږ(الصِّرَاط) لار(المُستَقِيم) برابره ،يعني اې پروردګاره و موږ ته په هر باب کښې د سمې اوبرابرې لارې هدايت وکړه .

(صِرَاطَ) لار (الذين) دهغوکسانو (اَنعَمتَ) چې انعام کړئ دې تا (عَلَيهِم) پر دوی باندې ــ يعني چې هغه دغه څلورقسمه نزدې بندګان د الله دي چې انبياء،صديقين، شهداء ، اوصالحين دي . (غَيرِ) نه (المَغضُوبِ) هغه خلګ چې غضب کړسويدئ (عَلَيَهِم) پردوی باندي ــ يعني دهغو خلګو دلارې هدايت راته وکړه ، چې هغه غيردي له هغوخلګو چې ستاغضب پردوی باندې سوئ دئ ،چې هغه مطلق فاسقان اويا يهودان دي .

(وَلَا) اونه (الضَالِّينَ) اونه هغه خلګ چې ګمرهان دي (آمين) څما دعاقبوله کړه يعني اې پروردګاره .

تفصيل اوعلمي تحقيق :

)الحمدلله(

پوه سه چې دغه مبارکه کلمه د قرآنکريم د پنځوسورتو په سرکښې ذکرده ،چې هغه دادي : سورت فاتحه ، سورت أنعام، سورت کهف ، سورت سبا، سورت فاطر.،

په فضيلت کښې ددغه مبارکې کلمې ډير روايتونه راغلي دي ،چې له جملې د هغو روايتو څخه يو هغه روايت دئ چې ترمذي ،اوابن ماجه له حضرت جابربن عبدالله (رضي الله عنهما) څخه کړئ دئ ،چې ده مبارک ويلي دي :

چې رسول الله فرمايلي دي :

أفضل الذکر لااله الاالله ، وأفضل الدعاء الحمدلله .

يعني بهترين د ذکر کلمه د لااله الاالله ده، او بهترينه د دعاوو الحمدلله ده .

اوبل روايت هغه دئ چې قرطبي وغيره يې له أنس څخه روايت کړئ دئ ،چې رسول الله فرمايلي دي :

(لوأن الدنيا بِحَذَافِيرِها في يَدِ رَجلٍ مِّن أُمَّتي ،ثُمَّ قالَ الحمدلله لَکانَ الحمدلله افضل من ذلک) يعني که چيرې دا خبره وجود پيداکړي چې دنيا (بتمامها) ټوله کښېښودله سي په لاس کښې د يوه سړي له أمت څخه څما،بيا ووايي دغه سړئ چې: الحمدلله نو دغه الحمدلله به ډيره بهتره وي له هغه څخه .، يعني داچې الله پاک وده ته ددې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الهام وکړ چي دَئ يو واري الحمدلله ووايي ،نودا به د الله پاک له لوري ډير لوئ احسان وي پر ده باندي ،له دې څخه چي ټوله دنيايې دده په لاس کي کيښودله .

ځکه چي ثواب د الحمدلله فنا نه لري اود دنيا نعمتونه ټول فاني کيږي .

خلاصه اومطلب ددي مبارکي کلمې دادئ چي ټول کامل صفتونه په الله کښي حصر دي . ځکه چي په بل چاکښي لکه نبي يا شهيد، ياصديق ،ياولي که څه هم په ظاهره کښي کامل صفتونه موجود دي ،خوهغه وده ته الله پاک ورکړي دي ،اودده له خپل ځان څخه نه دي . او الله پاک چي په ټولوکاملو صفتو موصوف دئ اوله ټولونقصاناتوڅخه پاک دئ نودادخپل ذات له وجهي دئ اودارنگه هرڅوک چي دکامل صفت خاوندوي نوهغه هم خاص داالله پاک له طرفه دئ ځکه چي وبل هرچاته د کامل صفت ورکونکئ هم خاص دَی دئ .

)رب العالمين (

پوه سه چي دالفظ په ترکيب کښي صفت دئ د (الله) د کلمې دپاره .

امام راغب فرمايلي دي چي د رَب لفظ له (ربوبية) يا له (تربية) څخه جوړ دئ ،چي معنى د دغو دواړو لفظو(انشاء شئ حالافحالا الى حدالتمام) ده .

يعني پيداکول ديوشي حال په حال يعني سوکه په سوکه ترڅوچي دغه شي وحددتمام ته رسيږي.

اوقاضي بيضاوي فرمايلي دي چي د(رب) لفظ له (تربية) څخه مأخوذ دئ ،اوتربية رسول دشي دي و کمال خپل ته لږ لږ ، درجه په درجه .

پوه سه چي تربية (يعني پالنه) پردوه قسمه ده :

اول قسم يې دادئ چي يوڅوک پالنه د يوشي د خپل ځان د فائدې او د گټي په خاطر کوي ، داقسم تربية د مخلوق شان دئ .

دوهم قسم دادئ چي ديوشي پالنه ددغه شي دفائدې لپاره وسي او وپالونکي ته هيڅ گټه اوفائده په دې کښي نه وي اوپالونکئ په خپل ذات کښي غني اوبې پروا وي له دې څخه چي له خپلي پالني څخه گټه اوفايده ترلاسه کړي داقسم تربيه تر الله پوري خاصه ده .

همدارنگه پوسه چي د (رب) لفظ دصيغې په اعتبار يا په أصل کښي صفت مشبه ده ، په معنى داسم فاعل کښي مستعمل سوئ دئ ،او يا صيغه د اسم فاعل ده په أصل کښي (رابٌّ) ؤ په تشديددباءسره . اويا مصدردئ مبالغةً صفت د الله واقع سوئ دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام راغب اوابن کثیر فرمايلي دي چي د رب لفظ چي مضاف نه وي نوله الله پاکښخه پرته يې پربل چا اطلاق نه دئ صحيح ،او په اضافة سره يې ،يعني که چيري يو ښکاره مانع موجود نه ؤ پرغير د الله تعالی هم اطلاق صحيح دئ .

دارنګه په تفسيرقرطبي ، روح المعاني ، مدارک، مُسَيَّر کښي هم راغلي دي .

پوه سه چي لفظ د رب په قرآنکريم کښي ٩٦٩نهه سوه اونهه شپيته واره راغلئ دئ اودغه مبارک لفظ ډيري معناوي لري چي هره يوه يې دلته صحيح کيږي چي هغه په دې ډول دي ، مالک، يعني خاوند ، سَيِّد، يعني بادار ، مُصلِح ، يعني اصلاح کونکئ ، مدَ ُ ّبِّر، يعني تدبيرکونکئ ، معبود ،يعني هغه ذات چي عبادت يې کړکيږي اولائق دعبادت وي، مُرَبيِّ ، يعني تربيه کونکئ ،پالونکئ ،

د (عالمين) لفظ جمع ده د عالَم ، عالـَم په أصل کښي و هغه ته ويل کيدئ چي په ده سره به بل شئ معلوميدئ ،بياپه معنی د (مَايُعلَمُ بِهِ الصَّانع) يعني هغه چي په ده سره الله پاک پيژندل کيږي چي هغه عبارت دئ له مخلوقاتو ښخه .

اوځيني وايي چي عالـَم په مخلوق کښي يواځي وهغه چاته ويل کيږي چي دعقل خاوند وي ،چي هغه دغه څلور ډلي دي: انسانان، پيريانان ، ملائکه ،اوشيطانان .

پوه سه چي په سورت فاتحه کښي الله (جل جلاله) خپل پنځه نومونه ذکر کړيدي :

اول : الله . دوهم : رب العالمين . دريم : رحمن . څلرم : رحيم . پنځم : مالک يوم الدين .

وجه د تخصيص د دغو پنځو نومو داده چي د الله (جل جلاله) په نعمتوکښي چي کوم ډير عمده نعمتونه دي هغه د همدغه پنځو نومونو آثار دي . ځکه نعمت د وجود يعني داچي الله پاک کوم مخلوقات له نيستۍ ښخه و هستۍ ته را ايستلي دي اوياپې له دي ښخه وروسته پيداکوي نو دا له آثارو ښخه د نامه د (الله) دي ، اوبيا چي يې سوکه په سوکه وروسته له وجود ورکولو ښخه پرورش ورکړيدئ اوياپې ورکوي تر ښوچي وکمال ته رسيږي ،نو داله آثارو ښخه د نامه د (رب العالمين) دئ ،او بياچي الله پاک د مخلوق ګناهونه او نافرمانۍ او عيبونه ورپوټوي ، اوپه نورو خلګو کښي يې نه رسوا کوي نو داله مقتضا اوآثاروښخه د نامه درحمن دئ ،او بياچي الله پاک د بنده پرمخ باندي د توبې دروازه خلاصه کړې ده ، اوکه چيري بنده په اخلاص باندي توبه وکاږي نوالله پاک دده توبه قبلوي ، ګناه وربخښي ، بلکي اضافه احسان هم ورسره کوي نو دامقتضا د نامه د رحيم ده ،او بيا چي د قيامت په ورځ موافق له اعمالوسره وبنده ګانو ته جزا ورکوي نو دا مقتضا د مالک يوم الدين ده .

)اياک نعبد (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي دلته دنحوي قانون له مخي داسي سوال کيږي چي (اياک) خو د (نعبد) دپاره مفعول دئ ، او په مفعول کښي خو أصل دادئ چي له فعل څخه به وروسته ذکر کيږي ، اوکه چيري له فعل څخه مخکي ذکر سي نو به خامخا ديوه غرض او نکتې له وجى وي ، نو دلته دکومي نکتې له رويه لفظ د اياک ، پر نعبد باندي مقدم ذکرسوئ دئ ؟

جواب په دغه تقديم کښي ډيري نکتې په نظر کښي نيولي سويدي :

اوله نکته داده چي د اياک لفظ څرنگه چي پر الله (جل جلاله) دلالت کوي ،اودغه دلالت يې هم په شکل کښي د خطاب دئ ، اوکوم لفظ چي پر الله پاک دلالت کوي نو هغه سبب د پيداکيدو د ويري وي دذکر کونکي اود اوريدونکي په زړه کښي ، نوڅرنگه چي د الله تعالى په عبادت کښي په کارهم داده چي انسان يې په داسي حال کښي وکړي چي زړه يې له خشيت او إجْلال څخه اود الله تعالى له ويري څخه ډک وي ، نو لپاره د اشارې ودغي نکتې ته لفظ د اياک مقدم فرمايل سوئ دئ .

دوهمه نکته داده چي دالله تعالى د ذکر له خاصيتو څخه يو خاصيت دادئ چي شيطان ملعون د انسان له زړه څخه ليري کوي ، نوپه دغه تقديم کښي وبندگانو ته ددې تعليم سوئ دئ چي تاسي چي کله د الله(جل جلاله) عبادت کوئ نو ړومبئ بايدد الله تعالى ذکروکړئ ددې لپاره چي شيطان ملعون درڅخه ليري کړسي ..

دريمه نکته داده چي په کلام کښي د هغه شي رامخته کول چي حق يې وروسته کول وي اختصاص او حصَر فايده کوي ، همداسبب دئ چي اوس يې معنى په دې ډول کيږي چي خاص تالره عبادت کوو موږ ، يعني نه بل چالره . اوکه چيري اياک له نعبد څخه وروسته ذکر وائ ، نو بيا يې معنى په دې ډول کيدله چي عبادت کوو موږ تالره ، نود خاص والي معنى يې نه ورکوله .

پوه سه چي يو عبادت دئ او بل عُبُودِيَت دئ ، اوبل عُبُودَت دئ ، ځينو علماؤلکه صاحب دمراقي الفلاح ددغو لفظو تر منځ په دې ډول فرق کړئ دئ چي :

عبادت وهغي بندگئ ته دالله پاک ويل کيږي چي ددې لپاره يې انسان کوي چي د قيامت په ورځ د خدائ (جل جلاله) له عذاب څخه خلاص سي ، او دجنت نعمتونه ورته حاصل سي .

اوعبوديت وهغي بندگئ ته دالله پاک ويل کيږي چي ددې لپاره يې انسان کوي چي تلذذ ، خوند ، او روحاني غذا په حاصلوي ځکه د الله پاک په بندگۍ کښي يو مقام د استلذاذ الطاعات دئ ، دا داسي مقام دئ چي کله انسان ور ورسيږي نو د الله په طاعت سره داسي خوند اخلي لکه يو انسان چي يې په خوراکي موادو کښي په ډيرو خوندورو خورکو سره اخلي . په قرآنکريم کښي په دغه قول دخدائ پاک کښي : چي (والناشطات نشطا) او د نبي (عليه الصلوة والسلام) په دغه مبارک حديث کښي چي : (ثلاث من کن فيه وجد حلاوة الإيمان) وهمدغه مقام ته اشاره سوې ده . دعبوديت مقام د عبادت تر مقام بالاتر دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوعُبُودَت وهغې بندګۍ ته ویل کیږي چي انسان يې صرف په دې خاطر کوي چي الله(جل جلاله) لائق د عبادت دئ ، اوزه لایق ددې یم چي عبادت دده وکړم .

سوال : لمونځ کونکیخو یو نفر دئ نو دَی خوباید دقانون له مخي (ایاک أَُعبُدُ) ووایي ، نه ایاک نَعبد ، ځکه چي د نعبد لفظ د متکلم مع الغیر صیغه ده چي د جمع لپاره راځي ؟ .

جواب :خبره خوپه دغه ډول ده لکه رنګه چې تاوویل مګردلته ځکه داډول فرمایل سویدي چي د ایاک نعبد په ویلو کښي ډیري نکتې دي :

اوله نکته داده چي ځکه (ایاک نعبد) فرمایل سویدئ چي د لمونځ کونکي عبادت په عبادت کښي دنورو عبادت کونکو چي په هغوی کښي انبیاء ، ملائکه ، اولیاء هم داخل دي ګډ سي ، نوبه په طُـفَیل دعبادت دهغو عبادت دده هم الله (جل جلاله) قبول کړي .

او دوهمه نکته داده چي په دې کښي اشاره ده ودې ته چي مسلمانان باید د الله(جل جلاله) دغه عظیم عبات په جماعت سر اداکړي .

اودریمه نکته داده چي له هرلمونځ کونکي سره حفظه ،اوکِرام کاتبین ملائکه موجود دي ، نوکله چي دَی لمونځ کوي نو دغه ملائکه هم لمونځ ورسره کوي، نوپه دې اعتبار خو که څه هم لمونځ کونکۍ یو وي ، خوسره له ملائکه ۇ جمع ورڅخه جوړیږي .

او څلرمه نکته په دې کښي داده چي الله پاک د نعبد په لفظ کښي ودې ته اشاره کړې ده چي ته چي اي ځما بنده ځما عبادت کوې ، نوته که څه هم یوې وماته د بسته ډلي په صورت اوشکل کښي منظور یې .

داستدراک په ډول دسورت فاتحي اوددغه مبارک سورت دایاتوپه اړه ځني نورعلمي بحثونه.

د(الحمدلله) دلفظ دالف لام تعریفي داقسامو اودارنګه دحمددمصدري معني دانواعوپه اعتبار دالحمد دلفظ معني ګاني په دې ډول دي

(الحمد) هرثنا ویل کیدل یا جنس ثنا ویل کیدل یا هر ثنا ویل یا جنس ثنا ویل یا فرد کامل دثنا ویلو یا هره ثنا وینه یا جنس ثنا وینه یا فرد کامل دثنا ویني یا هره ثنا وینه کیدنه یا جنس ثنا وینه کیدنه یا هرثنا ویل دهر ثنا ویونکي یا جنس ثنا ویل د هر ثنا ویونکي یا فرد کامل دثنا ویلو د هرثنا ویونکي یا هرثنا ویل کیدل دهر ثنا ویل سو ي یاجنس ثنا ویل کیدل دهر ثنا ویل سوي یا هر هغه چي حمد ورته ویل کیږي(لـــــــه) ثابت دئ خاص خداي ج لره(رب) تربیه یا اهل د تربیي یا ډیر تربیه کونکۍ یا تربیه کونکۍ یا پیدا کونکۍ یا سردار یا بادشاه یا نعمت ورکونکۍ یا اصلاح کونکۍ یا معبود یا خاوند(العلمین)د ټولو عالمیا نو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمي تفصيل

پوسه چي(الحمد لله)اته(8) حرفونه دي په حساب د دروازود جنت او دغه مبا رکه جمله دوه تعلقه لري يو تعلق ئي له هغو نعمتو سره دي چي وبنده ته الله(ج)ورکړي دي دغه تعلق ئي عبارت دي له دي څخه چي شکر دهغو نعمتو دئ د همدغه تعلق په اعتبار دغه مبارکه جمله سبب گرځي د نجات له دوږخو څخه او بل تعلق ئي له اينده نعمتو سره دي چي سبب د زيات والي دنعمتو گرځي ددي تعلق په اعتبار سبب د حصول د نعمتو د جنت گرځي

)رب العلمين(

پوسه چي په صيغه کښي د لفظ درب متعدد قولونه دي اول(1) قول دادئ چي لفظ درب مصدر دئ په معني د تربيي دئ او تربيه و(تبليغ الشئ الي کماله الذي کان في استعداده من الازل شيئا فشيئا) ته ويل کيږي يعني رسول د شي وکمال ته دده هغه کمال چي له ازله په علم د خداي ج کښي دده په استعداد او صلا حيت کښي ؤ . سوکه په سوکه يعني په تدريج سره ، پر دغه قول باندي نوتوصيف د الله ج په رب سره يا مبالغة دئ اويا په حذف دمضاف سره دئ يعني ذي رب العالمين اويا رب په معني دمربي دي دوهم (2) قول دادئ چي رب صيغه دمبالغي د اسم فاعل ده چي راب دئ په شدباسره اودريم (3) قول دادي چي رب داسم فاعل صيغه ده اصل يي راب ووپه شددباسره بيا په حذف دالف سره تخفيف پکښي راغلي دئ لکه بار، وبراوڅلورم (4) قول دادئ چي رب صفت مشبه دي خودغه قول رد سوي دئ پدي سره چي په رب العلمين کښي درب اضافت ومفعول ته راغلي دي

اوصفت مشبه خو وفاعل ته مضاف گرځی نه و مفعول ته ځکه مفعول خو صفت مشبه لره نسته پوسه لکه چي په لفظي تر جمه کښي ما اشاره ورته کړي ده درب لفظ په ډيرو معني گانو راځي اول (1) تربيه دوهم (2) المربي المبالغ في التربيه دريم (3) مطلق مربي څلورم (4) خالق پنځم (5) سيد شپږم (6) ملک اووم (7) منعم اتم (8) مصلح نهم (9) معبود لسم (10) مالک په هره يومعني دلته صحيح کيږي خواولي دري (3) معني گاني په ترتيب سره پرباقي معني گانو ترجيح لري روح المعاني دمذکور تفصيل په ارتباط وگوره البته لږ شاني تغير موجود دي، د(عالمين)په لفظ کښي اختلاف دي ځني وائي چه د عالَم جمع ده او ځني وائي چه د عالم لپا ره اسم جمع ده اوځني وائي چه عالمين هم د مفرد صيغه ده لکه عالم البته داسي مفرد دي چي پر لفظ د جمع باندی راغلي دی لکه عرفات اوعرفه چي دواړه په يوه معني دي خو عرفات په صيغه دجمع مؤنث سالم راغلي دي عالم په اصل کښي وهغه ته ويل کيږي چي بل شي په معلوميږي يا پر بل شي باندي علامه وي مشتق دي له علمه يا له علا مي څخه او په عرف کي هغه ته ويل کيږي چي صانع پيدا کونکي يعني خداي پاک په معلوميږي چي مخلوقات دي، دعرفي معني په لحاظ بايد ويوه شخص ته هم عالم وويل سي لکه زيد مگر په استعمال کښي عالم يا مجموع مخلوق ته ويل کيږي لکه عالم المخلوق، عالم المخلوقات اويا ئي پر يوجنس يا پر يوه نوعه د مخلوق اطلاق کيږي لکه عالم الحيوان يا عالم الانسان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوال جمع په ياء او په نون يا په واو او نون سره خو د ذوي العقولو لپاره راځي او عالمين خو ذوي العقو ل وغيرهم ټولو ته ور شامل دئ

جواب اول عالمين چي له عالم څخه مشتق دي وروسته له تخصيصه دلفظ د عالم په ذوي العقولو پوري په دي ډول چي اول دعالم لفظ له ،ما يعلم به الصانع ،څخه ومن يعلم به الصانع ته راوړل سويدئ اوبيا په عالمين سره جمعه سويدئ.

دوهم جواب دلته تغليب دذوي العقولو كوم چي جن اوانس وملائكه دي پرغيرذوي العقولوباندي راغلئ دئ.

دريم جواب په نسبت والله جل جلاله ته ټول مخلوقات په حكم كښي دذوي العقولودي ځكه چي هرمخلوق دالله جل جلاله تسبيح وايي همداسبب دیـ چی مولانارومی رحمه الله فرمایلی دی ،بامن وتومرده باحق زنده اند،

طريقي دوينا دسورت فاتحي

اوله طريقه (1)كه څوک مريض وي نوسورت دفاتحي دي يوڅلويښت (41)واره سره له بسم الله ووايي په دي ډول چي پرلفظ د الرحيم به نه دريږي بلكه دالرحيم دلفظ ميم به له لامه دالحمد سره تړي اوپر مريض باندي دي چف كړي دوهمه طريقه (2) كه څوک هرسهار دسنتو وروسته اوله فرضو دمخه يو څلويښت واره (41) بسم الله سره له سورته دفاتحي وايي نو كه مسكين وي خداي پاک بي غني كړي اوكه پوره وړي وونو خداي پاک بي له پوره خلاص كړي اوكه مريض وونوخداي جل جلاله بي جوړكړي اوكه ضعيف وو نوخداي جل جلاله بي قوي كړي اودغه رازبي نور ډير مشكلات حل كيږي دريمه طريقه (3) هره ورځ دي دسهار له لمانځه وروسته ديرش واره (30) واره اودماپښين له لمانځه وروسته پنځه ويشت (25) واره اود مازديگر د لمانځه وروسته شل (20) واره اودماښام ده لمانځه وروسته پنځلس (15) واره اودماخستن دلمانځه وروسته لس (10)واره ويله كيږي.

د الحمد لله داوو(7) مباركو اياتو تناسب د لمانځه له اوو (7) ركنوسره

پوسه چي د الحمد لله شريفي يعني دسورت فاتحي اووه(7) اياتونه دي اودلمانځه ركنونه هم اووه(7) دي اول (1) قيامه يعني ولاړه دريدل . دوهم (2) ركوع . دريم(3) قومه څلورم(4) اوله سجده پنځم (5) جلسه په مابين كښي ددوو سجدو شپږم (6) دوهمه سجده اوم (7) قعده په تشهد كښي ،دسورت فاتحي هر يو ايت دلمانځه په دغو ركنوكښي له يوه خاص ركن سره مناسبت لري په دي اړه دتفصيل دپاره فتح العزيز وگورئ.

)مالک يوم الدين(

پوسه چي په لفظ د مالِک كښي متواتر قرائتونه هم مختلف راغلي دي اوشاذ قرائتونه هم مختلف راغلي دي دشاذو قرائتو داختلاف تفصيل په تفاسيرو كي وگوريه اود متواتروقرائتو اختلاف پدي ډول دئ چي عاصم اوكسائي دغه لفظ مالِک په الف سره ويلي دئ اونورو قاريانو مَلِک بي الفه ويلي دئ په ترجيح كښي ددغو دوو (2) قرائتو هم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلاف دئ ځني دمَلِکِ قرائت راجح بولي پرمالِک باندي اول (1) لدي وجهي چي داقرائت داهل حرمينو دئ دوهم (2) له وجهي ددي قوله دخداي پاک چي لِمَنِ المُلک اليَومَ ، يعني داخرت په ورځ به الله پاک وفرمايي چي چالره ده بادشاهي نن ورځ يعني هيچالره نسته بي له خداي جل جلاله څخه اوبل له وجهي ددي قوله دخداي جل جلاله چي مَلِکِ الناسِ يعني بادشاه د خلګو ، اوبل له دي وجهي چي مَلِک عام دئ ترمَالِک ځکه څوک چي مَلِک يعني بادشاه وي مَالِک به هم وي اوداضرور نه دئ چي يوڅوک مَالِک ديوشي وي نوبادشاه به هم وي اوځني علماء بيا دمَالِک وقرائت ته ترجيح ورکوي پرمَلِک باندي چي زموږ احناف هم اکثر په دغه قرائت عمل کوي دغه علماء دمقابل طرف دعلماؤ ددلا ئلو په دي ډول جوابونه ورکوي د اول دليل جواب داسي ورکوي چي داخبره چي دملک قرائت داهل حرمينو دئ سبب دترجيح دملک پر مالک نسي ګرځيداي ځکه موطأ دامام مالک صاحب چي د يوه له حرمينو دئ چي مدينه منوره ده په درجه کښي کښته ده تربخاري شريف سره له دي چي ا مام بخاري صاحب د يوه له حرمينو ندي ددوهم دليل جواب داسي ورکوي چي لکه چي مذکوره ايت پردي باندي دلالت کوي چي الله پاک دقيامت په ورځ کي ملک دئ داراز ځني نور ايتونه بيا پردي باندي دلالت کوي چي الله ج داخرت په ورځ کښي مالک دئ لکه داقول دخداي ج يوم لاتملک نفس لنفس شيئا اوددريم دليل جواب داسي ورکوي چي په ملک الناس کښي ملک ويل سوي دئ اومالک ندي ويل سوي داپه دي سبب چي مخکښي درب الناس توري ذکر سوي دئ چي معني يي داده مالک دخلګو نو که دلته هم مالک الناس وويل سي نو تکراربه لازم سي سوال په الحمد لله کښي خوهم مخکښي رب العلمين ذکر دئ چي معني يي داده مالک دعالميانونوکه په مالک يوم الدين کښي هم مالک وويل سي نو تکرار به لازم سي جواب دلته مضاف اليه درب اودمالک سره جلادئ نوتکرار نه لازميږي داخودعلماؤ دويناوو تحقيق وو بهتر دادئ چي دغه دوه قرائتونه يوپر بل بهتر ونه بلل سي ځکه دادواړه قرائتونه متواتر دي اوهر يو دترجيح وجهي لري اودڅلورم دليل جواب داسي ورکوي چي دمالک اودملک تر منځ عموم اوخصوص مطلق ندي بلکه ددوي ترمنځ عموم اوخصوص من وجهٍ دئ پوسه چي لفظ د(يوم)په عرف کښي وهغه وخت ته ويل کيږي چي له لمر راختوڅخه بيا تر لمر لويدوپوري دئ اوپه شريعت کښي په نزد داهل سنتو ماسوي له اعمشه وهغه وخت ته ويل کيږي چي د صبح صادق دراختوڅخه بياتر لمر لويدو پوري دئ اوومطلق وخت ته هم ويل کيږي اودقيامت وورځي ته هم ويل کيږي خوالبته سره له مقيدوالي په يوقيد سره اودقيامت ورځ وهغه وخت ته ويله کيږي چي ددوهمي شپيلۍ څخه داسرافيل عليه سلام شروع کيږي بيا تر داخليدوپوري دجنتيانو وجنت ته اوددوږخيانو ودوږخ ته دوام لري پوسه چي ديوم په لفظ کښيي يونادر خوصوصيت دادئ چي فا کلمه يي ياء اوعين کلمه يي واو دئ اوداډول په عربي زبان کښي بله کلمه نسته پوسه چي له دين څخه يامراد ملت داسلام دئ نوبه دمالک يوم الدين معنى داسي سي ،خاوند دورځي دښکاره کيدو دګتي دملت داسلام اوياخاونددورځي دښکاره کيدو د حقيت دملت داسلام وهرچاته يعني الله پاک مالک دئ دهغه ورځي چي په هغه ورځ کښي به داسلام دملت ګټه اوداسلام دملت حق والي وهرچاته ښکاره سي اويا دين په معني دانقياد دئ انقياد وتابعداري ته ويل کيږي نوبه معني داسي سي خاوند دورځي دتابع دارئ دټولو مخلوقاتو الله ج لره اويا په معني دجزا دئ يعني خاوند

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دورځي دجزا اويا په معني دحساب دئ يعني خاوند دورځي دحساب ياپه معني دسياست دئ يعني خاوند دورځي دسياست پراول تقدير الف لام عهد خارجي دئ پر نورو ټولو تقديرو استغراقي دئ انظر تبصير الرحمن جلد اول صـ ،سوال ،مالک يوم الدين صفت دئ د الله لپاره سره لدي چي صفتيت يي نه صحيح کيږي ځکه چي نکيره دئ پدي وجه چي مالک داسم فاعل صيغه ده ومعمول ته مضاف دئ نو په اضافت سره معرفه نه ګرځي جواب دلته اسم فاعل يا په معني دفعل ماضي دئ اويا په معني ددوام اوداستمراردئ اوپه داسي وخت کښي اضافت دده معنوي وي چي اضافت يي معنوي سو نو معرفه سو، سوال ،يوم الدين خو لدي وروسته راځي نو مالکيت دورځي دجزابه والله ج ته په ماضي کښي څنګه ثابت سي اودارنګه معني دمالکيت استمراري به دلته څنګه صحيح سي (جواب) څرنګه چي مالکيت دالله ج ورځي دجزالره اوهغو ټولوشيانو لره چي په ورځ دجزاکښي واقع کيږي يقيني راتلونکي دئ نوپه دي سبب دغه مستقبل مالکيت لکه ماضي اولکه واقع سوئ داسي بلل سوئ دئ اودارنګه دقيا مت ورځ اوهرهغه څه چي هلته پيداکيږي لکه متحقق سوي شئ داسي ګڼل سوي دئ ځکه عرب ډير ځله له متيقن مستقبل څخه په ماضي تعبير کوي اوکه دمالک لفظ په معني د استمرار سي نو معني به داسي سي چي الله پاک خاونددهميشه مالکيت دورځي دجزا دئ يعني کله چي دجزاورځ راسي نو الله پاک هميشه مالکيت دټولو هغو امورو لري کوم چي په همدغه ورځ کښي پيداکيږي پوسه ! که دمالک پر ځاي باندي ملک وويل سي چي صفت مشبه دئ نو بيا سوال مذکور نه کيږي ځکه دصفت مشبه اضافت معنوي وي سوال اضافت داسم فاعل خوومفعول ته راځي نه ومفعول فيه ته اويوم الدين خومفعول به نه دئ دمالک لپار ه بلکي مفعول فيه دئجواب کله کله ظرف جاري پرځاي دمفعول به ګرځي مجازاً نو بيا منصوب هم راځي بيله تقديره دفي اومضاف اليه داسم فاعل هم راځي پوسه ! چي ظرف پر دوه قسمه دئ يومتصرف اوبل غير متصرف اول (1) هغه دئ چي له ظرفيت سره لازم نه وي لکه لفظ ديوم اولفظ دليلة په دغه قسم ظرف کښي توسع جائزه ده پدي ډول چي مرفوع مستعمل سي يامجرور يامنصوب شي بي له تقديره دفي نوجاري سي پرځاي دمفعول به خوله دي سره سره له معني دظرفيته هم نه خارجيږي له دي وجهي فعل لازمي هم متعدي ورته ګرځي که څه هم ومفعول ته تعدي نسي کولاي اوغير متصرف ظرف هغه دئ چي له ظرفيته سره لازم وي سوال کله چي يومتصرف ظرف منصوب واقع سي نو دا معلومات به له کومي لاري کيږي چي داظر ف بنا پرظر فيت په تقدير دفي سره منصوب راغلي دئ اوکه دتوسع له لاري بي له تقديره دفي منصوب دی‌اوجاري پرځاي دمفعول به دي جواب کله چي اسم ظر ف اسم ظاهر وي نوبيا يي فرق دقرائنو له لاري کيږي سوال که يو فعل متعدي و مفعول ته ؤ نو سره له تعدي وخپل مفعول ته ومتصرف ظرف ته هم تعدي کولاي سي اوکه يا جواب که فعل غيرمتعدي وو نو وظرف متصرف ته متعدي ګرځيداي سي اوکه فعل متعدي و يوه مفعول ته ؤ نوسره له تعدي وهغه مفعول ته وظرف متصرف ته هم متعدي ګرځيداي سي لکه حفرت بئراليوم اوکه فعل متعدي و دوو مفعولو ته ؤنو ځني نحويين ومتصرف ظرف ته بيا تعدي ددي فعل صحيح نه بولي اوځني يي صحيح بولي اوکه فعل متعدي و درو مفعولو ته ؤ نوبيا دغه فعل په اتفاق ومتصرف ظرف ته تعدي نسي کولاي ،اعلم ان معني التوسع في الظروف جعل ،الفعل متعديا اليها ومتعلقابها باعتبار کونه واقعا فيها بمنزلة نسبته

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الي المفعول به الواقع عليه لمابينهما من الملازمة والمشابهة والتوسع في الظروف تجوز حكمي في النسبة الظرفيةالواقعة بعد نسبة المفعول به الحقيقي واعلم ايضا ان الظرف المتوسع فيه مما جمع فيه بين الحقيقة والمجاز وهووان لم يكن جائزا لاكن ههنا جائز بالا تفاق لان التجوز ههنا تجوز حكمي لاحقيقي لبقاء الظرف علي معنا ه الظرفي فيه پوسه ! چي دملک په لفظ کښي دري احتماله دي اول دا چي مبالغة داسم فاعل سي دوهم دا چي ملحق سي په اسماء اجناس پوري لکه دسلطان لفظ دريم دا چي صفة مشبه سي دمذکوره بيان په ارتباط تفسير بيضاوي اوتفسير خفاجي وگورئ (اِيَاکَ) خاص تالره (نَعْبُدُ)عبادت کوو موږ (وَاِيَاکَ) اوخاص له تاڅخه(نَسْتَعِيْنُ) طلب دمعاونت کوو موږ، پدي مبارک ايت کښي ومسلمانانو ته دالله جل جلاله له طرفه مختلفي لارښوني سوي دي اوله لارښوونه داده چي دمسلمان طاعت اوبندگي بايد په داسي ډول وي چي وار په وار والله جل جلاله ته دده دنزديکت اوقربت سبب وگرځي . تر داسي حده پوري چي اخير دخداي جل جلاله سره دونه معنوي قرب پيدا کړي لکه الله پاک ته چي په سترگوگوري دوهمه لارښوونه داسي په دي مبارک ايت کښي موږ ته سوي ده چي أي بندگانو کله چي زماعبادت کوئ نوستاسي باطن اوزړه بايد وماته داډول متوجه وي لکه ماچي په سترگووينئ چي ودغه قسم عبادت ته په شريعت کښي احسان ويل کيږي له خدايه جل جلاله سره دريمه لارښوونه په دي ايت مبارک کښي موږ ته داسوي ده چي أي بندگانو دبندگي اوعبادت لائق به يواځي مابولئ بل څوک به لائق دعبادت نه بولئ اوکله چي ماته عبادت کوي نو هغه به خالص زمالپاره کوي ،ريااونمايش وخلگوته به زما له عبادت سره نه گډوئ اوخپل عبادت به له هرقسمه شرکه که خفي وي، که جلي وي پاک ساتئ اوکله چي عبادت کوئ نوبايد دغه عبادت سبب دعُجب اودمغرورئ دخپلوځانولپاره ونه گرځوئ اوهم په دي ايت کښي الله جل جلاله داسي لارښوونه راته کړيده چي أي بندگانو کله چي له ما يوحاجت غواړئ نو بايد دحاجت تر غوښتني له مخه يو قسم طاعت اوبندگي وماته دواسطي اووسيلي په ډول وکړئ اوهمداسي لارښوونه الله پاک راته کړي ده چي حقيقي مددگار اوکومک دررسونکي بايد ما وگڼې اوپه هر مشکل کښي له ماڅخه کومک وغواړۍاوهم په دي ايت مبارک کښي داسي لارښوونه الله پاک موږ ته کړي ده چي تر انفرادي عبادت اوتر انفرادي غوښتني زماپه دربار کښي اجتماعي عبادت لکه دجمعي لمونځ اوپه جمعه واري له ماڅخه ديوښي سوال کول زيات معتبر دئ .

علمي تحقيق

سوال = ددغه مبارک ايت له ماقبل سره چي د مالک يوم الدين کلمه ده څه قسم تعلق اومناسبت سته جواب = ددواړو ايتو اول جزءونه چي دمالک اواياک لفظونه دي په مدلول کښي سره متحد دي چي خداي پاک دئ اودنعبد کلمه له اول جزء سره دماقبل مختلف مناسبتو نه لري، اول مناسبت يي مناسبت دمعلول دئ له علت سره ځکه چي مالکيت دالله تعالي موږلره علت دئ دعبادت زموږ الله پاک لره ، دوهم مناسبت يي مناسبت دعبادت دئ له معبود سره ، دريم مناسبت يي مناسبت دفعل دئ له مقصود سره دفعل ،څلرم مناسبت يي مناسبت دفعل دئ له مُجازي سره پردغه فعل باندي اومناسبت دنعبد له يوم الدين سره دادئ چي يوم الدين وخت دئ د حصول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دثمرو دعبادت سوال = مخکښي الله پاک له خپله مقدسه ذاته دغائب په الفاظو تعبير کړئ ؤ اودلته يي داياک په لفظ دخپل ځان څخه تعبير وکړ نوپه دي بدلون کښي مقصد څه دئ جواب = مقصد په دي کښي دادئ چي په کلام کښي التفات راسي سوال = التفات وڅه ته ويل کيږي جواب = ځني وايي چي التفات دادئ چي په مقام دخطاب کښي دغائب په صيغه سره تعبير وسي يادډي عکس وسي اويا په مقام دتکلم کښي دغائب په صيغه سره تعبير وسي يايي عکس وسي يا په مقام دتکلم کښي دمخاطب په صيغه تعبير وسي يايي عکس وسي عام له دي که يواري په بله طريقه تعبير سوئ وي اوکه نه اومشهور دادئ چي التفات ودي ته ويل کيږي چي يواري له يوچا په يوه طريقه سره تعبير وسي اوبيا په بله طريقه تعبيرورڅخه وکړسي، په مذکوره ايت کښي په دواړومذهبو التفات موجود دئ سوال = دالتفات عامه نکته کومه نکته ده اودلته په دي مبارک ايت کښي چي التفات راغلی دئ نو په دغه التفات کښي خاصه نکته کومه يوه ده جواب = دالتفات عامه نکته چي په هرالتفات کښي بايد موجوده وي هغه تطريه دنشاط دسامع ده يعني تازه کول دشوق دسامع اوکوم التفات چي په دغه مبارک ايت کښي راغلي دئ نو ترهغه پوري خاصه نکته داده چي الله پاک بندګانوته ددي التفات له لاري دالارښوونه کوي چي زماحمد اوشکر اوزما ذکر چي تاسي کوئ هغه بايد په دي ډول وي چي وار په وارمو ماته دونه رانژدي کوي چي اخيرله ماسره دحضور اومشاهدي ومقام ته ورسيږئ . سوال =داياک لفظ خو مفعول دنعبد دئ مفعول خو له فعله وروسته ذکر کېږي دلته يي تقديم دڅه نکتي لپاره سوي دئ . جواب = په دي کښي ډيري نکتي دي اوله نکته افاده د حصر اواختصاص ده ځکه که اياک له نعبدڅخه وروسته ذکر سوي واي نومعني به داسي کيدله چي (نعبد) عبادت کوو موږ اياک تالره اواوس چي اياک پر نعبد رامخکښي سوي ده نو معني يي داسي کيږي اياک خاص تالره يعني نه بل چالره(نعبد) عبادت کوو موږ ،دوهمه نکته په تقديم داياک کښي تعريض دئ ومشرکانو ته چي هغوی دبتانو عبادت هم کاوه ، دريمه نکته پکښي داده چي تقديم راسي دهغه چي هغه په وجود کښي له مخه دئ هم ترعابد اوهم تر عبادت دده په اعتبار دذات نو به وضع اوطبع سره موافق سي ، څلرمه نکته پکښي داده چي عبادت کوونکي ته له اوله وهلته اګاهي ورکړه سي پر دي باندي چي معبود ستا الله جل جلاله دئ ، پنځمه نکته پکښي داده چي عابد ته تنبيه ورکړه سي پر دي باندي چي په وخت دعبادت کښي دَيْ بايد هم په ظاهر کښي اوهم په باطن کښي والله پاک ته متوجه وي اوحضور يې برابر وي اودخداي پاک په تعظيم کښي کاهلي اوسستي بايد ورڅخه ونسي اونه دده زړه اوباطن له خدايه اوله عبادته دده څخه پرته په يوه اوبل شي مشغول سي، اوشپږمه نکته پکښي داده چه اهتمام راسي په هغه شي چي هغه تر هرڅه ومؤمنانو ته مهم دئ په هر حال کښي خاص بيا په حال کښي دعبادت چي هغه عبارت دئ له ذکره دخدايه ، اومه نکته پکښي داده چه دفعه دوسوسو دشيطان راسي ، اتمه نکته پکښي داده چي له اوله وهلته تصريح راسي پر دي باندي چه دغه عبادت الله پاک لره دئ ، نهمه نکته پکښي داده چي عبادت کونکي اګاه سي پر دي خبره باندي چه نظرده ومعبود خپل ته په وخت دعبادت کښي اولا اوبالذات وي اووعبادت ته يي نظر بايد له دي حيثه وي چي دغه عبادت يو نسبت دئ دده اودالله تعالي په منځ کښي . پوسه چي لفظ د(نعبد) جوړ سوی دئ له عبادت څخه عبادت په اصل کښي ودي ته ويل کيږي چه يوڅوک

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اخیره درجه کښې اظهار دذلت اودعجز خپل په خپل اختیار سره ویوچاته وکړي لپاره ددي چه په اخیره درجه کښې عظمت اولویي دهغه چاښکاره کړي ،کله چي دعبا دت په معني پوه سوي نو اوس په دي پوه سه چي دعبادت لایق هغه څوک دئ چه عبادت کوونکی ترهغه لوي اوبالا ترمنعم یعني نعمت ورکونکئ نه لري اوهغه له الله پاک څخه ماسوي بل څوک نسته ځکه وهیچاته هغه ډول نعمتونه چي الله پاک ورکړي دي اوورکوونکی یې دئ بل هیڅوک نسواي ورکولاي نونتیجه داسوه چي لایق دعبادت ماسوي له الله تعالي بل هیڅوک نسته نوځکه به موږ داسي وایو چي(ایاک نعبد) یعني خاص تالره خدایه عبادت کوو نه بل چالره ،. پو سه چي عبادت کله په معني دطاعت راځي لکه په دي قول کښې (لاتعبدواالشیطان)اوکله په معني ددعاراځي لکه په دي قول دخداي تعالي کښې (ان الذین یستکبرون عن عبادتي) اوکله په معني د توحید راځي لکه په دي قول دخداي پاک کښې (وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون) . سوال = څه وجه ده چي د (نعبد)لفظ دمتکلم مع الغیر په صیغه سره ویل سوئ دئ سره له دي چي هر لمونځ کونکی په لمانځه کښې سورت فاتحه وايي اوهر لمونځ کونکي خو یو نفر وي .جواب = په دي کښې ډیر اسرار دي اول سر دادئ چي لمونځ کونکي سره له دي چي یوسړي دئ اوداسي ووایي چي ایاک نعبد نوګواکي ده وخداي پاک ته داعذر اوعجز وړاندي کړ چي خداي پاکه زه قاصر یم اوعبادت مي قاصر دئ ددي وړ نه دئ چي تنهایي وتاته وړاندي کړم نوزه عبادت خپل په ضمن کښې دعبادت دنوروعبادت کونکیو درته ذکر کوم . او خپل ځان په حیث د عبادت کونکي دنورو عبادت کونکیو په جمله کښې درته عرضه وم چي ددوئ دعبادت په طفیل ځما عبادت هم قبول کړي اوددوئ دمنظوریدو په ترڅ کښې زه هم منظور سم.

شنیدم که درروزامید وبیم ـــــ بدان را به نیکا ن ببخشد کریم ، بدان را در اقبال نیکان زیند ،

وګر نه بدان اهل نیکي نیند، اودوهم سِر دادئ چي لمونځ کونکي یوه اندازه له دروغ ویلو وساتل سي ځکه چي دی په لمانځه کښې مثلا داسي ووائي چه ایاک اعبد یعني خاص تالره عبادت کوم اوپه عین حال کښې دغه لمونځ کونکئ دریا په مرض مبتلا وي اوددنیوي منافعو په طمع همیشه واهل ددنیا ته سر کښته کونکئ وي نو سخت کاذب بلل کیږي اوچي عبادت خپل په جمله کښې دعباداتو دصادقینو ذکر کړي نو څه قدر به صادق وبلل سي . دري یم سِر دادئ چه و بندګانو ته تنبیه ورکوله سي چي تاسي ټول باید په دي کښې سره متفق یاست چي هر یوخاص دالله تعالي عبادت کونکی وي اوعبادت دالله تعالي باید ستاسي مابه الاشتراک وي ، اوڅلرم سِر په دي کښې اشاره ده وبندګانو ته ددي چي لمونځونه باید په جماعت سره ادا کوئ ، اوپنځم سِر په دي کښې دادئ چي حفظه اوکرام کاتبین ملکو ته هم شامل سي ،اوشپږم سِر په دي کښې دادئ چي الله تعالي بنده ته ددي اشاره کوي چي که دي زما عبادت کاوه نو دلوړ عظمت والا به وګرزي چي ته به تنها دپوره ډلي په سریي ، ولي نعبد تر نستعین له مخه ذکر سو

سوال = په څه وجه الله پاک دعبادت ذکر پر استعانت له مخه کړي دئ . جواب = ددي کار مفسرینو رحمهم الله ډیري وجهي بیان کړي دي ، اوله وجه داده چي که دنعبد جمله راوروسته سوي واي نو بیابه دایاتو داخیري حرفونو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سجع نه واي برابره سوي ، دوهمه وجه داده چي نستعين دعاده اودعاهلته ښه قبليږي چي دوسيلي په ډول يو طاعت اوبندگي له مخه تر دعا وکړه سي ، دريمه وجه داده چي عبادت هغه شي دئ چي الله پاک يي له موږ څخه غواړي اوپه نستعين کښي ځموږ غوښتنه درج ده نو پکارده چي غوښتنه دالله جل جلاله له مخه سي پر غوښتنه ځموږ اوداسي هم نوري ډيري وجهي سته (واياک نستعين) پوسه چي نستعين له استعانت څخه مشتق دئ استعانت طلب دمعونت اودکومک ته ويل کيږي اوکومک پرڅلورقسمه دئ اول قسم يي دادئ چي الله پاک پر کار باندي قدرت وبنده ته ورکړي دوهم قسم يي دادئ چي کار ورته اسانه کړي اواسانه يي په خيال کښي ورولي ،دريم قسم يي دادئ چي وکار ته يي ورنزدي کړي ،څلرم قسم يي دادئ چي پر کار يي باعث کړي اوشايق اوراغب يي کړي وکار ته مثلا دعقل اوشعور اودلاسو اوپښو ورکو ل وبنده ته له اول قسم کومک څخه دئ اوفراغت دزړه ورکول اوموانع دکار ورڅخه لري کول له دوهم قسم څخه دئ اود کار مينه دبنده په زړه کښي پيداکول اوکا ر دبنده په نظر کښي ښائسته وروستل اودکار لذت اوخوند په ده کښي پيداکول له دريم قسم څخه دئ اويومرشد اولارښوونکئ ورته پيداکول چي هر ساعت وده ته پند اونصيحت کوي اوپر کار دعبادت ترغيب اوباعثتوب ورکوي له څلرم قسم څخه دئ ، پو سه چي مقصود له اياک نستعين څخه ياطلب دکومک دئ په عبادت کښي نوبه معني داسي شي چي خاص له تاڅخه أي خدايه طلب دکومک کوو په عبادت ستا کښي اويامقصود ورڅخه طلب دکومک دئ په ټولو روا کارو کښي نوبه معني داسي شي واياک اوخاص له تا څخه نستعين طلب دکومک کوو په ټولو کارو کښي يعني هغه کارونه چي رواودخير کارونه دي

اِهْدِراوښيه نَا موږ ته الصِرَاطَ لار الْمُسْتَقِيْمَ سيده برابره يايي داسي معني وکړي اهد روان کړه نا مو ږ الصراط پر لار المستقيم برابره باندي يايي داسي معني وکړئ اهد بوزه نا موږ الصراط پرلار المستقيم برابره باندي ، پوسه چي يو ښوونه ده دلاري حقي او يو رسول ولاري حقي ته دي او يو روانول يابيول پر لار حقه باندي دئ که مقصود ښوونه دلاري حقي وه نواهدنا الي الصراط المستقيم ويل کيږي اوکه مقصود رسول ولاري حقي ته وو نواهدنا للصراط المستقيم ويل کيږي اوکه مقصود بيول ياروانول پرلارحقه وونو اهدنا الصراط المستقيم ويل کيږي دغه ډول شاه عبد العزيز قدس سره په خپل تفسير کښي ذکر کړي دي سره له لږ اضافه توبه زما په بيان کښي، نودلته که اوله معني مراد سي نوتقديردالي به ورسره ملاحظه کيږي اوکه دوهمه معني مراد شي نوتقدير دلام جاره به ورسره ملاحظه کيږي اوکه دريمه اويا څلرمه معني مرادسي نو بيا ملا حظه دتقدير دحرف جرنه کيږي سوال = ددي مبارک ايت له مخکښي ايت سره څه مناسبت دئ؟ جواب = دغه مبارک ايت دمخکني ايت دواياک نستعين له جملي سره ترلي دئ په دي ډول چي زموږ له خوا داوويل سي چي واياک نستعين يعني اوخاص له تا څخه معونت غواړو نوگويا دالله تعالي له طرفه داسي راته وويل سوو چي په څه ډول زه کومک اومعونت درسره وکړم نوموږ دخپل رب په جواب کښي داعرض وړاندي کوو چي داسي کومک راسره وکړه چي دحق پرلارباندي موږ محکم اوثابت ولره ،سوال = هر لمونځ کونکي دلمانځه په هررکعت کښې سورت فاتحه وايي نودَئ چي داووايي چي موږ ته هدايت وکړه دصراط مستقيم نوداخو ده دداسي شي غوښتنه وکړه چي هغه وده ته ورکړسوي دئ څکه دَيْ چي لمونځ کوي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوخو مسلمان دئ نودصراط مستقيم کوم چي دين داسلام دئ هدايت خو حتماً ورته سوی دئ جواب = ددي سوال مختلف جوابونه سته اول جواب دادئ چي مرتبي دقرب اونزديکت دبنده والله پاک ته بيشماره دي نولمونځ کوونکئ چي په هره مرتبه کښي وي نودَي سوال دهدايت دهغه صراط مستقيم کوي چي وهغه ته لاهنوز دَي نه دئ وررسيدلی دوهم جواب دادئ چي مقصود له دغه سواله څخه ثبات اوټينګوالي پر صراط مستقيم دئ تر مرګه پوري اوداسي نور جوابونه هم سته خودغه هغه بيخي عمده جوابونه دي،سوال = دمفعول ضميرکوم چي په اهدنا کښي دجمع په لفظ سره راوړل سوئ دئ په دي کښي څه حکمت دئ ، جواب = يوحکمت دادئ چي دنعبد اودنستعين له صيغوسره موافق سي ځکه هغه هم دجمع لفظونه دي اودوهم حکمت دادئ چي په جمع واري سره دعاښه مقبوله ګرزي دريم حکمت دادئ چي يوانسان لکه چي دځان وهدايت ته مجبور دئ داډول دخپل ماحول دخلګو وهدايت ته هم مجبور دئ ځکه يوه خوداوجه ده چي کله يوانسان پر سمه لار روان وي اونوربي لاري وي نودغه انسان په دغه بي لارې ټولنه اوجامعه کښي له سختو کړاوو اوستونځو سره مخامخ ګرزي اوبله داوجه هم ده چي هر انسان لکه چي دخپل ځان پر اصلاح مکلف دئ همدارنګه پر امر بالمعروف اونهي عن المنکر هم مکلف دئ نو په دي وجه هر مسلمان ته ضرور دئ چي دنورو دهدايت سوال هم کوي په دي وجه چي دامر بالمعروف له ستونځو څخه تر يوحده پوري خلاص سي . سوال = هدايت پر څو قسمه دئ جواب = هدايت بي حسابه نوعي لري خوسره له دي په شپږو جنسوکښي حصر دئ اول هدايت هدايت الهامي دئ په ابتداء کښي دولادت دوهم هدايت هدايت الهامي دئ وروسته له دي چي انسان وسِن دتميز ته ورسيږي دري يم هدايت په ذريعه دوحي دئ څلرم هدايت په ذريعه دصادقو خو بو دئ پنځم هدايت په ذريعه دفراست دئ شپږم هدايت په ذريعه دکشف دئ اوم هدايت په ذريعه دحواسو دئ اتم هدايت په ذريعه دعقل دئ نهم هدايت په ذريعه ددلائلو دئ لسم هدايت په واسطه درسولانو اوپه واسطه دانزال دکتابو دئ اخيري هدايت بيا پر دوه قسمه دئ يوعام دئ اوبل خاص دئ عام بيا پر دوه قسمه دئ يو تبياني دئ بل توفيقي دئ خاص بيا پر دري قسمه دئ يومن الله دئ بل الي الله دئ بل بالله دئ ، دذکر سويو اقسامو تفصيل ، پوسه چي کله يو کوچني څنګه له موره پيداسي نو الله پاک ده ته داښوونه مثلا وکړي چي کله وږي سي نوژاړه چي موردي په دي پوسي چي ته وږی سوی‌يي اودارنګه ددي ښوونه ورته کوي چي دي بايد په څه رقم دمور تی ورودي دغه ته هدايت الهامي په حال دطفوليت کښي ويل کيږي اوکله چي و يوه صالح انسان ته ويو ولي ته دخداي پاک ديوي خبري معلومات په زړه کښي خداي پاک ورواچوي نوودي ته هدايت الهامي وروسته له سِنه دتميزه ويل کيږي چي ودي ته وحي عرفاني هم ويله کيږي اوکله دوحي فطري له لاري ويوه حيوان ته الله پاک ديوه کار نقشه معلومه کړي لکه دعسلوومچمچيو ته اوکله عنکبوت ته ودغه قسم ته هدايت فطري ويل کيږي اوکله يوه انسان ته عام له دي که کافر وي اوکه مسلمان وي ديوه شي دجوړولو نقشه په ذهن کښي ورواچوي لکه دتياري (جهاز) اويا دموټر ياداسي دنورو شيانودجوړه ولو نقشي چي اول واري الله پاک دځينو انسانانو په ذهنو کښي ورواچولي چي ودغه قسم ته هدايت ايجادي ويل کيږي اوکله داعلام بالشرائع له لاري الله تعالي يوچاته هدايت وکړي چي ودي ته هدايت په واسطه دوحي شرعي ويل کيږي دغه قسم هدايت تر نبيانو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورسولانو پوري خاص دئ اوکله دخوب ليدلو په ذريعه الله پاک يوځوک په يو شي خبر کړي ودي ته هدايت په واسطه دخوب ويل کيږي خو نسبت ونبي اوورسول ته حکم دوحي لري اوکله دفراست له لاري الله پاک چاته هدايت وفرمايي چي ودي ته هدايت په واسطه دفراست ويل کيږي اوکوم معلوما ت چي انسان ته دظاهري حواسو په واسطه کيږي لکه دسترګو ليدل دغوږ اوريدل په پَزه ديو شي بويه ول په خوله ژبه ديوه شي څکل په مسه کولو ديوه شي دګرم والي يايخوالي مثلا معلومه ول اودارنګه دباطني حواسو په واسطه ديوه شي معلومول ودي ته هدايت په ذريعه دحواسو ويل کيږي همدارنګه الله پاک چي وانسانانو ته عقل ورکړی دئ اودوی ته دهمدغه عقل په ذريعه دحقائقو معلوماتونه کيږي ودي ته هدايت په ذريعه دعقل ويل کيږي اوکوم دليلونه چي الله پاک پرخپل ذات اوپر خپلو صفاتو باندي پيداکړي دي لکه مخلوقات چي هر شي په مخلوقاتو کښي دلالت کوي پر ذات اوپر صفاتو دخداي پاک باندي و دي ته هدايت په واسطه ددلائلوويل کيږي اوهمداراز پيغمبران نبيان اورسولان چي الله پاک وانسانانو ته راليږي دي اوددوئ په سبب انسان حق اوباطل معلومه وي ودي ته هدايت په توسط دپيغمبر ويل کيږي اوکومه لارښوونه چي الله پاک يي په واسطه دخپل نازل سويو کتابو وبندګانو ته کوي لکه وموږ ته چي يې په واسطه دقران کريم کړيده ودي ته هدايت په واسطه دکتابو ويل کيږي اوکوم هدايت چي په واسطه دهغو معجزو وو چي دنبيانو په لاس وخلګوته ښکاره سوي وي وهغه ته هدايت بالمعجزات ويل کيږي دانبيا وو اوکتابو په ذريعه عام هدايت دادئ چي دخير اودشر لار الله پاک وموږ ته ښکاره کړي ده په دغه عام هدايت کښي بيا تبياني هدايت دادئ چي الله پاک هغه څه چي نبي اورسول دخداي پاک له طرفه وموږ ته راوړي دي اوهغه څه چي دخداي پاک په کتاب کښي دي ويوچاته داسي ښکاره کړي چي هيڅ شک اوشبهه دده په زړه کښي نسي پاته اوکامل اوپوخ يقين باندي ورته حاصل شي اوتوفيقي هدايت ودي ته ويل کيږي چي الله پاک وبنده ته پر دغه هدايت باندي دکامل اوټينګ عمل توفيق ورکړي اوخاص هدايت دادئ چي دنبي ياولي په واسطه الله جل جلاله يوقسم نور ديوه سړي پرمدرکه قوه باندي وځلوي چي په نتيجه کښي ددي حقائق په واقعي توګه ودته منکشف سي اودغه خاص هدايت به يامن الله وي کوم چي په دغه قول دخداي پاک سره اشاره ورته سويده (قُلْ اِنَّ هُدَى اللهِ هُوَالْهُدَي) اويابه الي الله وي کوم چي په دغه قول دخداي پاک کښي اشاره ورته سويده (اِنِيِّ ذَاهِبٌ اِلَي رَبيِّ سَيَهْدِينِ) اويابه بالله وي کوم چي په دغه قول کښي درسول عليه السلام اشاره ورته سويده (لَوْلَااللهُ مَااهْتَدَيْنَا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اول ا يت څخه تراتم آيت پوري مصحح اومکمل

پاره الم / سورة البقره

تفسير سور ة بقره:

پوسه چي د قرآن کريم سورتونه دوه قسمه دي ـ اول مَکِي سورتونه دي ، دوهم مَدَنيِ سورتونه دي . پر اصح قول مکي سورتونه هغه دي چي د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم تر هجرت کول له مَکې مکرمې څخه و مدينې منورې ته له مخه نازل سوي دي . او مَدَني سورتونه هغه دي چي له هجرت څخه وروسته نازل سويدي.

د بقرې سورت له مَدَنيِ سورتو څخه دئ ،دغه مبارک سورت دبقرې سورت ځکه بولي چي بَقَرَه په عربي زبان کښي و غوا ته ويل کيږي ، اوپه دي سورت کښي د بني اسرائيلو د يوې غوا يوه ډيره له عبرت څخه ډکه نادره قصه راغې . نو ځکه دغه مبارک سورت په همديې نامه سره نامداره سوئ دئ.

دغه مبارک سورت نور ټول په مدينه کښي نازل سوئ دئ ،ماسوى له دوه سوه اويواتيايم (٢٨١) آيت څخه ،چي په مِنى کي په حجة الوداع کي نازل سويدئ . ددغه سورت (٢٨٦) اياتونه دي ،څلويښت (٤٠)يې رکوع ګاني دي . او د المطففين د سورت څخه وروسته نازل سويدئ ، په تلاوت کي دوهم سورت دئ . ځکه اول سورت په تلاوت کي د فاتحې سورت دئ . او په نزول کي اوه اتيايم (٨٧) سورت دئ ، يعني شپږ اتيا ،٨٦ ـ سورتونه له مخه نازل سوي وو . أوه اتيايم سورت همدغه سورت ؤ ،چي پر رسول باندي - صلى الله عليه وسلم- نازل سو .

لفظي ترجمه.

(الــم) خداي پاک عالم دئ په معني اوپه مطلب ددي لفظ يا معني ددي لفظ پټ سردي دخداي پاک اودرسول حضرت محمد صلي الله عليه وسلم په منځ کښي ، (ذالک) دا(الکتاب) کتاب يعني داقران کريم (لا) نسته (رَيبَ) هيڅ شک (فيِ) په (هِ) ده کښي ، يعني په دغه کتاب کښي چي قران کريم دئ هيڅ شک نسته په دې معنى په دغه کتاب، قرآن کريم کښي هيڅ شک نسته ،چي د خدائ جل جلاله کلام دئ ، او د خدائ پاک له طرفه پر حضرت محمد ـ صلى الله عليه وسلم ـ باندي نازل سوئ دئ او ټولي خبري ،او مضمونونه يې حق دي او دکفارودغه ټولی خبری چی ددغه قران په باره کښی يې کوي باطلی اوددوی‌پرکفر،عناداوپرتعصب باندی بنادی .. (هُدى) لار ښوونه ده ، يا لارښوونکئ دئ يعني دغه کتاب (لِلمتقين) پرهيزګارانولره ، يعني لکه څرنګه چي دغه قرآن کريم بې شک او شبهې دالله پاک کتاب دئ ، پر حضرت محمد ـ صلى الله عليه وسلم ـ نازل سوئ دئ ، او ټولي خبري يې حقي دي . دغه رنګه دا قرآن هدايت کونکئ ، او دسمي لاري ښوونکئ هم دئ پرهيزګارانو لره .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل اوعلمي خبري (الم)

ّ پوسه چي ددغي مبارکي کلمې په شان چي کومي کلمي دسورتو په اول کي راځي لکه (الم ،الر وغيرهما،ودغو ته مُتَشابِهَات او يا حروف مُقَطعَه ، يا مُقَطعات قرآنيه ويل کيږي . که څه هم دغه کلمي هره يوه اسم ده ځکه مثلاً په الف لام ميم کښي الف اولام ميم هريو ديوه معلوم حرف نوم دئ خوحروف په دي وجه ورته ويل کيږي چي دمتقدمينوپه اصطلاح کښي دحرف اطلاق پراسم اوفعل اوحرف دروسرو باندي کيږي اومقطعه په دي وجه ورته ويل کيږي چي هرتوري په تقطيع سره يعني په پريکړون سره له هغه بل حرفه څخه ويل کيږي اومتشابهات په دي وجه ورته ويل کيږي چي ددوی معني ګاني پوشيده اوپټي دي اوقرانيه په دي وجه ورته ويل کيږي چي دقران دسورتو په سروکښي راغلي دي

همدارنګه پوسه چي په دغوکلموکښي علماؤرحمهم الله سخت اختلاف کړئ دئ ،

په دي ډول چي ايا پرته ،سوی له الله (جل جلاله)څخه بل څوک د دغو کلمو په معنی ګانو عالم کيداځ سي اوکه يا ، او که عالم کيداځ سي نو بيا تنها د خداځ پاک رسول د دغو کلمو په معنی پوهيدئ ،اوکه له رسول - صلی الله عليه وسلم- څخه پرته بل چا ته هم د دغو کلمو پر معنی ګانو علم حاصليدلاځ سي ، او که حاصليدلاځ سي نو بيا يې معنی ګاني څه دي ؟ . دغه ټول اختلافونه ذکر کول موږ له اصلي مقصد څخه وروسته کوي فقط هغه بيان په دې باب ذکر کوم کوم چي د امام الهمام ابو حنيفه رحمه الله تعالی د مذهب مفسرينو غوره کړيدئ.

هغه بيان دادئ چي ځيني علماء ځموږ د مذهب وايي چي : د دغو کلمو معنی له خداځ پاک څخه بغير و بل هيچا ته نه ده معلومه . او ځيني علماء وايي چي و رسول ته هم د دغو کلمو پر معنی باندي علم حاصل ؤ ، او معنی ګاني د دغو کلمو ، د خداځ پاک او حضرت محمد - صلی الله عليه وسلم- په منځ کښي پټ رازونه ؤ ، چي جبرئيل عليه السلام ته هم په هغوئ باندي علم نه ؤ حاصل.

ځموږ په مذهبي علماؤ کي د ځينو له قوله څخه ، اول قول بهتر معلوميږي .. او له خلفاووراشدينو څخه هم د اول قول مطابق روايت راغلئ دئ . او د بعضو علماوو له قوله ، د دوهم قول بهتروالئ معلوميږي . بهرحال د اول قول مطابق چي الم ووايې نو به دا ډول وايې الله پاک عالم دئ

په معنی د دي ، يعني د (الـــمّ).

او د دوهم قول مطابق چي (الم)و وايې ، نو به داسي وايې ، معنی ددي کلمي پټ سردئ د خداځ اود رسول په منځ کښي ، هر ډول چي په دغودووډولوکښي و وايې صحيح دئ .

عرفاني فايده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي ددغومقطعه حروفو په دي شرط چي مکررپه دوی کښي حذف کړه سي ټول تعداد څوارلس یادیارلس دي په دي شرحه (الم ــ المص ــ الر ــ المرا ــ کهیعص ــ طه ــ طسم ــ طس ــ یس ــ ص ــ حمعسق ــ ق ــ ن)

اوشاه عبدالعزیزرحمه الله فرمایلي دي چي سورت بقره له جملي څخه دهغو نهه ویشتوسورتوڅخه دئ کوم چي دهغوی ابتداء په حروفومقطعه ؤ سره سویده اودغه حروف مقطعه په دي شرط چي مکررحرفونه ورڅخه حذف کړه سي ټول څورلس حرفونه دي په دي ډول، الف، لام ،میم ، صاد، را، کاف، ها ،یا ،عین ، طا ،سین، حا، قاف، نون ، انتهی ماقال.

همدارنګه پوسه چی په دغو ذکرسویو حروفوکښي ودغولاندی اسماء الهیه ؤ ته اشاره راغلي ده خو نه په دي معني چي دغه حروف له دغواسماء الهیه ؤ څخه رامختصرسوي دي بلکي په دي معني چي دغه حروف په دغواسماء الهیه ؤکښي موجوددي، هغه اسماء الهیه دادئ:

)یاالله جل جلاله یااحد جل جلاله یااخرجل جلاله ، یالطیف جل جلاله ، یا ملک جل جلاله ، یا مبدئ جل جلاله ، یا معید جل جلاله، یا محیي جل جلاله ، یا ممیت جل جلاله ، یاماجد جل جلاله ، یا مقتدر جل جلاله ، یا مؤخر جل جلاله ، یا منتقم جل جلاله، یا متعال جل جلاله، یا مالک الملک جل جلاله، یا مقسط جل جلاله، یا مغني جل جلاله، یامعطي جل جلاله ، یا مانع جل جلاله،یا صمد جل جلاله، یا صبور جل جلاله، یا رحمن جل جلاله، یا رحیم جل جلاله یا رزاق جل جلاله ، یارافع جل جلاله، یارقیب جل جلاله، یارؤف جل جلاله، یا رشید جل جلاله، یا کبیر جل جلاله ،یا کریم جل جلاله، یا هادي جل جلاله، یا عزیز جل جلاله، یاعدل جل جلاله، یا عظیم جل جلاله، یا علي جل جلاله، یاعفو جل جلاله، یا سلام جل جلاله، یا سمیع جل جلاله ، یا حلیم جل جلاله، یا حفیظ جل جلاله، یا حسیب جل جلاله، یار حیم جل جلاله، یا حق جل جلاله، یا حمید جل جلاله، یا حي جل جلاله، یا قادر جل جلاله، یا قیوم جل جلاله، یا قوي جل جلاله، یاقهار جل جلاله، یاحسیب جل جلاله، یاقدوس جل جلاله، یا نور جل جلاله، یا نافع جل جلاله، یاطیب جل جلاله (

دغه مذکورحروف مقطعه غیرمکرره سره له دغوالهي نومو دپاره دحل دمشکلاتو چي دري ورځي پرلپسي وویل سي او په دغودریوورځوکښي وشپږسوه دري نوي(٦٩٣) واره ته يې دویلو شمیر ورسیږي نو دایوډیر مجرب عمل دئ.

)ذالک الکتاب (

پوسه چي د(ذالک الکتاب) دمبارکو دووکلمولفظي ترجمه په دري ډوله کیدلای سي دوه ډوله ترجمه یې پردي تقدیرده چي ذالک مبتداء سي اوالکتاب یې خبرسي په دغه تقدیرکښی بیادوه احتماله دی اول احتمال دادی چي دذالک په لفظ سره وهغه ته اشاره وکړه سی کوم چي له رسول علیه السلام سره ئی ددغوایاتو ترنازلولوډیرړومبی دانزال وعده الله پاک کړئی وه اودوهم احتمال دادی چي په ذالک سره وهغه ته اشاره وکړه سی کوم چي په تورات اوپه انجیل کښی الله پاک دهغه دنازلولو وعده فرمایلی وه چی تفصیل به ددواړواحتمالودرته راسی ، اودریم ډول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترجمه یې پردي تقدیره چې ذالک موصوف یا مبدل منه سي اوالکتاب یې صفت یابدل سي مجموع مبتدا سی او(لاریب الخ)ئی خبرسی چې دغه دري سره ډولونه په دي شرحه درته ذکرکوم.

اول ، (ذلِکَ) هغه چي وعده یي سوي وه له تاسره دنازلیدو (الْکِتَابُ) دغه کتاب دئ یعني کوم چي ته یې وخلګوته وایې، دوهم (ذلک) هغه چه وعده یي سوي وه دنازلیدوله پخواڅخهلا ـ یعني په تورات کښي کوم چي پرموسي علیه السلام نازل سوي دئ او په انجیل کښي کوم چي پرعیسي علیه السلام نازل سوي دئ (الْکِتَابُ) دغه کتاب دئ ـــ یعني هغه دغه قران کریم دئ چه ته یي وخلګوته وایي اوځني یي مني اوعمل په کوي اوځني یي نه مني سحرجادواویاشعریي بولي . پوسه چه په تورات کښي اوپه انجیل کښي ددي وعده الله پاک کړي وه چه دغه قران کریم به په خپل وخت کښي پر حضرت محمدصلي الله علیه وسلم نازلوي لکه چه له حضرت کعب څخه روایت دئ چه ده وخلګوته وفرمایل .

)عليْكُم ْبِالْقُرْاٰنِ فَاِنَّهُ فَهْمُ الْعَقْلِ وَنُوْرُالْحِكْمَةِ وَيَنَابِيْعُ الْعِلْمِ وَاَحْدَثُ الْكُتُبِ بِاللّٰهِ عَهْدًاوَقَالَ فِي التَّوْرَاةِ يَامُحَمَّدُ اِنِّي مُنَزِّل ٌعَلَيْکَ تَوْرَ ةً حَدِيْثاً تُفْتَحُ بِهَااَ ۤعْيُناًعُمْياًوَاَذَاناًصُمًّاوَقُلُوْباًغُلْفاً(

یعني اي خلګولازم سي له دغه قران کریم سره یعني هم عمل په کوي اوهم یي تلاوت کوي اوهم یي زده کوي په خپله اوهم یي ونورو ته ورزده کوي ځکه چه دغه قران کریم داسي مقدس کتاب دئ چه هم دانسان دعقل لپاره فهم دئ اوهم له حکمته ډک نوردئ اوهم دده مبارک ایاتونه دعلم اودپوهي چیني دي اودالله جل جلاله ترنورو ټولوکتابویي تعلق له الله سره تازه اونوي دئ ځکه دخداي ج ترټولوکتابووروسته نازل سوي کتاب دئ اوالله پاک په تورات کښي له پخوالافرمایلي وو چه اي محمده بیشکه زه نازله وونکي یم پرتاباندي دداسي یوه نوي تورات یعني چه قران کریم دئ چه په هغه سره به خلاصیږي هغه سترګي دخلګوچه دحق له لیدلوړندي وي اوهم به په ده سره خلاصیږي هغه غوږونه دخلګوچه دحق له اوریدلوڅخه کاڼه وي اوهم به په ده سره خلاصیږي هغه زړونه دخلګوچه له حق څخه په پردوکښي وي یعني دده په وجه به خلګ داسي هدایت پیداکړي چه هم به دحق نښاني په سترګووینې اوهم به دحق خبري دقبول په ډول په غوږواوري اوهم به دده په وجه دخلګوله زړوڅخه دکفراودګناووپردي لیري سي اوددوئ دزړوسترګي به خلاصي سي نوبیا به حق حق بولي اوباطل به باطل بولي دارنګه په انجیل کښي هم الله پاک دقران کریم دنازلولوپرحضرت محمدصلي الله علیه وسلم باندي وعده کړي وه اوداراز الله پاک له رسول علیه السلام سره هم له مخه ترنازلیدودسورت بقري پرده باندی دپاته قران پاک دنازلولو وعده کړي وه په دي قول سره چه الله پاک فرمایلي دي(اِنَاسَنُلْقِيْ عَلَيْکَ قَوْلاًثَقِيْلاً)ترجمه بیشکه موږ به ژرده چه وابه چوویعني نازل به کړوموږپرتاباندي قول دروندچه عبارت دئ له قران کریم څخه نوځکه ماذلک دلفظ په لفظي ترجمه کښي دوه ډوله تعبیرونه ذکر کړل دادواړه ډولونه پرهغه تقدیردي چي ذالک الکتاب مبتداء اوخبرسي ، او دریم ډول ترجمه یې داده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ذالک) دا (الکِتاب) کتاب(لا ـ) نسته(ریب) هیڅ شک(فیه)په ده کښې یعني په دغه قرآن کریم کښې. تنبیه ، دغه ترجمه يې پردي تقدير د ه چي د (الکتاب) لفظ له(ذالک) څخه بدل اويا يې صفت سي اومجموع مبتداء سي اولاريب فيه يې خبرسي ، پوسه چي دلته يوڅلورم ډول هم سته هغه دادئ چي په ذالک سره اشاره وقرانکريم ته وکړه سي اومبتداء سي او د(الکتاب) په لفظ کښي الف لام جنسي سي او د(ذالک) خبرسي نوبې ترجمه په دي ډول سي چي دغه قران جنس کتاب دئ يعني ګواکي له ده څخه پرته بل هيڅ کتاب نسته اومطلب به ورڅخه داسي چي په کتابوالي کښي ترده کامل کتاب نسته، سوال دذلک په لفظ سره اشاره وکوم شي ته ده ځکه دذلک لفظ خوداسي مشاراليه غواړي چه بعيدوي جواب په مشاراليه کښي دذلک ډيراحتمالونه دي خوله جملي دهغوڅخه زه هغه احتمالونه درته ذکرکوم چه هغه ډيرپه زړه پوري دي اول احتمال دادئ چه په ذلک سره وهغه کتاب ته اشاره ده چه په تورات اوپه انجيل کښي يي دنازليدووعده سوي وه دوهم احتمال دادئ چه په ذلک سره اشاره ده وهغه کتاب ته چه وعده دنازليدو يي له رسول عليه السلام سره په خواترنازليدودسورت بقري سوي وه ددغودوواحتمالوتفصيل مخکي درته ذکرسودريم احتمال دادئ چه په ذلک سره اشاره ده ودغه حاضرقران کريم ته دغه حاضرقران کريم که څه هم بعيداوليري نه دئ بلکي قريب دئ خوپه ذلک سره چه اسم اشاره دبعيدده يادتعظيم له وجهي اشاره ورته سوي ده لکه چه علماؤدعلم بلاغت ذکرکړي دي چه کله کله وقريب شي ته په ذلک سره اشاره کيږي لپاره دښکاره کولودعظمت دهغه شي ځکه دغه قريب شي که څه هم دمکان په حيث نژدې وي خودمرتبې په اعتبارلوړاوليري وي نودغه ليري والي اولوړواليدمرتبې دده داسي فرض کړل سي لکه ليري والي په مکان کښي نوپه ذلک سره اشاره ورته وسي اويااله دي وجهي په ذلک اشاره ورته سوي ده چه مشاراليه چه قران کريم دئ کله چه دخداي له لوري پررسول عليه السلام نازل کړسواوځموږپه حضورکښي وګرزيدۍ نوګواکي له اشاره کونکي څخه په ذلک سره چه الله پاک دئ رااليري کړسواوبعضي مفسرينوفرمايلي دي چه په ذلک سره اشاره ده وصراط مستقيم ته هغه صراط مستقيم چه په سورت فاتحه کښي ذکرسوي دئ بنا پردغه قول مناسبت دبقري دسورت دفاتحي له سورت سره په ډيره کامله وجه راځي پوسه چه په مشاراليه کښي دذلک يوشي بل هم ضروردئ هغه داچه محسوس به وي يعني ليدل کړکيدونکي به وي په سترګوسره اوحاضربه وي واشاره کونکي ته په وخت داشاري کښي دلته دذلک مشاراليه پرهرتقدير له ذکرسويوتقديروچه يي واخلي محسوس په سترګوسره نه دئ ددي سوال جواب په دي ډول دئ چه که څه هم حقيقة خوداسم اشاري په مشاراليه کښي محسوس والي دسترګوضروردئ خوکله کله په اسم اشاره سره اشاره کيږي وهغه شي ته چه محسوس والي يي محال وي اويامحسوس وي خوپه وخت داشاري کښي حاضرنه وي خودغه اشاره بنا پرمجازاواستعاره باندي ده په دي ډول چه دغه غيرمحسوس مشاراليه مشابه کړي په ذهن کښي له محسوس شي سره اويادغه مشاراليه چه په وخت داشاري کښي حاضرنه وي مشابه کړي په ذهن کښي له حاضرشي سره بياهغه لفظ چه په مشبه به کښي مستعمليږي داستعاري په ډول په مشبه کښي مستعمل کړي نوپه دغه وخت کښي په اسم اشاره کښي استعاره مصرحه جوړيږي ،د(الکتاب)په لفظ کښي الف لام ياعهدخارجي دئ نوبه په دغه الف لام سره وهغه فردته دکتاب اشاره وسي چه پرمحمد صلي الله عليه وسلم نازل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوي دئ اوده وخلګوته وایه لکه چه لفظي ترجمه هم ماددغه صورت مطابق کړي ده اویا الف لام په الکتاب کښي جنسی دئ نوبه بیاظاهري ترجمه په دي ډول سي ذلک هغه قران چه پرتاباندي نازل سوي دئ اي رسوله یاذلک هغه قران چه دخداي پررسول باندي نازل سوي دئ اي خلګو الکتاب جنس کتاب دئ یعني ماسوي له ده بل کتاب نسته نوبه حصردمطلق کتاب راسي په قران کریم کښي خوحصرد جنس شي چه په یوشي کښي وکړل سي نو دغه په دوه ډوله دئ یوډول یي دادئ چه په نفس الامرکښي هم دغه جنس شي حصروي په دغه شي کښي بل ډول یي دادئ چه حصرددي جنس په دي شي کښي دمبالغي په ډول وکړل سی مرادورڅخه داوي چه دغه شي چه ماجنس شي په ده کښي حصرکړفرد کامل دهمدغه جنس دئ دلته چه جنس کتاب حصرسوي دئ په قران کریم کښي دغه حصرله دغه دوهم قسم څخه دئ ځکه چه په نفس الامرکښي خوکتاب حصرنه دئ په قران کریم کښي بلکي نورهم ډیرافرادلري (،لاَ رَيْبَ فِيْهِ). یعني نسته هیڅ شک په دغه کتاب کښي چه قران کریم دئ پوسه چه کلمه د(لا)دپاره دنفي دجنس ده اود(ریب) لفظ مبني پرفتحه دئ له وجهي ددي چه متضمن دئ حرف استغراق لره چه کلمه دمن ده ځکه تقدیردکلام داسي دئ لامن ریب یعني نسته هیڅ له یوشکه په دي قران کریم کښي او اسم دلادئ اود(فیه) لفظ په اعتباردمتعلق مقدرسره چه(ثابت) دئ خبردئ دلادپاره اَي (لاریب ثابتاً فیه) همدارنګه پوسه چي دریب لفظ په اصل کښي مصدردرَابَ دئ اومعني یي په اضطراب اوپه سرګرداني کښي اچول، ده اودریبة لفظ په معني داضطراب اودسرګردانئ ده بیادریب لفظ په معني دشک سره مشهورګرځیدلئ دئ ځکه چي شک سبب داضطراب اودبي اطمنانئ دنفس دئ، امام رازي فرمایلي دي چي دریب لفظ په معني کښي وشک ته ورنزدی ده مګردریب په معني کښي یوڅه زیاتوالئ سته هغه دادئ چي ریب ودي ته ویل کیږي چي پریوشي باندي دبدوګمان وکړسي مطلب دا چي ریب وظن سوء یعني ګمان دبدوته ویل کیږي لکه چي داسلام پیغمبرفرمایلي دي (دَعْ مَایُرِیْبُکَ اِلَي مَالاَ یُرِیْبُکَ) حدیث صحیح . یعني پریږده هرهغه شي چي اچوي تاپه بدګماني کښي وهغه شي ته،یعني اوځه وهغه شي ته چي هغه تاپه شک اوپه بدګماني کښي نه اچوي همدارنګه پوسه چي دلته یوسوال کیږي چي جواب یې ضروري دئ سوال په دي ډول کیږي چي کافران دمکي اودنوروځایودقران کریم دنازلیدوپه زمانه کښي ځیني له قران کریم څخه منکروه اوځني پکښي شک کونکي وه نوله دي سره سره به دخداي پاک ددغه قول چي لا ریب فیه دصحت وجه څه وي جواب ددي سوال په مختلفوډولوکیدلای سي اول په دي ډول چي دخداي پاک دذکرسوي قول مطلب دانه دئ چي دخلګوله طرف څخه هیڅ شک په قران کریم کښي نه دي واقع سوئ بلکي مطلب ورڅخه دادئ چي په قران کریم کښي نسبت وهغه چاته شک نه پیداکیږي کوم چي سالم عقل لري اوله تعصب اوعنادڅخه پاک وي اودحق په لټه کښي وي اوله دي سره سره یې په هغوښکاره دلائلو کښي تأمل اوفکرکړیوي کوم چي دقران کریم پرحقیت باندي لالت کوي.

اودوهم په دي ډول چي لاریب فیه څخه مطلب دادئ چي قران کریم لائق په دي سره نه دئ چي په ده کښي شک وکړسي یعني مرادله نفی دریب څخه نفی دلیاقت دریب ده اودریم پدي ډول چې مقصودله آیة څخه نهی ده

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

یعنی شک مکوئ ای خلگو په دغه کتاب،قرآن کریم کښی نو به لاریب فیه په معنی دلاترتابوافیه سی ،بیضاوی وغیره

(هدًي)لارښوول دی ، یعني دغه قران کریم ډېرې کاملي لارښووني په وجه چه حقه اوسمه لاروخلګوته ورښه يي ګواکي ټول سره لارښوول یالارښوونه ګرزیدلي دئ یا(هدي)په معني دلارښوونکي دئ مصدر دی په معنی داسم فاعل دی.یعني دغه قران کریم دحقي لاري ښوونکئ دئ پوسه چی دترکیب په لحاظ سره دهدی په لفظ کښی دوه احتماله دی اول احتمال دادی چی حال سی له ضمیرمجرورڅخه دفیه دوهم احتمال دادی چی خبرسی دمبتدامحذوفی دپاره چی لفظ د هو دی پوسه چی که دهدی لفظ پرخپله مصدری معنی باندی حمل سی نوبه په حمل دده کښی پرضمیرمجروربادندی یاپرمحذوفه مبتدا باندی مجازفی النسة راسی اوکه په معنی داسم فاعل سی نوبیابه دهدی په لفظ کښی مجاز فی الطرف اومجاز مرسل راسی همدارنګه پوسه چی دهدایت په اړه یوه برخه دتفصیل دسورت فاتحی په تفسیر کښی مادرته ذکر کړاومکمل تفصیل بې په بل ځاي کښي انشاءالله درته راسي خودلته په خلاصه ډول په دي اړه بیان درته کوم،پوسه چي دهدًی اودهدایت لفظونه داکثروعلماؤپه قول په یوه معني دي دغه دواړه لفظونه متعدي اولازمي دواړه قسمه راغلي دي چي متعدي سي نومعني ددواړو ښوونه دلاري ده اوچي لازمي سي نومعني ددواړولیدل دلاري دئ ، پوسه چي په هدایت کښي څلورمذهبه دي اول مذهب دادئ چي هدایت په لغت کښي په معني دلارښوولودئ چي په فارسي په راه نمودن اوپه عربي په الدلالة علي مایوصل الي المطلوب یاپه الدلالة سره تعبیرورڅخه کیږي داداهل سنت والجماعت مذهب دئ اودوهم مذهب دادئ چي هدایت په لغت کښي وداسي لارښوولوته ویل کیږي کوم چي ومطلب ته رسوونکئ وي چي په عربي کښي په الدلالة موصلة الی المطلوب سره تعبیرورڅخه کړکیږي دادمعتزله ؤ مذهب دئ ، دریم مذهب دادئ چي هدایت مشترک لفظي دئ دغودواړومعني ګانوپه منځ کښي دغه مذهب ځینو وعلامه تفتازاني صاحب ته منسوب کړیدئ که څه هم دغه انتساب غلط دئ، اوڅلورم مذهب دادئ چي هدایت مشترک معنوي دئ ددغودوذکرسویومعني ګانوپه منځ کښي دامذهب وقاضي بیضاوي ته منسوب سویدئ خودا‌انتساب هم غلط دئ،همدارنګه پوسه چي له معتزله ؤسره زموږیعني داهل سنت والجماعت په هدایت کښي له یوي بلي لاري څخه هم اختلاف سته هغه دادئ چي موږ وایوچي په شرعي استعمال کښي هدایت په غالب ډول په معني دخلق الاهتداء راځي اودوی وایي چي په معني دبیان الطریق الحق والصواب راځي دغه اختلاف زموږاوددوی‌په علم عقائد کښي مذکوردئ اوکوم اختلاف چي مخکښي ذکرسوهغه دتفسیرپه کتابوکښي اودارنګه دمنطقوپه کتابوکښي ذکرسویدئ .

په دغودوومعني ګانوکښي دهدایت دلفظ داستعمال طریقه.

پوسه چي ځني علماؤفرمایلي دي چي که چیري دهدایت نسبت والله پاک ته سویؤ نوبیا هدایت په معني ددلالة موصلة دئ اوکه یې چیري نسبت ورسول اووقران ته سویؤ نوبیا په معني ددلالة علي مایوصل دئ، اوعلامه تفتازاني رحمه الله فرمایلي دي چي کچیري هدایت ودوهم مفعول خپل ته بي له واسطي دحرف جرڅخه متعدي سویؤ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوبیاپه معني ددلالة موصله دئ، اوکه په واسطه دلام جاره یادالي جاره متعدي سویؤ نوبیاپه معني ددلالة علی مایوصل دئ.

نبراس، شرح مقاصد، نورالانوار، میرزاهدوحواشیه.

مادمخه لاوِعده کړیوه چي په مکمل ډول به دهدایت بیان په بل ځایکښی انشاء الله په نایاب ډول درته کوم.

لِلْمُتَقِیْنَ پرهیزگارانولره.. یعني دغه قران کریم وهغه چاته دحق لارښيي چه هغه داغواړي چه په تقوي سره مشرف سي اویامرادداديْ چه قران کریم که څه هم سمه لارخو وهرچا ته ورښيي که کافروي که مؤمن وي اراده ددي لري چه حقه لارورته معلومه سي اوپرهغه لار باندي ولاړسي اوکه یي نه لري خوځرنگه چه دقران کریم په لارښوونه گټه اوفائده هغوخلگوحاصله کړي ده چه هغه متقیان اوپرهیز گاران دي نوگواکي قران کریم تنهاودوئ ته لارښوونه کوي خاص ددوئ لار ښوونکئ دئ نه دنورو

پوسه چی د(متقین)لفظ جمع دمتقٍ دی کوم چی داسم فاعل صیغه ده له باب څخه دافتعال اصل ئی موتقی ؤاومصدر ئی اتقاءً دی چی په اصل کښی اِوتقاءً

وواومجردمصدرئی وقایة دی کوم چی وسختی ساتنی ته دیوشی ته ویل کیږی په شریعت کښی متقی وهغه چاته ویل کیږی کوم چی له هرهغه څه څخه دخپل ځان ساتنه کوی کوم چی په اخرت کښی دده په ضرر تمامیږی پوسه چی تقوی لره په شریعت کښی دری مرتبی دی اوله مرتبه ئی ځان ساتل دی داخرت له همیشنی عذاب څخه په سبب داجتناب کولوله کفراوشرک اونفاق څخه په دغه مرتبه کښی تقوی په دغه مبارک ایت کښی مذکوره ده(والزمهم کلمة التقوی)یعنی لازمه کړئی ده الله پاک له مومنانوسره کلمه دتقوی چی دلااله الاالله کلمه ده اودوهمه مرتبه دتقوی ځان ساتل دی له هرهغه شی څخه چی سړی په گناه گاره کیږی عام له دی څخه چی کول دیوکاروی اوکه پریښوول دکوم کاروی ددغه قسم تقوی ذکرپه دغه ایت کښی راغلی دی(وَلَوْاَنّ اَهْل القری امنوا واتقوالفتحناعلیهم برکاتٍ مّن السماء والارض ولکن کذبوافاخذناهم بما کانوایکسبون . الاعراف /٩٦)

یعني .اوکه چیری ثابته سوي وای،داخبره چي بیشکه خاوندانوددغوقریو یعني کومي چي دانبیاؤ دتکذیب په وجه موږ په هلاکت ورسولي،ایمان راوړئ وای ا وځانونه یې ساتلي وای له گناهونو څخه نوخامخا به راخلاص کړیوای موږ پردوی باندی برکتونه له اسمان څخه اوله ځمکي څخه مگرخودوی تکذیب اوانکاروکړ یعني له رسولانو زموږڅخه، نوونیول موږ دوی یعني هلاک کړل موږدوی، په سبب دهغه چي ؤ دوی چي کسب کاوه دوی دهغه یعني چي تکذیب اوکفراوبدعملونه ؤ،

اوپه شریعت کی همدغه قسم تقوی دتقوی په نامه سره متعارفه ده اودریمه مرتبه دتقوی ځان ساتل دی له هرهغه شی څخه کوم چی دانسان سر،روح اوباطن له الله پاک څخه راگر ځوی که څه هم هغه مباح کاروی دغه قسم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتقوی حقیقی تقوی بلله کیږی کومه چی په دغه مبارک ایت کښی الله پاک بندګان په امر کړیدی (یاایهاالذین امنوا اتقواالله حق تقاته ولاتموتن الاوانتم مسلمون)ال عمران ایت ۱۰۲؛ یعنی ای مومنانو وویریږی له الله څخه په حق ویریدلوله ده څخه اومه مړه کیږی خامخامګرپه داسی حال کښی چی تاسی مسلمانان یاست،پوسه چی دتقوی ددغودریومرتبوپه اعتبارسره متقیان او پرهیزګاران هم په درې (۳) قسمه دي ـ اول عام متقیان ، دوهم خاص متقیان ، دریم خاص الخاص متقیان . عام متقیان هغه خلګ دي چي فقط ایمان يې راوړئ وي ،عام له دی څخه چی له ګناؤئی پرهیز کړئ وي او کې ئی نه وي کړئ ، د داسي متقیانو چي ایمان لري خو له ګناهونو څخه يې پرهیز نه وي کړئ د آخرت په ورځ کښي حکم دادئ چي یا به الله (جل جلاله) عفوه ورته کوي ، او یا به د یو چا په شفاعت سره ځني په دوی کي له عذابه خلاص سي ، او یا به د ګناؤ په مقدار د دوږخ عذاب ورکړسي وروسته به جنت ته ولاړسي .

او د خاصو متقیانو حکم دادئ چي د آخرت په ورځ به له ابتداڅخه لا وجنت ته ځي، اوددوزخ له عذاب څخه به خلاص وي. او د خاص الخاصو متقیانو حکم دادئ چي سره له دې چي د آخرت په ورځ کښي به له ابتداڅخه لا و جنت ته ورځي ، خاص خاص نعمتونه او لوړ مقامات به هم ورکیږي .

خاص متقیان هغه دي چي مؤمنان وي ، او له ګناوو څخه يې ځانونه ساتلي وي ، یا يې ګناوي کړي وي خو بیا يې په اخلاص توبه کښلې وي . او خاص الخاص متقیان هغه خلګ دي چي هم ایمان لري ، او هم يې له ګناهونو څخه ځانونه ساتلي وي ، له دې سره سره يې له هرهغه شي څخه ځانونه ساتلي وي چي هغه يې د الله له ذکره څخه منع کوي ، که څه هم هغه مباح شَئ وي .

دلته دوه سوالونه او دهغو جوابونه بیانول ضروري دي : اول سوال دادئ چي قرآن کریم خو د هرچا لپاره هدایت کونکئ دئ که متقیان وي ، او که غیر متقیان وي ، کافران وي ، او که مؤمنان وي ،نو الله پاک ولي په دغه ځائ کښي قرآن کریم یواځي د متقیانو لپاره هدایت کونکئ بللی دی ؟

د دې سوال جواب دادئ چي که څه هم قرآن پاک خو و هر چاته سمه لاره ښیي ، خوځرنګه چي دده په لارښوونه سره کافران کومه فائده نه اخلي ، ځکه عمل نه په کوي . او مؤمنان اومتقیان دده په لارښوونه فائده اخلي ،

ځکه چی ایمان ئی په راوړی دی اوعمل په کوي ، نو ګواکي دَی یواځي مؤمنانو لره چي متقیان دي لارښوونکئ دئ ،نه کافرانو لره .

دوهم (۲) سوال دادئ چي د قرآن کریم و هدایت ته خو ددې لپاره ضرورت سته چي له خلګو څخه متقیان ، او پرهیزګاران جوړسي . کله چي متقیان سي نو له دې وروسته خو و هدایت ته ضرورت نسته ځکه هدایت خو به تر تقوی له مخه لا سوئ وي له دی وجی چی بې هدایته خو تقوی اوپرهیزګاري نسی کیدلائ ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې سوال جواب په دوه ډوله کیدائ سي : اول په دې ډول چي د(للمتقین) له لفظه څخه خپله اصلي معنی مراد نه ده . ځکه اصلي معنی خو په دې ډول کیږي چي (لپاره د پرهیزګارانو) یعني هغه خلګ چي د قرآن تر هدایت له مخه لا پرهیزګاران وي . بلکي دغه معنی ورڅخه مراد ده چي (لپاره د هغو خلګو چي اراده کونکي وي د پرهیزګارئ ، اویا دا معنی ورڅخه مراد ده چي (لپاره د هغو خلګو چي اخیر اخیر پرهیزګاره کیږي او په علم د خدائ کښي رجوع ددوۍاخیر و پرهیزګارۍته وي چي ودغه ته په علمي اصطلاح کښي مجاز بالمشارفه ویل کیږي ، لکه چي خلګ و حج ته ځي نو و دوی ته حاجیان ویل کیږي ،سره له دې چي حاجیان خو دوی هلته جوړیږي چي احکام د حج ټول پر ځائ کړي .

او دوهم یې په دې ډول جواب کیدائ سي چي تقوی او پرهیزګاري خو بیحسابه مرتبې لري، نو په هره درجه کښي چي یو سړئ پرهیزګاره سي نو قرآن کریم وده ته تر هغې د لوړي مرتبې لارښوونه کوي .

دتقوي اودپرهیزګارئ دیني اودنیوي اواُخروي منقبتونه او کرامتونه.

محترمو ورونږو هر څوک چي د اسلام په هدایاتو عمل وکړي اوتقوي غوره کړي نو څلویښت قِسمه منقبتونه او کرامتونه الله (جل جلاله) دده په برخه کوي .

امام حجة الإسلام غزالي (رحمه الله) په خپل کتاب ، منهاج ،کښي ذکر کړیدي چي کله ما په هغو شیانو کښي تأمُّل او فکر وکړ کوم چي الله ـ جل جلاله ـ یې و بنده ته په سبب د عمل کولو په هدایاتو د إسلام یعني دتقوی په سبب ورکوي ، نو و دې نتیجې ته ورسیدم چي هغه په مجموعي ډول څلویښت کرامتونه او إنعامونه دي ، چي شل ۲۰ له هغوی څخه په دنیا کښي دي او شَل له هغوی څخه په آخرت کښي دي ، هغه شل إنعامونه چي الله پاک یې په دُنیا کښي و هغه چا ته ورکوي کوم چي د إسلام د مقدس دین له هدایاتو سره سم خپله زندګي تیروي په دې شرحه دي :

۱ ــ الله (جل جلاله) ددغه راز انسان ذکر ، ثنا او صفت کوي .

په دنیا کښي چي یو وزیر یا یو بادشاه په یو مجلس کښي د یو چا ذکر او صفت وکړي نو دغه څوک دا کار د خپل ځان په باب کښي څونه لوی إفتخار او عظمت ګڼي ، نو چي د یو چا ذکر او صفت د ملائکه ؤ په حضور کښي الله (جل جلاله) وکړي نو دا خو حتماً باید دغه سړئ د خپل ځان لپاره له اندازې څخه وتلئ فخر او عظمت وبولي .

د إسلام پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) په یوه مبارک حدیث کښي چي په مشکوة و غیره کښي یې روایت سوئ دئ فرمایلي دي چي الله (جل جلاله) فرمایلي دي : زه له بنده سره پرهمهغه ډول باندي یم لکه څرنګه چي دده ګمان وي پر ما باندي او زه له ده سره یم کله چي یاد وي دَی ما ، نو که ده زه له خپل ځان سره یاد کړم یعني بل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک نه ؤ ورسره ، دتنهايي په حال کښې يې ځما ذکر وکړ نو زه به دَی له خپل ځان سره ياد کړم ، او که چيري ده زه په يوه ډله کښې ياد کړم نو ياد به کړم زه دغه بنده په داسي ډله کښې چي دده تر ډله به ډيره بهتره وي .

دوهم : الله (جل جلاله) ددغه بنده چي د إسلام په هداياتو عمل کونکئ وي شکرگذاري او تعظيم کوي .

دريم : الله (جل شانه) له دغه صالح بنده سره محبت کوي ، لکه چي الله پاک فرمايلي دي :

(ن اللهَ يُحبُّ المتقين) .

يعني بېشکه الله تعالى محبت کوي له متقيانو سره .

څلرم : دا چي الله (جل جلاله) ددغه ډول بنده کارسازي کوي او دده کارونه الله پاک په خپل عظيم تدبير سره ورسمه وي .

پنځم : دا چي الله (جل شانه) ددغه نيک عمله انسان روزي او رزق له داسي لارو څخه وربرابروي چي دده په خيال کښې لا هم نه وي ورتيري سوي او بېله دي چي دَی د روزي او رزق د حاصلولو لپاره کِسب او کار وکړي الله پاک وده ته روزي رسوي ، لکه الله تعالى چي فرمايلي دي :

)و من يتق الله يجعل له مخرجاً ويرزقه مِن حيث لا يَحتَسب . (

يعني : او هر ځوک چي ويريږي له الله (جل جلاله) څخه نو پيدا کوي به الله پاک دده لپاره ځائ د وتلو له مشکلاتو څخه ، او رزق به ورکوي وده ته له هغه طرفه چي گمان به نکوي دَی يعني ددې چي له دغه طرفه دي و ماته رزق راکول سي .

شپـــږم : دا چي الله (جل جلاله) ددغه راز انسان نصرت او مدت کوي ، او هر دُښمن چي دده وي ، هر ځوک چي وده ته د بدو اراده کوي ، نو دَی په خبر لا هم نه وي او الله پاک هغه له ده څخه دفعه کړی وی اوورڅخه دفع کوي ئی .

اومـ۷ـــ : دا چي دغه ډول شخص الله پاک له وحشت څخه په امن کوي او له دي څخه يې بېغمه کوي چي ده ته دا ويره پيدا سي چي ځما په دغه ښه حال کښې او دارنگه په دغو نعمتو کښې چي ماته خداىٔ راکړيدي تغير او تبديل رانسي .

پوه سه چي يو ځوک چي د الله (جل جلا له) او دهغه د رسول (صلى الله عليه وسلم) نافرماني کوي نو د هغه په زړه کښې په غيبي ډول داسي وحشت او نفرت پيدا کيري چي له هيچا سره يې زړه نه لگيږي او نا ارامه او مُضطرب الحاله وي ، او دارنگه که يوه خوشحالي او يو ښه حال باندي راسي نو دفعةً له ده سره دا ويره پيدا سي چي دغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال په غم رابدل نسي او را څخه زائل نسي ، مگر صالح انسان له دغسي وحشت او ويري څخه الله پاک په أمن کړئ وي .

اتـــم : دا چي د إسلام د هداياتو د تابعدارئ په وجه الله پاک و انسان ته داسي لوړ هِمت او عزت وربخښي چي دولت ، مال ، جاه او جلال او ټول دنيوي شيان پرته له رضا د الله (جل جلاله) دده په فکر کښي هيڅ هم نه ورځي ، حتى که لوئ لوئ اميران ، سرداران او بادشاهان دده إحترام او خدمت کوي هم و ده ته سبب د عُجب ، کبر او غرور نه گرځي ، بلکي دده هِمت د الله (جل جلاله) په عبادت کښي او د الله تعالى د مخلوق په خدمت کښي لپاره د رضا مندئ د الله پاک مصروف وي .

نهـــم : د إسلام د هداياتو د تابعدار انسان عقل ، مزاج او طبيعت له شخصي دنيوي گټو څخه دا ډول تَرَقُع او بلندپروازي کوي لکه څرنگه چي لويان عاقلان خلگ د کوچنيانو او ښځو له کارو څخه ترَفُّع او ليري والئ کوي .

لســـم : و متقي انسان ته الله پاک غناءِقلبي ، يعني د زړه غنيتوب وربخښي ، چي أصلي او حقيقي غنيتوب هم له دغه غنيتوب څخه عبارت دئ .

د چا چي په زړه کښي غِنا نه وي نو که تمامه دُنيا دده سي لا به هم دَی د مسکين او فقير په ډول ستړئ او سرگردانه وي ، او که د چا په زړه کښي الله پاک غِنا پيدا کړي او زړه يې غني سي نو که سل ورځي وږئ او تږئ گرځي لا هم دَی مطمئن او ارام وي .

يولسم : دا چي الله (جل جلاله) د هغه انسان په زړه کښي کوم چي د الله تعالى په أحکامو عمل کونکئ وي يو قِسم نور پيدا کوي چي د هغه نور په وجه دغه انسان و داسي علومو او أسرارو ته لار پيدا کوي چي هغه قِسم علوم او أسرار په ډير زيات مِحنت سره و چا ته نسي حاصليدلائ .

لکه چي د اسلام پيغمر په يوه مبارک حديث کښي کوم چي د حديثو په معتبرو کتابو کښي مذکور دئ فرمايلي دي :

)مَن عَمِلَ بِما عَلِمَ وَرِّثَهُ اللهُ عِلْمَ مَا لَمْ يَعْلَمْ . (

يعني هر څوک چي عمل وکړي په هغه چي عالم سويوي دَی په هغه يعني چي هغه عبارت دئ له شرعي أحکامو څخه نو الله تعالى به وارث وگرځوي دَی د عِلم د هغو شيانو چي نسوائ عالم کيدلائ دَی په هغو شيانو يعني له بلي لاري څخه ، چي و دې ته علمِ باطني ، علم وراثت او علم لَدُني ويل کيږي .

لکه چي په دې اړه ځما يو شعر دئ :

د لَدُن په مقابِل کښي نظر څه دئ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

و فولادو ته حَجَر او مدَر څه دئ

وسائل د عبور تا لره پـــکار دي

اوليـــاؤ ته د بـــحر گذر څه دئ

چي نې مغز نه أثر نه يې ثمروي

أبوالفضله داسي علمُ وْهنر څه دئ.

دولـــسم : دا إنعام الله جل جلاله وهغه چا ته ورکوي چي هغه د الله پاک په أحکامو عَمَل کوي ، چي الله تعالی دده شرح صدر وکړي ، يعني الله پاک يې سينه ورخلاصه او پراخه کړي چي په نتيجه کښ ددې په ده کښي داسي عظيم تَحمل او برداشت پيدا سي چي له هر څونه مشکلاتو او تکليفو سره چي دَی مخامخ کيږي نو هيڅ قِسم وارخطايي نکوي او په ډيره ميړانه او لوی هِمت سره د هغوی تحمل او برداشت کولائ سي .

شرح صدر دالله (جل جلاله) په نعمتو کښي يو ډير عظيم نعمت دئ ، حضرت موسی عليه السلام د همدغه نعمت د حاصلولو لپاره دُعا کړې ده ، لکه چي الله تعالی په قرآن کريم کښي له ده څخه په دې ډول حکايت فرمايلئ دئ :

)رَبِّ اشْرِحْ لِـيْ صَـدْرِيْ . (

يعني اې ربه څما راخلاصه کړه سينه څما .

او الله (جل جلاله) و خپل رحمة للعالمين رسول حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) ته په مقام د تسلې او د وريادولو د نعمتو خپلو کښي داسي فرمايلي دي :

)ألم نَشرح لـک صـدرک . (

يعني : ايا نه ده درخلاصه کړې موږ ستا لپاره سينه ستا يعني بلکي درخلاصه کړې مو ده ،

ديارلـسم : دا کرامت او نعمت الله پاک د إسلام د هداياتو و تابعدار ته وربخښي چي د خلگو په زړو کښي دَی هيبتناک او د دبدبې خاوند گرځوي ، او دارنگه د خلگو په زړو کښي الله پاک دده إحترام او عزت پيدا کوي چي په نتيجه کي أخيار او أشرار دده إحترام کوي او هر ظالم ، جابر او د وخت فرعون له ده څخه ويريږي ، لکه چي د إسلام پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) په يوه مبارک حديث کښي چي امام غزالي ،رحمه الله' يې په احيآءالعلوم کښي روايت کړئ دئ فرمايلي دي :

هر څوک چي له الله (جل جلاله) څخه ويريږي ، نو الله پاک به هرد شمن له ده څخه په ويره کښي اچوي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلـــسم : دا نعمت الله (جل جلاله) ورکوي چي دَی د انسانانو په زړو کښې محبوب وګرځوي او هر څوک له ده سره مينه او محبت کوي ، او هيڅوک له ده څخه نفرت کونکئ نه وي ، لکه چي په يوه مُثبت حديث کښې چي په مشکوة و غيره کښې يې روايت سوئ دئ داسي مضمون راغلئ دئ چي د إسلام پيغمبر (صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي :

چي صالح او نيک انسان اول و الله (جل جلاله) ته محبوب وګرځي او په مخلوقاتو کښې هيڅوک له دې څخه خبر نلري چي دغه سړئ د الله تعالی محبوب او دوست دئ ، بيا الله پاک و جبرئيل ,عليه السلام، ته وفرمايي اې جبرئيله زه له فلاني سړي سره محبت کوم نو ته هم محبت ورسره کوه ، بيا جبرئيل عليه السلام نوري پرشتې هم له دغه صورتحال څخه خبرداري کړي ، وروسته بيا د ځمکي د خلګو په زړو کښې دده محبت او مينه الله پاک پيدا کړي .

دغه راز محبوبيت نو چي د يو چا نصيب سي أصيل او صحيح محبوبيت دئ .

او محبوبيت د يو چا د خلګو په زړو کښې کله فاسد او باطل هم وي هغه دادئ چي يو انسان د الله تعالی په نزد مبغوض ، ملعون او تر حيوانانو لا په کښته درجه کښې وي ، مګر په خلګو کښې د مادياتو په خاطر محبوب او منل سوئ وي ، لکه چي ځما يو شعر دئ :

چي په اسمان کښې تســـليم نسي ابوالفـــضله اول

خالي پر ځمکه منل سوي صالحان دي سي ورک.

پنځلســــم : دا نعمت او کرامت الله پاک و خپل صالح بنده ته په دنيا کښې وربخښې چي دده هر شئ برکتناک ورګرځوي که يې خبري وي ، که يې حرکت او سکون وي ، که يې جامه وي ، که يې د ناستي ځائ وي او که يې د قدم خاوره وي په دغه هر شي کښې دده الله پاک برکت اچوي او د خلګو د ګټي او فايدې سبب يې ګرځوي .

شپاړســـم : دا خَلعَت او کرامت الله پاک د ده په برخه کوي چي مځکه ، درياب او هوا وده ته تابعداره او مُسخره وګرځوي ، نو که پر ځمکه باندي تګ کوي نو ډيره ليري مسافه په يوه ثانيه کښې پرې کوي ، او که په درياب کښې د تګ اراده وکړي نو د اوبو پر مخ باندي روان وي او اوبه يې نه غوټه کوي ، او که و هوا ته قصد وکړي نو په هوا کښې هستوګه او تګ کولائ سي .

ځينو علماؤ په خپلو کتابو کښې ددې هري خبري مِصداق ذکر کړئ دئ ، داسي متعدد نقلونه سته چي د الله تعالی ځنو دوستانو به په هوا کښې کوډَل جوړه کړې وه او هلته بې د الله (جل جلاله) عبادت کاوه .

عبد الرحمن بابا (رحمه الله تعالی) فرمايلي دي :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي په يوه قدم تر عرشه پوري رسي

مـــا ليدلئ دئ رفتار د درويـــشانو.

اولســـم : څوک چي د الله (جل جلاله) او د هغه د رسول د هداياتو تابع سي نو الله پاک درنده ګان ، وحشي حيوانان او د ځمکي خزندې و ده ته مسخر او تابعداره ګرځوي ، لکه شيخ سعدي شيرازي (رحمه الله) چي په بوستان کښي فرمايلي دي :

چي يو سړئ مي وليدئ چي پر پړانګ باندي سپور ؤ نو زه ډير په تعجب کښي ورته پاته سوم ، دغه سړي راته وويل :

تو هم ګردن از حـــکم داور مپيچ

که ګردن نه پيچد ز حکم تو هيچ.

يعني اې سعدي ته هم د الله (جل جلاله) له حکم څخه غاړه مه پيچه چي بيا به هيڅ شئ ستا له حکم څخه غاړه نه پيچي .

اتلســـم : دا خلعَت او إنعام و متديّن انسان ته وربخښل کيږي چي الله پاک د مزکي مفاتيح او چابياني دده په اختيار کښي ورکوي ، بيا نو کچيري دَی وغواړي چي له ځمکي څخه خزانه ورته راښکاره سي نو چي ځمکه په لاس سره ووهي خزانه ورته راښکاره کيږي ، او که اوبه وغواړي نو چي مځکه په پښه سره ووهي د اوبو چينه ورته را وځي ، او که د خوراک اراده وکړي نو غيبي سترخوان ورته پيدا سي .

نولســـم : دا نعمت او کرامت الله تعالی وربخښي چي د الله پاک په حضور کښي قدرمند او مخور وي ، او هر قسم ناز چي پر الله تعالی باندي وکړي نو والله ته منظور وي ، په همدې سبب خلګ دده د خدمت کولو په وجه او دده د وجاهَت او برکت په سبب د خپلو مشکلاتو حَل او د حاجاتو پوره کول له الله (جل جلاله) څخه غواړي .

شلـــم : څوک چي د الله (جل شانه) د هدايت مطابق ژوند کوي نو الله تعالی دده دُعا او شفاعَت قبلوي ، حتی ځيني داسي نيکان لا هم پيدا کيږي چي که و غره ته اشاره وکوي نو هغه غر له خپل ځائ څخه ليري کيږي ، او که په زړه کښي يو شئ ورتير کړي ببله دې چي په خوله د هغه سوال وکړي نو الله عـــز وجـــل هغه مطلب دده تر سره کوي .

دا ټول هغه کرامتونه دي چي په دنيا کښي يې الله پاک د هغو بندګانو په برخه کوي کوم چي د إسلام د هداياتو موافق ژوند کوي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه شل کرامتونه چي ددغي دنيا له ژوند څخه وروسته يې الله پاک دده په نصيب کوي هغه په دې شرحه دي :

)۱: (ــ د مرګ سکرات او سختۍ الله پاک پر ده باندي اسانه کوي .

)۲: (ــ په قبر کښي د نکير او منکَر د پوښتنو په وخت کښي الله پاک دَی پر کلِمه د إسلام مُحکم ګرځوي .

)۳: (ــ دراحت ، أمن ، خوشحالۍ او دجنت زيرئ د خدائ له طرفه پر ده باندي کيږي

)۴: (ــ دده روح کله چي دده له بدنه څخه جلا سي د اسمانو پر ملائکه ؤ باندي د إکرام او اعزاز په خاطر وړاندي کړه کيږي ، او د بدن سپارل يې و قبر ته د خلګو له طرفه په ډير اخلاص او تعظيم سره سر ته رسيږي ، او هر څوک دا غنيمت ګڼي چي دده په جنازه کښي شرکت وکړي .

پنځم : دا چي د جنت په نعمتونو کښي به هميشه اوسيدونکئ وي .

شپږم : په قبر کښي د نکير او منکر د سوال له هيبت څخه په أمن ګرځي .

اوم : قبر ورته فراخيږي او په قبر کښي نور ورته پيدا کيږي ، او قبر يو باغچه له باغچو د جنت څخه تر ورځي د قيامته پوري ورته ګرځي .

اتــم : د ځينو اروحونه په دوی کښي د زرغونو مرغانو په نسو کښي اچول کيږي او په جنتو کښي ګرځي ، لکه د شهيدانو اروحان .

نهــم : د حشرګاه په ورځ به د کرامَت او عزت جامې باندی أغوستلې کيږي او دارنګه به د کرامت تاج دده پر سر باندي ايښوول کيږي ، او پر بُراق باندي سپور به د حشرګاه و ميدان ته راځي .

)۱۰: (ــ د قيامت په ورځ به دده مخ له نور څخه ډک ، خندان او خوشحاله وي اوپه حشرګاه کښي به حاضريږي ، لکه الله (جل جلاله) چي فرمايلي دي :

)وجوه يومئذ مسفرة ضاحکة مستبشرة . (

يعني يو قسم مخونه به په دغه ورځ کښي روښانه وي ، خندان به وي او خوشحاله به وي (يعني چي هغه د صالحانو او نيک عمله انسانانو مخونه دي)

)۱۱(داکرامت الله جل شانه ورنصيب کوي چي دقيامت په ورځ کښي به الله پاک دَي له اهوالوويرواوسختيودقيامت دورځي په امن کړي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲)داچي عملنامه به په راسته لاس کښې ورکړي ،اوځني به په دغونيکانوکښې داسي هم وي چي دسره به حساب اوکتاب نه ورسره کيږي بې حسابه به جنت لره ځي .

۱۳) داچي که حساب ورسره کيدئ نوپه سهولت اوپه اساني سره به ورسره کيږي .

۱۴)داچي تله دنيکواعما لوبي درنه سي اوځني خوبه لاداسي هم وي چي داعمالودتللوله انتظارڅخه به هم خلاص وي .

۱۵)داچي دنبي عليه السلام دحوض کوثراوبه به يې نصيب سي .

۱٦)داچي دصراط پرپله به په ډيره تيزي اواساني سره تيرسي ،حتی ځني به په دغونيکانوکښې داسي نازولي هم وي چي ددوزخ کښکي به لانه واوري .

۱۷)داچي دعرصات پرميدان به دګناهګارانوډپاره دشفاعت کولواجازت ورکړسي .

۱۸)داچي دجنت ابدي نعمتونه بې نصيب سي .

۱۹)داچي رضوان اکبربه يې نصيب سي چي عبارت دي له رضا څخه دالله پاک چي ډيره لويه ده .

۲۰)داچي ديدار دالله پاک بې نصيب سي

انتهی کذافي قطب الارشاد ،مع توضيح وزيادة ايرادالدلائل في اکثرالمواضع

اللهم ارزقنا جميع ذالکَ بفضلک العظيم،امين يارب العلمين

لفظي ترجمه :

(الذِينَ) هغه کسان (يُؤمِنُونَ) چي ايمان لري یاايمان راوړی (بِالغَيبِ) په غيب يعني په هغه چي له دوی څخه غائب وي (و) او (يقيمون) دروي دوی يعني سم ادا کوي (الصلوة) لمونځ (وَ) او (مِمَّا) څني له هغه يعني له هغه مَاله (رَزَق) چي ورکړئ دئ (نَا) موږ (هُمْ) ودوی ته (يُنْفِقُوْنَ) صرفه وي دوی يعني د خدائ د رضا لپاره يې و مسکينانو ته ورکوي يعني متقيان اوپرهيزګاران کوم چي هدايت اولارښوونه دقران کريم ودوی ته ګټه اوفايده رسوي هغه خلګ دي چي ايمان لري اوياايمان راوړي په هغه چي غائب وي يعني له دوی‌څخه لکه وجوددالله پاک اووحدانيت دالله پاک اولکه جنت اودوزخ اولکه ورځ دقيامت وغيره اودروي دوی يعني په صحيح توګه اداکوي لمونځونه اوبعضي له هغه څخه يعني ځني له هغومالوڅخه چي ورکړيدي موږودوی‌ته خرڅوي، صرفوي دوی يعني ومسکينانواوفقيرانواوداسي نورو مستحقينوته يې ورکوي مراددادئ چي له مالوڅخه زکاتونه وغيره باسي مطلب دايت دادی‌چی متقيان هغه کسان دی چي په دوی کي دا صفتونه موجود وي :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول دا چي صحيح ايمان لري اوعقيده يې برابره وي .

دوهم داچي لمونځونه کوي او په صحيح ډول يې کوي په صحيح ډول کول د لمانځه دادئ چي د لمانځه د فرضو شيانو، اود لمانځه د واجبو ، سنتو، مستحبو زده کړه يې کړېوي ، اوبياددغو ټولو شيانو په وخت داداکولود لمانځه کښي پوره پوره رعايت هم کوي ، اودارنګه په لمانځه کښي د زړه د حضوراوخشوع هم ټينګ مراعات کوي. محترمومسلمانانو په قران کريم کښي چي هرځای الله جل جلاله وبندګانوته دلمانځه په کولوسره امرکړېدئ نوداقامت په لفظ سره يې امرکړيدي له دي څخه داڅرګنديږي چي کوم لمونځ چي په هغه کښي دذکرسويوشيانولحاظ ونه کړسي نوهغه لمونځ اصلي لمونځ نه دئ اونه دهغوتأثيراتواوبرکاتوسبب ګرځيدلای سي کوم چي په اصلي لمانځه کښي موجوددي.

دريم داچي کوم مال او جايداد چي موږ ودوی ته ورکړئ وي ، نو ځني د هغه د خدائ د رضا لپاره و محتاجانو ته ورکوي ، مثلا زکوة ورکوي ، سرسايه ورکوي ، اضحيه کوي ،خيراتونه کوي ،له قريبانو سره وصيله رحمي کوي ، اوله علماوو ،طالبانو او مجاهدينو سره کومک کوي، همدارنګه پوسه چي په دغه ايت کښي چي کوم دري صفتونه دمتقيانو ذکرسويدي چي يو قلبي اوعقيدوي صفت دئ چي ايمان دئ اوبل بدني صفت دئ کوم چی لمونځ دی اوبل مالی صفت دی کوم چی زکوة وغيره دي دغه دری واړه داسی صفتونه دی که ددوی فعل په صحيح ډول يوځوک ترسره کوی نويوخوپه دغه سړی کښی باقی ټول قلبی اوبدنی اومالی نيک صفات پيداکيږی کوم چی دقران پاک په بيلا بيلوځايوکښی الله پاک دمتقيانودپاره ذکر کړيدی لکه دبقره په ۱۷۷اودآل عمران په ۱۳۴اودزمرپه ۳۳وغيره کښی او بل دغه دری واړه مستلزم ګرځی وترک دټولونالايقه صفاتوله لکه چی الله پاک فرما يلی دی ان الصلوة تنهی عن الفحشاء والمنکر نوځکه الله پاک لته دمتقيانو دصفاتوله جملی څخه دلته همدغه دری صفتونه په ذکرسره خاص کړی دی اودارنګه ځکه موږمخکښی دصفت کا شفه احتمال هم ذکر کړ

تـــفـــصـــيـــل اوعلمي خبري :

)الذين يؤمنون بالغيب(

پوسه چي په دغه موصول اوصله کښي دترکيب په اعتبارمتعدداحتمالونه موجوددي اول احتمال دادئ چي مقيده اومخصصه صفت سي د(المتقين) دپاره داپه هغه صورت کښي چی دغهله متقين څخه مرادهغه خلګ سي کوم چي له نالائقه کاروڅخه لکه زنا ، غيبت ، دروغ وغيره اجتناب کوي عام له دي څخه چي که لايق اوښايسته کارونه کوي اوکه يې نه کوي، اودوهم احتمال دادئ چي د(المتقين) دپاره کاشفه صفت سي کوم چي دموصوف دمعني اومفهوم بيانونکئ دئ خوداپه هغه صورت کښي چي له متقين څخه مراد هغه خلګ سي کوم چي دنيکوکاروکوونکي او دبدوکاروپرېښوونکي وي اودريم احتمال دادئ چي دمتقين دپاره صفت مادحه سی کوم چي مقصودورڅخه مدحه اوصفت دموصوف وي اوڅلورم احتمال دادئ چي منسوب سي بنا پرمدحه باندي په تقديرد اعني سره اويامرفوع

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سي بناپرمدحه په تقديردمبتداسره چي لفظ دهُم دئ اَي اعني بهم الذين يؤمنون الخ اوهم الذين يؤمنون الخ اوپنځم احتمال دادئ چي دغه موصول سره له خپلي صلي اوسره له معطوفه مبتداسي او اولئک الخ يې خبرسي.

بيضاوي.

پوسه چي په ايمان کښي څمورِ د امام اعظم د مذهب د علماؤ دوه قوله دي : اول قول دادئ چي ايمان له دوو شيانو څخه جوړ دئ اول په زړه سره يقين او تصديق کول دي پر ټولو هغو شيانو چي په

شريعت کښي په هغوشيانو ايمان راوړل فرض دي کوم چی عبارت دی له هغو شيانوڅخه چی په يقينی ډول داثابته وی چی داشيان له دين څخه دمحمد عليه السلام دی ، لکه داچي خدائ پاک واحد ،لاشريک دئ او لکه داچي نبيان حق دي اوجنت او دوږخ حق دی او داسي نور، او دوهم دزړه د تصديق موافق په ژبه په همدغو شيانوسره اقرار کول دي، مګر د زړه تصديق او د خولې اقرار دا فرق سره لري چي که مثلا يو کافر پر يوه مسلمان باندي زور واچوي چي د کفر کلمه ووايه او که د کفر کلمه و نه وايې نو قتلوم دي ، نو دغه مسلمان ته دا جائزاو روا ده چي د کفر الفاظ په خوله ووايي او، په دې وخت کښي دَئ په دې سره نه کافر کيږي خوپه دې شرط چي د زړه تصديق يې پر خپل حال وي . او که کافران يو مسلمان مجبور کړي چي په زړه کښي د کفر عقيده و کړه او دئ همدا ډول و کړي نو بيا کافر کيږي ځکه دلته دَئ معذور نه بلل کيږي په دی وجه چي کافر خو دده پر زړه باندي علم نه لري نوپه دروغو ورته ويلای سي چي ښه دئ په زړه کښي مي د کفر عقيده وکړه . نوبنا پر دغه قول با ندی که يو سړئ په ټول عمر کي په ژبه اقرار ونه کړي او کوم عذر هم نه وي او د زړه تصديق يې برابر وي او په دې حال کښي مړ سي نو دغه سړئ به کافر ګڼل کيږي .

او دوهم قول دادئ چي ايمان عبارت دئ له تصديق څخه د زړه ،او په ژبه اقرار کول د ايمان جزء نه دئ او نه ايمان پر موقوف دئ البته په ژبه سره اقرار کول د دنيوي احکامو د جاري کولو لپاره شرط دئ ، مثلا که يو سړئ په خوله سره هم اقرار په ايمان سره کوي او کلمه د ايمان په خوله هم وايي ، نوبيا دده مؤمن توب و مسلمانانو ته ښکاره وي نو له ده سره په ژوند اومرګ کښي مسلمانان هغسي معامله کوي لکه څرنګه چی ئی له نورو مسلمانانو سره کوی. او که يو څوک په زړه کښي مومن وي او په ژبه يې اقرار نه وي کړئ اوچا طلب د اقرار هم نه وي ورڅخه کړئ نوپه آخرت کښي مؤمن بلل کيږي ، ليکن په دنيا کښي أحکام د کافرپرده باندي جاري کيږي . مثلا که مړ سي نو غسل نه ورکيږي ،لمونځ نه ورکيږي ، دمسلمانانو په مقبرو کښي به نه ښخيږي .پوسه چی په ايمان کښي څمورِ له مذهب څخه پرته نورهم ډير مذهبونه سته چی تفصيل بی په بل ځای کښي انشاءالله درته راسي.

پوسه چي که يو سړئ په زړه کي ايمان لري اوپه ژبه هم اقرار کوي اوله ګناهونو څخه يې هم ځان ساتلئ وي نو ودغه سړي ته کامل مؤمن ويل کيږي او که يې له ګناؤ څخه ځان نه ؤ ساتلئ نو ودغه سړي ته فاسق او ناقص مومن

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل کيږي او که يو سړئ په زړه تصديق په ايماني شيانو نه کوي مگر په خوله په ايماني شيانوسره اقرار کوي نو و دغه سړي ته منافق ويل کيږي

محترمو مسلمانانوخوندو او وروڼو پر هر مسلمان باندي فرض دئ چي ټول هغه شيان چي سړئ په کافر کيږي اويا دسړي ايمان او عقيده په سميږي له علماؤ څخه زده کړي په گناه سره د سړي ايمان نه زائليږي ،خو البته ايمان په کمزورئ کيږي اوکه پر گناه باندي څوک هميشه والئ کوي او توبه نه ورڅخه کاږي نو دا آخر سړئ و کفر ته رسوي او ځيني داسي اياتونه اوحديثونه راځي چي له هغو څخه داسي په ظاهره معلوميږي چي په گناه سره انسان له ايمانه خارج گرځي ، خو ددې جواب موږ داسي کوو چي دغه ډول اياتونه او حديثونه يا زَجرًا داسي حکم کوي اويا مراد ورڅخه دادئ چي د گناه په سبب له کامل ايمان څخه سړئ بې نصيبه کيږي .

همدارنگه يوسه چي د(يؤمنون)لفظ له يمان څخه جوړدئ، ايمان په اصل لغت کښي وامن ورکولوته ويل کيږي بياپه لغت کښي دغه لفظ په معنى دتصديق اودوثوق اوداعتراف کښي مستعمل سويدئ، اود شرعي معنى بيان يې مخکښي تيرسودلته که ديؤمنون لفظ په معنى ديصدقون سي نوکه د بالغيب په لفظ کښي باجاره دتعدية دپاره سى نوبيابه د يؤمنون لفظ متضمن گرځول کيږي معني دوثوق يااداعتراف لره او که باجاره دتعدية دپاره نسي لکه په هغه صورت کښي چي له غيب څخه مرادزړه سي نوبياودغه تضمين ته حاجت نسته.

(بالغيب)پوسه چي غيب هغه شي دئ چي له موږ څخه غائب وي په شريعت کښي غيب دوه قسمه

دئ يو قسم هغه غيب شيان دي چي نه په عقل معلوميدلائ سي او نه په نقل په دغه قسم غيب يواځي الله پاک عالم دئ وبس داهغه غيب دئ چي په دغه آيت کښي يې ذکر راغلئ دئ .

(وَ عِندَهُ مَفَاتِيحُ الغَيبِ لَا يَعلَمُهَا الا هُو) او دوهم (۲) قسم هغه غيب شيان دي کوم چي په عقل سره يا په نقل سره يعني په دليل شرعي اويا په دليل عقلى سره معلوميدلائ سي لکه وجود د الله اوداچي خداۍ يو دئ او بې شريکه دئ او رسولان او نبيان حق دي جنت او دوږخ حق دي او داسي نور.

په (يؤمنون بالغيب) کښي له غيب څخه دغه دوهم قسم غيب مراد دئ .

پو ه سه چي ځيني علماء له غيب څخه زړه اخلي ، نو د يؤمنون بالغيب معنى داسي کوي چي ايمان لري په زړه يعني داسي نه وي لکه منافقان چي په خوله يې اقرار او په زړه يې انکار وي.

)ويقيمون الصلاة(

دلمانځه په اړه تفصيلي بيان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

محترمومسلمانانولمونځ د الله (جل جلاله) او د بنده تر منځ يوداسي عظيم او ډير لوی تعلق او ارتباط دئ ، اودارنګه يو داسي خوی ، خصلت او عبادت دئ چي دده په وجه انسان ته ظاهري او باطني تصفيه ، طهارت او پاکي حاصليږي،او پر ښو أخلاقو باندي و انسان ته باعث ګرځي او له بدو أخلاقو څخه د انسان حفاظت او ساتنه کوي ، او ديني او دنيوي او أخروي ، شخصي او إجتماعي بې مثاله منافع ، ګټي او فائدي پکښي موجودي دي.

حضرت فقيه ابوالليث سمرقندي (رحمه الله تعالی) په دي ارتباط يو مبارک حديث ذکر کړئ دئ چي د حديث مبارک متن په دي ډول دئ :

قال رسول الله (صلی الله عليه وسلم) : الصلوة مرضاة للرب تبارک وتعالی ،وحب الملائکة وسنة الأنبيآء ونور المعرفة وأصل الإيمان ، و إجابة الدعآء وقبول الأعمال وبرکة في الرزق وراحة للأبدان ، وسلاح علی الأعدآء وکراهية للشيطان ، و شفيع بين صاحبها وبين ملک الموت ، وسراج في قبره وفراش تحت جنبه و جواب مع منکر ونکير ومؤنس في قبره إلی يوم القيامة ، فإذاکانت القيامة صارت الصلاة ظلاً فوقه وتاجاً علی رأسه ولباساً علی بدنه ونوراً يسعی بين يديه وسِتراً بينه وبين النار ، وحجة للمؤمنين بين يدي الرب (تبارک وتعالی) و ثقلاً في الموازين وجوازاً علی الصراط و مفتاحاً للجنة ، لأن الصلاة تسبيح وتحميد وتقديس وتعظيم وقرآءة ودعآء ، و إن أفضل الأعمال کلها الصلاة لوقتها .

يعـــني : جناب رسول الله (صلی الله عليه وسلم) فرمايلي دي چي : لمونځ رضا د الله (جل جلاله) ده (يعني د لمانځه په سبب د کائناتو حقيقي واکدار او مالک راضي کيږي ، داد لمانځه له فايدو څخه اوله فائده ده) .

او لمونځ محبت د ملائکو او فرشتو دئ (يعني و ملائکو ته لمونځ ډير محبوب کار دئ ، يا لمونځ سبب د ميني او محبت د ملائکو دئ په دي معنی چي يو څوک په صحيح صورت لمونځ کوي نو د الله (جل جلاله) فرشتي له هغه سره محبت او مينه کوي) ..

او لمونځ طريقه د نبيانو ده ، په دي معنی چي هيڅ داسي نبي و دنيا ته نه دئ راغلئ چي دهغه په دين کښي دي لمونځ نه وُ ، يا دي هغه په خپله لمونځ په ډير لوی اهتمام او تأکيد سره نه کاوه ، نو په دي سبب لمونځ له جملې څخه د هغو أعمالو دئ چي د ټولو پيغمبرانو په منځ کښي مشترک وه ،چي يو انسان لمونځ کوي نو دغه انسان د ټولو نبيانو پر لار باندي له دغه جهته تلونکئ بلل کيږي .

او لمونځ نور د معرفت دئ ، يعني د لمانځه په سبب په انسان کښي د الله (جل جلاله) د معرفت او د پيژندني نور ښکاره کيږي او قوت او زياتوالئ پيداکوي .

او لمونځ أصل د إيمان دئ ، يعني کوم نيک عملونه چي د إيمان په تقاضا سره مسلمان کوي د هغو ټولو اساس او بنياد لمونځ دئ ، که يو سړئ لمونځ نه کوي نو نور ټول صالح عملونه کوم چي دَی يې کوي له فيض او برکت څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

معطل پاته کيږي او په ټولو صالحو عملو کښي لمونځ د فضيلت او د بهترۍ په إعتبار په اوله درجه کښي قرار لري .

او لمونځ إجابت د دُعا دئ ، يعني د لمانځه د کولو په سبب الله پاک د انسان دعاګاني قبلوي . لکه چي په ځينو نورو روايتو کښي راځي چي : يو له هغو وختو څخه چي دُعا پکښي قبليږي له فرضي لمونځو څخه د فارغ کيدلو وختونه دي .

او لمونځ قبلول د عملو دئ ، يعني د لمانځه په سبب د انسان نور صالح عملونه هم الله تعالی قبلوي .

او لمونځ برکت دئ په رزق او په روزي کښي ، يعني د لمونځ ګذاره سړي په رزق کښي زياتوالئ او برکت الله (جل جلاله) پيداکوي ..

او لمونځ راحت دئ لپاره د بدنو ، يعني کوم خګ چي لمونځونه په پابندي ، په صحيح صورت سره کوي نو د هغو په بدنو کښي آسوده ګي ـ او راحت پيداکيږي .

او لمونځ سلاح ده پر دُښمنانو باندي ، يعني کوم سړئ چي لمونځ کوي په دې ډول چي د لمانځه په کولو کښي د لمانځه د ټولو حقوقو پابندي او مراعات کوي نو ددغه لمانځه په سبب چي کوم دُښمنان دَی لري پر هغو دُښمنانو باندي الله پاک و ده ته غلبه او برئ ورنصيب کوي ..

او لمونځ کراهِيَت د شيطان دئ ، يعني له لمانځه او لمونځ ګذاره څخه د شيطان ملعون ډير بَد کيږي ، او د لمانځه په سبب و شيطان ملعون ته ډير تکليف او زحمت ورکول کيږي .

او لمونځ شفيع (سپارښګر) دئ په منځ کښي د لمونځ ګذاره او د ملک الموت ، يعني کوم وخت چي حضرت عزرائيل (عليه السلام) د لمونځ ګذاره سړي روح قبض کوي نو په دغه وخت کښي هغه لمونځ چي په ژوند کي ده په صحيح صورت سره کړئ وي و عزرائيل ته دده سپارښ کوي ، او له دې څخه دَی خلاصوي چي د روح او د ساه د ختلو په وخت کښي کوم ربړ او تکليف وده ته ورسيږي .

او لمونځ سراج (څراغ) دئ په قبر کښي دده ، يعني کله چي لمونځ ګذاره سړئ له مرګ څخه وروسته و قبر ته ورداخل کړ سي نو په هغه توره تياره د قبر کښي الله پاک دده لمونځ وده ته ډيوه او څراغ وګرځوي چي په دې ذريعه دَی د قبر د ظلمت او د تياري له مُشَقت څخه خلاص سي .

او لموځ فراش دئ لاندي تر بغل دده ، يعني د لمانځه په سبب په قبر کښي و لمونځ کونکي ته د راحت او عزت فرش غوړول کيږي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولمونځ جواب دئ سره له منکر اونکیره ، یعني کله چي په قبر کښي د سوالو او پوښتنو فرشتې چي نکیر او منکَر دي له لمونځ گذاره سړي څخه سوال کوي نو لمونځ و دوی ته دده له طرفه سبب د جواب ورکولو جوړیږي .

او لمونځ مؤنِس او ألفَت ورکونکئ دئ په قبر دده کښي تر ورځي د قیامته پوري ، یعني کله چي لمونځ گذاره سړئ د قبر و وحشت ته ورداخل کړ سي نو لمونځ له ده څخه د قبر وحشت لیري کوي ، او یو داسي ملگرئ به دده گرځي په قبر کښي ، کوم چي دده به ډیر أنس او ألفت ورسره وي ، او ملگري د لمانځه به له ده سره تر هغه وخته پوري وي کوم چي خلگ به له قبرو څخه د حشرگاه ومیدان ته ژوندي راپورته کیږي ، چي هغه د قیامت ورځ ده .بیا کله چي قیامت سي نو وبه گرځي دغه لمونځ سایه سربیره پرده باندي اوخول پرسردده باندي اوجامه پربدن دده باندي اونور اوروڼا چي ځي به دَی په مخکښي د هغه ، او پرده او حجاب په منځ کښي دده او په منځ د اور ددوږخ .

او حجت او دلیل لپاره د مؤمنانو په حضور کښي د الله (جل جلاله) او دروندوالئ په تلو کښي د میزان او تیریدل پر پل صراط باندي او چابي او کیلي د جنت، ځکه چي بېشکه لمونځ تسبیح ده او تحمید، تقدیس او تعظیم دئ او قرأئة او دُعا دئ .

او بېشکه بهترین د عملو ټولو لمونځ دئ په وخت خپل کښي .

یعني کومي چي مخکښي ذکرسوي هغه د لمانځه هغه فایدې دي چي د لمانځه په برکت په دُنیا او بیا په قبر کښي د قیامت تر ورځي پوري و لمونځ گذاره ته رسیږي .

او کله چي د قیامت ورځ راسي نو بیا دغه فایدې د لمونځ گذاره سړي په برکت د لمانځه نصیب کیږي :

اول : دقیامت په ورځ به دغه لمونځ د لمونځ گذاره لپاره د سایبان په ډول دده پر سر باندي سایه وغوړه وي چي له حرارت او گرمۍ څخه به د قیامت د ورځي دغه لمونځ گذاره سړئ په أمن وي .

دوهم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ دده د سر تاج او خولۍ وگرځي .

دریم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ دده د بدن جامه او لباس وگرځي .

څلرم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د لمونځ کونکي لپاره کله چي دَی و حشرگاه ته له قبره څخه روان وي او دارنگه په نورو ځایو کښي نور او رڼا سي چي په مخ کښي بې روان وي .

پنځم (٥) : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د لمونځ کونکي او د دوږخ د اور په منځ کښي حجاب وگرځي چي په دې سبب به د دوږخ داور هیڅ قسم أثر وده ته نه رسیږي .

شپږم (٦) : په دغه ورځ کښي به د الله (جل جلاله) په حضورکښي دغه لمونځ د مؤمنانو لپاره داسي حجت او دلیل جوړ سي چي د الله تعالی له ملامتیا څخه به مؤمنان دده په سبب نجات پیداکړي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوم (۷): په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د نیکوعملو د تلو د دروندوالي سبب سي ، کله چي عملونه د خلګو د میزان په تلو کښي تلل کیږي .

اتم (۸) : په دغه ورځ کښي به ددغه لمانځه په سبب لمونځ کونکۍ د صراط پر پله باندي په سهولت او اسانتیا سره تیر سي .

نهم (۹) : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ ولمونځ کونکي ته کلي د جنت وګرځي ، یعني د لمانځه په سبب به ووه ته دروازه د جنت خلاصه که سي .

همدا سبب دئ چي د تارک الصلاة لپاره د ډیرو سختو جزاګانو او عذابو ذکر راغلئ دئ تر داسي حده چي امام أحمد بن حنبل (رحمه الله) فرمایلي دي چي : یو څوک که لمونځ په قصد سره قضا کړي نو دغه سړئ کافر دئ او قتل یې واجب دئ .

او إمام شافعي (رحمه الله تعالی) فرمایلي دي : که چا په قصد سره لمونځ قضا کړ نو کافر نه دئ مګر قتل یې واجب دئ .

د تارک الصلاة په شان کښي چي بیخي اسانه لاره غوره کړه سوېده هغه څموږ د إمام أعظم أبوحنیفه (رضي الله عنه) مسلک دئ ، څکه ده مبارک (رحمه الله) فرمایلي دي : څوک چي په قصد سره لمونځ پریږدي نو هغه نه کافر دئ او نه به قتل کیږي ، بلکي اسلامي حکومت به دَی و محبس ته داخله وي تر څو چي توبه ګار ګرځي او یا مړکیږي .

محترمو ورونو ! په هر کار چي الله پاک یا دالله تعالی رسول (صلی الله علیه وسلم) خلګ أمر کوي نو هغه کار دغه ډول له ښیګنو ، برکتو او فایدو څخه ډک وي لکه څرنګه چي د لمانځه په باره کښي وتاسي ته بیان وکړ سو

(ومما رزقناهم ینفقون) پو ه سه چي څني مفسرین وایي چي له دغه قول څخه فرض زکوة اداکول مراد دئ . او څني مفسرین وایي چي هر قسم صرفه ول د مال چي د خدایٔ پاک د رضا لپاره وي هغه ټول ورڅخه مراد دي . او څني مفسرین وایي چي دغه قول یواځې و مالي إنفاق ته نه دئ ورشامل ،بلکي هر قسم قوت چي الله پاک و انسان ته ورکړئ وي لکه علم ، مال ، بدن ، اعتبار ، رسوخ ، اوداسي نور ټول په دې قول کښي داخل دي.

دزکات په اړه تفصیل اوبیان.

محترمو ورنوهر دسالم اودصحیح عقل خاوند چي له تعصب اوله عناد څخه خالي وي اوداسلام دمقدس دین په دغه سپیځلي حکم اوفرمان کښي چي(واتوالزکوة) دَی عقل او فکروچلوي اوکوم مصلحتونه اوګټي چي دانسانیت ، شخصیت ، اجتماعیت اواقتصاد اوددنیا اوداخرت په اعتبارداسلام په دغه مقدس حکم کښي پرتي دي په غور اوپه تعمق دنظر سره ملاحظه کړي اوسربیره پردې په دې اړه وخلګوته د الهي ترغیب اوترهیب هم مطالعه وکړي نوپه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حتمي ډول به دزړه له کومي داووايې چي بيشکه داسلام پاک دين په اعلى درجه دمحاسنو اودښيګڼو دين دئ او ټول قبائح اوبدی، اوناخوالي له اسلام څخه دباندي دي .

اوکه بالفرض له اسلام څخه پرته په بل کوم تهذيب اومذهب کښي څه محاسن او ښيګڼي وجود ولري نوبايد داسي ووايوچي هغه يې داسلا م له ويبپانې څخه غلاکړيدي، لکه چي په دي اړه زمايوشعر دئ :

اصلي حسن اوکمال ټوله ځمادئ

که زمين دئ که اسمان پردي ګواه دئ

که بياهم يو څه له تاسره موجود وي

هغه تاوړئ له ماڅخه په غلادئ

محترمومسلمانانو اول داسلام ددغه حکم چي زکات دئ و حکمتواوګټو ته ځيرسی :

اول(۱)دزکات لفظ په لغت کي ونماکولوته اوو زياتيدلوته اوپاکيدلوته اووصلاح ته ويل کيږي ،

چي معني يې له (زکی يزکوزکاة وزکاءً) څخه رااخستله سويې ده .

اوپه شريعت کښي دزکات دلفظ اطلاق پردؤ معناؤ باندي کيږي :

اول اداءکول دهغه حق چي په خاصو مالو کښي په خاصه طريقه سره پرمسلمان باندي فرضيږي اودفرضيدو لپاره يې حَولان دحول يعني تيريدل دکال اونصاب شرط د ئ

دوهم : دزکات لفظ ومال مخرج ته ، يعني هغه قدر مال ته چي پرمسلمان باندي يې دزکات په نيت ايستل له خپله ماله څخه فرض وي هم زکات ويل کيږي په دغه نامه کښي شريعت دزکات وځينو غټو مصلحتو اوګټوته اشاره کړيې ده :

اول(۱) : دزکات د ايستلوپه وجه دزکات ورکونکي په مال کښي نما اوبرکت پيداکيږي

دوهم(۲) : دزکات ايستلو په وجه دزکات ورکونکي مال کمی نکوي بلکي زياتيږي اوډيريږي

دريم(۳) : دزکات ورکولو په وجه دمسلمان ومال ته طهارت او پاکي حاصليږي

څلورم(۴) : دزکات په وجه زکات ورکونکي طاهر او پاک ګرځي ، په دي ډول چي که يې زکات نه وائ اداکړئ نو بيا به ګناه ګار سوئ وائ او د ګناه په نجاست به ملوّث اوکړ سوئ وائ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم (۵) : د زکات د ورکولو په وجه د زکات ورکونکي نفس د بُخَل له ناروا خوی ځخه پاکیږي کوم چي د انسان لپاره په هر لحاظ خرابوونکئ صفت دئ .

شپږم (٦) : دزکات د ورکولو په وجه زکات ورکونکئ د سخاوت په مُقَدس صفت سره موصوف گرځي ، کوم چي د انسان لپاره په هر لحاظ له ډیرو کاملو صفتو ځخه دئ .

د اسلام پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) فرمایلي دي ـ : سخي انسان وخدائ (جل جلاله) ته نزدې دئ ، و خلگو ته نزدې دئ ، او و جنت ته نزدې او له دوږخ ځخه لیري دئ ، او بخیل سړئ له خدایه ، له خلگو او له جنت ځخه لیري دئ او دوږخ ته نزدې دئ .

اوم (۷) : د زکات د ورکولو په وجه د زکات ورکونکي مَشاعِر او حواس د مال او دولت د سوچ او فکر له سَلَطې ځخه ـــ او دده زړه د دُنیا د میني او محبت له غلبې ځخه نجات پیداکوي ، کوم چي د انسان ټول شریف حیثیتونه بربادوي .

د اسلام پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) په یوه مبارک حدیث کښي چي امام غزالي رح یې په (احیاَءالعلوم) کښي ذکر کړئ دئ فرمایلي دي چي :

دوه شرموښان او لیوان چي وږي وي او د پسو ویوې رمې (گلي) ته ور ایله سي ، نو دومره فساد او خرابي نه رسوي لکه ځونه خرابي چي د انسان ودین ته دغه دوه صفتونه رسوي :

۱ ـ محبت د دُنیا اومال

۲ـ محبت دجاه او منصب .

اتم (۸) : دزکات د ورکولو په وجه زکات ورکونکئ له رحمت او شفقت سره د الله تعالی پر مخلوق باندي عادت نیونکئ گرځي .

نهم (۹) : دزکات ورکولو په سبب دفع دحاجت د محتاجانو راځي ، او د فقر او احتیاج له مشقت ځخه په جامعه کښي مجبور خلگ نجات پیدا کوي .

ځینو بزرگانو عالمانو ذکر کړیدي چي عادت د الله (جل جلاله) پر دغه باندي جاري دئ چي په هره منطقه کښي الله (جل جلاله) دونه غنیان او مالدار خلگ پیداکوي چي که دوی په کامله وجه د خپلو مالو زکات وباسي نو په هغه علاقه کښي چي ځونه محتاجان او مسکینان وي د هغوی ټولو په دغه زکات سره تر بل راتلونکي کاله پوري چلاؤ او گذاره کیدلائ سي .

لنډه داچي اسلام په دغه حکم کښي هم بې حسابه مَصالح د فَرد او د مُجْتَمَع په فهم کښي نیولي دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لفظي ترجمه : (وَ) او (الذِينَ) هغه کسان (يُؤمِنُونَ) چي ايمان لري دوی يا ايمان راوړی (بِـمَا) په هغه يعني په هغه کتاب (أنزِلَ) چي نازل کړ سوئ دئ (اِلَيَ) وه (کَ تاته يعنی وتاته نازل کړسويدی چی قرآن دی (وَ) او (مَا)په هغه يعني په هغه کتابو(أنزِلَ) چي نازل کړ سوئ دئ هغه(مِن) له (قَبلُ) مخه يعنی دمخه(کَ) ترتا ، يعني له مخه ترتاپرنورورسولانوباندی نازل کړسويدی(وَ) او (بِا لاَخِرَةِ) په آخرت(هُم) دوی (يُوقِنُون) يقين کوي (اُلئکَ) هغه خلگ ، يعني هغه خلگ چي ذکر يې وسو چي په غيب ايمان لري او په صحيح صورت لمنځونه کوي بيا تر پايه د ذکرسويو صفتوپوری (عَلَی) پر (هُدًی) لوی هدايت با ندی يعنی ثابت دی دوی پرلوی هدايت باندی(مِن) له (رَبِّ) ربه يعنی له طرفه دربه (هِم) د دوی (وَ) او (اُلئکَ) هغه خلگ (هُم) خاص دوی (المُفلِحُون)هغه خلگ دی چی په مراد رسيدلي دي

تـفـصـيـل : يعني او بل به په متقيانو کي دا صفتونه موجود وي چي يو به دوی ايمان لري په هغه باندی چي پر تا باندي نازل سوئ دئ ، وتاته راغلئ دئ د خدائ له طرفه چي هغه دغه قرآن کريم دئ ،اودارنگه له قران څخه سوی نور هغه څه دی چي د خدائ له لوري وتاته ويل سويدي ، وحيه يې درته سوې ده .اوبل به په هغو کتابو ايمان لري چي تر تا له مخه پر نورو نبيانو نازل کړه سويدي لکه توراة ، انجيل ، زبور ، اوبل به په ورځ د آخرت ايمان لري ، داسي به نه وی لکه يهود چي وايي چي موږ خپل رسول موسی منو اودارنگه خپل کتاب توراة منو او نور لکه عيسی او انجيل ، حضرت محمد او قرآن نه منو .

اونه به داسي وی لکه نصاری او عيسايان چي د حضرت عيسی او د انجيل د منلو دعوه کوي او نور رسولان او خدايي کتابونه نه مني . اودارنگه د آخرت ورځ يهوديان په دې ډول مني چي هلته به په جنت کښي يواځي يهود وي ، اونصاری يې په دې ډول مني چي هلته به په جنت کي يواځي نصاری وي . دغه دواړه قسمه عقيدې باطلي او د کفر دي . متقيان او مسلمانان هغه خلگ دي چي په صحيح صورت سره په آخرت ايمان لري . هغه خلگ چي په دغو ذکرسويو صفتو موصوف وي پر عظيم الهي هدايت باندي دي . اوهمدغه خلگ په مراد رسيدلي او کاميابه دی هم په آخرت کښي ، اوهم په دنيا کښي .

پوه سه چي کله حضرت رسول اکرم ومديني منورې ته په هجرت راغئ ، نوپه دغه وخت کښی د مدينې منورې خلگ دري (۳) قسمه سول اول صاف او مخلص مسلمانان دوهم سوچه اوپه ډاگه کافران دريم منافقان . مسلمانان بيا دري قسمه وو او ل قسم هغه کسان ؤ چي له مکې څخه و مدينې منوری ته په هجرت راغلي ؤ ، دوهم قسم هغه کسان ؤ چي د مدينې باشنده گان ؤ اوپه اصل کښي عرب مشرکين ؤ، دريم قسم هغه کسان ؤ چي په اصل کښي يهود يا نصاری ؤ بيايې په اخلاص ايمان راوړئ ، ودغو دريو سره فرقو ته دا قول د خدائ چي (هدی للمتقين) ورشامل دئ . اودغه قول چي (الذين يؤمنون بالغيب) بيا تر آخره د آيته پوری په صفت کښي د اولودؤ قسمود مسلمانانو نازل سوئ دئ . او دغه قول د خدائ چي والذين يؤمنون الخ ددريمی ډلی دمسلمانانوپه صفت کښی نازل سويدی ا و له(الئک)څخه بيا تر (المفلحون) پوري د دغو دريو سره ډلو په صفت کي نازل سوئ دئ . او له (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الذين كفروا) څخه بيا تر (عظيم) پوري د دوهمي ډلي په باب کښي کوم چي سوچه کافران ؤنازل کړسويدی البته په ايت کښی له کافرانوڅخه هغه کافران مراددی کوم چی داالله په علمکښی ددوی خاتمه پرکفرباندی وه او له دغه څخه وروسته راتلونکي اياتونه بيا د منافقانو په شان کښي نازل سويدي چي له (ومن الناس من يقول) څخه بيا تر (يا ايهاالناس اعبدوا) پوري دي .

لفظي ترجمه : اِن) بې شکه (الذِينَ) هغه کسان (کفروا)چي کافران سويدي (سَوَاء) برابر دئ (عَلَيهِم) پر دوئ باندي (ءَ) ايا (أنذَرتَ) که وويره وې ته (هُم) دوی يعني له عذابه د الله څخه(اَم) او که (لَم تُنذِر) نه و ويره وې ته (هُم) دوی (لَا يُؤمِنُون) نه راوړي ايمان دوی .يعنی بيشکه هغه خلګ چی کافران سويدی يعنی اوپه علم دخدای کښی ددوی خاتمه پرکفر باندی ده،برابره دهپردوی باندی داخبره چی که ته ای رسوله دخدای له عذابوڅخه ويره وی اوکه ئی نه ويره وی په دی معنی ستانصيحت اوويرَول او نه ويَرول پردوی باندی سره برابردی چی پرهيڅ تقدير دوی ايمان راوړونکی ندی

تـفـصـيـل اوعلمی خبری

پوسه چی کله چي خدائ پاک داسي و فرمايل چي پر کافرانو باندي ستا نصيحت ودوی ته او نه نصيحت ،دارنګه ويرول ستا دوی لره او نه ويرول برابر دي نو دلته دوه سوالونه پيداسول اول داسوال چي دغه برابر والئ پر دوی باندي په څه معنی مراد دئ ايا په دې معنی مراد دئ چي که ئې ته اې رسوله وويروې هم ايمان راوړي دوی ،اوکه ئې نه وويروې هم ايمان راوړي او که په دې معنی چي کې ويره وې ته دوی ،اوکه يې نه ويره وې پريوه تقديردوی‌ايمان نه راوړي ؟

نوددي سوال جواب الله پاک په خپل دي قول سره وکړ چي (لايؤمنون) يعني له دغه برابر والي څخه مراد برابر والئ دئ په دې کښي چي دوی ايمان نه راوړي ، نه په دي کښي چي دوی ايمان راوړونکي دي .

دوهم : دا سوال پيداکيدی چي اې خالقه ددې څه سبب دئ چي پر دغو بدبخته کفارو باندي ستا د مبارک رسول ويرول او نه ويرول برابر دي ،په دې معنی چي دوی ايمان نه راوړي ؟

نوددغه سوال جواب الله پاک په خپل دې قول سره کړيدی چي (ختم الله الخ) چي تفصيل بې راسي ان شاءالله تعالی .

پو ه سه چي دلته دوه سوالونه نور سته چي جواب غواړي هغه په دې ډول دي

اول سوال دادئ چي هرکله چي و کافرانو ته د رسول نصيحت کول ،اونه کول دواړه بې فرقه وو،او فائده يې نه ورته رسوله ،نو بيا ولي خدائ پاک خپل رسول په دي سره امر کړئ ؤ چي ودغوکافرانوته تبليغ کوه ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې سوال جواب دادئ چي د خدائ پاک په دې کښي يو حکمت دا ؤ چي رسول ته د تبليغ کولو و دغو کفارو ته اجر او ثواب حاصل سي اوبل حکمت پکښي دا ؤ چي د قيامت په ورځ کښي پر دغو کفارو باندي دا بهانه و دريږي چي په دنياکښي و موږ ته حق نه دئ بيان سوئ اورسول نه ؤ راته راغلئ .

همداسبب دئ چي الله (عز وجل)داسي فرمايلي دي چي ويرول اونه ويرول ستاپر دوی باندي برابر دي نه داسي چي نسبت ورسول ته هم سره برابر دي .

اودوهم سوال دادئ چي په کافرانو کښي خو زيات داسي خلگ ؤچي اخير يې ايمان راوړئ نو الله څنگه داسي فرمايلي دي چي هغه خلگ چي کافران دي ايمان نه راوړي ؟

ددې سوال جواب دادئ چي په دغه آيت کښي له کافرانو څخه هغه کافران مراد دي کوم چي داالله پاک په علم کښي د دوی خاتمه پر کفر باندي وه لکه ابوجهل ،وغيره . نعوذ بالله من سوء الخاتمة .

لفظي ترجمه :

(خَتَمَ) مهرلگولئ دئ (اَللّهُ) خدائ پاک (عَلى) پر (قُلُوبِ) زړوباندي (هِم) د دوی (وَ) او (عَلى) پر (سَمعِ) غوږوباندي (هِمْ) د دوی يعني الله پاک د دغو کافرانوپرزړواوغوږوباندي مهروهلئ دئ (وَ) او (عَلى) پر (اَبصَارِ) سترگوباندي (هِم) د دوی (غِشَاوَۃٌ) پرده ده (وَ) او (لَهُم) دوی لره يعني سته دوی لره د قيامت په ورځ کښي (عَذَاب) عذاب (عَظِيم) ډير لوی ، غټ . يعني داچي د خدائ پاک د رسول خبر په دغوکفارو کښي هيڅ اثر نه کوي ،که هر څونه دَئ نصيحت ورته وکوي بياهم دوی ايمان نه راوړي ،داپه دې سبب چي الله د دوی پر زړو او غوږو مهر وهلئ دئ ،او د دوی پر سترگو يې پرده وراچولې ده ،نو دوی نه حق اوريدلائ سي ،او نه حق معلوموملائ سي ،او نه حق ليدلائ سي ..

تـفـصـيـل اوعلمي خبري :

دکافرانو پر زړو اوغوږوباندي د مهر لگولواو دارنگه ددوی‌پرسترگوباندي دپردې اچولو مطلب څه دئ ؟

جواب ددې سوال دادئ چي د دغو کافرانو په زړواوغوږو کښي د دوی د کفر په سبب الله پاک يو داسي کيفيت پيداکړئ ؤ چي د هغه کيفيت په وجه د دوی زړونو په هيڅ ډول حق نه قبلوی او نه په حق پوهيدل .. او د دوی غوږونو که څه هم په ظاهره خو د حق خبره اوريدله خو دهغه معنوي کيفيت په وجه کوم چي د دوی په غوږو کښي الله پاک پيداکړئ ؤ د دوی غوږونو نسوای کولائ چي حق په داسې ډول واوري چي دا حق دئ او وئې مني دارنگه مراد له دې قوله د الله جل جلاله څخه چي پر سترگو د دوی باندي پَرده ده ، دادئ چي د دوی د کفراو گناؤ په سبب الله پاک ددوی په سترگو کښي داسي يو کيفيت پيداکړئ دئ چي د هغه په سبب دوئ نسي کولائ چي د حق نښانې او دليلونه په داسې ډول ووينې چي حق په وپيژني ، پوه سه چي له دغه کيفيت څخه کوم چي په

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه آيت کښې د خَتَم په لفظ تعبير ورځخه سوئ دئ په قرآن کريم کښي په نورو الفاظوسره هم تعبير ورځخه سوئ دئ لکه درريْن په لفظ سره په دي آيت کښي (کَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلوبِهِمْ . .. .) او لکه د طبع لفظ په دي قول دالله کښي چي (اُلئک الذينَ طَبَعَ اللهُ عَلَى قُلُوْبِهِمْ) . او لکه د أِغْفال لفظ په د ي آيت کښي (وَلاتُطِعْ مَن اَغْفَلنَا قَلبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا) .

او لکه د قَساوة لفظ په دي آيت کښي چي (وَ جَعَلْنَا قُلُوْبَهُمْ قَاسِيَّةً) او ځينو مفسرينو د دغو الفاظو په منځ کښي يو څه فرق هم ذکرکړيدئ .

په يوه مبارک حديث کښي چي د أحاديثو معتمدو کتابو يې روايت کړئ دئ داسي راغلي دي چي کله چي يو انسان يوه گناه وکړي نو دده په زړه کښي تور ټکئ پيداسي بياچي کله دغه انسان له دغي گناه څخه توبه ونه کاږي اوبيابله گناه وکړي نو دده په زړه کښي بل تور ټکئ پيداسي ،تر داسي حده پوري چي دده ټول زړه دغه تور ټکي ونيسي نو دا هغه رَان دئ يعني چي الله پاک په دي قول کښي ذکر کړئ دئ چي (کلا بَل رَانَ . . . .) . محترمو مسلمانانو کله چي د انسان زړه دغه تور ټکي ونيسي نو بيا ددغه انسان د سموالي او د هدايت امکان نسته اعُوذُ بالله منه ، همدارنگه په يوبل حديث شريف کښي راغلي دي چي دغه زړونه داسي زنگ نيسي لکه څرنگه چی اوسپينه زنگ نيسي يعني د گناؤ په وجه يو قسم معنوي خراب صفت کوم چي د زنگ په ډول دئ په دغوزړوکښي دانسانانو پيداکيږي يوچا له ده مبارک څخه وپوښتل چي دغه زړونه چي زنگن سي نو بيا به په کوم شي سره بيرته صفا کيږي ؟ ده مبارک وفرمايل چي دمرگ په ډيره يادونه سره او په تلاوت دقرآن کريم سره .

په يوه بل حديث کښي رسول الله فرمايلي دي چي خبردار هر شي لره صفاکونکئ سته او صفاکونکئ دزړو يعني کله چي زړونه په گناؤسره خيرن اوزنگن سي ذکر دخدائ دئ .

په يوه بل حديث کښي راځي چي بيشکه په جسد ، يعني په بدن د انسان کښي يوه ټوټه غوښه ده ، کله چي دغه غوښه صالح اوسمه سي نو ټول بدن صالح کيږي ،او که دغه غوښه خرابه ، فاسده سي ،نوټول بدن فاسديږي ، خبردار دغه ټوټه غوښه زړه دئ .

محترمو مسلمانانو په نن زمانه کښي د هرسړي ، او د هري ښځي زړه د گناهونو په سبب کلک سوئ او زنگن سوئ دئ ، په دي سبب چي د خلکو شوق او ميلان وفساد ،او فسق ته ډير دئ ،او عبادت او بندگي د خدائ پاک باندي درنه وي ، او د علماؤ وعظ ، نصيحت هيڅ تاثير نه پکښي کوي .

نوهر مسلمان ته پکار ده چي اول د خپل زړه چاره وکړي په دي ډول چي مرگ ، قبر ، دآخرت حساب ، پر پل صراط تيريدل ، او د آخرت عذابونه ډير ډير په ياد وروليِ ، او فکر پکښي وهي ، او دارنگه د قرآنکريم تلاوت ډير کوي ، او ذکر د خدائ پاک ډير ډير کوي تر څو چي په زړه کښي يې نرمي پيداسي او د گناؤ له خِيرو څخه پاک سي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقري دسورت د ،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۲، مبارکوایاتومحقق اومصحح تفسیراوتحقیق.

تفسیرفضل الرحیم (۲)برخه پاره الم/

لفظي ترجمه :

(و) او (مِنَ) ځني (النَّاسِ) د خلگو(مَن) هغه دی (یــَقُـــولُ) چي وايي دَیْ (امَنَّا) چي ایمان راوړئ دئ موږ(بِاللهِ) په خدائ باندی(وَ)او (بِاليــَومِ) په ورځ (الاَخِرِ) اخیره باندی .

یعني په ورځ د قیامت باندی(وَ) حال دادئ(مَا) نه دي(هُم) دوی (بِمؤمِنِينِ)(۸) هیڅ مؤمنان یعني په هیڅ ډول دوی مؤمنان نه دي (یُخَادِعُونَ) چم کوي دوی (اَللهَ) له خدائ سره ،، مرا ددادی چی دوی له رسول د خدائ سره چم کوی (وَ) او (الَّذِینَ) له هغو خلگو سره (امَنوا) چي ایمان يې راوړئ دئ یعنی اوبل دوی په دغه منافقانه ویناکښی ومخلصومومنانوته کوم چی اصحاب دمحمدصلی الله علیه وسلم دی دوکه ورکوی(وَ) او (مَا) نه (یَشعُرُونَ)(۹) اگاه کیږ ي دوی .

یعني اوځنی له دغوخلگودمدینی منوری څخه هغه قسم خلگ دی چی دوی دالله ورسول اودده واصحابوته دملاقات په وخت کښی په دروغوسره داسی وایی چی موږهم ستاسی په شان مومنان یوپه الله پاک باندی اوپه ورځ داخرت باندی موایمان راوړی دی او حال دادی چی دوی په هیڅ معنی دمومنانوپه سلسله کښی داخل ندی خوداچی دوی په ظاهره دمسلمانی دعوه کوی په دی کښی ددوی غرض اومطلب دخدای درسول اودمومنانودوکه کول دی وبس او په دې نه آگاه کیږي او نه پوهیږي چي دغه چم او دغه د منافقت معامله ځموږ ښونه بد أنجام او عذاب لري ، او نه په دې پوهیږي چي په حقیقت کښي دا موږ له خپلو ځانو سره چم کوو ، د خدائ (جل جلاله) و رسول او مومنانو ته ، او د الله تعالی ودین ته په دې سره هیڅ ضرر نه سو رسولائ ، او نه په دې طریقه هغه مقصدونه لاس ته راوړلائ سوکوم چي په دغه منافقت کښ موږ په نظر کښي نیولي دي .

پو سه چي په دغو اوپه راتلونکیو ایاتو کښي الله (جل جلاله) د منافقانو حالات بیان کړیدي.

محترمو مسلمانانو

منافق د اسلام له نظره پردری قسمه دئ اول إعتقادي انکاری منافق ، او دوهم اعتقادی شکی منافق اودریم عملي منافق ، اعتقادي انکاری منافق و هغه ته ویل کیږي چي په زړه کښي کافر وي ، اسلام نه مني ، مگر په خوله دا وايي چي زه مسلمان یم ، د اسلام دین مي قبول کړئ دئ اوشکی منافق وهغه ته ویل کیږی کوم چی په باطن کښی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسلام اودقران اودرسول الله په حق والی کښی شک لری خوپه خوله دغه شک نه ښکاره کوی و دغودواړه قسمه منافقانو ته غیر مجاهر کافران ویل کیږي او هغه چي په ښکاره کافر وي و هغه ته کافر مجاهِر ویل کیږي پوسه چي دغه دوه قسمه منافق تر ښکاره کافر په کفر کښي زیات أغلَظ دی ، او د قیامت په ورځ کښي یې عذاب هم تر ښکاره کافر سخت دئ . ځکه دَی تر ښکاره کافر اسلام ضرره ډیر دئ ځکه چی په ده مسلمانان خطاؤځي ، او په دې وجه چي ده د اسلام او مسلمان په جامه کښي ځان ښکاره کړئ دئ په مسلمانانو کښي مداخله ډیره کولائ سي ، او د مسلمانانو په پټو رازو اسانه خبریدلائ سي ، او مختلف ضررونه ومسلمانانو ته رسولائ سي .

او عملي منافق و هغه چاته ویل کیږي چي وي مسلمان ، خو خوینونه د منافق په ده کښي موجود وي لکه دروغ ویل ، وعده خلافي کول ، په امانت کښي خیانت کول ، لکه چي په یوه مبارک حدیث کښي هم داسي راغلي دي .

په مدینه منوره کښي چي د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په وخت کښي کوم منافقان وونو هغه اول دوه قسمه منافقان ؤ ، او اکثر د دوی یهود ؤ چي شمیر یې و دریوسوو۳۰۰ ته رسیدئ ، او عبدالله ابن أبئ ابن سلول له دغو منافقانو څخه ډیر مشهور منافق ؤ .

تفصیل اوعلمی خبری(ومن الناس)پوسه چی دمن کلمه دلته اسمی ده مؤله ده په لفظ دبعض سره مضافه ده د(الناس)ولفظ ته اومجموع مبتدا دی او(من یقول الخ) یی خبردی اوعکس ددی مناسب ندی ځکه چی بیا دغه جمله مفیده نه واقع کیږی لکه چی پرعالم سړی باندی داخبره خفی نده د(الناس) دلفظ تحقیق به په بل ځای کښی درته راسی ،،فائده،پوسه چی ددی خبری استنباط چی من جاره اسمیه هم راځی علامه تفتازانی رحمه الله کړیدی‌اوکړی ئی هم ددغه ایت دحل په وجه دی ځکه چی ځنو مفسرینولفظ د(من الناس) لکه چی متعارف دی جار او مجروربللی دی اودمتعلق مقدرپه اعتبارئی خبرمقدم د(من یقول)دپاره ګرځه ولی دی نومعنی دجملی نامناسبه راغله ځکه چی پردغه تقدیردجملی محصول حکم دی پر(من یقول)باندی په(من الناس) سره یعنی هغه څوک چی وائی چی موږایمان راوړی دی الخ هغه بعضی دخلګودی اودابی فایدی محصول دی مفیدمطلب پردغه تقدیرثابتیږی چی پر(من الناس)باندی په(من یقول)سره حکم وکړسی لطیفه ،،دِمن لفظ اسم هم راځی لکه پدغه آیت کښی اوفعل هم راځی بیانودواحدمذکرامرحاضرمعلوم صیغه ده له ،،مان یمین مینا ،،څخه چی په معنی ددروغ ویلو دئ اوحرف جرهم راځی نوپه ده کښی دکلمی دری سره قسمونه جمعه سوی دی مادغه دری سره ډوله من په یوه ترکیب کښی په دی ډول راوړی دی من من من عطازید(من یقول)پوسه چی دمن په کلمه کښی دوه احتماله دی، اول دا چی موصوفه سی اود(یقول) جمله یې صفت سی نوبه تقدیرپه دی ډول سی ای ومن الناس ناس الخ یعنی ځینی دخلګو داسی خلګ دی الخ، اودوهم داچی موصوله سی اومرادورڅخه معلوم خلګ دمنافقینوسی لکه عبدالله ابن ابی ابن سلول اوامثال دده نوبه کلمه دمَنْ په معنی دالذین سی پوسه چی دیقول لفظ له قول څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړدئ اودقول لفظ په قرآن کریم کښی په پنځو مختلفومعناګانوکښی مستعمل سویدی، اول خالی دژبی وینابی له دی څخه چی زړه ورسره موافق وی لکه په دغه آیت کښی، دوهم دژبی ویل سره له موافقت اواعتقاده دزړه لکه ددغه سورت په ،۱۵٦،آیت کښی ، دریم په معنی دکلام دخدای پاک لکه دنحل دسورت په ،۵۱، آیت کښی ،څلرم په معنی دوحی لکه داذالشمس کورت په ،۱۹ آیت کښی ، پنځم دافتراپه معنی لکه ددغه سورت په ،٦۹ آیت کښی، دیقول په لفظ کښی دهوضمیرمسترتردی راجع دی ومن ته په اعتباردلفظ دمن ځکه چی دمن کلمه دلفظ په اعتبار مفرده ده اودآمنا وغیره په لفظو کښی دمن دکلمی دمعنی مراعات سویدی ځکه چی من په معنی کښی جمع دی (آمنا بالله الخ)په دغه قول کښی ولی ایمان ترالله اوترورځی داخرت پوری خاص ګرځول سوی دی سره له دی چی ددغو منافقانوله حال سره خو مناسب ذکرکول دایمان په رسول صلی الله علیه وسلم اوپه قرآن کریم ؤځکه چی دغه منافقان خواکثر یهودان ؤکوم چی په خدای اودآخرت په ورځ باندی یې له پخواڅخه لاایمان درلودی ځکه چی دوی اهل کتاب ؤ ؟ددی سوال اصلی اوپه زړه پوری جواب دادی چی دغومنافقانوخوورسول علیه السلام اوومومنانوته پرتپولومومن به شیانوباندی دایمان راوړلو اظهارکاوه مګرپه آیت کښی ددغو دووشیانوذکر په دی وجه خاص سویدی چی په دی سره الله پاک ودی خبری ته اشاره کړیده چی دغه منافقین په هغوشیانوباندی دایمان په دعوه کښی لادروغ وایی کوم چی دوی په هغی دعوې کښی په خپلوزړوکښ هم ځانونه صادقان بولی نودهغه ایمان په دعوه کښی به چیری دوی صادقان وګڼل سی کوم چی دوی پخپله هم خپل ځانونه په هغی دعوی کښی کاذبین بولی چی هغه دعوه دایمان راوړلوده په قرآن اوپه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم باندی

(وماهم الخ)پوسه چی مقصودله دغه قول څخه رددی دذکرسوی قول دمنافقانو نوپه دی سبب دلته داسوال کیږی چی دوی خودعوه دایمان د(آمنا)په لفظ سره کړیی وه کوم چی جمله فعلیه ده نوپه ردکښی یی هم بایدجمله فعلیه ویله سویی وای چی (ومآآمنوا) دی جواب ددی سوال دادی چی په دی سبب له جملی فعلیی څخه وجملی اسمیی ته عدول سویدی کومه چی د(وماهم بمؤمنین) جمله ده چی پردغومنافقانوباندی ردپه ابلغه اوپه اکمله وجه سره راسی ځکه چی د(ماآمنوا)جمله دلالت کوی پرنفی دایمان راوړلو ددوی په ماضی زمانه کښی اومذکوره جمله اسمیه دلالت کوی پرنفی دایمان ددوی مطلقا(یخادعون الله الخ) پوسه چی دغه جمله مستانفه جمله ده جواب دیوه مقدر سوال واقع سوی ده سوال دادی چی منافقانوپه دغه دروغ ویلو کښی چی مومنان نه وه اوپه خوله بی ویل چی موږ ایمان راوړی دی څه مطلب اوغرض درلودی نوالله پاک د(یخادعون)په جمله سره ددغه سوال جواب فرمایلی دی حاصل دجواب دادی چی غرض اومطلب ددوی په دی کښی دوکه اوچم کول ؤدخدای له رسول اوله مومنانو سره هم دارنګه پوسه چی دیخادعون لفظ له مخادعة یاله خداع څخه جوړدی اومجرد مصدریې خدع دی کوم چی په اصل کښی و پټولوته اویاوفسادته ویل کیږی اوپه عرف کښی خدع ودی ته ویل کیږی چی ویوچاته په فکرکښی یوشی ورواچوی اومرادستا په حقیقت کښی بل شی وی چی هغه هم مکروه اوناوړه شی وی اوپه یوه حدیث کښی کوم چی قرطبی ذکرکړی دی دخدع یادخداع تفسیر په دی ډول سوی دی چی خدع ودی ته ویل کیږی چی شرعی کارکوم چی الله پاک ته په هغه سره امرکړی یې ددنیوی اغراضوپه خاطر وکړی دمثال په ډول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ یازکات ا ویابل عبادت دریایادمال حاصله ولوپه خاطر وکړی نوودغه ته خداع ویل کیږی سوال منافقانوخوهم لکه مسلمانان پردی باندی عقیده درلوده چی له الله جل جلاله څخه هیڅ شی نسی پټیدلای نو بیاڅنگه دوی له الله سره مخادعه کوله څکه مخادعه خوله هغه چاسره ته کولای سی چی له هغه څخه ته یوشی پټولای سی ددی سوال متعددجوابونه دی اول جواب دادی چی په کلام کښی دمضاف حذف راغلی دی اوتقدیردکلام په دی ډول دی(یخادعون رسول الله) اودوهم جواب دادی چی په دوی کښی داعقیده موجوده وه چی العیاذبالله الله پاک په ټولوجزئیاتوعلم نلری دریم جواب دادی چی څرنگه چی ددغومنافقانومعامله له الله پاک سره په دی ډول وه لکه چی گواکی د وی له الله سره چم کوی نوپه دي وجه الله پاک ددوی له معاملي څخه په مخادعه سره تعبیرفرمایلئ دئ ،سوال دالله پاک په شان کښي خودامحال دئ چي دَيْ له یوچاسره خِداع اوچم وکړي اودارنگه رسول علیه السلام اواصحابودده هم له منافقانوسره کومه معامله دچم نه کوله اوسره له دي چي د (یخادعون) له لفظ څخه کوم چي دمفاعلي باب دئ دالازمیږي چي الله پاک یارسول دده اوموٌمنانو هم له دوی سره خِداع اوچم کاوه ،،مفسرینوددغه سوال متعددجوابونه ذکرکړیدي خوډیرپه زړه پوري جواب دادئ چي د(یخادعون) فعل دلته دمبالغي دپاره دئ اودمفاعلي معني نه ده ورڅخه مراد یعني معنی یې داسي نه ده چي دوی مقابله کوي په چم کولو کښي له خدای سره اوله موٌمنانوسره بلکي معني یې په دي ډول ده چي ډیرچم کوي دوی‌له الله جل جلاله سره اوله موٌمنانوسره، سوال د(یخادعون الله الخ)، دجملي اود(ومایخدعون الخ،)دجملي په منځ کښي تعارض موجوددئ ځکه چي د(یخادعون)په جمله کښي ومنافقینوته دخِداع ثبوت راغلئ دئ له رسول سره اوله موٌمنانوسره اود(ومایخدعون) په جمله کښي مُخادعه اوچم ددوی حصرسویدئ په ځانوددوی کښي یعني دوی له هیچاسره چم نه کوي مگرله خپلوځانوسره جواب ددي سوال دادئ چي اوله جمله پرظاهرباندي بناده یعني په ظاهره خودوی‌له رسول اوله موٌمنانوسره خِداع کوله اودوهمه جمله پرباطن اوپرحقیقت باندي بناده ځکه چي دنیوي اواُخروي وبال،ضرراوعذاب دخِداع ددوی‌خاص ودوی ته راگرځیدئ نه ورسول علیه السلام اوموٌمنانوته .

(الانفسهم) پوسه چي د(انفس) لفظ جمع دنَفس دئ، اودنفس لفظ په خوراډیرومعني گانو کښي مستعملیږي ، (۱)مجموع روح اوبدن (۲) روح(۳)هغه نفس چي اهل طریقت یې ثابته وي(۴)نفس اَماره(۵)نفس لَوّامه(٦)نفس مُطمئِنّه(۷)نفس حیواني(۸)نفس نباتي(۹)نفس جمادي(۱۰)نفس ناطقه انساني، دلته په اوله معني مراددئ کوم چي په پښتوکښي دځان اودځانوپه لفظوسره تعبیر ورڅخه کړکیږي.

)ومایشعرون . (

دغه فعل له شعورڅخه یاله شَعرڅخه جوړدئ کوم چي په عرف کښي واِحساس ته ویل کیږي یعني وهغه علم ته چي حاصل سویوي په یوه له حواسوسره چي قوه باصره اوقوه سامِعه اوقوه شامه اوقوه ذائقة اوقوه لامِسه وغیرها دي اوپه اصلي لغت کښي شَعرپه معني دعلم دئ اومفعول ددغه فعل محذوف دئ تقدیریې په دي ډول دئ ،(ومایشعرون انهم في الحقیقة لایخادعون الاانفسهم،)، پوسه چي په دغه قول کښي الله پاک له دوولاروڅخه ودي خبري ته اشاره

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړيده چي دغه منافقين په اخيره درجه کښي احمقان اوبي عقلان دي اول له دي لاري څخه چي سره له دي چي داخبره چي ددوی دغه خداع اوچم په حقيقت کښي پردوی باندي راګرځي دمحسوسوشيانوپه ډول ښکاره دئ مګربياهم دوی‌په دي نه پوهيږي دوهم له دي لاري چي شعوروحيوان ته هم ثابت دئ ليکن دوی سره له دي چي انسانان دي بي شعوره دي

لفـظي ترجـمه :

(فِي) په (قُــلُوبِ) زړوکښي (هِم) د دوی يعني ددغو منافقانو (مَرَض) مرض دئ يعني هم د دوی په زړو کښي ظاهري ناجوړي او مرض دئ او هم باطني اومعنوی ناجوړي ددوی په زړو کښی موجوده ده چي بيان بي ان شاءالله راسي (فَ) وروسته (زَادَ) زيات کړئ دئ(هُم) دوی لره(الله) خداي پاک (مرَضا) مرض يعنی کوم مرض چی په دوی کښی داسلام اودمسلمانانودحالاتودترقی په وجه په دوی کښی پيدا سوی ؤاويااله پخوالاپه دوی کښی ددوی دخباثتو په وجه موجودؤ هغه الله پاک نور هم ورزيات کړ (وَ) او (لَهُم) دوی لره يعني اوسته دوی‌لره دقيامت په ورځ کښي (عَذَاب) عذاب (اَليم) درد ورکونکئ ، يا درد ناک (بِمـَا) په سبب ددې (کَانُو) چي دي دوی او يا وو دوی (يَکذِبُون)(۱۰) دروغ وايي يا دروغ بې ويل .

يعني په سبب ددې چي دوی په دروغو په خوله داسلام دعوه کوي او په زړو کښي يې کفر دئ د قيامت په ورځ دوی لره درد ورکونکئ سخت عذاب ورکيدونکئ دئ .

پوه سه چي کله چي د خدائ (جل جلاله) رسول و مدينې منورې ته له مکي څخه په هجرت ورغئ ، او مسلمانان سره پر راټول سول ، اوپه مدينه کښي د اسلام حاکميت پيل سو ، نو د دغو منافقانو په زړو کښي ظاهري او باطني مرض پيدا سو ظاهري مرض په زړو کښي د دوی دا ؤ چي د اسلام او د مسلمانانو تجمُّع ، او دخدائ درسول د موجوديت په سبب بې زړونو درد کاوه او هميشه به غمجن او په وير أخته ؤ . او باطني مرض يې داؤچي ددوی په زړوکښي داسلام اوداسلام دپيغمبراودقران کريم په باره کښي کفر، نفاق او شک پيداسو او بيا چي به هر آيت اوهر حکم په اسلام کښي له الهي لوري څخه پرحضرت محمدصلي الله عليه وسلم باندي نازليدئ نو د دوی معنوي مرض به کوم چي ددوی کفر او شک او نفاق ؤ ورسره زياتيدئ او دارنګه ځونه چي به د خدائ (جل جلاله) دين او مسلمانان قوي کيدل نو هغونه به د دوی ظاهري مرض کوم چي ددوی‌دزړونو درد اوغصه او غم اوددوی دبدنونواارامي وه، زياتيدئ .

تفصيل اوعلمي خبري .

)في قلوبهم مرض (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي د(قلوب) لفظ جمع دقلب دئ دقلب لفظ په عربي لغت كښي په ډيرومعني ګانوكښي مستعمل سويدئ(۱) خالص اوشريف جز ديوشي هرشي چي وي(۲)زړه، كه دانسان وي اويادكوم بل شي وي(۳)اړول ديوشي پربل مخ باندي(۴)دقلب له لفظ څخه دتفعيل د باب مصدرهم راغلئ دئ كوم چي تقليب دئ اوتقليب په معني دنظراوسوچ وهلوده په عاقبت اوپه انجام كښي دكارولكه په دي قول دالله پاک كښي (وَقَلَّبُوْالَکَ الْاُمُوْرَ) التوبه /۴۵

)۵(دقلب له لفظ څخه تَقَلُّب هم راغلئ دئ كوم چي دتَفَعُّلْ دباب مصدردئ، تقلب وتصرف ته و يل كيږي په كاروا وپه ښاروكښي لكه په دي قول دخدای پاک كښي (فَلَايَغْرُرْکَ تَقَلُّبُهُمْ فِيْ الْبِِلَادِ) سورة غافر / ۴

اودارنګه تَقَلُّبْ وهغه ريږديدلوته هم ويل كيږي كوم چي دويري اودترس له وجي وي لكه په دی قول دخدای كښی(تتقلب فيه القلوب والابصار) سورة نورا يت ،،۳۷،ا وپه عرف كښي دقلب دلفظ غالباً پردوومعني ګانوباندي اطلاق كيږي لكه چي امام ابوحامدغزالي فرمايلي دي چي دلفظ دقلب پردوومعناګانوباندي اطلاق كيږي اول قلب هغه غوښه چي صنوبري شكله ده اودسينې په چپه طرف كښي پرته ده اوپه باطن كښي ددغي غوښي تجويف موجوددئ اوپه دغه تجويف كښي توره وينه پرته ده كومه چي منبع اومعدن دروح ده يعني دحيواني روح چي عبارت دئ له بخارلطيف څخه اودوهم ،،قلب لطيفه ربانيه روحانيه ده كومه چي ترهمدغه صنوبري شكله غوښه پوري تعلق لري، پوسه چي په پښتوكښي له اولي معني څخه په زړه اوله دوهمي معني څخه په روح تعبيركيږي همدارنګه پوسه چي علماؤذكركړيدي چي په قران كريم كښي دقلب لفظ په دريومعني ۇ كښي مستعمل سويدئ، اول په معني دعقل لكه په دي قول دخدای كښي

(اِنَّ فِي ذَالِکَ لَذِكْرَى لِمَن كان له قَلب)سورت احقاف/۷۳ ، اودوم په معني درأى اودتدبيرلكه په دي قول دخدای پاک كښي (تَحْسَبُهُمْ جَمِيْعاً وَقُلُوْبُهُمْ شَتَّى) سورت حشر/۱۴، دريم په معني دذكرسوي صنوبري غوښي كومه چي زړه ورته ويل كيږي لكه په دي قول دخدای پاک كښي(فَاِنَّهَالَاتَعْمَلْ الابْصارَوَلَكنْ تَعْمى اَلقُلُوْبُ الَّتِيْ فِى الصُّدُوْرِ) سورت حج ايت ٦٦،خوزماپه فكرپه قران كريم كښي دقلب لفظ په څلورمه معني كښي هم مستعمل سويدئ چي هغه قلب صنوبري اولطيفه ربانيه دواړه دي خوالبته دغه استعمال يې په طريقه دعموم د مجازسره دئ اودلته په ايت كښي د(قلوب)له لفظه څخه همدغه معنى مرادده

(مَرَضٌ) پوسه چی دمرض د لفظ حقيقی معنی هغه شی ده كوم چی موږ يې په پښتوكښی مرض اوناجوړی بولولكه زكام تبه اوداسی نوری بدنی ناجوړی اودمجازپه ډول وقلبی بدواونالائقه صفاتوته هم ويل كيږی كوم چی قلب اوروح له اعتدال څخه خارجه وی اودقلبی اوروحی كمالاتوموانع ګرځی لكه كفر، نفاق، بخل، دګناؤمحبت، كبر، عجب،وغيره دنبی عليه السلام دزمانی په منافقينو كښی هم حقيقی مرضونه اوهم مجازی مرضونه دواړه قسمه موجودوه حقيقی مرضونه دامرضونه په دوی كښی موجود وه چی هروخت چی به دمسلمانانوله يوه پرمختګ څخه خبرسول نوددوی په ز ړوكښی به محسوس دردونه پيداسول اوپه بدنوكښی بی ناجوړی پيداسوه او طبيعتونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اومزاجونه بی خراب سول او مجازی مرضونه ددوی داوه چی ددوی په زړونو کښی دخدای له رسول او له مومنانوسره حسداوکین اوبغض ؤاودارنگه په دوی کښی کفر اونفاق موجود ؤ(فزادهم الله مرضا)پوسه چی زیاتول دمرض ددوی په دی ډول وه چی اول ځل چی په مدینه کښی دخدای رسول اودده اصحاب سره یوځای سول اوداسلام دبدبه اواوازه پورته سوه اودکفارو دیهودانووغیره ریاستونه په تزلزل کښی راغلل نودمنافقینوپه بدنو اوزړو کښی ظاهری اوقلبی مرضونه پیدا سول له دی څخه وروسته چی به کوم ایت یا کوم یوشرعی حکم نازلیده نوددو ی قلبی مرض به نورزیا تیده اودارنگه چی به کومه خوشحالی اوترقی داسلام راغله نوددوی بدنی ناجوړی به نوره هم زیاته سوه دذکرسوی قول دخدای پاک مقصودهمدغه شی دی.

پوسه. چي په قران کریم کښي الله پاک دکافرانودزړوپنځه ویشت قسمه مرضونه او ناروااوبدخویونه او احوال ذکرکړیدي .

)۱ (انکار ،لکه دسورت نحل په (۲۲) ایت کښی ،(۲)حمیة الجاهلیة لکه دسورت فتح په په (۲٦)ایت کښي (۳)انصراف لکه دسورت توبه په(۱۲۷) ایت کښي (۴)قسوة لکه دسورت بقري په (۷۴)ایت کښي (۵)موت سورت انعام (۱۲۳)ایت کښي (٦) مرض سورت بقره(۱۰)ایت کښي (۷)طبع، سورت منافقون(۳)ایت (۸)زیغ، سورت ال عمران (۷)ایت (۹) اباء، سورت توبه (۸)ایت (۱۰)ارتیاب، سورت توبه (۴۵)(۱۱) اکنة، سور ة کهف (۵۷)ایت (۱۲)رعب، سورت احزاب(۲٦)ایت (۱۳)لهو، سورت انبیاء (۳)ایت(۱۴) شدت، سورت یونس (۸۸)ایت (۱۵)شائسته کیدل دمخالفت الرسول، سورت فتح (۱۲)ایت (۱٦)غلاف القلب، سورت (۱۵۵)ایت(۱۷)اقفال، سوت محمد (صلی الله علیه وسلم)(۲۴)ایت ۱۸)اشمئزاز، سورت زمر(۴۵)ایت (۱۹)۸عمي،سورت حج (۴٦) ایت (۲۰)نفاق القلب، سرت توبه (۷۷)ایت(۲۱)غمره، سورت مؤمنون (٦۳)ایت (۲۲)تشیت، سورت حشر(۱۴)ایت (۲۳)رین، سورت تطفیف (۱۴)ایت(۲۴)ضیق، صدرپه معني دقلب دئ، سورت انعام(۱۲۵)آیت(۲۵)ختم، لکه د(ختم الله)په ایت کښي ..

فایده . دقلب اودقلب دصفاتوپه اړه به انشاءالله زیات تفصیلات په نوروځایوکښي دتفسیردرته راسي .

)الیم (

پو سه چي د (أليم) لفظ فَـعِـيـلٌ وزن دئ ، فعيل وزن اگر چي په ډيرو معناؤ راغلئ دئ ، خو دلته بعض مفسرين وايي چي په معنى د اسم مفعول دئ له باب څخه د إفعال ، يعني د مُـؤلَـم په معنى دئ ، بيا نو دغه سوال پيدا کيږي چي مؤلم يعني درناک گرځول سوئ خو هغه څوک دئ چي په عذاب کښي وي ، نه په خپله عذاب ؟

نو بيا په دي ډول جواب ورکول کيږي چي عذاب ته له وجي د مبالغې مولَم ويل سوئ دئ ،يعني دغه عذاب ددوی به دونه سخت وي چي دده د ډير سختوالي په وجه به گواکي دا عذاب په خپله لا دردناک وي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ځيني علماء د (اليم)لفظ په معنى د اسم فاعل له باب ﺧﺨه د إفعال ګرځوي ،کوم چي مؤلِم په معنى ددرد ورکونکي دئ، پر دغه تقديربانديي بيا دا سوال پيدا کيږي چي فعيل وزن خو د مُـفْـعِـلْ په معنى نه راځي ؟

نوبياپه دي ډول جواب ورکړکيږي چي صحيح خبره داده چي دفعيل وزن دمُفْعِلْ په معني راتلاۍسي لکه نَذيرچي په معنى د مُنذِردئ .

پو سه چي د (يکذبون) په لفظ کښي دوه قراءته راغلي دي اول په تخفيف د ذال سره نو پر دغه تقديربانديي به د(بِما) په لفظ کښي د ما کلمه مصدريه سي ، او معنى د

(بما کانوا يکذبون) به په هغه ډول سي چي له مخه تيره سوه . دوهم په تشديد د ذال سره نوفعل مضارع له باب ﺧﺨه د تفعيل سي اوپر دغه تقديربه يا د (مـا) کلمه موصوله سي ، او د (يکذبون) له لفظ ﺧﺨه بِه د(به) لفظ محذوف سي نو به معنى په دي ډول سي

(بما) په سبب دهغه (کانوا) چي ؤ دوی (يُكَذِّبُوْن) نسبت د درغو کاوه دوی(به) وهغه ته يعني چي هغه رسول او قرآن دئ .

او يابه مصدريه سي او معنى به په دي ډول سي (بما) په سبب ددي (يکذبون) چي تکذيب کاوه دوی ، يعني نسبت د دروغو کاوه دوی، و رسول او و قرآن ته پر دغه تقديربانديي د (بـه) لفظ له (يکذبون)ﺧﺨه وروسته نه مقدرکړکيږي .

پوه سه چي دغه ډول دروغ کوم چي منافقانوبه ويل داسلام له نظره کفربلل کيږی ،او له دي ﺧﺨه ماسوی هغه قسم دروغ چي مسلمانان يې وايي کبيره او غټه ګناه ده ، توبه کول ورﺧﺨه فرض دی ، اوپه دغه قسم دروغوسره انسان فاسق ګرځي البته په ځينو ځايو کښي درواغ ويل روا دي لکه چي په يوه حديث شريف کښي راځي چي په دريو ځايو کښي درواغ ويل روا دي :

اول د ميړه او د ښځي تر منځ چي مثلا د ښځي د خوشحالۍ لپاره ميړه په درواغو وښځی ته ووايي چي ته سخته پر ما باندي قدرمنه يې ، او يا ښځه دا ډول يوځه په درواغو وميړه ته ووايي .

دوهم د مسلمانو په منځ کښي د اصلاح لپاره .

دريم و مجاهدينو ته په دور ا ن کښی دجنګ . او کله درواغ ويل واجب ګرځي چي تفصيل بی بل ځائ انشاءالله راسي .

لفظي ترجمه :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(وَا) او (إِذَا)ا هغه وخت (قِـيلَ) چي وويل سي (لَهُـم) دوی لره ، يعني دغو منافقانو ته (لَا) مه(تُفسِـدُوا) کوی فساد يعنی مه کوی فساد (فِي) په (الأَرضِ) دې مزکه کښي يعني په دې مزکه د مدينې کښي ياپه جنس ځمکه کښی يا په عالم کښی ،لکه چی توضيح بی راسی(قَـالُـوا) نو وايي دوی يعني دا منافقان و دغه ويونکي، نصيحت کوونکی ته (إِنَّمَـا) بېشکه خاص دا خبره ده (نَـحـنُ) موږ (مُصلِـحُـون)(۱۱) اصلاح کونکي يو .

يعني کله چي و دغو منافقانو ته يو څوک ووايي چي دغه د فساد کارونه د مدينې په مځکه کښي مه کوی ، نو دغه أحمقان او د نفس په خواهشاتو کښي غرق سوي منافقان خپل دغه د فساد کارونه د إصلاح کارونه بولي او وايي چي يواځي موږ يو چي اصلاح کونکي يو او دغه کوم څه چي موږ يې کوو هغه ټول د اصلاح کارونه دي مطلب ددوی په دی قول کښی داهم ؤچی ودغه نصيت کوونکی ته بی ددی خبری اشاره هم کوله چی په حقيقت.کښی مفسدين هغه خلگ دی کوم چی ته يې مصلحين بولی يعنی چی اصحاب دمحمدصلی الله عليه وسلم دی،محترمومسلمانانو دغه راز په هر وخت کښ چي کومه مفسده ډله پيدا کيږي ، او دفساد کارونه کوي ، نودوی دغه د فساد کارونه د خير کارونه بولي ا وکوم خلگ چی مصلحين وی نودوی وهغوی ته فسادکوونکی اوددوی کارونه دفسا کارونه بولی .

دارنگه د منافق انسان په ناروا خويو کښي يو غټ ناروا خوی دادئ چي يو خو هميشه د شر اوفساد کارونه کوي ، او بل دغه کارونه و خلگو ته د خير په کارو سره تعريفه وي ، او که يو څوک نصيحت ورته وکړي نو دوی پر ځائ ددې چي د نصيحت کوونکي خبر ومني مقابله ورسره کوي ، او دا ورته وايي چي کوم کارچی ته يې د خير بولې هغه په أصل کښي د شر کار دئ ، او کوم کار چي ته يې د شر بولې هغه د خير کار دئ .محترمودارنگه په هره زمانه کښي چي کومي ډلي په مسلمانانو کښي پيداکيږی ، او ټول کارونه يې په حقيقت کښي هم دبشريت اوهم د إسلام پرضدوی ، اوهرکاريې داهل شر اواهل،فساد په گټه تماميږی. او کله چي علماءاوپوهان اومصلح کسا ن و دوی ته نصيحت وکړ ي نوپه داسی حال کښ چی دوی خپل ځانونه پر حق بولي ودغو نصيحت کوونکوته بَد وايي ،نو دغه قسم ډلي د همدغو منافقينو زيرنده دي ، بلکي د ځينو علماؤ له قوله داسي معلوميږي چي له دغه آيت څخه په أصل کښي مراد همدغه د اوس وخت فاسدي فرقې دي چي په مسلمانانو کښي پيداکيږی .

لکه چي قاضي بيضاوي (رحمه الله تعالی) په خپل تفسير کښي ذکړيدي چي له حضرت سلمان څخه روايت دئ چي أهل ددغه آيت تر اوسه پوري نه دئ راغلئ ، يعني له دې څخه وروسته به راځي ، نو له دې څخه معلوميږي چي ددغه آيت أهل د موجوده زمانوفسادپيشه او گمراه ډلي دي .

پو سه چی منافقانو چي په مدينه منوره کښی کوم فسادونه کول نود هغوی ترذکرکولودمخه دمقدمی په ډول ويوی خبری ته فهم وکړی هغه خبره داده چي په انسان کښي د فساد او د شر قوتونه هم سته او د خير اود صلاح قوتونه هم سته نو کله چي انسان د شر د قوتو په مقتضی ځي او د خير قوتونه په ده کښي مغلوب سي نو دغه انسان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته مفسدانسان ویل کیږي دمدیني منوري منافقان همدغسي خلگ ؤ ځکه چي دوی په خواهشاتو د شهوت اود نفس کښي غرق سوي وه او غضبي قوتونه یې د إفراط و درجې ته رسیدلي وه او کوم قوتونه چي د خیراودصلاح اوداصلاح قوتونه دي لکه عقلي او روحي قوتونه نوهغه په دوی کښي دشهواني اودنفساني اودغضبی قوتونوترغلبي لاندي راغلي وه ترداسي اندازي پوري چي دغومنافقانو په هیڅ ډول نسوای کولای چي دعقل اودروحي قوت په مقتضی سره عمل اوکاروکړي،اوس نو ددوی دهغوفسادو یوڅونموني درته ذکرکوم کوم چي دوی به په مدینه منوره کښي کول

اول،دوی به د خپلو فاسدو مفاداتو په خاطر د مسلمانانو خبري و کافرانو ته رسولې اومسلمانانوته بې بیاخپل ځانونه مسلمانان ښکاره کول دا ددې دپاره چي د مسلمانو په منځ کښي هم ځایٔ ولري او د کفارو په منځ کښي یې هم ولري .

دوهم،په مسلمانانو پسي بې استهزاوي کولي اوپسخندونه بې په وهل ،

دریم، ناروا کارونه بې برملااوپه ښکاره کول ،

څلورم، کفار بې پر مسلمانانو باندي راپارَول اوکفار بې همیشه ودي ته رابلل چي دمسلمانانوپرخلاف باندي سره متحد سي اوورسره وجنگیږي

پنځم، د مسلمانانو په غم به خوشحاله کیدل ، او په خوشحالي بې خفه کیدل .

شپږم، د کمزوري ایمان د خاوندانوپه ذهنوکښي بې د اسلام اوداسلام دپیغمبراودقران کریم په شان کښي شکونه پیداکول ددي دپاره چي بیرته هغوی له اسلام څخه واړه وي ،

أوَم، چا چي به اراده د ایمان راوړلو وکړه او دوی به په خبر سول نو هغه بې له ایمان راوړلو څخه منعه کاوه ،،دغه دمدیني دمنافقینو دفسادکولو یوڅونموني وي چي درته ذکرمي کړې،

تفصیل اوعلمي خبري .

)واذاقِیل لهم (

پوسه چي دغه جمله یامعطوفه ده د(یکذبون)پرجمله باندي کومه چي په محل کښي دنصب ده اوخبرد(کانوا) ده نوبه دغه جمله هم په محل کښي دنصب سي اودارنگه به داخله سي په سببیت کښي دي قول خدای پاک لره چي (ولهم عذاب الیم)اویامعطوفه ده د(یقول) پرجمله باندي نوبیاکچیري د(مَن) کلمه په (من یقولُ) کښي موصوفه سي نودغه دواړه جملي به په محل کښي درفع سي اوکه موصوله سي نوبیادغه دواړي جملي محل داعراب نلري ځکه هره جمله چي صله دموصول واقع سي نو بیاپه محل کښي داعراب نه وي،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوال،دغه قائل څوک ؤچي ومنافقينوته بې دغه ذکر سو يې ويناکوله ،

جواب، قاضي بيضاوي رحمه الله تعالي فرمايلي دي چي مرادله دغه قائل څخه ياالله پاک دی اويارسول عليه السلام دئ اوياکوم بل څوک له مومنانوڅخه دئ اوځني مفسرينوبيا ذکرکړيدي چي دلته مرادعام قائل دئ يعني مطلب دادئ چي هرڅوک چي دغومنافقينوته دغه ذکرسوې ويناوکړي نودوی وهغه ته دغه مذکور جواب ورکوي اوځني مفسرينوويلي دي چي داهم روا ده چي مراد دي له دغه قائل څخه د منافقينودجملي څخه يوڅوک وي کوم چي داستهزا اودمجلس دتازه کولو لپاره بي دغه ذکرسوېې ويناوخپلومنافقينوملگريوته کوله ،سوال، د(لاتفسد في الارض) جمله د(قيل) دپاره نائب فاعل واقع سويده اوحال دادئ چي نائب فاعل خو اسم وي نه فعل ياحرف ياجمله، جواب، د(لاتفسدوا)جمله مأوله په لفظ دهذالقول سره ده نوځکه نائب فاعل واقع سوي ده، پوسه چي (لاتفسدوا) فعل له فساد څخه مشتق دئ کوم چي ودي ته ويل کيږي چي يوشي له خپل اعتدال څخه خارج سي او وهرضررى او نقصاني کارته فسادويل کيږي لکه چي وهرنافع اوگټورکارته صلاح ويل کيږي ،

)في الارض (

پوسه چي دارض له لفظ څخه يامراددمديني ځمکه ده نوپردغه تقديربه الف لام د(الارض) په لفظ کښي يادپاره دعهدخارجي حضوري سي اويا به عوض سي له مضاف اليه محذوف څخه چي د(المدينة) لفظ دی اويا مرادورڅخه عامه مځکه ده نوبيا به الف لام دجنس دپاره سي اوځنومفسرينوذکرکړيدي چي د(الارض)له لفظ څخه دلته مراددنيااوعالم دئ ،

)قالواانما ...الخ (

پوسه چي دغه جمله جواب اوجزا د(اذا)ده اوحکايت ده له هغه قول څخه دمنافقينوکوم چي دنصيحت کونکي دذکرسوی خبری په جواب کښی بي کاوه،پوسه چي د(انما)دکلمي په اړه په دی

باره کښي علماؤ اختلاف کړيدئ چي اياد غه کلمه چي پرکوم کلام باندي داخله سي نوپه غه کلام کښي افاده د حصرکوي اوکه يې نه کوي ځني علماء وايي چي دانما کلمه مطلقاً دحصرمفيده نه ده اوځني علماء وايي چي دقرائنواودمقام دتقاضاپه وجه حصرفايده کوي اودخپل ذات په اعتبارېې نه فايده کوي او ځني علماء وايي چي دانما لفظ دخپل ذات په اعتبار مطلقاً افاده کونکئ دحصردئ په دغوقولوکښي اخيري قول راجح قول دئ بيادغه علماء په خپل منځ کښي په دي باره کښي اختلاف سره لري چي د(انما) کلمه په څه ډول حصرفايده کوي نو ځني وايي چي کوم دوه شيان چي له انما څخه وروسته ذکرسويوي نوپه هغوی کښي به دوهم شی په اول کښي حصروي دمثال په ډول په دی قول کښي چي انمازيدقائم، دقائم حصرراغلئ دئ په زيدکښي خودغه قول مرجوح بلکي باطل دئ اواکثرعلماءوايي چي له(انما) څخه چي وروسته کوم دوه شيان ذکرسوی وی نوپه هغوی کښي به اول حصروي په دوهم کښي مثلاًپه ذکرسوي مثال کښي زيد حصرسويدئ په قائمٌ کښي اودلته په ايت کښي منافقينوخپل ځانونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حصرکړېدي په مصلحون کښي اودغه قول صحیح قول دئ، پوسه چي دمصلحون لفظ له اصلاح څخه مأخوذ دئ اواصلاح متعددي معني ګاني لري،اول، صلحه راوستل په منځ کښي ددوومختلوفریقینو،دوهم، لیري کول دفساد له یوشي څخه،دریم، دخیر کار کول،څلورم، دعالم اودخلقودنظام صالح ګرځول، دلته دمصلحون لفظ په دغومعني ګانوکښي په هره معني اخستل کیدلای سي

لفظی ترجمه

(الَا) خبردار یعني خبردار اوسئ اي مومنانو(إنَّ) بې شکه (هُـم) دوئ یعني دغه منافقان (هُـم) خاص دوئ(المُفــسِــدون) هغه دی چی فساد کوی (وَلکِن) اومگر (لايَشعُرون)(۱۲) نه آګاه کیږي دوی یانه پوهیږی دوی یعنی په دی چی مفسدین خاص هم داموریونه بل څوک پوسه چی د(لایشعرون)له جملی څخه مطلب دادی‌چی دغه منافقین تر حیوانانو هم بدتر دي ځکه هغه شعور لري او دوئ شعور هم په خپل خیر او شر نه لري ځکه سره له دې چي دوئ خالص او سوچه مفسدین دي په دی ډول چی دوی په فسادکښی حصردی اوفسادپه دوی کښی حصردی نه دوی پرته له فساد څخه بل کارکوی اونه ددوی په ډول فسادکوونکی نورڅوک سته بیاهم و ودوئ ته خپل ځانونه په داسی ډول مصلحین ښکاره کیږي چي خپل ځانونه په اصلاح کښی حصر کوي ، او نور خلګ ټول مفسدین ورته ښکاري او سره له دې چي د دوې ټول کړه و وړه د دوئ په ضرر تماميږي دوئ يې د خپلو ځانو ل دپاره ګټه بولي .اصلاح خو په أصل کي داده چي انسان د آخرت کارونه د دنیا تر کارو مقدم او اول په نظر کښي ونیسي ، او د دنیا هغه ګټي حاصلوي چي و دين او آخرت ته په ضرر نه تماميږي ، بلکی په نفع ورته تماميږي ، او کومه دُنیوي ګټه چي و دین ته په ضرر تماميږي و هغې ګټي ته شا ګرځوي اودغه منافقین ددی پرخلاف ټول هغه کارونه کوی کوم چی ددوی ددین اوددنیا اودآخرت په ضرر تماميږی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره دسورت د،۱۳، ۱۴،او،۱۵، اود،۱٦، مبارکوایاتوتفسیر او تحقیق،

تفسیرفضل الرحیم (۳) برخه

پوسه چی په دغه راتلونکی آیت کښی الله پاک دمناقانودیوه بل نارواجوابی کلام ذکر فرمایلی دی۔ کوم چی دیوه بل نصیحت ا و موعظت په رد کښی ئې ویلی دی۔

لفظی ترجمه

(وَ) او (اذَا) هغه وخت (قِيل) چي وويل سي(لَـهُـم) دوی۔ لره یعني دغومنافقانولره دیوه ناصح له طرفه د نصیحت په ډول وويل سی(آمِؔنوا) ايمان راوړی، يعني په الله پاک اوپه رسول صلي الله عليه وسلم اوپه قرآن مجيد باندي (کَ) په مثل(مَا) ددي آمَنَ) چي ايمان راوړئ دئ (النَّاس) دغو خلگو ،چي هغه أصحاب د حضرت محمد صلى الله عليه وسلم دي يعنی ستاسی ولی دخولو اودزړو لاری سره جلادی چی په ژبوسره دايمان دراوړلودعوه کوی۔ اوپه زړوکښی داسلام دښمنی کوی۔ خودغه سی ايمان راوړی۔لکه دغوخلگوچی ايمان راوړيدی چی اصحاب کرام دی (قالُوا) نو وايي دوی۔ یعني دغه منافقان ودغه نصيحت کونکي ته په جواب کي (أ) ايا (نُؤمِن) ايمان راوړو موږ (كَما) په مثل ددې (آمَنَ) چي ايمان راوړئ دئ(السُّــفَـــهـــاء) دغو ناپوهانو ،،مرادددوی له سفهاؤڅخه اصحاب کرام

وه(الا) خبردار(ان) بيشکه (هم) دوی۔ (هم)خاص دوی۔ (السفهاء)کم عقلان دی (ولکن) مگر

(لايعلمون) (۱۳)نه پوهيږی دوی،،په دغه چي موږپه سفهاؤکښي حصريو اوسفهاءپه موږکښي حصردی،،يعنی اوهغه وخت چی وويل سی دغومنافقينولره چی ايمان راوړی لکه څرنگه چی دغوخلکوايمان راوړيدی ،،چی رسول عليه السلام اواصحاب دده دی يعنی په زړواوپه ژبودواړوسره مومنان سی۔ ،اوپه اخلاص مومنان سی۔نووائی دوی چی ایاموږ داسی ايمان راوړو لکه څرنگه چی دغوکم عقلانوایمان راوړی د ی۔ ،الله ددوی په جواب کښی فرمايلی دی،خبرداربيشکه دوی خاص دوی کم عقلاندی مگر دوی په دغی خپلی کم عقلی اوجاهلتوب نه پوهيژی

پوسه

،چی دغوبدبختو منافقانوکوم چی سفاهت ، ناپوهي ، جهل ، او حماقت په أعلى درجه په دوی۔ کښي موجود ؤ ، ځکه وداسي په أعلى درجه کښی عقلمندو انسانانو ته کوم چي أصحاب د رسول الله صلى الله عليه وسلم وه سفهاء ويل ، او خپل ځانونه ډير هوښياران ورته معلوميدل چي آخرت او دين د دوی۔ په عقلو کي کوم أرزښت نه درلودئ

.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی ته چي کوم شئ قابل د قدر ؤ هغه نفسي خواهشات ، دنيوي منافع ، عزت او منصب ، او دنيوي ژوند ؤ . او أصحابو چي کومه رويه غوره کړې وه هغه ددوی له دغو ټولو فاسدو أغراضو سره ټکر وه ، او دوی چي کومه د نفاق رويه غوره کړيوه هغه د دوی له دغو فاسدو ، او ناروا أهدافو سره موافقه وه ، نو ځکه خپل ځانونه عقلمند ورته معلوميدل سره له دې چي په اخيره درجه کښي جاهلان وه ، او أصحاب کرام (رضي الله تعالی عنهم) سُفهاء ورته معلوميدل سره له دې چي په أعلی درجه عاقلان او پوهان وه.

په همدغه ډول په هر وخت کښي بې دينه او جاهل انسانان پر ديندارو او پوهانو انسانانو باندي د ناپوهانو گمان کوي ، او خپل ځانونه بيخي پوهان ورته ښکاره کيږي .ددی خبری مزيدتفصيل به په علمی خبرو کښی راسی

تفصيل ا و علمی خبری

)واذاقيل لهم امنوا(

پوسه چي دغه ايت د(واذاقيل لهم لاتفسدوا) له ايت سره متعدد مناسبتونه لري ، اول مناسبت يې دادئ چي دغه دواړه اياتونه په دي کښي سره گډ دي چي هريودعطف په واسطه سره سبب دئ ددي قول دخدای پاک چي (ولهم عذاب اليم) ،

اودوهم مناسبت يې دادئ چي په دغودواړواياتوکښي ومنافقينوته دنصيحت اودارنگه دمنافقينو په بده لهجه سره ددغه نصيحت ردَول ذکرسويدئ ،

دريم مناسبت يې دادئ چي دکوم نصيحت ذکر چي په ړومبني ايت کښي سوئ دئ نوهغه له تخليه سره تعلق لري کومه چي عبارت ده له تصفيه کولو څخه دانسان ظاهراوباطن خپل لره له خبيثواخلاقو څخه اوله غلطوعقيدوڅخه اوله بدواقوالواوافعالوڅخه اوکوم نصيحت چي په دغه مبارک ايت کښي ذکرسويدئ نوهغه له تحليه سره تعلق لري کومه چي عبارت ده له ښائسته گرځولوڅخه دانسان ظاهراوباطن خپل لره په ښواخلاقوسره اوپه صحيح عقيدوسره اودارنگه په نيکواقوالو اوافعالوسره، همدارنگه پوسه چي له ترتيب څخه ددغودوومبارکواياتو داهل طريقت دعلماؤدهغي خبري تائيدکيږي کومه چي عبارت ده له دي څخه چي تخليه پرتحليه باندي مقدمه ده.

فايده، په دغه مبارک ايت کښي الله پاک دمنافقينو له قبيحواونارواصفتوڅخه څلور قسمه ناروا صفتونه ذکر کړيدي ، اول دخدائ ا ورسول اودده واصحابوته ده سفهي يادسفاهت نسبت کول ، دوهم سفاهت ددوی په خپله ،دريم حصرددوی په سفهاؤ کښي اوحصرد سفهاؤپه دوی کښي ، څلورم داچي دوی په مرکب جهل کښي واقع سويدي چي هم سخت جاهلان دي اوهم له خپل جهل څخه ناخبره دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اِمنواکماامَنَ الناس) پوسه چي په دغه قول کښي دکاف لفظ په معني د(مثل) دئ اوپه محل کښي دنصب دئ صفت دئ دمحذوف مصدردپاره کوم چی مفعول مطلق دی۔ دپاره د(امنوا) اود(آمن)فعل د(مَا)مصدریه په وجه مأول دئ په مصدرسره نوبه تقدیردکلام په دي ډول سي(اِمنوااِیماناً مثلَ ایمانِ الناس)،

له (الناس)څخه مرادڅوک دي اوالف لام په (الناس) کښي کوم الف لام دئ،

جواب، قرطبي اوابن جریر اوابن کثیر له ابن عباس رضي الله عنه څخه روایت کړیدی۔ چي مرادله (الناس) څخه اصحاب درسول علیه السلام دي اوالف لام یا دپاره دعهدخارجي دی۔ اویا دپاره دجنس دی۔ اوداځکه چی که دالناس لفظ په خپل ظاهری عموم پاته سی نوبیاخودغه لفظ له اصحابو څخه پرته ونوروخلکوته هم ورشا مل دی۔ نوبه الف لام دعهدخارجي حضوری اویادپاره دعهدخارجی المعلوم المدلول من القرائن سی اوواصحابوته به اشاره په وکړه سی اوکه له الناس څخه هغه څوک مرادکړه سی کوم چی په انسانیت کښی کامل دی اویاداادعا وکړه سی چی غیرمومن سړی دسره انسان نه دی۔ نوبه الف لام جنسی سی، سوال له دغه کلام څخه خوداسي فهمیږي چي داډول ایمان هم سته کوم چي داصحابویاپه بل عبارت دمخلصومومنانودایمان په ډول نه وي اوسره له دي چي ایمان خوهمدغه یوقسم دئ کوم چي په اخلاص سره وي،جواب کوم ایمان چي دالله جل جلاله په نزدمعتبردئ نو هغه خوهمدغه یوقسم ایمان دئ کوم چي په اخلاص سره وي مګرمطلق ایمان عام له دي څخه چي که دخدای۔ پاک په نزدمعتبروي اوکه نه وي یوبل قسم هم لري یو مثال دهغه ایمان دمنافقانودی۔ کوم چی چي صرف دخولي په اقرارسره دی،

لطیفه پوسه چي د(کَمَا)لفظ په کلام دعربوکښي په متعددومعناګانوکښی مستعمل سویدی۔ اول په معنی دتشبیه کښی لکه په دغه آیت کښی دوهم په تقییدکښی په دی ډول چی مدخول دده قیدوی دماقبل دپاره لکه په دی مثال کښی چی الحیوان کماانه ناطق انسان دریم لپاره ددلالت پرقِران دفعلینوپه وجودکښی لکه په دی قول کښی ذهب زیدکما جاء خلرم دتعلیل دپاره لکه په دی مثال کښی زیدکماانه عالم واجب الاکرام پوسه چي پردغه تقدیرچي الف لام لپاره دعهدخارجي سي نوبیاداالناس په لفظ کښي دري احتماله دي اول احتمال دادئ چي مرادورڅخه رسول علیه السلام اواصحاب دده دواړه سي اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه یوازي اصحاب سي اودریم احتمال دادئ چي مرادورڅخه هغه خلګ سي چي په اصل کښي یهودان وه اوبیايې ایمان راوړئ ؤ لکه عبدالله ابن سلام اواتباع دده اوکچیري د(الناس)په لفظ کښي الف لام جنسي سي نوبیاپه دغه لفظ کښي دوه احتماله دي اول دادئ چي مرادورڅخه دمديني منوري انصارسي کوم چي داوس اودخزرج له قبیلوڅخه وه اوددغودواړوقبیلو اکثرخلګ مسلمانان وه اولیږیې منافقان وه اودلفظ دعموم اودجنس کله پراکثردجنس باندي هم اطلاق کیږي اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه ټول مومنان دهغه وخت سي ګواکي له مومنانوڅخه پرته نورخلګ ددي لائق نه دي چي خلګ یاانسانان ورته وویل سي اود(کماامن الناس)په لفظ کښي داصحاب کرامو وفضیلت ته هم اشاره ده اودغه قول پردي باندي هم دلالت کوي چي ایمان داصحابودحقانیت معیاردئ اواصحاب معیاردحق دي،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کماامن السفهاء) یعني ایا ایمان راوړوموږلکه چي ایمان راوړیدئ دغوکم عقلانو، دمدیني منوري منافقانو په څه سبب ومومنانواوواصحاب کراموته کم عقلان ویل ؟

په دی اړه دمخه هم په زړه پوری تفصیل تیرسوخومزیدتفصیل ئی په دی ډول دی چی ددي مختلف سببونه ؤ،اول سبب یې داؤچي دغه منافقان په خپله په اخیره درج کم عقلان وه اوواصحابوته کامل عقلونه الله پاک ورکړیوه اوداقانون دئ چي دکم عقله سړي په نظرکښي عاقل انسان کم عقله ورځي لکه چي په پښتوکښي یومشهورمتل دئ چي کلي پرلیوني خندل اولیوني پرکلي خندل

اودوهم سبب یې داؤچي دوی له اصحاب کراموسره سخت عداوت اودښمني درلوده اوداقانون دئ چي ددښمن په نظرکښي دانسان هنراوکمال عیب ښکاره کیږي لکه چي شیخ سعدي رحمه الله تعالي فرمایلي دي چي ـ هُنربچشم عداوت بزرگترعیبي است ـــ گل است سعدي ودرچشم دشمنان خاراست ،،،

اودریم سبب یې داؤ چي مهاجرین داصحابویې په دي وجه کم عقلان بلل چي دوی خپل وطن، کورونه، مال، جایدادپه مکه مکرمه کښي پریښودل اودخپل قوم په دښمني کښي وردیدل اودخپلوپلرواونیکه گانو طریقه یې پریښودله اوانصارداصحابویې په دي وجه کم عقلان بلل چي هغوی‌ومهاجرینوداصحابوته پنا ورکړه اوخپل مالونه یې له دوی‌سره شریک کړل حتي چي خپلي ښځي بې طلاقي کړې اوومهاجرینوته بې په نکاح ورکړې،

څلورم یې په دي سبب کم عقلان بلل چي دوی داسلام دین قبول کړیووځکه چي ددوی په فکرکښي العیاذبالله داسلام مقدس دین یوباطل دین ؤ اودباطل دین قبلول خو دکم عقلانوکاردئ ،پوسه چي د(سفهاء لفظ دسفِیهْ جمعه ده کوم چي له سفاهت څخه مأخوذدئ دامادہ په قران کریم کښي،۱۱،ځایه راغلي ده اوپه اصل کښي خفت اوحرکت ته ویل کیږي اووجهل ته هم ویل کیږي اودسفیه دلفظ اصلی معني مفسرینوپه متعددو تعبیروسره بیان کړیده،اول خفیف العقل یعي دسپک عقل خاوند، دوهم جاهل، دریم ضعیف الرأي،څلورم دضرراودفایدي په ځایوباندي نه پوهیدونکئ، پنځم کم عقله، شپږم بې علمه، اوپه قران کریم کښي هم ماده دسفیه په مختلفومعني گانوکښي مستعمله سویده اول په معني دکم عقل لکه ددغه سورت په،۲۸۲، ایت کښي، دوهم په معني دبې علمه لکه دسورت انعام په ،۱۴۱،ایت کښي، دریم هغه چي له دین څخه دحضرت ابراهیم علیه السلام اعراض کوي لکه ددغه سورت په ،۱۳۰،ایت کښي، څلورم هغه چي پرعمل اوپرکاربانديدنبي علیه السلام اوداصحابو اعتراض کوي لکه ددغه سورت په ،۱۴۲،ایت کښي، اوپنځم هغه چي پرالله تعالي باندي افترا وي کوی لکه دسورت جن په، ۴، ایت کښي، شپږم هغه چي له الله جل جلاله څخه دنالائقه شي سوال اوغوښتنه کوي لکه دسورت اعراف په، ۱۵۵، ایت کښي(الاانهم هم السفهاء) یعنی خبردارای مومنانوبیشکه دغه منافقان خاص دوی کم عقلان دی ،په دغه قول سره الله پاک دمنافقینوذکرسوی قول په ډیرتاکیدسره ردکړیدی اوپه دغه قول کښی الله پاک دغه منافقان په سفهاؤاوکم عقلانوکی اوکم عقلان ئی په دوی کښی حصرکړ یدی یعنی نه په دوی کښی له بیعقلی څخه پرته بله کومه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعقلمندۍ یوه نمونه سته اونه له دوی څخه سوی نورکم عقلان سته(ولاکن لایعلمون) یعنی سفهاءاوکم عقلان خاص دوی دی خومګرنه پوهیږی دوی په سفاهت دخپلوځانو، پوسه چی په دغه کلام کښی الله پاک ددی بیان کړی دی چی دغه منافقان په جهل مرکب کښی واقع دی ،جهل مرکب ودی ته ویل کیږی چی یوسړی هم جاهل وی اوهم له خپل جهل څخه ناخبره وی اوددغه ډول انسان وسمی لاری ته راوستل دناممکن کارپه ډول دی لکه چی یوه شاعر په دی اړه فرمایلی دی ،انکس که نداند ونداندکه نداند ،، اوپای خرخیش وبمنزل نه رساند ،، وانکس که نداندوبداندکه نداند ،،اواسپ خودازګنبدفیروزه جهاند ،، سوال په مخکی ایاتوکښی الله پاک له منافقانو څخه د شعور نفی کړیده اوپه دغه آیت کښی یې له دوی څخه نفی دعلم کړیده نو په دی کښی کوم سر دی ؟مفسرینوددی سوال جواب په دی ډول کړی دی چی په مخکی ایاتوکښی چی کوم خباثتونه ددوی الله پاک ذکرکړیدی لکه په دروغوسره دایمان دعوه کول اویا په ځمکه کښی فساد کول نوهغه واضح اوښکاره وو اودمحسوسوامورویه ډول وه نوهلته دشعورذکرمناسب وه اوپه دغه آیت کښی دایمان ذکراو وایمانی شیانوته رمز اواشارت فرمایل سویدی کوم چی وتامل او واستدلال ته حاجت لری نوپه دی وجه دلته دعلم ذکرکول مناسب وه،

پوه سه چي ددغه آيت او دارنګه د مخکني آيت په متعلق داسي سوال کيږي چي منافق خو و هغه ته ويل کيږي چي دوی په ظاهر کښي د کفر خبري نه کوي ، بلکي خپل کفر پټ ساتي . او له دغو دواړو اياتو څخه خو داسي معلوميږي چي دوی خپل کفر ښکاره کاوه ، ځکه چي أصحابو ته يې مفسدين ويل ، او نفاق يې إصلاح بللە لکه له اول آيت څخه چي فهميږي ، او دارنګه يې ټولو أصحابو ته سفهاء ويل لکه له دوهم آيت څخه چي فهميږي نو بيا خو دوی مُجاهِر يعني ښکاره کافران وه نه منافقان ؟

ددې سوال جواب په مختلفو ډولو ورکړسوئ دئ:

اول په دې ډول چي دغه ټولي خبري دوی له خپلو ځانو سره په زړوکښی راګرځولي ، نه دا چي په ښکاره يې ويلی .

دوهم په دې ډول چي دغه نصيحت کونکئ چي په دغو دؤو اياتو کښي ذکر دئ مسلمان نه ؤ بلکي دغه هم منافق ؤ ، دغه نصيحت بې ودوی ته د استهزاء په توګه کاوه.

نو منافقانو چي به په جواب کښي دغسي د کفر خبر ورته کوله نو دا خو دوی خپل کفر و منافق ته ښکاره کاوه نه و مسلمان ته.

دريم په دې ډول چي دغه نصيحت کونکئ خو له مسلمانانو څخه ؤ ، خو دوی دغه کفري جوابونه وده ته مخامخ نه دي ويلي بلکي کله چي به دوی سره تنها سول نو دغه ډول کفري ويناوي بې کولې.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم په دي ډول چي دغه خبره دوی ودغه نصيحت کوونکي ته مخامخ کوله خو وده ته يې له دغه کلام څخه يوقسم معني په خيال کي وراچوله اومراديې بله معني وه لکه چي ددغومنافقانوهميشه داعادت ؤچي درسول عليه السلام اوداصحابو په حضورکښي بې داسي خبره کوله چي چپه اوراسته دواړه اړخونه بې درلودل

لفظي ترجمه:

(وَ) او(إذَا) هغه وخت(لَقُـوا) چي ملاقي سي دوی يعني يوځای سي دغه منافقان (الَّذِيـن) له هغو کسانو سره (آمَنوا) چي ايمان يې راوړئ دئ يعني چي أصحاب درسول صلى الله عليه وسلم دي (قالوا) نو وايي دوی يعني منافقان ودغو مومنانو ته چي دوی ورسره مخامخ سي (امَنَّـا) ايمان راوړئ دئ موږ يعني موږهم رسالت د حضرت محمد(صلی الله عليه وسلم) منلی دی اوپه قرآنکريم باندی موايمان راوړی دی ، او اسلام مو قبول کړئ دئ (وَ) او(إذا) هغه وخت (خَلَوا) چي يوازي سي يا (خلوا) چي ولاړ سي دوی يعني دغه منافقان(الی)و(شَيَاطِين) شيطانانو ته (هِم) د دوی (قالوا) نو وايي دوی يعني دغه منافقان و دغو شيطانانو خپلوته (إنَّـا) بې شکه موږ (مَعَ) سره (كُـم) له تاسي يعنی له تاسی سره يو (إنَّـمَا) بې شکه خبرداده خاص(نَـحنُ) موږ(مُـستَهزِءُون)(۱۴) إستهزاء کونکي يو ،يا پسخن وهونکي يو ، يا مسخرې کونکي يو يعني دخدای په رسول اوپه قران اوپه اسلام او په مومنانو پسي .تفسيرطبری،،

يعني ددغو منافقانو بل صفت ، خوی ، اوعلامه داده چي کله له مخلصو ، پاکو ، او سوچه مسلمانو سره ملاقات وکړي ، نو دوی ودغه مسلمانانو ته ددې لپاره چي د مسلمانو گمان پر دوی باندي نيک وګرځي او په نتيجه کښی يې سراومال اواولادپه امن سی اوکومی ګټی چی ومسلمانانوته الله پاک ورپه نصيب کوی نودوی هم په هغوګټوکښی اشتراک ولری ، په دروغو وايي چي موږ ايمان راوړئ دئ ، ستاسي په ډول موږ هم مومنان يو.

خو کله چي بيا دغه منافقان و خپلو شيطاني مشرانو ته ورسي نوبيا ددې دپاره چي هغه پر دوی باندي دا إعتراض و نه کړي چي تاسي چي له مسلمانو سره کښته پورته کيږی‌نو له دې څخه داسي معلوميږي چي تاسي هم مومنان سوي ياست نودامنافقان ودغو شيطانانو ته بيا داسي وايي چي تاسي پر موږ داسي گمان ونکړی چي موږ مومنان سوي يو ځکه موږ د پخوا په ډول له تاسي سره پر يوه دين ټينګ ولاړ يو ، پاته سوه دا خبره چي موږ له مومنانو سره رفت او آمد لرونو دا ددې لپاره چي خپله ميله تازه کوو او په مومنانو پسخند وهو . (واذالَقُواالذين آ منوا قالوا امنا)يعني اوکله چي يوځای سي دوی‌له هغوخلګوسره چي ايمان يې راوړيدئ نووايې دوی چي ايمان راوړيدئ موږ ،پوسه چي په دغه مبارک ايت کښي الله جل جلاله دمنافقانو دچال چلنداو دمعاملې بيان کړيدئ کومه چي دوی به له مومنانوسره کوله اوپه تيرواياتوکښي ئی دمنافقينودمذهب اودمسلک بيان کړيدئ،

(مظهري، بيضاوي) فايده،قاضي بياوي اوصاحب دروح البيان اوځني نورومفسرينوددغه ايت په شان نزول کښي داسي ذکرکړيدي چي وعبدالله ابن أُبَيَ اودده وملګريوته يوځونفره دصحابه ؤپه مخه ورغلل نوعبدالله ابن ابي کوم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي رئيس دمنافقينوۇ وخپلوملګريوته وويل چي تاسي وس وماته ګورئ چي دغه سفهاءاوکم عقلان څرنګه له تاسي څخه ګرځوم نويي حضرت ابوبکر رضي الله عنه ترلاس ونيوئ يعني دروغبړپه شکل اوداپي ورته وويل چي هرکلَيْ دي وي وصديق ته چي دبني تميم سرداردئ اوشيخ الاسلام دئ اودرسول الله صلي عليه وسلم ملګرئ ۇدثورپه غارکښي اودځان اودمال ښندونکئ دئ دخدای پاک رسول لره وروسته يې حضرت عمر رضي الله عنه ترلاس ونيوی بيايې ورته وويل چي هرکلي دي وي وسردارته دبنی عدي چي فاروق دئ اوقوي دئ په دين کښي دخدای‌پاک اوښندونکئ دځان اودمال دئ رسول الله صلي عليه وسلم لره وروسته يې حضرت علي رضي الله عنه ترلاس ونيوی بيايې ورته وويل چي هرکلَي دي وي وزوی ته دکاکاد رسول الله صلي عليه وسلم اووزوم ته دده کوم چي تررسول الله رالاندي دبني هاشم سرداردئ نوحضرت علي وعبدالله ته وويل چي اي عبدالله له خدايه وويربړه دغه منافقت مکوه ځکه چي منافقان دالله پاک ترټول مخلوق بدخلګ دي ابن ابی ورته وويل چي اي د حسين پلاره دا خبره دي څرنګه راته وکړه قسم په الله جل جلاله دئ چي زموږ ايمان ستاسي دايمان په ډول دئ بيادوی سره جلاسول نو ابن ابی وخپلومنافقينوملګريوته وويل چي وګورئ څرنګه مي دوی ترځان تيرکړل اووتاسي ته هم چي هروخت په مخه درسي نودغسي ورسره کوي نودده ملګريوده ته وويل چي ته ژوندي يې نوهميشه به موږ ته خيروي ، نوددغي قصي په سبب دغه مبارک ايت نازل کړسو،

تنبيه، پوسه چي ددغي قصي دراوياناووسلسلي ته ځينوعلماؤسلسلة الذهب ويلي ده اوځينوبياددي پرخلاف سلسلة الکذب بللي ده او ځينودغه قصه صحيح بللي ده اوځينوردکړيده، پوسه چي په اتفاق دمفسرينودمديني منوري دمنافقينوډله دبدرله غزاڅخه وروسته پيداسوه اودبدرغزاپه اول کښي ددوهم کال دهجرت واقع سويده،سوال منافقانوومونانوته دخپلوځانوله طرفه دتسلی ورکولوپه وجه کلام په جمله فعليه سره ووايه کومه چي دآمنا جمله ده اووخپلوشيطانانوته ئی داطمينا ن ورکولوپه وخت کښی په جمله اسميه سره خبره کړيده کومه چی د(انامعکم) جمله ده نوددغه بدلون اوتخالف سبب څه ۇ؟جواب،مفسرينوددی متعددی وجی ذکر کړيدی، اوله وجه داده چي پرمومنانوباندي دوی دسادګانوخيال کړيوواوددوی‌په باره کښي يې داګمان وه چي دوی هره خبره مني نوپه دي وجه يې په هغه خبرکښي کومه چي دوی‌به ومومنانوته کوله وتاکيدته دمجبوريت احساس نه کاۇاوددي پرخلاف شيطانان اورئيسان ددوی‌دوی‌خوراچالاک اوپوهان ګڼل چي په هره خبره نه خطاکيږي اونه هره ساده خبره مني نوځکه يې ودوی ته مؤکدکلام وايه 'فتح العزيز.

اودوهمه وجه داده چي مومنانو خوله دوی څخه دنوي ايمان مطالبه درلوده نه دبقاپرزاړه ايمان باندي نوځکه دوی ومومنانوته خبره په جمله فعليه سره کړيده کومه چي پرتجدداوپرحدوث باندي دلالت کوي اوشيطانانوددوی له دوی‌څخه پرزاړه ايمان باندي دثبات اوددوام تقاضاکوله نوځکه يې ودوی ته په جمله اسميه سره کلام ويلئ دئ کومه چي پرثبات اوپردوام باندي دلالت کوي، دريمه وجه داده چي ومومنانوته به چي کومه خبره دوی کوله نوهغه خودمومنانو دخطاايستلوپه خاطر دوی کوله او کوم رغبت اوشوق اوموافقت دزړه يې په هغې خبره کښي هيڅ نه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ۇ اوداهم دعلم بلاغت يوقانون دئ چي له كله يومتكلم په يوه كلام كښي رغبت نلري نوبياكه څه هم دتاكيدضرورت وي خومتكلم په هغه كلام كښي تاكي نه كوي اوكله بياچي متكلم ته يومرغوب ومحبوب وي نوكه څه هم وتاكيدته حاجت نه وي دَيْ په هغه كلام كښي تاكيدكوي. بيضاوي مع توضيح.

)واذاخلواالى شياطينهم(

پوسه چي ددغه كلام ترجمه اوتفسيرپه مختلف ډ ولوكيدلاۍسي اول ډول يې پردي بنادئ چي الى جاره صله سي د(خلوا)دپاره پردغه تقدير د(خلوا)دلفظ په دوه قسمه معني كيدلاۍ سي، اول په دي ډول ',اوهغه وخت چي ولاړسي دوۍوشيطانانوددوۍته، دوهم په دي ډول اوهغه وخت چي ورتنهاسي دوۍ يعني له مومنانوڅخه، وشيطانانوددوۍته، اودوهم ډول يې پردي بنادئ چي د(خلوا)لفظ له قبيلې څخه د(خلوتُ به) سي يعني پسخند مي وواهه، مسخره مي وكړه په ده پردغه تقديربه د(خلوا)لفظ متضمن سي معني دانهاء لره اودآيت معني به په دي ډول سي اوكله چي ورسوي دوۍ دغه پسخندوهل په مومنانو وشيطانانوددوۍ ته، اودريم ډول يې پردي بنادۍچي دالى كلمه په معني دمع سي نوبه دايت معني په دي ډول سي،اوهغه وخت چي يوازي سي دوۍسره له شيطانانوددوۍ

شياطين)دشيطان جمع دۍ كوم چي يادشطن څخه جوړدۍنوپه معنى دبعيداوليري دۍ يعنى دخيرله ځايوڅخه يادالله له رحمت څخه اويا له شاط څخه مأخوذ دۍ نو په معنى دباطل دۍ،او داما ده په قرآن کی اته اتيا واره راغلی ده دبقری دسورت په شپږديرسم آيت كښى دغه لفظ په معنى دابليس راغلی دی اوددغه سورت په،١٠٢، اوپه، ١٦٨، ايت كښي دغه لفظ په معني دانسي اودجني شيطان راغلئ دئ اودارنگه ددغه سورت په، ٢٧٥، ايت كښي په معني دجني شرير راغلئ دئ اوپه دغه ايت كښي په معني دشريروانسانانوراغلئ دئ چي علما ديهودو اوكافران يامشران دمنافقانودی اودسورت صافات په پنځه شپيتم آيت كښى بناپريوه تفسيرباندی په معني ده مارانوراغلئ دئ اوپه سورت ال عمران كښي په، ١٧٥، ايت كښي په معني دجاسوس دانسانانوراغلئ دئ

سوال:

له شيطانانو د دوۍ څخه په دې قول د خدائ (جل جلاله) كي چي (الى شياطينهم) څوک مراد دي ؟

جواب دا هم كيداۍ سي چي مراد له شيطانانو څخه د دوۍ هغه يهوديان مراد سي چي په پټه اوپه ښكاره كافران وه ، او دا هم كيداۍ سي چي مراد دي ورڅخه ددغو منافقانو رئيسان او غټ غټ مشران وي ، او داهم كيداۍ سي چي مراد دي ورڅخه كاهنان د دوۍ وي.

پو سه چي دغو كفارو كاهنان درلودل چي د غيبو خبري بې كولې ، او دوۍ په دې عقيده ۇ چي له دغه هر يوه كاهن سره يو شيطان ملگرئ دئ چي له غيبوشيانوڅخه خبروركوی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبني قريظه په یهودو کښي کعب د أشرف زوی ؤ ، او په بني أسلم کښي ابو بُرده کاهن ؤ ، او په جُهَینه قبیله کښي عبدالدار ، او د أسد په قبیله کښی عوف د عامر څوی ؤ ، او په شام کښي عبد الله د أسود څوی ؤ.

او په نن زمانه کښي هغه نارینه او ښځي چي خلگ ورځي ، او دوی وچاته وایي چي په تا فلاني کوډي کړیدي ، په فلان ځائ کښي یې پټي کړیدي ، او یا داسي نوري د غیبو خبري ورته کوي نو، دغه خلگ د همدغو کاهنانو حکم لري کوم چي په مدینه منوره کښي وه.

الله (جل جلاله) ددغو منافقانو ددغه قول په رده ولو کښي داسي فرمایي:

لفظي ترجمه:

(الله) خدائ(جل جلاله و عز مجده) به (یَستَهزئ) جزاء د إستهزاء ورکړي (بِــهِــم) ودوی ته یعني دغه پسخند چي دوی یې په مومنانو وهي ددې سزا به الله تعالی هم په دنیا کښي او هم په آخرت کښي و دغو منافقانو ته ورکړي (وَ) او (یَمَــدّ) کش به کړ ي خدائ پاک ، یا مهلت به ورکړي یازیات به کړی(هم) دوی یا ودوی ته (في) په (طُغیان) دې سرکښي کښي (هِم) د دوی یعنی ددی دپاره چی نورهم ددوی دگناه اودعذاب پیتی درانه سی نور بی هم الله په سرکښی کښی ددوی کش کړی (یعـمهون)(۱۵) چي حیرانتیا به کوي ، یا کوردلي به کوي یعني په داسي حال کښي به و دوی ته الله پاک ددوی په دغه سرکښي کی مهلت ورکړي چي کوردلي یعني د زړه ړندوالئ یا حیرانتیابه کوي یعني همیشه به په دي کښي حیران وي چي په کوم چم به دغه منافقانه رویه د کفارو او مسلمانانو په منځ کښي خوندي اوپټه وساتو چي إفشا او رسوا نه سو اویادیعمهون داسی معنی وکړی چی تردد،گرځیدل راگرځیدل به کوی په دغه طغیان کښی اوهیڅ کله بی هدایت په برخه نسي،، تفسیرطبری وغیره

تفـصـــیل اوعلمی خبری

پو سه چي د (الله یستهزئ بهم) اصلي معنی په دې ډول ده چي : الله به پسخند ووهي په دوی ، خو څرنگه چي الله (جل جلاله) له پسخند وهلو څخه پاک دئ ، ځکه پسخند وهل په انسانانو کښي لا ډیر عیبجن او د جهالت کار دئ ، نو په دي وجه موږ د یستهزئ معنی داسي وکړه چي جزا د استهزاء به ورکړي الله ودوی ته .پوسه چي دلته الله پاک له جزاداستهزا څخه دجزاپه لفظ سره تعبیرکړی دی دایادمشاکلت له وجی اویاله دی وجی چي جزاداستهزاپه قدرکښی له استهزاسره برابره ده اویاله دی وجی چی هغه ضررچی منافقانو به په استهزاکښی دهغه ضررد رسولواراده ومسلمانانوته کوله نوهغه ضرربه الله پاک پردوی باندی راوگرځاوه اویا د یستهزئ بهم په لفظ کښی استعاره تبعیه تمثیلیه ده اومعنی دیستهزئ بهم په دی ډول ده چی الله پاک به معامله وکوی له دوی سره لکه معامله داستهزاکوونکی په دی ډول چی په دنیاکښی به په ظاهره کښی خپل رسول ته ددوی په باره کښی داسی هدایت وفرمایي چی له دغومنافقینو سره ظاهره داسی رویه کوه لکه له مسلمانانوسره چي یې کوی اوله دی سره سره به نعمتونه هم ورزیاتوی ددی دپاره چی نورهم په گمرهی کښی ښخ کړه سی اوپه اخرت کښی به هغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت چی دوی ودوزخ ته ورداخل کړه سی داسی معامله له دوی سره کیږی چی په دوزخ کښی به یوه دروازه دجنت وطرفته پردوی باندی راخلاصیږی اودوی به په چټکی سره دجنت وخواته ورځغلی اوبیا به بیرته دغه دروازه پردوی باندی تړله کیږی اوموٴمنان به له جنت څخه ددوی ددغه حال منظره کوی اوباندی خاندی به ،بیضاوی وغیره ،

محترمو مسلمانانو:

پسخند وهل استهزاوي په خلګو پسي کول په شريعت کي سخته غټه ګناه ده ، او د انسان د دنيا او آخرت سخته لويه بربادي ده ، خاص بيا په داسي خلګو پسي چي هغه صالحان خلګ وي.

حضرت عبد الله ابن مسعود (رضي الله عنه) فرمايلي دي : چي که په سپي پسي و خاندم ، نو بيريږم چي الله به ما مسخ وګرځوي ، يعني سپۍ به راڅخه جوړ کړي.

الله (جل جلاله) په قرآن کريم کي په يوه مبارک آيت کي فرمايلي دي:

هيڅ يو قوم دي په بل قوم باندي پسخند نه وهي ، ښايي دا چي هغه خلګ به د خداۍ په نزد تر دوی ښهتره وي.

محترمو!

هر څوک که په يوه عيب معيوب ؤ او بل په ده پسي خندل ، نو اخير به دغه سړۍ په هغه عيب سره معيوب وګرځي .

او د قرآنکريم د يوه آيت مطابق په يو چا پسخند وهل د جهل علامه ده ، عاقل سړۍ قطعاً دغه کار نه کوي.

اوس په راتلونکيو اياتو کښي الله پاک ددغو منافقانو ددغه منافقانه سلوک بد عاقبت او خراب أنجام بيانوي او دارنګه ددوی د بدحالۍ او ګمراهۍ د ښه واضح کولو لپاره پر دوی باندي مثالونه تيره وي ، او ددې بيان کوي چي په ظاهره که څه هم دوی اوريدل کوي ، خبري کولاۍ سي ، او ليدلاۍ سي خو حقيقي غوږونه يې کاڼه دي ، او حقيقي ژبه يې ګونګې ده ، او حقيقي سترګي يې ړندې دي ، نو په دې وجه ددې ځاۍ په دوی کښي نه دۍ پاته چي وحق ته راوګرځي.

لفظي ترجمه:

(اولئِکَ) هغه چي ذکر سول يعني دغه منافقان (الذيــنَ) هغه دي(اِشتَرَوا) چي رانيولې ده دوی (الضلالة) ګمراهي(بِالهُدی) په هدايت(فَ) نو (مَا) نه(رَبِحَت) وکړه ګټه ، يعني نو نه وکړه ګټه (تِجَارَتُ) تجارت (هم) د دوی (وَ) او (مَــا) نه (کَانوا) وو دوی يعني نه وو دوی (مُهتَدِين)(١٦) دسمی لاری ميندونکي يعني په کارو ددغه تجارت کښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعني دغو منافقانو له هدايت او سوچه ايمان څخه مخ وګرځاوه او ګمراهي يې کومه چي دغه د منافقت معامله ده غوره کړه ، ددوی فکر داؤ چي په دې معامله کښې به موږ ګټه وکړو ، خو هغه ودوی ته په ډير غټ تاوان تمامه سوه . ځکه له يوه طرفه يې په قيامت کښې عذاب تر شکاره کافرانو ډير سخت دئ ، اوله بله طرفه په دنيا کښې هم الله (جل جلاله) دوی رسوا کړل ، مسلمانان يې په دې خبر کړل چي دغه خلګ مسلمانان خو نه دي خو په کفر کښې هم أغلظ کافران دي چي تر عادي او ښکاره کفارو يې حال ډير بد دئ.

تفصيل اوعلمي خبري، پوسه

چي دلته ځيني سوالونه کيږي چي جواب غواړي:

اول سوال دا کيږي چي إشتراء او بيع يعني رانيول او خرڅول خو په مالي شيانو کښې راځي او ضلالت او هدايت خو مالي شيان نه دي ، نو څنګه الله تعالی فرمايلي دي چي دوی رانيولئ دئ ضلالت په بدل کي د هدايت ؟

جواب يې دادئ چي الله پاک دا خبره د مجاز په ډول فرمايلې ده ، يعني دا چي دوی ګمراهي غوره کړه او د هدايت لار يې پريښوده ، دايې په ډول د مجاز رانيول او خرڅول وبلل ګواکی دوی هدايت په بدل کښی دضلالت پرشيطان باندی خرڅ کړاوضلالت ئی ورڅخه رانيوی

دوهم سوال دادئ چي رانيول دضلالت په هدايت سره خو ددې تقاضی کوي چي له دوی سره خو اول هدايت موجود ؤ مګر هغه هدايت دوی له لاسه ورکړ او ګمراهي يې غوره کړه ، او سره له دې چي هدايت خو له دوی سره له پخوالا وجود نه درلودئ ؟

جواب ددې سوال په مختلفو ډولو ورکړسوئ دئ اول په دې ډول چي په أصل فطرت کښې خو الله پاک په دوی کښې صحيح إستعداد د هدايت قبلولو ايښي ؤ ، لکه چي په يوه مبارک حديث کښې راغلي دي

(كُلُّ مَوْ لُودٍ يُوْلَدُ عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ) يعني هر زيږول سوئ کوچني زيږول کيږي پرفطرة،استعداد اوصلاحيت دقبلولوداسلام باندي،

نو هغه إستعداد يو قسم هدايت ؤاو دوی له هغه څخه کار نه واخيستی بلکی په کجروي او بې لاري سره يې هغه إستعداد فاسد کړ او په ګمراهي سره موصوف سول.

دوهم جواب په دې ډول ورکړسوئ دئ چي د (اشتروا) لفظ په آيت کښې په معنی د (اختاروا) دئ ، يعني چي غوره کړئ دئ دوی ضلالت پر هدايت باندي ، يعني ددوی په مخ کښې هدايت او ضلالت دواړه موجود ؤ، او په دوی کښې د هدايت قبلولو ، او د ګمراه کيدلو د دواړو صلاحيت پروت ؤ نو دوی پر ځائ ددې چي هدايت غوره کړي ضلالت يې غوره کړ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم جواب يې په دې ډول ورکړ سوئ دئ چي له دوی سره هدايت موجود ۇ ، هغه داچي د رسول (عليه الصلاة والسلام) تر بعثت له مخه حتی دده مبارک تر هجرت له مخه ټولو يهودو ته دا معلومات ۇ چي اخيري نبي راتلونکئ دئ ، او پر ده باندي نوی کتاب قرآن نازليدونکئ دئ ، او حتی ونورو خلګو ته بې کوم چي دعربومشرکان وه هم ددې خبري بيان کاوه ، خو کله چي رسول(عليه الصلاة والسلام) و مدينې منورې ته په هجرت ورغئ نو دوی د حسداو د مال او درياست د محبت دغلبې په وجه و حق ته کوم چي له پخوا لا دوی ته معلوم ۇ شا وګرځوله.

حتی په ځينو کتابو کښې داسي راغلي دي چي يهودو چي اول وار په مدينه کښي هستوګنه غوره کړه نوسبب يې داؤ چي له موسی عليه السلام سره دوی و کعبې شريفي ته راغلي ۇ بيا چي کله د مدينې وعلاقې ته راورسيدل ، نو موسی عليه السلام د رسول الله (صلی الله عليه وسلم) ذکر وکړ ، نو دوی ځيني په مدينه کښي پاته سول په دې وجه چي دا د اخيري نبي د هجرت ځای دئ.

(ربحت) دغه لفظ له رِبح څخه جوړدئ کوم چي وهغي ګټي ته ويل کيږي چي دتجارت له لاري يې انسان حاصله کړي، پوسه چي نسبت دربحت و(تجارتهم)ته دمجازعقلي په ډول سويدئ اواصلي ترکيب په دې ډول دی(فماربحوافي تجارتهم) پوسه چي دتجارت لفظ په قران کريم کښي نهه واره راغلی دی‌اوپه دري قسمه مستعمل سويدی اول په طريقه داستعاري تمثيليې لکه په دغه ايت کښي دوهم په خپله حقيقي معني کښي لکه دسورت نساء په ،۲۹، ايت کښي دريم په معني داخروي تجارت لکه دسورت فاطر په،۲۹، ايت کښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره دسورت د،۱۷، او،۱۸، ایت تفسیراوتحقیق،

تفسیرفضل الرحیم(۴)برخه

په راتلونکي اياتو کښي الله (جل جلاله) ددغو منافقانو د حال د ښه ښکاره کولو په سبب مثالونه فرمايي:

لفظي ترجمه:

(مَثَلُ) نادر حال (هُـم) ددوی ـــ يعني د منافقانو په دغه منافقت کښي د دوی) کَ) په مثل(مَثَلِ) د نادر حال دئ (الذي) د هغه چا (استَوقَـدَ) چي بل کړي (نَاراً) اور (فَ) نو (لَمـَّا) هغه وخت (اَضَاءَت) چي روښانه کړي دَی ، يعني دغه اور (مَـــا) هغه ، يعني هغه ځايونه(حَـولَ) چي په شا او خوا کښي دي (هُ) دده ـــ يعني ددغه اور بلونکي (ذَهَبَ) نو تګ وکړي (اللهُ) خدایٔ پاک (بِ) په (نُورِ) رڼا (هِـم) ددوی ـــ يعني ددغو اور بلونکو (يعني کومه رڼا او روښنايي چي د اور په سبب ورته پيداسوې وي ، نوالله پاک هغه بيرته ورڅخه بوځي په دې وجه چي اور ورمړ کړي (وَ) او (تَـرَکَ) پريږدي دَيْ ـــ يعني الله پاک (هُـم) دوی ـــ يعني دغه داور بلوونکي (فِي) په (ظُلُـمَاتِ) تيارو کښي (لَا) چي نه (يُبصِرون) (۱۷) ويني دوی �، هيڅ شئ ، .يعنی نادراوعجيب حال اوصفت ددغومنافقينوپه ا عتبار دنفاق ددوی اودارنګه په اعتباردموجوداوآينده حالت ددوی په مثل دنادرحال اوصفت دهغوخلکودی چی دشپی دسختی تيا ری په وجه اوربل کړی ددی دپاره چی يوخولاراوليکه ورمعلومه سی اوبل دموذي او اوضرر رسونکيو حشراتواوحيوانانوويره اوترس ددغه اوردرڼاپه وجه له دوی څخه ليري سي نوکله چي روښانه کړي دغه بل سوی اورددوی‌دوی لره هغه ځايونه چي په شاؤخواکښي ددوی دي نو الله پاک دغه رڼاددوی کومه چي داورپه وجه ودوی ته پيداسويوه بيرته له دوی څخه يوسي په دي سبب چي دغه بل سوئ اوربي په بادياپه کوم بل سبب ورمړکړی اوبيرته دوی‌په داسي تياروکښي پريږدي چي هيڅ شي نسي ليدلای ددغومنافقينوحال هم په دغه ډول دئ څکه چي کله چي دوی‌داسلام دمخالفينوهغه بدحالات وليدل کوم چي داسلام دمخالفت اوداسلام دنه منلو په وجه دوی له هغوی سره مخامخ کيدل لکه دبدرپه غزاکښي دمکي مکرمي دمشرکانوحالات نودوی‌په دی وپوهيدل چي داسلام په مخالفت کښي ژوندکول داسي مثال لری لکه دشپي په توروتياروکښي چي خلګ راګيرسی او له هرډول خطراتوسره مخامخ سي نودوی داکاروکړچي په ظاهره يې دمسلمانی دعوه وکړه اودنفاق په ډول يې کلمه داسلام وويله چي په دی وجه پردوی باندی په دنياکښي يوڅه موده رڼا جوړه سوه چي ځانونه اومالونه او کورونه يې په امن سول اوځيني هغه ګټي يې هم ترلاسه کړي کومی چي مسلمانانوبه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کولې خوددوی خیال داؤ چي دغه رښایی به په دنیاکښې هم ترپایه راسره وي اوپه اخرت کښي به هم راسره وی خوداسي ونسول ځکه چي په دنیاکښي الله پاک دوی رسوا کړل اووروسته له مرګه ددوی یې دوی په متعددوظلماتواوتاریکیوکښي پریښودل چي اول ددوی دکفرظلمت ؤ اودوهم ددوی دهغه مکراوفریب ظلمت ؤ کوم چي له خداي سره اودخدای له رسو ل اوومومنانوسره یې کاوه اودریم ددوی ددروغوظلمت ؤچي په دروغوسره یې داسلام دعوه کوله څلورم ددوی دطعن اودتشنیع ظلمت ؤچي وصحابه ؤ اوومومنانوته یې احمقان اوسفهاء ویل پنځم ددوی دجهل مرکب ظلمت ؤ چي دفسادکارونه یې داصلاح کارونه بلل اوشپږم ددوی دګناهونو او بدفعلیوظلمت ؤ ااوم دقبراودقبردسختیو اودالله جل جلاله دقسم عذابو اود الله جل جلاله دقهراوغضب

ظلمت ؤ

تفـصـــیل اوعلمی خبری:

پوه سه چي د مِثل اودمَثَل اودمثیل لفظونه په أصل کښي و (نَظِیر) ته ویل کیدل ، بیا دمَثَل لفظ په عربو کښي وهغه ته وویل سو چي په پښتو کښي موږ وهغه ته مَتَل وایو ، بیا دغه لفظ کله کله په معنی د نادر صفت او نادرحال د یو شي هم راځي ، دلته په آیت کریمه کښي په همدغه معنی مراد دئ (کمثل الذی.)پوسه چي که د(بنورهم)ضمیرودغه الذی ته راجع وبلل سی نوبیابه الذی په معنی دالذین ګرځول کیږی اوکه هغه ضمیرومنافقینوته راجع سی نوبیابه دمفرد په معنی اخستل کیږی دقاضی بیضاویله کلام څخه داسی فهمیږی چی دالذی دلفظ اطلاق پر مفرد ،تثنیه،جمع پرهریوه باندی صحیح دی(فلما اضاءت ماحوله) پوسه چي دلما کلمه کله حرف جزم راځی نوبیا پرفعل مضارع باندی داخلیږی لکه لمایضرب زیداوکله دالِا په معنی راځی لکه په دی قول دخدائ کښی (ان کل نفس لماعلیهاحافظ)اوکله خالص ظرف راځی په معنی د(حین)اوکله ظرف راځی سره تضمنه دشرط معنی لره بیابه له لما څخه وروسته خمخادوه ماضی فعلونه یابه لفظاً ماضی وی لکه دلته اویا به معناً وی لکه په دی قول کښی ،لما لم یکن زیدلم ینعقدالمجلس، داضاءت فعل لازمي اومتعدي دواړه راځی دلته که لازمی سی نو فاعل یې یادهِی مسترضمیرسی کوم چي واورته راجع دی اود (ماحوله)لفظ به بناپرظرفیت باندی محلاً منصوب سي اومعنی به په دي ډول سی’نوهغه وخت چي روښانه سي دغه اورپه هغوځایوکښي چي پرشاؤخوادده دی اویابې فاعل د ماحوله لفظ سي اومعنی به په دي ډول سي ’نوهغه وخت چي روښانه سی هغه ځایونه چي په شاؤخواکښی دده دی او که متعدي سی نوبې فاعل مذکور ضمیرسی اودماحوله لفظ بې مفعول به سی اومعنی به په دي ډول سی نوهغه وخت چي روښانه کړی دغه اورهغه ځایونه چي په شاؤخواکښي دده دی

پو سه چي په دغه مثال ځان پوهول کوم چي الله پاک د منافقانو د حال لپاره په دغه آیت کي بیان کړئ دئ و تفصیل او فکر وهلو ته ضرورت لري ، نو تفصیل یې په دې ډول دئ چي امام فخرالدین رازي (رحمه الله) په تفسیر کبیر کښي ذکر کړیدي چي دلته دري سوالونه کیږي:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول سوال داکيږي چي الله پاک چي په دغه آيت کښي منافق له هغه چا سره مشابه کړئ دئ چي په تياره کښي اور بل کړي ، او کله چي دغه اور دده شااوخوا روښانه کړي نو الله پاک دغه رڼا بيرته ورڅخه بوځي ، نو دا مشابهت به څنګه صحيح سي ، ځکه چي منافقانو ته خو له سره ايمان او نورديمان حاصل نه وو ، هو که داسي وائ چي دوی يواري ايمان راوړئ وائ او بيا کافران سوي وائ نو به دا مشابه والئ صحيح سوئ وائ ، او حال خو دادئ چي دوی خو له سره ايمان راوړئ نه وو؟

دوهم سوال دادئ چي هغه سړئ چي په توره شپه کښي اور بل کړي او بيا الله پاک دغه اور په باد ، باران ، يا په يو بله ذريعه ورمړ کړي ، نو هغه خوبياهم ددغه اور په رڼايي يو څه نفع اوفايده واخستله که څه هم لږ قدر وي ، او منافقانو خو هيڅ فايده په نور د ايمان نه ده اخيستي ځکه چي دوی خو يو آن اويوګړي هم په خپل ټول ژوندکښي په ايمان سره نه دي مشرف سوي ؟

دريم سوال دادئ چي دغه اور بلونکي خو چي بيرته په تيارو کښي پاته کړه سي نودا خوپه دي سبب وي چي الله پاک ددوی اور ور مړ کړي ، او منافقان خو چي په ظلمتواوتياروکښي اوپه حيرانتيا کښي د کفر لويدلي وونوهغوی خو په خپله خپل ځانونه وراچولي وو ؟.

بيا امام رازي (رحمه الله) ددغو سوالو د جواب په ترڅ کښي دذکر سوي آيت په ارتباط ډيري وجهي بيان کړيدي ، چي ځما په فکر عمده په هغوی کښي دوې وجي دي.

اوله وجه داده چي سـدي ويلي دي چي دغو منافقانو هغه وخت چي حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) و مدينې منورې ته ورغئ په اول وارکښي ايمان راوړئ او په اسلام کښي داخل سول ، بيا يې وروسته منافقت غوره کړ ، نو دوی هم په ايمان څه لږ وخت فايده واخستله ، او په نور د ايمان يې لار اوليکه ضرر او نفع وليدل ، خو د نفاق په وجه بيرته په تياره د کفر کښي واقع سول .

دوهمه وجه داده چي حضرت حسن (رحمه الله) فرمايلي دي چي که څه هم دغو منافقانو خو ايمان نه وو راوړئ ، خو کله چي دوی په خوله کلمه د اسلام ويله ، او اظهار د اسلام يې کاوه نو په دې وجه په دغه ظاهري اسلام سره دوی دا نفع واخستله چي ددوی ځانونه اومالونه له غنيمت څخه د مسلمانانو وساتل سول ، او په غنيمتو کښي له مسلمانانو سره شريک سول ، او دارنګه له نورو أحکامو څخه د مسلمانانو هم دوی برخورداره سول.

مګرخودغه فايده اخيستل ددوی که څه هم ډير وخت وه ، خو نسبت و هغو تکليفو ته چي له مرګ څخه وروسته دوی ورسره مخامخ سول ، دهغو اور بلونکيو تر دغي لږ نفعي اخستلوکومه چي د اور په رڼا يي ئې واخلی لا هم په حقيقت کښي لږ فايده وه.

قاضي بيضاوي (رحمه الله تعالی) په خپل تفسير کښي فرمايلي دي چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاتونه د منافقانو الله (جل جلاله) په دغه آيت کښې له هغو خلګو سره مشابه کړيدي چي داور بلونکي وي ، او دا چي دوی اظهار د ايمان کاوه ، او ويل بې چي موږ ايمان راوړئ دئ ،نو دا الله پاک مشابه کړئ دئ ددغو اور بلونکيو د اور له بلولو سره ، او هغه فايده چي دغو منافقانو په دغه نفاق سره په ايمان حاصله کړه چي هغه ددوی د سر ، مال ، او اولاد ساتنه وه نودغه فايدي اخستني ددوی الله عزوجل مشابه کړې دي له روښانه کولو سره داور شا وخوالره ددغو اور بلونکو.

اوزوال ددغه منافقانه ايمان ددوی له دوی څخه اول په سبب ددې چي الله تعالی ددوی حال ورسول اوومومنانوته ښکاره کړ دوهم په سبب ددې چي بيا دوی مړه سول نوددوی‌له مرګ څخه وروسته دغه منافقانه ايمان ددوی بې ثمره او دذکرسويو اوربلونکو داورپه شان الله پاک ورمړکړ نو دا الله (جل جلاله) مشابه کړئ دئ له مړ کولو داور ددغو اور بلونکو سره ، او له محوه کيدو درڼا داور ددوی سره . او دا چي دغه منافقان په هميشني او دائمي زيان او خسران کي ، او په أبدي عذاب کي واقع سول ،نودا الله پاک مشابه کړيدئ له پريښودلو ددغه اور بلونکو سره په داسي تيارو کښي چي هيڅ شئ د هغه په سبب دوی نه سي ليدلای.

لفظي ترجمه:

(صُـمٌّ) کاڼه دي (بُـکـمٌ) ګونګيان دي (عـميٌ) ړانده دي ـــ يعني په سبب ددې چي حق په اوريدلو د قبول سره نه اوري ، او د حق له ويلو څخه منع کوي ، او د حق نښانې د عبرت په ليدلو سره نهويني ، نو که څه هم په ظاهره اوريدل ،ويل ،او ليدل کوي مګرپه حقيقت کښي په مثال د کڼو ، ګونګيانو ، او د ړندو دي (فَ) نو (هُـم) دوی (لايرجعون)(١٨) نه ګرځي ـــ يعني له دغه نفاقه څخه وحق ته داپه سبب ددي چي په حق د پوه کيدو لاري يې تړلي بندي دي ، ځکه چي په غوږو کاڼه په خوله ګونګيان او په سترګو ړانده دي ، نو دوی نه سي کولاې چي له دغه نفاق څخه و حق ته رجوع وکړي .

علـــمي خـــبـــري:

د (صم ، بکم ، عمي) لفظونه خبرونه د محذوفو مبتداګانو دي چي لفظ د (هُم) دئ په دريوسروځايوکښي ، او په کلام کښي تشبيه بليغه ده او تقدير دکلام په دې ډول دئ ــ هم صم الخ ، او أصل يې په دې ډول دئ چي ــ هم کالصم کالبکم کالعمي.

او د فاء کلمه په فهم کي (فَصِيحه) ده مدخول يې جزا د شرط محذوف دئ په دې ډول ــ اذا کانو صما بکما عميا فهم الخ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالبقرة دسورت (۱۹) او (۲۰) اياتوتفسير اوعلمي تحقيق

لفظي ترجمه:

)او(يا (كَ(په مثل ـ يعني اويامثال ددغومنافقانو په مثل (صَيِّبٍ) د ډېر سخت لوی باران دئ (مِنَ) له (السماء) اسمانه ـ يعني داسي باران چي نازليږي له طرفه داسمانه (فــي) چي په (هِ) ده كښي ـ يعني په دغه باران كښي (ظُلُماتٌ) تیارې وي (وَ) او (رَعدٌ) تالنده يعني تندر وي (وَ) او (بَرقٌ) بريښنا وي (يَجعَلُون) ايږدي،نيسي، دوی ـ يعني دغه خلگ چي په دغه سخت لوی باران كښي وي (اَصَابِعَ) گوتي (هُم) ددوی (فِي) په (اذانِ) غوږو كښي (هم) د دوی (مِنَ) له وجي (الصواعِقِ) د تکو ـ يعني له وجهي د سختو اوازو د تالندي او تندر (حذر) له ويري (الموتِ) د مرگ ـ يعني له دي وجهي دټکودسختواوازوپه سبب دوی‌په خپلوغوږوكښي ددواړو لاسوگوتي ايږدي اونيسي يې چي ويريږي دوی‌له مرگ څخه (وَ) او (اللهُ) خدایٔ پاک (مُحِيطٌ) راگرځيدونكئ دئ ـ يعني په علم اوپه قدرت خپل سره (على) پر (الكافرين) (۱۹)ټولوكافرانوباندي ـ يعني كا فران كه دخپلوځانو دنجات دپاره ددغوخلگوپه شان كوم چي له مرگ څخه دبچاويدوپه خاطر دټکوله وجهي څخه په غوږو كي گوتي نيسي هرقسم فريبونه اومكرونه وكړي نوبياهم دالله جل جلاله له گرفت اوعذاب څخه نجات نسي موندلای ځكه چي الله جل جلاله ددوی له گرفته څخه عاجزنه دئ اونه له دوی‌څخه اوددوی له كفري مكروڅخه بي علمه اوبي خبره دئ بلكي دده علم اوقدرت پردوی‌ټولو باندي اوددوی پرهرڅه باندي راڅرخيدلئ دئ (يَكادُ) نژدې وي (البرقُ) دغه بريښنا ـ يعني كومه چي په دغه باران كښي ده (يَخطِفُ) چي په چابكي سره يوسي (ابصار) سترگي (هُم) د دوی ـ يعني دغه بريښنا دونه تيزه وي چي نژدې وي ودې ته چي په منډه ،په تيزي ، سره واخلي ،يوسي، سترگي ددغو خلگوكوم چي په دغه باران كښي وي (كُلَّــمَا) هر وخت (أضاء) چي روښانه كړي دَیْ ، يعني دا برق ،بريښنا، روښانه كړي لار (لَهُم) دوی لره (مَشَوا) نوځي ، تگ كوي دوی ـ يعني دا خلگ (فِيه) په ده كښي ـ يعني په دغه روښانه سوي ځایٔ او لار كښي (وَ) او (اذا) هغه وخت (أَظلَمَ) چي تاريک كړي دَيْ ـ يعني دغه برق تاريک كړي ځایٔ د تللو په سبب دغايب والي خپل (عَلَي) پر (هِم) دوی باندي ـ يعني پر دغودباران پرخلگو باندي (قاموا) نو ودريږي دوی ـ يعني دغه دباران خلگ په دي سبب چي پردوی باندي توره تياره سي اوهيڅ لارنه ويني (وَ) او (لَو) كه چيري (شاء) اراده كړې وایٔ (الله) خدایٔ پاک ـ يعني ددې اراده يې كړي وایٔ چي ددغو خلگوسترگي په تيزي سره ددغي بريښناپه سرعت سره واخلي اوددوی غوږونه اوداوريدلو قواوي د تا لندي په سخت اوتند اواز سره له منځه يوسي داپرهغه تقديرچي د(سمعهم) اود (ابصارهم) ضميرونه ددغه باران وخاوندانوته راجع سي ، يا دا مطلب چي كه اراده كړې وایٔ الله ددې چي ددغو منافقانو ظاهري غوږونه هم وركاڼه كړي او ظاهري سترگي يې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ورړندې کړي لکه چي باطني غوږونه او سترګي يې ختم سويدي (لَ) نو خامخا به (ذَهبَ) تګ کړئ وائ ده ـ يعني الله پاک (بِ) په (سَمعِ) غوږو (هِم) د دوی (وَ) او (ابصار) په سترګو (هم) د دوی (إنَّ) بې شکه (اللهَ) الله پاک (علی) پر (کُلِّ) هر (شئٍ) شي ـ يعني پرهرشي باندي (قدِير)(۲۰) ښه قادر دئ .

تفـصــيل:

په دغه آيت کښ الله (جل جلاله) بل مثال لپاره د حال د منافقينو بيان کړئ دئ ، يعني او يا نادر حال او صفت ددغو منافقانو په مثل د نادر حال اوصفت د خاوندانو د ډير سخت لوی باران دئ کوم چي رانازليږي له اسمان يا له وريځي څخه ، داسي باران چي په ده کښي سختي تيارې وي ، له يوې خوا د باران د سخت والي او پرله پسې والي تياره وي ، او له بلي خوا دوريځي او د هغې د چت پر چت والي تياره وي ، او دارنګه ددې تياره وي چي وريځي د اسمان ټولي کنارې نيولي وي ، او له بله لوري د شپې او د هغې د سخت ظلماني والي تياره وي.

او دارنګه په دغه باران کښي سخته تالنده او تيزه بريښنا وي ،نو دغه د باران خلګ د تالندي د ډير شدت اود سختو اوازو له امله پر ځائ ددې چي د ګوتو سرونه په غوږو کي ونيسي ټولي ګوتي په غوږو کښي داخله وي ، اودا کار په دې وجه کوي چي له مرګه ويريږي ، يعني له دې ويريږي چي که د تالندي اوازونه واوري نو مړه به سي.

او د الله (جل جلاله) علم او قدرت پر ټولو کافرانوکوم چي اي رسوله دغه دمکي اودمديني کفار هم پکښي داخل دي راڅرخيدلئ دئ ،نو هيڅ يو چم او فريب ، او هيڅ يو کُفرِي طرحه يې ددي سبب نه سي جوړيدلای چي دوی دالله جل جلاله له ګرفتارئ اوعذاب څخه په خلاص سي ځکه چي ددوی هيڅ فريب اوهيڅ يوه طرحه داسي نسي کيدلای چي الله تعالی ته دي دهغه په باب معلومات نه وي ، اودارنګه دوی هيڅ يوه داسي طريقه اولاره نسي برابرولای چي د هغې په وجه دي دوی د الله (عز مجده) د قدرت مقابله وکړي چي په نتيجه کښي يې له عذاب څخه دالله پاک نجات په برخه سي.

پوسه چي لکه څرنګه چي الله تعالی په دغه باران کي د تالندي د سخت والي حال په دې قول سره چي (ويجعلون أصابعهم الخ) بيان کړئ دئ ، دارنګه يې د بريښنا د سخت والي حال په دې قول سره چي (ويکاد البرق الخ) بيان کړئ دئ ، يعني دغه برق په دغه باران کښي دونه سخت وي چي نژدې ودې ته وي چي دسختوبريښيدو په وخت کښي ددغو خلګوکوم چي په دغه باران کښي وي سترګي په تيزي او چټکي سره يوسي ، خو له دې سره سره چي دوی پر تللو او وتلو له دې ځايه څخه دبارانه ډير حريصان وي ، نو هر وخت چي دغه بريښنا په خپله رڼايي سره لار روښانه کړي نو دوی په دغه لار کښي تګ کوي ، او کله چي د تللو ځائ پر دوی باندي تاريک سي نو دوی ودريږي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودغه تالنده او بريښنا دونه سخته وي چي صرف په دې سبب چي الله (جل جلاله) اراده د دغو خلګو د کڼوالي او ړوندوالي نه وي کړې نو دوی بچ سي ، او که الله تعالی ددوی وکڼوالي اوړندوالي ته اراده کړې واۍ نو ددغه تندراوبريښنا په وجه بې ددوی غوږونه او سترګي له منځه وړي واۍ.

تفصيل اوعلمي خبري.

)اوکصيب(

پوسه چي دغه کلام يامعطوف دۍ پردغه قول دخداي پاک باندي چي (مثلهم كمثل الذي استوقد... الخ) پردغه تقدير د(او) له کلمي څخه وروسته دمبتداء مقدره ول ضروردۍ چي تقدير به په دې ډول سي (اومثلهم کصيب) اويامعطوف دۍ پردغه قول دخداي پاک چي (الذي استوقد) پردغه تقديربه دکاف جاره لفظ کوم چي د(کصيب)په لفظ کښي دۍ زائدبلل کيږي د(او) کلمه دلته يا دپاره دتخيير ده نوبه مطلب دا سي چي ګواکي له الهي لوري څخه ورسول اوومومنانوته داسي وويل سول چي دغه دمديني منافقان له دغودواړوډلوسره کومي چي عبارت دي له اصحاب الناراوله اصحاب صيب څخه مشابهت لري نوتاسي اختيارلري چي که يې اصحاب النار مثال ورګرځوۍ اوکه يې اصحاب صيب او يادپاره دتنويع ده نو به مطلب داسي چي منافقان دوه قسمه دي يوقسم يې له اصحاب النارسره کوم چي په مخکښي ايت کښي ذکرسوه مشابهت لري ، اوبل قسم يې له اصحاب صيب سره مشابهت لري.

پوسه چي د(کصيب) په لفظ کښي دکاف جاره اود(صيب)په منځ کښي ديوه مضاف تقدير ضروردۍ له دووږوجهو څخه.

۱ـــ له دې وجهي چي تشبيه دمنافقينو له صيب سره واضح نه ده.

۲ـــ له دې وجهي چي کوم ضميرونه دجمع چي په وروسته کلماتوکښي راځي دهغوی‌مرجع تحقق ومومي نو به تقدير دمذکورعبارت په دې ډول سي (اوکاصحاب صيب)

همدارنګه پوسه چي دصيب په لفظ کښي له درو وجهو مبالغه موجوده ده.

۱ـــ له وجهي دمادي دده، ځکه چي دغه لفظ مأخوذدۍ له (صَوب) څخه کوم چي وسخت توئيدلوته ويل کيږي.

۲ـــ دهيئت اودوزن له وجهي ، ځکه چي د(صيب) لفظ پروزن دفيعل ده اواصل يې (صَيوِبٌ) ؤ بيادصرفوددي قانون له مخي چي په هره کلمه کښي چي واو اوياء سره جمع سي اواول ددوی ساکن وي نوواو به په ياء بدليږي اوياء به په ياء کښي مدغمه کړه کيږي.

د(صَيوب) واو په ياء بدل سويدۍ اوياء په ياء کښي مدغمه سويده ، اودفَيعل وزن دمبالغي دپاره راځي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ــ له دي وجهي چي د(صيب) دلفظ تنکير لپاره دتعظيم دئ نود(صيب) معني داده چي ډېرسخت لوی باران دغه لفظ لکه څرنګه چي دسخت لوی باران په معني راځي دارنګه دوريځي په معني هم راځي.

فايده: پوسه چي دلته دري لفظونه دي صيب، غيث ، مطر ،صيب په اصل کښي وهغه ډېرلوی سخت باران ته ويل کيږي چي په ده کښي سخته تالنده اوسخته بريښنا اوسختي تياري وي اودپسرلي په موسم کښي اوريږي ،اوغيث وهغه باران ته ويل کيږي کوم چي ورروسته له قحطي اووچ کلئ څخه واوريږي ، اودمطرلفظ وعام باران ته ويل کيږي اووهغه باران ته هم مطرويل کيږي کوم چي الله جل جلاله پرخلګوباندي ودوی ته دعذاب ورکولوپه خاطراورولئ وي.

پوسه چي که له (صيب) څخه مرادوريځ سي نود(من) کلمه د(من السماء) په لفظ کښي لپاره دجهت اوطرف ده نوبه معني د(من السماء) داډول سي چي له طرف څخه داسمانه ياله طرف څخه دهرافق اوکناري داسمانه اوکه (صيب) په معني دباران سي نوکه چيري د (السماء) له لفظ څخه افق مرادسي نو بياهم د(مِن) کلمه په معني دجهت اوطرف ده ،اوکه له (السماء) څخه اسمان مراد سي نوبياد(من) کلمه په معني دطرف هم کيدای‌سي ځکه چي باران خو داسمان له طرف څخه رااوريږي، اولپاره دابتداء دغايي هم کيداي سي ځکه چي باران له اسمان څخه ووريځي ته رانازليږي او وريځ دغلبيل په ډول ورته بلله کيږي اوکه (دالسماء) له لفظ څخه مرادوريځ سي نوبيا(من) دپاره دابتداء دغايي دئ ، له دغه بيان څخه وتاته داخبره معلومه سوه چي دسماءلفظ دلته ددريو معني ګانواحتمال لري ، افق، وريځ ، اسمان ، دلته ديوڅونوروخبروذکرکول هم ډېرمهم دئ ، اوله خبره داده چي اکثرمفسرين داخبرکوي چي په اصل کښي خوباران له اسمان څخه نازليږي خوکله کله فلاسفه اوحکماء چي وايي دځمکي له بخارڅخه کوم چي هواته پورته سي هم باران پيداکيږي.

دوهمه خبره داده چي که (صيب) په معني دوريځ سي نوبيابه د(السماء) له لفظ څخه په حتمي ډول وريځ نه اراده کړه کيږي.

دريمه خبره داده چي که د(السماء) لفظ دلته په معني دافق سي نوالف لام پکښي استغراقي دئ او که مرادورڅخه وريځ سي نوالف لام پکښي جنسي دئ.

څلرمه خبرداده چي دسماء لفظ ځيني علماء مفردلفظ بولي اوځني يې اسم جمع بولي اوځني يې بيا جمع بولي اوځن يې اسم جنس بولي اووايي چي مفرديې سماوةٌ دئ.

پنځمه خبرداده چي دسماء لفظ دوي نوري معني وي هم لري که څه هم دلته مرادي نه دي ، اول باران ، دوهم هرهغه شي چي ترتالوړوي ،يعني سربيره پرسر

ستاباندي وي لکه دخوني چت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)فِيه ظُلُماتٌ وَّرَعْدٌوَّبَرْق(

پوسه :چي په ضميرمجرورد(فيه) کښې دري احتماله دي.

اول احتمال دادئ چي راجع سي و(صيب)ته چي په معني ډير سخت لوئ‌باران دئ.

اودوهم احتمال دادئ چي راجع سي و(صيب)ته چي په معني دوريځي دئ،اوياو(سماء) ته چي په معني دوريځي دئ، اودريم احتمال دادئ چي راجع سي و(سماء) ته په معنی داسمان،پرتقدير درجوع ددغه ضمير و(صيب)ته په معني دباران داسوال پيداکيږي چي (رعد) او(برق) خوپه باران کښې نه وي بلکي په وريځ کښې وي نوظرفيت دباران به رعداوبرق لره څنګه صحيح سي ، قاضي بيضاوي ددغه سوال جواب په دي ډول کړيدئ چي باران په دي وجه مکان اوظرف د(رعد) اود(برق) بلل سويدئ چي(رعد) او(برق) په منحدر ،يعني په ځای کښې دراکښته کيدودباران چي وريځ ده پيداکيږي نوپه دي وجه باران هم دمجازپه ډول د(برق) اود (رعد) دپاره ظرف بلل کيدلای‌سي،، همدارنګه که دفيه ضميرد(سماء) ولفظ ته راجع سي نوبياداسي سوال پيداکيږي چي د(سماء)لفظ مونث دئ اود(فيه) ضمير دمذکرضميردئ نودضمير اودمرجع په منځ کښې موافقت نه راځي ، صاحب دتفسيرمظهري ددي سوال جواب په دي ډول کړيدئ چي لفظ د(سماء) په قران کريم کښې مذکر اومونث دواړه راغلئ دئ،مونث لکه په دي قول دخدائ کښې،

(اذالسماءانفطرت) اومذکرلکه په دي قول دخدائ کښې (والسماءمنفطربه).

)ظلمات(

جمع د(ظلمة) ده چي په معني دتياري ده. .

پوسه: چي ظلمت اوتياره دوه قسمه ده:

اول محسوسه اوظاهري تياره ده لکه دشپي تياره ، اودوهمه معنوي اوباطني تياره ده لکه دکفراودنفاق اودګناووتيا ره ، همدارنګه پوسه چي:

دظلمات لفظ دجمع په صيغه سره ځکه فرمايل سويدئ چي په دغه قسم باران اووريځ کښې ډيري تياري سره راجمع کيږي، اول دشپي تياره ، دوهم دوريځي تياره ، دريم دباران دپرلپسي اوريدلوتياره.

مظهري ، روح البيان ، بيضاوي. ،،،

سوال : په دغه ايت کښې خودشپي ذکرنه دئ راغلئ نوشپه له کوم ځای څخه فهميږي.

جواب: له سياق څخه ددي قول دخدائ پاک چي (کل ما اضاء لهم مشوفيه واذااظلم عليهم قامو.........الاية

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له رعدڅخه مرادڅه دئ؟

په دي باره کښي علماووبيل بيل قولونه کړيدي.

اول قول دادئ چي (رعد) ديوي ملکي اوفرشتي نوم دي چي پروريځ باندي موکَّلَه اومقرره ده ، اوداِلهي دستورمطابق يي له يوه ځاى څخه وبل ځاى ته شړي ،اوتسبيح دالله جل جلاله وايي اوکله چي يوه ټوټه دوريځي له بلي سره مخالفه سي نوبيادغه فرشته پر دغه وريځ باندى چيغه وکړي، اوکله چي يې غصه اوغضب سخت سي نويې له خولي څخه اورخارج سي اودغه اورته صاعقة اوټکه ويله کيږي ،دمجاهد،اودعکرمه، اودابن عباس،اودعلي ابن ابي طالب قول هم دادئ چي (رعد) ديوي فرشتي نوم دئ.

اودوهم قول دادئ چي (رعد) يوقسم مخلوق دئ له مخلوق څخه دالله جل جلاله چي دالله جلاله دحکم اوريدونکئ اومنونکئ دئ ،داده حضرت قتاده (رضي الله عنه) قول دئ.

دريم قول دادئ چي (رعد) وهغه بادته ويل کيږي چي لاندي تروريځ سره تخته سي اووروسته په وريځ کښي داسمان وطرف ته پورته سي چي په نتيجه کښي دتالندي صوت او اواز ورڅخه پيداسي ،اودا د ابن ابي الجلد قول دئ.

قاضي بيضاوي ذکرکړيدي چي (رعد)وهغه صوت ته ويل کيږي کوم چي له وريځي څخه اوريدل کيږي،يعني کوم چي موږپه پښتوکښي تالنده ورته وايو.

پوسه: چي کچيري (رعد) دملکي اودفرشتي نوم سي نوبيا په ايت کښي د(رعد)دلفظ دمخه د(صوت) لفظ مقدربلل ضروردي ،چي تقديربه په دي ډول سي (فيه ظلمات وصوت رعد) ځکه هغه فرشته خو چي (رعد) ورته ويل کيږي په وريځ کښي نه وي بلکي له خارج څخه دوريځي شړونکي وي .

په دغه مبارک ايت کښي له برق څخه مرادڅه دئ؟

پوسه :چي دبرق لفظ له بريق څخه مأخوذ دئ چي پړقيدل،چمک کول ،اوځليدلوته ويل کيږي په عرف کښي خود برق تفسير په بريښنا سره کيږي ،البته مفسرينو د(برق) په تفسير کښي اختلاف کړيدئ چي تفصيل يې په لاندي ډول دئ:

اول : له حضرت علي څخه روايت دئ چي (البرق مخاريق الملائكة) يعني برق دملائکو وغمچينوته ويل کيږي، همدارنګه له ابن عباس (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي (برق)يوقسم غمچيني دي چي دفرشتوپه لاسوکښي دي اووريځي ته زجرپه ورکوي.

دوهم: همدارنګه له حضرت علي (کرَّم الله وجهه) څخه بل روايت دئ چي (رعد) ملکه اوفرشته ده او(برق) ووهلودفرشتي ته ويل کيږي وريځي لره دواسپني په غمچينه سره.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم: (برق)له نورڅخه جوړه سوي غمچينه اوتازيانه ده چي فرشته وورېځي ته زجر په ورکوي، ددغه قول هم له ابن عباس څخه روايت سويدئ.

څلورم: له (برق) څخه مراداوبه دي.

پنځم: (برق)يوه فرشته ده چي څلورمخه لري ،يومخ يې دانسان په ډول دئ ،اوبل مخ يې دغوايې په ډول دئ ،اوبل مخ يې دنسرپه ډول دئ كوم چي مشهورمرغه دئ، اوبل مخ يې دزمري په ډول دئ،كله چي دغه فرشته خپل وزرونه وشوره وي نوودغه ته برق ويل كيږي.

اوهمدارنګه په يوه بل روايت كښي داسي راغلي دي چي دعرش دحمله وو فرشتو دوزرو وشورولوته (برق) ويل كيږي
.

شپږم: برق دفرشتي دغمچيني وبريښيدلوته ويل كيږي كومه چي له اورڅخه جوړه ده اووريځي ته زجرپه وركوي.

تفسير طبري ،بيضاوي، مظهري،وغيره.

پوسه :چي د(رعد) اود(برق) لفظونه دتعظيم په خاطر نكيره فرمايل سويدي، اومفردياپه دي وجه راوړل سويدي چي په اصل كښي مصدرونه دي، اوياپه دي وجه چي هريوپه خپل ذات كښي مختلف جنسونه نه دي لكه له(ظلمات)څخه چي مختلف الجنسه ظلمتونه مراددي

)يجعلون اصابعهم في اذانهم من الصواعق حذرالموت (

پوسه :چي ديجعلون لفظ له(جِعْل) څخه جوړدئ،په محاوراتودعربوكښي دغه لفظ په دريو معني ګانوكښي مستعمليدئ.

اول:په معنا دصَيَّرَ پردغه تقديردغه لفظ دوه مفعوله غواړي، لكه په دي قول كښي جعل الله زيداً غنياً ،اي صَيره غنياً يعني ګرځولي دئ الله پاک زيدلره غني، اودوهم په معني د ،خَلَقَ, پردغه تقدير دغه لفظ ويوه مفعول ته تعدي كوي لكه په دي قول دخداي پاک كښي (جعل الظلمات والنور،اي خلقهما) يعني پيداكړيې دي الله پاک تياري اونور.

دريم: په معني د طَفِقَ وشَرَعَ پردغه تقدير دغه لفظ لازمي دي اويومفعول هم نه غواړي،لكه په دي قول كښی، جعل زيد يكرم العالِم، اي طفق وشرع يكرمه ،يعني شروع وكړه زيد په دي كښي چي عزت وركوي وعالم ته همدارنګه دغه لفظ په كلام دعربوكښي په نورومعني ګانوكښي هم كارسويدئ، په قران كريم كښي هم دغه ماده پر ډيرومعني ګانوراغلي ده دلته د(يجعلون)لفظ په معني د(يضعون) ياد(يدخلون) دي يعني ايږدي دوی ياداخله وي دوی ګوتي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلي په غوږو خپلوکښي پردغه تقديرېږي هم تعدي و يوه مفعول ته راځي ،لکه دلته چي يې د(اصابعهم) لفظ مفعول واقع سويدئ.

پوسه:چي د(اصابعهم) په لفظ کښي له دوووجهومبالغه راغلي ده.

اول: له دي وجهي چي عادت خوپردغه باندي جاري دئ چي کله چي يوانسان په غوږو کښي گوتي نيسي نوپه هر غوږکښي يوه گوته نيسي چي هغه هم سبابه اومسبحه گوته ده، اودلته په ايت کښي داسي فرمايل سويدي چي دوی ټولي گوتي دلاسو په غوږوکي نيسي دوهم: له دي وجهي چي په غوږوکښی دگوتو سرونه نيول کيږي، اودايت له سياق څخه داسي فهميږي چي دوی ټولي گوتي په کامل ډول په غوږوکښي داخله وي، همداسبب دئ چي مفسرينوفرمايلي دي چي د(اصابع) په لفظ کښي مجازمرسل دئ مرادله (اصابع)څخه سرونه دگوتودي په دي طريقه سره چي ذکرکل دي اومرادورڅخه جزدئ.

د(من الصواعق) په لفظ کښي دمن کلمه اجليه ,تعليليه، ده او(من الصواعق)علت دئ د(يجعلون) دپاره يعني گرځوي دغه خاوندان دډيرسخت باران گوتي خپلي په غوږوخپلوکي له وجهي دصواعقو.

پوسه:چي د(صواعق) لفظ جمع د(صاعقة) ده چي له (صَعْقْ)څخه جوړدئ اود(صعق) ماده په قران کريم کښی يوولس(١١)کرته ذکرسويده اوپه مختلفومعني گانو کښي مستعمله سويده.

اول: دمرگ په معني کي ، لکه دسورت زمر په اته شپيتم(٦٨) مبارک ايت کښی.

دويم: په معني دبيهوشي ، لکه دسورت اعراف په (١۴٣) مبارک ايت کښي.

دريم: په معني دچيغي دعذاب ، لکه دسورت بقره په (۵۵)ايت کښی.

څلورم:په معني دسخت اواز د(رعد) ،لکه دلته چي هم دغه معني ورڅخه مرادده.

پنځم: هغه اور چي له دغه سخت اوازسره پرمځکه باندي راولوېږي چي تندرورته ويل کيږي ،لکه دسورت رعدپه (١٣)مبارک ايت کښي ،همدارنگه وهرعذاب مهلک ته (صاعقة)ويل کيږي، دلته دصواعق په مراده معني کښي دوه احتمالونه نورهم سته.

اول: داچي مرادورڅخه هغه سخت اوازونه د(رعد)سي چي اورهم ورسره وي داسي اور چي پرهرشي باندي ورسي نوهغه په هلاکت رسوي.

دوهم: داچي مرادورڅخه هغه سخت اوازد(رعد)سي چي په داسي ډول وي چي هرڅوک يې واوري نوپامري ا ويا بيهوشه کيږي.

)مظهري وغيره(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)حَذرَالمَوت(

دامفعول له دئ د(يجعلون)دپاره وروسته له دي چي معلل په (من الصواعق) سره ګرځيدلئ دئ، نوبه دغه قول تدقيق سي اود(من الصواعق) قول به تحقيق سي.

)والله محيط بالکافرين (

دغه جمله ددي دپاره فرمايله سويده چي کافران په هيڅ مکراوفريب سره داالله پاک له عذاب څخه ځانونه نه سي بچ کولای، ځکه چي الله پاک په علم ا وپه قدرت سره په ټولوکافرانو احاطه کونکي دئ.

)يکادالبرق يخطف ابصارهم(

پوسه چي دغه جمله جمله مستأنفه ده په استئناف بياني سره اوددروسوالو جواب واقع سويده ، اول سوال په دي ډول کيږي چي په تيرسوي ايت کښي الله پاک د (رعد)اود(برق) ددواړوذکرفرمايلئ دئ اوبيايي د(يجعلون ... الخ) په جمله کښي ودي ته اشاره کړي ده چي له دغه رعدڅخه معمولي رعد نه دي مراد بلکي يوقسم سخت اوعظيم رعدمراددئ نوايا له برق څخه هم يوخاص قسم دعظمت والا برق مراددئ اوکه څنګه خودغه سوال استفساري سوال دئ اودغه چا له طرفه کيږي چي هغه له د ي څخه غافل وي چي د(برق) دلفظ تنکيردتعظيم دپاره دئ.

اودوهم سوال دادئ چي د(برق) لفظ کوم چي مخکي ذکرسويدئ له نکيره راوړلوڅخه داسي څرګنديږي چي مرادله دغه (برق څخه دعظمت والا برق مراددئ نودغه عظمت يې په څه ډول دئ.

دريم سوال دادئ چي نسبت ودغو خلګو ته کوم چي په دغه مذکور ډول باران کښي راګير سوي ددغه برق اوبريښناحال په څه ډول وي ،او د(يکاد) فعل له افعال مقاربه وو څخه دئ کوم چي دلالت کوي پرقرب دخبري ووجودته ، اودارنګه په دي باندي دلالت کوي چي ددغي خبري سبب دوجود موجودسويدئ مګر خبرله دي وجهي نه ده موجوده سوي چي يا دوجود له شرائطوڅخه يې يوشرط معدوم دئ اوياله دي وجهي چي دوجود له موانعوڅخه يې يومانع موجوددئ، همداسبب دئ چي خبريې فعل مضارع راځي بي له دي چي اَن مصدريه پرداخل وي ځکه چي ان مصدريه دمضارع فعل تراستقبال پور ي خاص ګرځوي کوم چي له قرب دوجودسره مخالفت لري البته کله کله يې پرخبرباندي اَن داخليږي خو داپه هغه وخت کښي چي ديکاد لفظ دعسي پرکلمه باندي محمول کړسي.

د(يخطف) لفظ له خطف څخه جوړدئ کوم چي واخستلوته ديوشي په تلوارسره ويل کيږي.

)کلمااضاء لهم مشوافيه(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دادریمه مستأنفه جمله ده ،اوجواب دسوال ده ، سوال به په دي ډول کيدئ چي بريښنا خو کله ښکاره سي اوکله ورکه سي نودغه خلگ ددغي بريښنا دښکاره کيدو په وخت کښي څه کوي، اودورکيدوپه وخت کښي يې څه کوي .

پوسه چي د اضاء له فعل سره دکلما لفظ او د اظلم له فعل سره داذا لفظ راوړل سويدئ داپه دي وجه چي کلما خو پرعموم او تکرار باندي دلالت کوي اود اذا لفظ پر عموم اوپر تکراردلالت نکوي نوپه دي کښي اشاره ده ودي خبري ته چي ددغوخلگو دباران له ساحي څخه تلل اووتل اهم مقصدوي اوپه دغه ځای کښي دريدل دوی دمجبورئ په وجه کوي.

همدارنگه پوسه چي دااضاء فعل کوم چي دإِفْعال له باب څخه دئ په کلام دعربوکښي لازمي اومتعدي دواړه راغلئ دئ دلته هم دواړه قسمه صحيح کيدلای سي، خو که لازمي سي نومعني بې په دي ډول سي هروخت چي روښانه سي دغه برق ، اوکه متعدي سي نوبيابه مفعول دده محذوف سي اوتقديربه په دي ډوسي کلمااضاء لهم طريقاً ... الخ . يعني هروخت چي روښانه کړي دغه برق دوی لره يوه لار.

د(فيه) مجرور ضمير پراول تقدير راجع دئ وځاي دلويدودرڼاددغي بريښناته نوبه دفيه معني داسي سي (في مطرح نوره)اوپردوهم تقديربه راجع سي ومحذوف طريقاً ته.

پوسه چي دارنگه دوه احتماله دلزوم اودتعدي د(اظلم) په لفظ کښي هم موجوددي.

)ولوشاء الله الخ(

پوسه چي دشاء دفعل مفعول هميشه په کلام کښي محذوف گرځي مگر په هغه صورت کښي چي مفعول يې يونادرشي وي ، لکه په دي قول دشاعر کښي.

ولوشئتُ ان ابکي دماً لبکيته . دلته يې مفعول محذوف دئ اوتقدير يې په دي ډول دئ (ولوشاء الله ان يذهب بسمعهم وابصارهم لذهب بسمعهم وابصارهم)

پوسه چي د مشيت ماده په قران کريم کښي په ډيروځايو کښي والله جل جلاله ته منسوبه سويده البته په ځيني ځايو کښي په معني دارادي ده اوپه ځينوځايوکښي په معني درضا ده اوپه ځينوځايوکښي ددواړومعني وو احتمال لري.

)ان الله علي کل شي قدير(

پوسه چي د (شئ) لفظ په اصل کښي مصدردئ د شاء معني يې اراده کول دي ، اوبيا دهمدغي مصدري معني په اعتبار کله په معني داسم فاعل چي شاءٍ دئ يعني اراده کونکئ،اوکله په معني داسم مفعول چي مشيٌّ دئ،يعني

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده کړسوئ راځي، اوپه اصطلاح کښې داهل سنت والجماعت لفظ د شئ په معني دموجوددئ او دمعتزله وو په نزد شئ په معني دمایصح ان یوجد دئ ،اودحکماوو په قول شئ په معني د مایمکن ان یعلم ویخبرعنه دئ.

پوسه چي دشئ لفظ چي په معني دشاءِ سي اوياپه معني دموجودسي نووخداي ته هم ورشامل دئ په دي وجه دلته داسي سوال کيږي چي له دغه کلام څخه داالله پاک داخبره فهميږي چي الله پاک پرخپل ذات باندي هم قادردئ اوسره له دي چي الله پاک دخپل ذات هم مقدور نه دئ لکه چي دبل چا مقدورنه دئ ځکه که مقدورسي نوبياواجب الوجود نسي کيدلای بلکي ممکن به سي نوبياپي جواب يا په دي ډول کيږي چي دلته الله پاک د شئ دلفظ له مفهوم څخه په استثناء عقلي سره مستثني دئ.

اوياپي جواب په دي ډول کيږي چي شئ دلته داسم مفعول په معني دئ نووالله پاک ته نه دئ ورشامل اوځي علماء داخبره کوي چي الله پاک ته شئ په هيڅ معني سره نه ويل کيږي مگر داخبره صحيح نه ده .

د ممثل اودمثال تطبيق :

پوسه چي په دغه مبارک ايت کښې چي کوم مثال الله پاک دپاره دمنافقانو بيان کړيدئ اودوی اوددوی حال يې دذکرسوي سخت لوی باران له خاوندانوسره اوددوی له حاله سره مشابه کړيدئ ددي دتطبيق اودتوضيح دپاره په مذکوره ايت کښې دوه احتماله مفسرينوبيان کړيدي ، اول احتمال دادئ چي داله قبيلي څخه دتشبيه مرکب دئ، اودوهم احتمال دادئ چي داله قبيلي څخه دتشبيه مفرق دئ پرتقديراول احتمال باندي به تطبيق دمثال له ممثل سره اودارنگه خلاصه ددغه تشبيه داسي سي چي حال ددغومنافقانو د مديني ددوی دنفاق په سبب اودارنگه ددو ی دباطني اوقلبي امراضوپه سبب په اعتباردسختي حيرانتياددوی‌اودارنگه په اعتباردتوقف ددوی په باره کښې داسلام اودارنگه په اعتبار درغبت ددوی واسلام ته هغه وخت چي کله دوی دمسلمانانوپرمختگ او په غنيمت راوړل سوي مالونه اونوري فايدي ويني مشابه دئ له حال سره دخاوندانو دداسي صيب اوسخت لوی باران چي هغه په تيرسوي ايت کښې بيان کړ سويدئ، اوپرتقديردوهم احتمال به دمثال تطبيق له ممثل سره په دي ډول سي چي الله جل جلاله په ذکرسوي ايت کښې دمنافقانوتشبيه له اصحاب صيب سره کړيده اواسلام اوقران کريم يې له صيب سره مشابه کړيدئ ، اوکوم تکليفونه چي په اسلام کښې سته لکه سخت سخت عبادتونه اوجهاد اودارنگه دنفس اودشيطان دخواهشاتومخالفت دا الله پاک مشابه کړيد ئ له ظلمات اوله تياروسره .اوکوم اياتونه دقران کريم چي داالله پاک له دنيوي اواخروي عذابوڅخه انسانان ويروي داالله پاک مشابه کړيدي له رعداوله تالندي سره ، اوهغه فتوحات اوغنيمتونه چي الله پاک به دخپل رسول صلي الله علي وسلم اودده داصحابوپه برخه کول يا هغه واضح حجتونه اودليلونه چي داسلام پرحق والي باندي بې دلالت کاوه داالله پاک مشابه کړيدي له برق سره ،او داچي منافقينوبه په وخت کښې دتلاوت دقران کريم په خپلوغوږوکښې گوتي نيولي ددي دپاره چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبادا دغه ایاتونه پدوی کښي تأثیرونکړي اواسلام قبول نکړي ځکه چي اسلام قبلول ددوی‌په عقیده کښي له مرگ سره برابره خبره وه، داالله پاک مشابه کړیدئ له نیولوسره دگوتودخاوندانو دباران په غوږوخپلوکښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره د سورت د،۲۱، او د،۲۲، مبارکو اياتو تفسير اوعلمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم (٦) برخه ،

پوسه چي په دغه راتلونکي ايت کښي الله جل جلاله له خپلوټولو بندګانوڅخه دهغه شي مطالبه کوی کوم چي بندګان يې دهغه شي دپاره پيداکړيدی،

لفظي ترجمه:

(يا أيُّهاالناس) اې خلګو (اعبُدوا) عبادت وکړئ ياعبادت کوی (رب) د رب (کُم) ستاسي (الذي) هغه ـ يعني هغه رب ستاسي (خَلَقَ) چي پيداکړي ياست ده يعنی هغه رب (کُم) تاسي (وَ) او (الذين) هغه خلق ـ يعني او پيداکړي يې دي هغه خلګ (مِن) چي له (قبلُ) مخه ـ يعني چي وو له مخه (کُم) ستاسي ـ يعني له مخه تر تاسي وو چي هغه د دتيروزمانو خلګ دی (لَـعَـلَّ) ښايي (کُـم) چي تاسي به ، يا (لعل) لپاره ددې (کُم) چي تاسي (تتقون) ،۲۱، وساتئ تاسي ـ يعني وساتئ ځانونه خپل له عذاب څخه د الله جل جلاله په واسطه دعبادت دده (الذِي) هغه ـ يعني هغه رب ستاسي (جعل) چي ګرځولې يې ده (لِ) لپاره (کُم) ستاسي (الأرض) دغه مزکه ـ يعني کومه چي تاسي په هغي کښي دژوندټولي چاري ترسره کوي (فِراشاً) فرش ـ يعني لکه فرش (والسماء) اودغه اسمان ـ يعني کوم چي ستاسي وسترګوته حاضردئ (بِناءً) چت ـ يعني او ګرځولئ يې دئ لپاره ستاسي دغه اسمان دچت په شان (وَ) او (انزلَ) نازلي کړي يې دي ده ـ يعني را اوره ولي دي الله پاک (مِن) له (السماءِ) اسمانه ياله طرف څخه داسمانه عام له دی څخه که له نفس اسمان څخه وی اوکه له وريځی څخه وی (مَاءً) اوبه (فَ) وروسته يې يابياپې (أخرجَ) رااېستلئ دئ ده يعنی الله پاک (بِ) په (هِ) ده سره يادوی سره ـ يعني په دغو اوبو سره (من) له (الثمرات) ميووڅخه يعنی له قسم قسم ميووڅخه (رزقاً) روزي يايې داسی معنی وکړه بيايې رااېستلی دی په دغوابو سره (من)بعض (الثمرات)دميوو(رزقا)له وجی دروزی درکولو (لَکُم) تاسي لره (فَ) نو(لا) مه (تجعلوا) ګرځه وئ ـ يعني نو مه ګرځوئ تاسي (للهِ) خدائ جل جلاله لره (اندادا) شريکان ـ يعني په عبادت کي شريکان و خدائ پاک ته مه پيدا کوئ (وَ) حال داديئ (أنتم) تاسي (تعلمون) ،۲۲، پوهيږی ـ يعني تاسي په دې پوهيږی چي يوازي الله پاک ستاسي رب دئ اوذکرسويوشيانو اودارنګه دهرشي خالق هم تنهاالله پاک دئ ، او لائق د عبادت يوازي هغه ذات دئ چي دغه ذکرسوي صفتونه په ده کښي موجودوي.

پوسه چي وروسته له دې چي الله (جل جلاله) د خپلو مخلصو بندګانوچی متقيان دی ، او د هغو کفارو چي خاتمه يې د الله تعالی په علم کښي پر کفروه چی هغه کافران ووچی الله پاک ددوی پرزړواوپرغوږوباندی مهرونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وهلی وه ، او دارنګه دمدینی د منافقانو علیحده علیحده اوځانته ځانته حالات اوصفتونه بیان کړه ، اوس و ټولوته په ګډه اوپه مجموعی ډول سره خپل خدايي فرمان صادره وي او فرمايي:

اې خلګو هر څوک چي یاست عبادت او بندګي وکړۍ درب ستاسي ، یعني د هغه ذات چي ستاسي ترمرګه پوري ستاسي تربیه کونکۍ او پالونکۍ دۍ ، او ستاسي حقیقي مالک دۍ.

هغه چي پیداکړي یې یاست تاسي ، یعني په داسي حال کښي چي هیڅ نوم او نښان مو نه وو ، معدوم او نیستي واست، الله پاک د وجود احسان دربandي وکړ ، په بهترین صورت کښي يې چي انساني صورت دۍ و تاسي ته غوږونه ، سترګي ،خوله ، ژبه او د بدن ټول أعضاء چي هر یویې ځانته ځانته عظیم نعمت دۍ درکړه ، او نه یواځي دا چي تاسي یې پیداکړي یاست بلکي هغه ټول خلګ چي له تاسي څخه له مخه وو هم دغه ذات جلیل پیداکړیدي.

ددې مقصد لپاره د رب عبادت وکړۍ چي د همدغه عبادت په وجه خپل ځانونه دالله پاک له دنیوي او أُخروي عذابو څخه وساتۍ.

او الله پاک یواځي دغه احسان پر تاسي باندي نه دۍ کړۍ چي یواځي تاسي یې پیداکړی یاست بلکي هغه رب دۍ چي سره له دې یې ستاسي د زندګۍ ټول اسباب ستاسي لپاره پیداکړیدي.

لکه دا چي ګرځولې یې ده دغه مزکه لکه فرش ستاسي د فائدې لپاره ، اودارنګه یې ستاسي د فائدې لپاره ګرزولۍ دۍ دغه اسمان چي ستاسي و سترګو ته حاضر دۍ لکه چت ، او هم یې ستاسي د نفع لپاره نازلي کړیدي له اسمان څخه اوبه ، بیایې را ایستلي دي له مزکي څخه په دغو اوبو سره ځیني له میوو ، له وجي د روزي درکولو تاسي لره

نوکله چي دغه احسانونه ټول الله درسره کړیدي ، او هیڅوک په دې کښي له الله سره شریک نه ؤ ، او نه له الله تعالی څخه پرته بل داسي څوک سته چي ددغو کارو قدرت ورسره وي ، ځکه چي دغه ډول کارونه یواځي هغه ذات کولاۍ سي چي دده وجود له خپله ذاته وي ، او واجب، ازلي او ابدي وي ، او دغه ذات په خداۍ کښي حصر دۍ . کله چي داسي ده نو مه مقرره وی الله (جل جلاله) لره شریکان په عبادت کښي په دې ډول چي له خداۍ څخه پرته د بل چا عبادت هم کوی لکه د بتانو ، یاد اور ، یا د ستورو، یا د لمر، یا د انسانانو عبادتونه کوم چي تاسي یې کوی ، په داسي حال کښي چي تاسي ټول په دې پوهیږۍ چي خالق ځموږ او د اسمانو ، د ځمکي ، دباران ، درزق اوروزۍ ، او دارنګه د هر څه یوا ځې الله (جل جلاله) دۍ.

تفصیل اوعلمي خبري:

)یاایهاالناس(

پوه سه چي ځیني علماء وايي چي د (یا) لفظ وضع دۍ لپاره د مطلقي نداء عام له دې څخه که ندا دبعید وي اوکه دقریب یعنی که ولری ته ندا وی اوکه ونزدی ته.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوځني علماء لکه قاضي بيضاوي رحمه الله وايي چي د (يا) لفظ وضع دئ لپاره د نداء دبعيد ، نو بيادلته داسوال پيداکيږي چي الله (جل جلاله) خو و خلګو ته أقرب من حبلِ الوَرِيد دئ نوبياپې د بعيد په لفظ سره څرنګه نداء وخلګوته کړې ده ؟

ددی سوال جواب دادئ چي کله کله په کلِمه د (يا) سره وقريب ته ندا کيږي په دې وجه چي دغه قريب نازل کړسي په منزله دبعيد . ياپه دې وجه چي دغه منادی يعنی کوم چی ته نداورته کوی دعظيم شان خاوندوي، لکه په دې قول کښي چي ـ ياالله ـ ياربي . اوياپه دي وجه چي په منادي کښي غفلت ، يانقصان دفهم موجودوي ، لکه چي يوڅوک نژدې درته ناست وي خوغافل ياناقص الفهمه وي نوته ورته ووايې يافلان اوياپه دې سبب چي د مَدعُوله کوم چي جواب دمنادی دئ په شان إهتمام کول کيږي اودغه راز نوری وجی هم سته .

دلته دوهمه ، دريمه وجه جاري کيدلای سي.

پوه سه چي منادی په حقيقت کښي د (الناس) لفظ دئ ، اود أيها لفظ چي په منځ کښي درج سوئ دئ ددې لپاره چي جمع د دوو آلو دتعريف سره رانسي چي يا او الف لام دئ ، او د ناس لفظ اسم جمع دئ ، اوجمع يااسم جمع چي مدخول دالف لام وګرځي نو غالباًالف لام پکښي لپاره د عموم اوإستغراق وي لکه دلته.

همدارنګه پو سه چي دياايهاالناس په لفظ کښي له ډيرووجهوڅخه تاکيد راغلئ دئ ، اول له دي وجهي څخه چي نداء کوونکئ اومتکلم په دغه لفظ سره الله جل جلاله دئ ، دوهم له دي وجهي څخه چي په دغه لفظ کښي التفات راغلئ دئ ، دريم له دي وجهي څخه چي په دغه لفظ کښي تفصيل بعدالاجمال موجوددئ ځکه چي د (أيّ) لفظ مبهم دئ اود(الناس)لفظ يې کوم چی په ترکيب کښي صفت د (اَي) دئ تفصيل دئ د(اَي) لپاره ، اوڅلورم له دي وجهي چي د(هَا) لفظ کوم چي په (اَيُّ) پسي متصل دئ اود(اي) له مضاف اليه څخه يوقسم جبيره هم دئ دتنبيه دپاره دئ.

پوسه چي دلته دځينونورو مهموخبرو ايزده کول ضروردي.

اوله خبرداده چي په دغه ايت کښي التفات راغلئ دئ ، التفات کوم چي دعلم بلاغت له مصطلحاتوڅخه دئ ودي ته ويل کيږي چي نقل له تکلم څخه وخطاب ته يابالعکس، اويانقل له تکلم څخه وغيبوبت ته يابالعکس او يا نقل له خطاب څخه وغيبوبت ته اويا بالعکس وکړسي په دغه ايت کښي له غيبوبت څخه وخطاب ته نقل راغلئ دئ.

التفات په کلام کښي دڅه نکتي لپاره کيږي ؟

پوسه چي التفات يوه عامه نکته لري چي هغه په هرالتفات کښي وجودلري دغه عامه نکته عبارت ده له تازه کولو څخه دشوق دسامع واوريدودکلام ته ځکه يومتکلم چي ويوه سامع ته خبره کوي نوسامع سوکه په سوکه دده دخبري له اوريدلو څخه خسته کيږي نومتکلم دالتفات له لاري دخپل کلام طرزنوئ کړي نوپه دي سبب په اوريدونکي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښي هم نوئ شوق دکلام داوریدلو پیداسي اوبل قسم يې خاص نکته ده کومه چي په هرالتفات کښي يې وجودضرورنه دئ ،په دغه مبارک ایت کښي چي کومي خاصي نکتي دالتفات راغلي دي نوهغه په دي ډول دي.

اوله نکته يې داده چي په شان دامر دعبادت کوم چي د (اعبدوا) دلفظ مدلول دئ اهتمام راسي.

دوهمه نکته داده چي اظهار دعظمت دشان دعبادت راسي.

اودریمه نکته داده چي دالله جل جلاله دعبادت د کلفت اودمشقت جبران په لذت سره دخطاب دالله جل جلاله وکړسي.

دوهمه خبره داده چي د(الناس) لفظ په اصل کښي الأُناس یا اناسٌ وو بیايې همزه حذف کړسویدئ اوپراول تقدیر باندي بقاء دحرف تعریف دحذف سوي همزه عوض گرځیدلي ده او پردوهم تقدیرباندي په خپله حرف تعریف عوض ورځخه راغلئ دئ همداسبب دئ چي ددواړو جمع نه رواکیږي یعني داسي نسي ویل کیدلای چي الأُناس.

ددغه لفظ مأخذکوم لفظ دئ ؟

په دي باره کښي اختلاف موجوددئ ځیني وايې چي مأخذيې دنَوس لفظ دئ کوم چي وحرکت کولو ته و یل کیږي اوځني وايې چي مأخذيې اِیناس دئ کوم چي ولیدلوته ویل کیږي اوځني وايې چي مأخذيې نسیان دئ کوم چي وهیرولوته ویل کیږي اوځني وايې چي مأخذيې أُنس دئ کوم چي الفت کولوته ویل کیږي ،اود الناس اودأُناس لفظونه هریو دانسان دلفظ دپاره اسم جمع دئ.

دریمه خبره داده چيٍ د (یاایهاالناس) په لفظ سره وخلگوته له الهي لوري څخه په قران کریم کښي (۱۸) اتلس ځایه خطاب راغلئ دئ چي له دي څخه داخبره څرگنده کیږي چي نبوت اورسالت دحضرت محمد صلي الله علیه وسلم وټول بشرته ورعام دئ اوتریوه خاص قومه پوري اختصاص نلري.

څلورمه خبرداده چي د(یاایهاالناس) په لفظ سره خطاب عام دئ هغو خلگو ته هم ورشامل دئ کوم چي درسول علیه السلام په زمانه کښي ددغه خطاب په وخت کښي موجوده اووهغوخلگوته هم ورشامل دئ کوم چي دقیامت ترورځي پوري پیداکیږي په دي وجه چي دخطاب په وخت کښي غیرموجودانسانان دفرض په توگه موجودگڼل سوي دي، دغه تعمیم ته ځکه ضرورت سته چي دشریعت حکمونه دقیامت تروزځي پوري وټولوخلگوته شامل دي

)اعبدواربکم(

یعني عبادت وکړئ اي خلگودرب ستاسي.

دغه جمله جواب دذکرسوي منادي دئ.

پوسه چي دلته هم په یوڅوخبروځان پوکول ضروردي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله خبرداده چي د(اعبدوا) لفظ له عبادت څخه جوړدئ ، اوعبادت په لغت کښي واخيري درجي دعاجزي کولوته ويل کيږي، اوپه شريعت کښي دعبادت په معني کښي دعلماوو تعبيرونه مختلف راغلي دي خو ټولوتعبيراتولره جامع تعبيردادئ چي عبادت وداسي طاعت اوبندګئ ته ويل کيږي چي په اخيره درجه عاجزي اوخضوع ورسره وي او موافق له هغه سره وي کوم چي انسان مثلا په مکلف کړسويدئ سره له دي چي دغه عبادت کونکئ به عقيده لري پرالوهيت اوپرلياقت والي دعبادت باندي دهغه چا کوم چي دَيْ يې عبادت کوي.

دوهمه خبره داده چي عبادت په خپل ذات کښي ډيرقسمونه لري مثلا عبادت قلبي ،عبادت بدني ، عبادت مالي ، عبادت قلبي لکه له خداي اوله رسول سره محبت،اوله الله څخه ويره اواخلاص اوتوکل اولکه ايمان ، اوعبادت بدني لکه لمونځ ، حج ، روژه ، اوعبادت مالي لکه زکات ورکول، اوصدقة الفطر، وغيره.

دريمه خبره داده چي واطاعت اووفرمانبرداري ته درسول يادامېريادموراوپلار يادکوم بل حقدار لکه استاذ عبادت نه ويل کيږي ځکه چي عبادت يوازي دهغي خاصي فرمانبردارئ نوم دئ کومه چي الله جل جلاله لره وي اودارنګه په عبادت کښي غاية التذلل والخضوع شرط ده اوپه مذکوره اطاعت کښي غاية الخضوع وجودنلرياوبله داوجه هم ده چي په عبادت کښي اعتقادپرالوهيت دمعبودمعتبردئ.

څلورمه خبره داده چي يوعبادت دئ يوقربت دئ،اوبل طاعت دئ، په عبادت کښي نيت هم ضروردئ اودمن يتقرب اليه يعني دمعبود معرفت اوپيژندنه هم ضرور ده ، او په قربت کښي نيت ضرورنه دئ البته معرفت دمن يتقرب اليه ضروردئ اوپه طاعت کښي نه نيت ضروردئ اونه معرفت دمن يتقرب اليه دمثال په ډول دقرانکريم تلاوت قربت بلل کيږي ځکه چي نيت پکښي ضرور نه دئ اوپيژندنه دهغه چاچي دَ يْ په دغه تلاوت سره وهغه ته نزديکت حاصلوي چي هغه الله جل جلاله دئ ضرور دئ اودارنګه يوکافر چي داالله جل جلاله له وجود څخه منکروي اوبياپه سوچ اوپه فکر اوپه نظرسره چي په کائناتو کښي يې وکړي داالله جل جلاله معرفت حاصل کړي نوودغه نظرته دده طاعت ويل کيږي اوقربت اوعبادت نه ورته ويل کيږي ځکه چي ودغه کافر ته ددغه نظرکولوپه وخت کښي نه داالله جل جلاله معرفت حاصل وو اونه نيت ځکه چي که کافر ديوه طاعت نيت وهم کړي خوشرعاً يې دغه نيت معتبر ندئ.

پنځمه خبرداده چي په دغه امرکښي چي داعبدوا په لفظ سره سويدئ له کافرانوڅخه ايجاددعبادت مطلوب دئ سره له ايجاده دشرط دعباته چي ايمان دئ ، او له هغومومنا نو څخه چي مخلص مومنان وي دوام پرعبادت باندي مطلوب دئ اوله منافقينوڅخه اخلاص په عبادت کښي مطلوب دئ اوله مشرکانوکافرانوڅخه بي شرکه عبادت کول مطلوب دي.

شپږمه خبر داده چي (رب)يادصفت مشبه صيغه ده خوپه معني داسم فاعل يعني دمربي دئ اويامصدردئ په معني دتربيې دئ اوحمل يې پرالله باندي دمبالغي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حيث دئ اودځينوعلماوو په قول داسم فاعل صيغه ده چي په اصل کښي رابِب وو اوتربيه په لغت کښي دامام راغب په قول وانشاء الشئ حالاً فحالاً الي حدالتمام، ته ويل کيږي، او دقاضي بيضاوي په قول وتبليغ الشئ في كماله شيئا فشيئا، ته ويل کيږي پوسه چي درب لفظ په عربي لغت کښي په ډيرو معناووراغلئ دئ دتفسير قرطبي اودقاموس اودلسان العرب وغيره دبيان مطابق درب دلفظ معني ګاني په دي شرحه دي ، مالک ، سيد ، حاکم ، انتظام کونکئ ، اصلاح کونکئ ، جمعه کونکئ ، پالنه کونکئ.

همدارنګه پوسه چي د(ربکم) په لفظ کښي سره له ماقبله دده تعليق الشئ

بما يشعربالعلية راغلئ دئ ځکه چي داقاعده ده چي په کلام کښي له يوشي څخه په مشتقي سره تعبير وسي اوياپه مشتقي سره موصوف سي اودغه شي ته يوحکم ثابت سي نوعلت دثبوت ددغه حکم به مصدر ددغه مشتقي وي نو دلته به مطلب داراووځي چي ګواکي الله پاک داسي فرمايلي دي، چي ماچي تاسي ته په دي سره امروکړ چي زماعبادت وکړئ نو داله دي وجهي څخه چي زه ستاسي تربيه کونکئ اوپالونکئ يم.

)الذي خلقکم(

پوسه چي داد(ربکم) لپاره صفت موضحه دی کوم چي وموصوف ته توضيح ورکوی اوخفااوپوشيده ګی ورڅخه لري کوی ياکاشفه دئ کوم چي دموصوف مفهوم اومعنی پکښی بيان سوی وی لکه په دی مثال کښی الجسم الطويل العريض العميق اوياصفت مخصصه اومقيده دئ کوم چي وموصوف ته تخصيص اوتقييد وربخښی دمثال په ډول چی ته داسی ووايې چی (رجل عالم)نوپه دغه قول کښی درجل لفظ وعالم او وغيرعالم ودواړوته ورشامل وونوکله چی دعالم لفظ يې صفت وګرځيدی نوغيرعالم ورڅخه ووتی اوپه عالم پوری خاص کړسو خوداپرهغه تقدير مخصصه صفت دی چی بنا پرزعم دمشرکانويې واخلی ځکه چي دوی بتان هم دخپلوځانو ارباب بلل.

)فراشاً(

پوسه چي په لفظ د(فراشا) او(بناءً) کښي تشبيه بليغه راغلي ده اصل دعبارت په دي ډول دئ (کفراش او کبناء) پوسه چي وادعاء ته داتحاد په منځ کښي دمشبه اودمشبه به تشبيه بليغه ويله کيږي اوتشبيه بليغه مختلف صورتونه لري اول صورت يې دادئ چي مشبه به خبروګرځول سي دمشبه دپاره لکه په دي قول کښی زيداسد.

دوهم صورت يی دادئ چي مشبه به دهغه فعل دوهم مفعول وګرځي کوم چي دوهم مفعول يې پراول مفعول باندي محمول وي لکه دجعل فعل چی مثال يې دادی (جعل الله زيداً اسداً) ، دريم صورت يې دادئ چي مشبه به حال سي له مشبه څخه لکه په دي قول کښي جاءزيدٌ اسداً .

اوڅلورم صورت يې دادئ چي مشبه به صفت سي دمشبه دپاره لکه جاءزيد الاسد،پنځم صورت يې دادئ چي مشبه به په اضافت بياني سره ومشبه ته مضاف سي ، لکه په دغه مشهورمثال کښي چي ، لجين الماء .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي په قران کريم کښي امر په عبادت سره يوکم ديرش ځايه راغلئ دئ

اوهمدارنګه پوسه چي له حضرت ابن عباس او علقمه اوله حضرت حسن رضي الله عنهم څخه روايت دئ چي د کوم آيت په سرکښي چي د (ياأيهاالناس) لفظ راغلئ وي نوهغه مکي دئ ، اوچي (يا أيهاالذين آمنوا) يې په سرکښي راغلئ وي نوهغه مَدَني دئ ، خوځينوعلماوو لکه بيضاوي (رحمه الله) دغه روايت صحيح نه دئ بللئ په دې وجه چي سورة بقره مدني دئ او سره له دې چي په دغه مذکورآيت کښي د ياأيهاالناس لفظ راغلئ دئ.

اوځني علماء بياداسي فرمايي : چي دغه حکم أغلَبي دئ نه کلي . (تتقون) دغه لفظ صيغه دجمع مذکري مخاطبي ده اوله تقوی څخه جوړدی کوم چي په لغت کښي وسختي ساتني ته ويل کيږی او په معنی دوقاية يعنی ذريعه دنجات اودساتنی هم راځی اوپه شر يعت کښی خوراډيری معناګانی لری چی دمخه ئی تفصيل تيرسويدی او دلته په لغوی معنی مراددی،(جَعل لکم الارض فراشاً) پوسه چي که دجعل لفظ په معنی دصيرّسی نودفراشالفظ يې دوهم مفعول دی اوکه په معني دخَلق سي نوبيا دفراشاً لفظ حال دی دالارض له لفظ څخه اوپه لام جاره کښي کوم چي دلکم په لفظ کښي دی ودي ته اشاره ده چي دغه ذکرسوي کارونه ټول الله جل جلاله اي انسانانوستاسي دنفعي اوفايدې دپاره کړيدی ځکه چي لام جاره دپاره دانتفاع دی(بناءً) دامصدردی په معني داسم مفعول يعني په معنی دمبني دی کوم چي وداسی جوړ کړ سوی شی ته ويل کيږی چي دخونی اويا دخيمی په ډول وی دلته په معنی دبام اودچت دی(من الثمرات) پوسه چي کلمه دمِن دلته ياحرف جردی،او دپاره دتبعيض دی اويااسمي ده مؤله ده په بعض سره (رزقالکم) درزقاًلفظ دلته يامفعول له دی،که کلمه دمن اسميه سی اويامفعول به دی يعني داخرج دپاره که کلمه دمن حرفيه سی(انداداً) داجمع دنِد دی اوندپه اصل کښي وهغه مساوی اومثل دشي ته ويل کيږی کوم چي له ده سره مخالف وی دلته په معنی دشريک دی

تمت.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقري د سورت د۲۳، او ۲۴، مبارکو اياتو تفسير او علمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم (۷) برخه ،

پوسه چی کله چي الله (جل جلاله) په ذکرسويو اياتوکښي وبندګانوته أمرپه عبادت خپل وکړ ، او له شرک څخه يې منع کړل او د خپل وحدانيت دپيژندني طريقه يې ورته بيان کړه نو اوس په دغوراتلونکيواياتوکښي الله (جل مجده) دقرآن دحق والي د پيژندني اودارنګه دنبي کريم صلی الله عليه وسلم دنبوت دمعرفت طريقه بيانه وی ،ځکه چي عبادت د الله تعالی بې له معرفت څخه دنبي عليه السلام اودقران کريم اوبي له تعليم څخه دنبي کريم اوبي له عمل څخه په قران کريم نسي کيدلای .

لفظي ترجمه :

(وَ) او (إن) که چيري (کُنتُم) ياست تاسي يعنی ای دمکی کفارو(في) په (رَيبٍ) شک کښي (مِمَّا) له وجي دهغه ،،يعني له وجی دهغه قرآنه(نزَّل) چي ټوټه ټوټه نازل کړئ دئ (نَا) موږ يعنی هغه قران (علی) پر (عَبدِ) بنده (نَا) څموږ ، يعنی چي هغه بنده حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) دئ (فأتُوا)نوراتګ وکړی (بِ) په (سورةٍ) يوه کوتاه سورت (مِن) له (مِثلِ) مثل څخه (هِ) دده ، يعني دقرآن (وَ) او(ادعوا) دروبولی (شُهدآءَ) مددګاران(کُم) ستاسي مِن له(دُونِ) غيره(اللهِ) دخدائ (جل جلاله)(إن) که چيري(کُن) ياست (تُم) تاسي(صادِقين)23 رشتياويونکي ، يعني په دې خبره ستاسي کښي اې کافرانو چي دغه قرآن دخداې له طرفه نه دئ نازل سوی.

يعني اې مشرکانوکافرانو که دغه خبره په زړو کښي درګرځي چي دا قرآن به محمد (صلی الله عليه وسلم) له خپله ځانه جوړکړئ وي ، اوپه دې کښي شکمن ياست چي دا قرآن همدا موږ پر خپل بنده محمد (صلی الله عليه وسلم) باندي نازل کړئ دئ نو ددې شک د ليری کولو لپاره اووددې خبري د يقيني پيژندني لپاره چي دغه قرآن الله (جل جلاله) نازل کړئ دئ دغه اسانه لارده چي تاسي خپل ټول کوښښ په کار واچوئ اوخپل مددګاران چي ستاسي بتان دي هم دروننګه وی په دې باب چي ددغه قران په مثل يو کوتاه سورت جوړ کړئ . ځکه که دغه قرآن محمد (صلی الله عليه وسلم) له ځانه جوړ کړی وي نوبيا خو تاسي هم دابيخي کولای سی چي دقران دسورتوپه مثل يوسوت جوړکړئ ځکه چي تاسي خوهم فصحاءاوبلغاء عرب ياست ، نوکه ستاسي دغه شک پر ځاې وي ، اوتاسي صادقان ياست په دې خبره کښي چي داقرآن محمد (صلی الله عليه وسلم) له ځانه جوړ کړئ دئ نو ضرور بايد دغه کار وکړی يعني ددغه قرآن ديوه کوتاه سورت په ډول تاسي هم يوکوتاه سورت جوړ کړئ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل اوعلـــــــمي خبري:

)وان كنتم(

يعني اوكه چيري ياست تاسي په شک کښي.

پوسه چي د (ان) دکلمي اود(ريب) دکلمي په ارتباط دلته دوه سوالونه کيږي ، اول سوال دادئ چي د(ان)کلمه خودشک په مقام کښي راوړله کيږي، اودامقام خو مقام دشک نه دئ ځکه چي دکافرانوانکارخوله حق والي ځخه دقران کريم په يقيني ډول متحقق اوثابت ؤنولهذا بايد د(ان(د کلمي پرځاى باندي د(اذا)لفظ راوړل سوئ واى ، ددي سوال يوجواب دادئ چي دان دکلمي په راوړلوکښي الله پاک دکافرانو وغټ حماقت اوجهالت ته اشاره فرمايلي ده په دي ډول چي ددغه قران کريم حقيت اوداچي دي داللہ پاک له طرفه نازل سوئ دئ دده داعلي درجي فصاحت اوبلاغت په اعتباراودارنگه دده د مضامينوپه اعتباراودحقونښانواودلائلوپه لحاظ داسي واضح دئ چي انکار ورڅخه اودارنگه شک کول په ده کښي دډيرسخت جهالت اويادډيرسخت تعصب اوعناد ثمره ده، البته که په مشکوک اومترددډول ويوچاته شک اوريب ديوعذرپه وجه په قران کريم کښي پيداسي نودده ددغه مشکوک شک دليري کولو لپاره يوه لارداده کومه چي په دغه ايت کښي بيان سويده، دوهم سوال دادئ چي د (في ريب) دلفظ په بدل کښي بايد (في انکار) فرمايل سويواى ځکه چي مورمخکښي داخبره ذکرکړه چي کافران په قرانکريم کښي شکمن نه وو بلکي ورڅخه منکروه ددغه سوال جواب دمخکني سوال له جواب څخه فهميدلاى سي.

)ممانزلنا علي عبدنا (

يعني له وجهي دهغه چي نازل کړئ دئ ټوټه ټوټه موږپر بند ه زموږباندي (چي محمد صلي الله عليه وسلم دئ) دلته په يوڅوخبروڅان پوه کول پکاردي.

اوله خبره داده چي د(مما)لفظ په اصل کښي(من ما) ؤ ، دمن کلمه دلته اجليه ياپه بل عبارت تعليليه ده ، اودماکلمه موصوله ده اودنزلنا جمله يې صلة ده، اوعائد يې له صلي څخه حذف سوئ دئ چي تقديريې په دي ډول دئ نزلناه .

دوهمه خبره داده چي دنزلنا لفظ له تنزيل څخه جوړدئ، تنزيل اوانزال دځينوعلماؤپه قول په يوه معني دي چي ومطلق نازلولوته ديوشي ويل کيږي ، اوځيني علماؤددوى په منځ کښي په دي ډول فرق ثابت کړئ دئ چي تنزيل و داسي نازلولو ته ديوشي ويل کيږي چي په لړلړ اوپه ټوټه ټوټه سره وي ، اوانزال وداسي نازلولوته ديوشي ويل کيږي چي په يوه وار سره وي ،دقران کريم په نزول کښي دغه دواړه قسمه نازلول موجوددي ځکه چي قران کريم له لوح محفوظ څخه وبيت العزت ته کوم چي په اول اسمان کښي دکعبي شريفي پربرابري باندي ديوي بيت الله نوم دئ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمضان مبارک په میاشت کښي دلیلة القدر په شپه کښي په یوه کرت نازل کړسوئ دئ اوله بیت العزة څخه پرحضرت محمد صلي الله علیه وسلم باندي ددرویشتوکلوپه موده کښي لړلړاوټوټه ټوټه نازل سوئ دئ.

سوال : دنزلنا لفظ دانزلنا پرلفظ باندي په څه وجه دلته غوره کړسوئ دئ.

جـواب:مفسرینو ددي داوجه ذکرکړیده چي کافرانوبه ددوی ددي خبري داثبات دپاره چي قران دخداي پاک کلام نه دئ یودلیل داوایه چي که داقران دخداي پاک کتاب وای نوبایدمکمل په یوه کرت نازل سوئ وای لکه نوراسماني کتاونه چي په یوه کرت نازل سویدي نوله کومي وجهي چي دوی شک اوانکار کاوه هغه تنزیل دقران کریم ؤ نه انزال ، اوزما په فکرددي یوه بله په زړه پوري وجه سته هغه داچئ دتفعیل باب دتکثیردپاره هم راځي نوځرنګه چي دقران کریم په نزول کښي هم کثرت راغلئ دئ ځکه چي یونزول یې دبلاکیف ذات دالله جل جلاله له طرفه ولوح محفوظ ته ؤ آوبل نزول یې له لوح محفوظ څخه وبیت العزت ته وو اوبل نزول یې له بیت العزت څخه پرنبي علیه السلام ؤ ، اوبیادغه اخیري نزول هم له دوولارو څخه ډیرواقع سوئ دئ ، اول له دي لاري چي درمضان مبارک په میاشت کښي به هره شپه دمکمل قران کریم تکرارحضرت جبریل علیه السلام له نبي علیه السلام سره کاوو ،اودوهم له دي لاري څخه چي دقران کریم نزول دده داجزاوو په اعتبار ډیردئ ځکه چي په ټوټه ټوټه سره نازل سوئ دئ .

اودنزلنا فعل دمتکلم مع الغیرپه صیغه سره دتعظیم په وجه ویل سوئ دئ ځکه چي فاعل یې الله جل جلاله دئ چي واحد دئ اودلوی عظمت والا ذات دئ.

دریمه خبره داده چي له حضرت محمدصلي الله علیه وسلم څخه الله جل جلاله دعبدپه لفظ سره تعبیرکړئ دئ.

اودرسول یادنبي په لفظ ، اویا دمحمد صلي الله علیه وسلم وغیره په نوموبي تعبیرنه دي ورڅخه کړئ له مختلفو وجهو څخه ،اوله وجه داده چي په دغه تعبیرکښي اشاره ده ودي ته چي وکوم شي ته چي حضرت محمدصلي الله علیه وسلم خلګ رابولي چي هغه عبادت دالله جل جلاله دئ هغه شي داسي شي دئ چي په اول قدم کښي ده په خپله عملي کړیدئ.

دوهمه وجه داده چي په دي کښي اشاره ده ودي ته چي هرڅوک چي دالله پاک ودین ته یوڅوک رابولي نو اول پخپله بایددخداي تعالي ددین تابعداري په ځان کښي راولي.

دریمه وجه داده چي عبدیت دنبي دنوروکمالاتو موقوف علیه دئ.

څلورمه وجه داده چي عبدیت درسالت اودنبوت ترصفتوپه نبي کښي اشرف صفت دئ ځکه چي دعبدیت په صفت کښي نبي له مخلوق څخه وخالق ته متوجه وي، اودنبوت اودرسالت په صفت کښي له خالق څخه ومخلوق ته متوجه کیږي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځمه وجه داده چي په دغه تعبيرکښي الله پاک بندګان ودي ته متوجه کړي دي چي ددغه نبي په شان کښي لکه چي تفريط حرام دئ کوم چي کافران يې کوي دغه راز بايد دده په شان کښي هغسي افراط هم ونکړسي کوم چي يهودواونصاري ووددحضرت عيسي عليه السلام يا دحضرت عزير عليه السلام په شان کښي کړئ دئ.

اواضافت دعبد وضميرته د(نا) لپاره دفائده کولو دتعظيم دمضاف دئ اود(نا) لفظ چي دجمع دمتکلم ضميردئ.

اوپه ځاى کښي دضميردواحدمتکلم فرمايل سوئ دئ لپاره ده اظهاردعظمت دمتکلم دئ چي الله پاک دئ.

پوسه چي په يوه قرائت کښي دعبدنا په بدل کښي عبادنا دجمع په لفظ سره راغلئ دئ پردغه تقديربه مرادورڅخه نبي عليه السلام اوامت دده دواړه سي.

)من مثله (

پوسه چي دمِن په کلمه کښي پنځه احتماله دي اول داچي تبعيضيه سي دوهم دا چي بيانيه سي ،دريم داچي زائده سي ، البته بناپرقول داخفش ځکه چي دي دا جائزبولي چي دمِن کلمه په مثبت کلام کښي زائده راسي ، لکه چي په منفي کلام کښي په اتفاق زائده راتللاى سي پردغودروسرو تقديروباندي د (مثله) ضميرو (مانزلنا) ته راجع دئ اوتقديردکلام دلف اونشرمرتب په طريقه په دي ډول کيږي (بسورةٍ کائنةٍ من جملة مثل مانزلنا، يا بصورة عبارة من مثل مانزلنا، يا بصورة مماثلة لما نزلنا ، څلورم احتمال دادئ چي کلمه دمِن ابتدائيه سي هغه ابتدائيه چي مدخول يې منشأدماقبل وي نه هغه ابتدائيه چي په ابتداء الغاية سره شهرت لري ، پردغه تقديربه ضميردمثله ضميرو (عبدنا) ته راجع کړکيږي اوتقديردکلام به په دي ډول سي (بصورة ناشئة من مثل عبدنا) ، اوپنځم احتمال دادئ چي کلمه دمِن صلة اوظرف لغوه سي دپاره د(فأتوا) پردغه تقديربه هم د مثله ضمير وعبدنا ته راجع بلل کيږي مګر ارجاع دضميردمثله وما نزلنا ته له ډيرووجهو څخه ارجح دئ اول له دي وجهي څخه چي موافق دي له نوروایاتو دتحدي سره خاص بيا له هغه ايت سره چي په عين شکل په سورت يونس کښي راغلئ دئ ، اوضميردمثله پکښي په يقيني ډول وقران ته راجع دئ ځکه چي دعبدنا لفظ هلته مقدم نه دئ ذکر سوئ، دوهم له دي وجهي چي دلته خبره اوبحث په منزَّل کښي دئ نه په منزل عليه کښي دريم له دي وجهي چي پردغه تقدير چي دغه ضميرومانزلناته راجع سي نودغه کلام په تحدي کښي ابلغ ګرځي ترددي چي وعبدته راجع سي لکه چي په ادني تأمل سره داخبره فهميږي ، څلورم له دي وجهي چي قران کريم خو في نفسه معجزدئ اوپه نسبت وټولو جنيانواوانساناتوته معجِزدئ نه يوازي په نسبت ونبي عليه السلام اوومثل دده ته ، پنځم له دي وجهي چي له رجوع څخه دضميردمثله وعبدنا ته ددي خبري توهم کيږي چي دقران کريم په يوه کوتاه سورت هغه ښوک راتګ نسي کولاى کوم چي دنبي عليه السلام په ډول بي تعلمه اوامي رالوى سوئ وي ، اوکوم ښوک چي تعليم يافته وي نوهغه کولاى سي چي دقران کريم په مثل يوسورت جوړکړي ،شپږم له دي وجهي چي له رجوع سره دمذکور ضمير وعبدنا ته دغه قول دخداي پاک هم مناسب نه دئ چي وادعوا شهداءکم فتأمل .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)وادعواشهداءكم(

پوسه چي دغه حکم الله جل جلاله وکفاروته په دي خاطرکړې دئ چي ميدان اوداٸره دمقابلي ودوی ته پراخه سي چي بياپه مقابله کښي دوی لره دمغلوبيت په صورت کښي بل هيڅ صحيح عذراو وجه پاته نسي پرته له دي چي يابه دحق تابعداري کوي اوتعصب اوعناد به شاته غورځوي اودابه مني چي بيشکه قران کريم دالله جل جلاله کتاب دئ ، اوياکه تعصب اوعناد پري نږدي نوبه په يوه باطله بهانه پسي لاسونه نيسي ،لکه چي همدغه ډول پيښه هم سوه چي کله دوی‌عاجزه سول نوپه دي بهانه پسي يې لاسونه ونيول چي په موږ محمدصلي الله عليه وسلم سحراوجادو وکړ يعني نوځکه موږپه دغه مقابله کښي عاجزه سوو.

همدارنگه پوسه چي ددعا ماده په قران کريم کښي (۲۱۱) دوه سوه اويوولس ځايه راغلي ده او په مختلفو معني گانوکښي مستعمله سويده.

۱ ــ حاجت غوښتل لکه دسورت اعراف په (۵۵) پنځه پنځوستم اودسورت مومن (٦۰) په شپيتم ايت کښي.

۲ــ په معني دنداء کولو، لکه دسورت بقري په (۲٦۰)دوه سوه شپيتم ايت کښي.

۳ــ په معني دتبليغ کولو ، لکه دسورت حم سجدة په (۳۳) دروديرشم ايت کښي .

۴ــ په معني ددعوت دشر، لکه دسورت يوسف په (۳۳)دروديرشم ايت کښي .

۵ــ په معني د فريادکولو، لکه دسورت اعراف په (۵) پنځم ايت کښي .

٦ــ په معني دعبادت اودطاعت کولو، لکه د سورت نساء په (۱۱۷)يوسل اوولسم ايت کښي.

۷ــ په معني درابللووډوډئ ته، لکه دسورت احزاب په (۵۳)دروپنځوستم ايت کښي.

د(شهداء) لفظ جمع دشهيددئ کوم چي دشهادت له لفظ څخه مشتق دئ.

پوسه چي ماده دشهادت په قران کريم کښي په ډيرو معني گانوکښي مستعمله سويده

۱ــ په معني دليدلو اودحاضريدلو، لکه دسورت بقري په (۱۸۵)يوسل پنځه اتيايم ايت کښي .

۲ــ په معني دفيصلي کولودالله جل جلاله، لکه دسورت ال عمران په (۱۸)اتلسم ايت کښي.

۳ــ په معني دحکم کولو، لکه دسورت يوسف په (۲٦)شپږويشتم ايت کښي.

۴ــ په معني دشاهدي اداکولودانداموداسان پرانسان باندي په ورځ کښي دقيامت، لکه دحم سجده په (۲۰)شلم ايت کښي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ــ په معني داقرارکولو، لکه دسورت انعام په (۱۳۰)یوسلودیرشم ایت کښي.

٦ــ په معني ده شاهدي ویلوپرصدق درسول علیه السلام لکه دال عمران په (۸٦)شپږاتیایم ایت کښي.

۷ــ په معني دگواهي اداکولو دقاضي په حضورکښي، لکه دسورت نساءپه(۱۵)پنځلسم ایت کښي.

۸ــ په معني دعلم، لکه دسورت بقري په(۸۴) څلوراتیایم ایت کښي.

۹ــ په معني دخبرورکولو، لکه دسورت توبي په(۱۰۷) یوسل اواوم ایت کښي.

۱۰ــ په معني دشهادت دملائکو په دنیا کښي، لکه دسورت نساء په(۱٦٦) یوسل شپږشپتم ایت کښي

۱۱ــ په معني دقسم کولو،لکه دسورت بقري په (۲۰۴)دوه سوه څلورم ایت کښي

۱۲ــ په معني دتائید کولو، لکه دسور هودپه (۱۷)اولسم ایت کښي.

۱۳ــ په معني دبیانولودتوحیددخداي پاک، لکه دسورت احزاب په(۴۵)پنځه څلویشتم ایت کښي.

۱۴ــ په معني دتوجه اودحضوردزړه، لکه دسورت ق په (۳۷) اودیرشم ایت کښي.

۱۵ــ په معني دشهادت دنبي علیه السلام اودامت دده پرنوروامتیانوباندي په ورځ کښي دقیامت، لکه دسورت بقري په(۱۴۳) یوسل دروڅلویښتم ایت کښي.

۱٦ــ په معني دوصیت کولو، لکه دمائده دسورت په (۱۰٦)یوسل او شپږم ایت کښي.

۱۷ــ په معني دشهیدکیدلوپه لارکښي دالله جل جلاله .لکه دال عمران دسورت په(۱۴۰)یوسل اوڅلویښتم ایت کښي
.

۱۸ـــ په معني دحاضروشیانو، لکه دسور انعام په(۷۳)دروااویایم ایت کښي.

۱۹ـــ په معني دکلمودشهادت دوحدانیت دالله جل جلاله اودرسالت دنبي علیه السلام، لکه دمعارج دسورت په (۳۳) دروديرشم ایت کښي.

۲۰ـــ په معني دمدت کولو، لکه دلته چي د(شهداءکم) دلفظ معني په مددگارانو وکړه سي.

له شهداءکم څخه دلته مرادڅوک دي؟

قاضي بیضاوي رحمه الله تعالي له دغه لفظ څخه دلته دمتعددومعني گانودهري یوي اراده کول صحیح گڼلئ دئ
.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ــ داچي په معني دحاضرينوسي، يعني اودروبولئ حاضرين ستاسي.

۲ــدوهم داچي په معني مددگارانوسي، يعني اودروبولئ مددگاران ستاسي له انسانانو،اوله پيرانانو، اوله باطلومعبودانوستاسي.

۳ــ داچي په معني دگواهانوسي، يعني اوراوغواړئ گواهان ستاسي چي بياپردي باندي ستاسي دپاره گواهي ورکړي چي بيشکه کوم کلام چي تاسي په مقابله کښي دقران کريم جوړکړ نوهغه په مثل دقرانکريم دئ.

۴ــ داچي په معني دمعبودانواودبتانوددوی سي.

)من دون الله(

پوسه چي د دون لفظ په اصل کښي وتحت اووکښته ته ويل کيږي، اوپه قران کريم کښي په ډيرومعني وو راغلئ دئ، لکه له يوشي څخه تجاوز کول، اولکه ادني، اولکه قريب ، اولکه غيراوسوي ، دلته په معني دغيراوسوي دئ، يعني من غيرالله وسواه.

)ان کنتم صادقين(

يعني که چيري ياست تاسي اي کافرانو صادقان (په دي کښي چي دغه قران دخداي کلام نه دئ بلکي محمد صلي الله عليه وسلم له خپل ځان څخه جوړکړئ دئ)

پوسه چي جزاءددغه شرط محذوفه ده ځکه چي ماقبل کلام دلالت باندي کوي اودصادقين متعلق هم محذوف دئ، اوتقديردکلام په دي ډول دئ(ان کنتم صادقين في قولکم اِن القران من کلام البشروليس من عندالله فأتوابسورة من مثله وادعوا شهداءکم من دون الله)

همدارنگه پوسه چي دصادقين لفظ له صدق څخه جوړدئ، اوصدق په علمي تعبيردجمهوروپه قول مطابقت دخبري دئ له واقع سره عام له دي څخه که دغه خبره ددغي خبري دمتکلم له عقيدي سره مطابقه وي اوکه نه وي، اودنَظام معتزلي په نزد صدق دخبرمطابقت دخبردئ دمتکلم له اعتقادسره عام له دي څخه چي له واقع سره مطابقت لري اوياپي نلري، اودجاحظ په نزد صدق دخبرمطابقت دخبردئ له واقع اوله اعتقاده دمتکلم له دواړوسره، په قران کريم کښي دصدق لفظ په ځيني ځايو کښي مقابل دکذب راغلئ دئ، اوپه ځيني ځايوکښي په معني دصواب اوحق راغلئ دئ کوم چي مقابل دخطادئ اوپه ځيني ځايو کښي په معني دوفاکولوراغلئ دئ ، وهکذا

پوسه چي کوم اياتونه دتحدي په باره کښي په قران کريم کښي راغلي دي هغه په دي شرحه دي.

۱ــ دادئ (فأتوا بکتاب من عندالله هواهدي)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ــ دادئ(قل لئن اجتمعت الانس و الجن علي يأتوابمثل هذالقران لايأتون بمثله ولوكان بعضهم لبعضهم ظهيراً)

۳ــ دادئ(فأتوابعشرسور مثله مفتريات).

۴ــ دادئ (فأتوابسورة من مثله) ،ددغو مباركواياتوپه ارتباط يوبل ضروری تفصيل، پوسه چي دهرنبي په زمانه کښي چي به دخلگو په منځ کښي کوم شی ډيرغالب ؤ اودوی به په هغه شي کښي يودبله مقابله سره کوله نو دهغه نبي مهمه معجزه به هم په ظاهره له جنس څخه دهغه شي وه دمثال په ډول دحضرت موسی عليه السلام په زمانه کښي سحراوجادو ډيرؤ چي خلگوبه دسحراودجادو په ذريعه ډيرنادر اوخارق العادته کارونه ښکاره کول نوالله پاک دحضرت موسی عليه السلام اکثره معجزې هم په ظاهره شکل کښي وهمدغه خارق العادته کاروته ورته دموسي عليه السلام په لاس سره وخلگوته ښکاره کړې لکه يدبيضا يعني داچي ده مبارک به خپل لاس په بغل کښي داخل کړاوبياېې بيرته رالری کړ نوداډول تک سپين اوله نورڅخه ډک به وگرځيدی چي دنمرنور اوروښني ورته عاجزه وه اولکه عصادده چی پرځمکه باندی بې وغورځوله نوژوندی ماربه ورڅخه جوړسواولکه داچي درياب يې په لکړه وواهه نودؤولس کوڅې اولاری پکښی جوړی سوی اويالکه داچي ډبره بې په لکړه ووهله نودؤولس چينی به ورڅخه راووتلې اودارنگه دحضرت عيسی عليه السلام په وخت کښی طبابت ډيرووټوپه دی سبب دده ډيری غټی معجزی هم دطب له جنسه څخه وې لکه دمور زاده ړانده اودارنگه دپيس دمرض والامعالجه کول اويادمړيوراژوندی کول اوداسلام دپيغمبر په زمانه کښی دفصاحت اودبلاغت اودشعر اودنظم اودنثرمقابله غالبه وه نوپه دی وجه داسلام دپيغمبرپه معجزوکښی ترټولومهمه معجزه له همدغه جنسه څخه وه چی قران کريم دی، دقران کريم داعجاز وجی ،اوله وجه داعجازدقران کريم داده چی په باب د ا يجازاود اطالت کښی په اعلی درجه دبلاغت اودفصاحت کښی قرارلری يوه قصه ئی په يوه ځای کښی په مفصلوالفاظوسره بيان کړی وی اوپه بل ځای کښی ئی بيا همدغه قصه په ډيرو کوتاه الفاظوسره بيان کړ ئی وی اوسره له دی چی مقصودپه دواړوصورتوکښی يوډول اداکړ سوی وی دوهمه وجه دايجازدقران کريم داده چی دده اسلوب اوترز دعربودکلام له اساليبوسره اودارنگه ددوی داشعاروله وزنو سره کامل مفارقت اوپري کړون لری دهم دغو دوو وجوپه سبب به عربواودمکی کفارو په خپلومجلسوکښی دقران کريم پرفضيلت باندی اقرارکاوه اوپه دی باره کښی بی دخپل تحير اوتعجب اوعجزاظهارکاوه اودابې ويل چی قسم په خدای دی چی دغه قران لره ډيرغټ حلاوت اوخوږ والی ثابت دی، دريمه وجه داعجازدقران کريم داده چی په ده کښی دتيروامتواودارنگه ددوی دانبياووسيرتونه په واقعی ډول بيان سويدي سره له دې چی دغه قران دداسی چاپه ژبه وخلگوته ويل کيده چی هغه نه هيڅ ډول تعلم کړيووانه له يوه معلم سره ده هستوگه کړيوه اوڅلرمه وجه داعجاز دقران کريم داوه چی په قران کښی ډيرآياتونه په داسی ډول دی چی په هغوی کښی له مستقبلو شيانوڅخه اخبارسويدی اوبيا په همهغه ډول هغه شيان واقع سويدی اوځنی ئی له دی څخه ووسته واقع کيدونکی دی دمثال په ډول الله پاک په قرآن کښی فرمايلی دی چی ورته ووايه يعنی ای رسوله وخلگوته چی خامخا که سره راټول سی انسانان اوپيريان پر دی با ندی چی دوی راتگ وکړی په مثل ددی قران نودغه راتگ به ونسی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړای که څه هم ځنی ددوی ځنونورولره پشتی اومددګار سی ا وبیاخبره،همهغسی سوه ځکه چی تراوسه پوری سره له سخته عداوته دکفاروله قرآن اواسلام سره دقرآن پاک ددی اخبارخلاف کارنسورامنځ ته دارنګه لکه دمخه چی ئی بیان وسوالله پاک په قرآن پاک کښی دمکی وکفاروته فرمایلی دی چی که چیرته تاسی په دی کښی شک لری چی دغه قرآن موږنازل کړیدی یعنی څموږله لوری ئی نه بولی بلکی دمحمدله طرفه ئی جوړسوی کلام بولی نوتاسی ددغه قران په مثل یوکوچنی سورت جوړکړی اوکه مودا سې ونکړل اوهیڅ کله به داسی ونکړای سی الخ نولکه څنګه چی الله پاک ودوی ته دااخباروکړچی هیڅ کله به تاسی ددی توان ونلری چی دقران په مثل یوکوتاه سورت جوړکړی نوبیاهم هغسی پیښه سوه

لفظي ترجمه

(فَ) وروسته(إِنْ) کچیري(لَمْ تَفْعَلُوا) نه وکړ تاسی یعني دغه کارمونه وکړکوم چي راتګ دی په یوه کوتاه سورت سره چي په مثل دقران وی (وَ) او(لَنْ تَفْعَلُوا) هیڅ کله به ونکړی تاسی یعني دغه کار(فَاتَّقُوا)نوووېرېږی یا ئې داسی معنی وکړی چي نووساتی یعني ځانونه خپل (النَّارَ) له اورڅخه (الَّتِي)هغه اور (وَقُودُ)چي خاشاک (هَا)دده (النَّاسُ)خلګ دی (وَ) او(الْحِجَارَةُ) ډبری دی (أُعِدَّتْ)چي تیارکړسویدی (لِلْكَافِرِينَ)دپاره دکافرانو (24)یعنی ای دمکې کفارو وروسته له دې څخه چي تاسی دقران کریم دمقابلې لپاره خپلی متې راونغاړی او خپل ټول مددګاران هم دخپلوځانوملګری کړی او خپل باطل معبودان بتان وغیره هم دروننګه وی اودیوه کوتاه سورت په جوړولو کوم چي دقران کریم په مثل وی پیل وکړی او بیاعاجز اوناوسه وګرځی اوپه ذکر سوی ډول یوکوتاه سورت جوړنکړی نو بیاخو داخبره درته ثابته سوه چي دغه قرآن دالله کلام دی اودالله له لوری پرمحمدصلی الله علیه وسلم باندی نازل سویدی نوبیا خپل ځا نونه له هغه اور څخه وساتی کوم چي دهغه بوټې اوخاشاک انسانان اوډبری دی اودهغو خلګودپاره تیارسویدی کوم چي کافران دی اودالله له کتاب او دالله له رسول څخه انکارکوی یعنی په دی ډول خپل ځانونه وساتی چي په دغه قرآن اوپه حضرت محمدصلی الله علیه وسلم باندی ایمان راوړی

ددغه مبارک ایت د کلماتو په ارتباط تفصیل اوعلمی خبری دلته ترک سوي دی اوپه راروانو برخوکښي درج سوي دی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د ، ۲۵ مبارک ایت تفسیر او تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۸) برخه،

پوسه چی دالله پاک په خپل دغه مقدس کتاب کښې پردی باندی عادت جاری سویدی چې غالباً په ترغیب پسی ترهیب اوپه ترهیب پسی ترغیب وبندګانوته ورکوی لکه چې دایومسلم قانون دی چې ونافرمانه ته ترهیب اوویره ول پکار دی اووفرما نبرداره ته شاباسی اوترغیب ورکول په کاردی نوځرنګه چې په تیرایت کښې الله جل جلاله ونافرمانانوته ترهیب ورکړ او ددوی دپاره یې دوعید اودعذاب ورکولوذکروکړ نواوس په راتلونکیو ایاتوکښې الله جل جلاله وفرمانبرداره بندګانوته ترغیب ورکوي اوفرمایی

لفظي ترجمه:

(وَ) او (بَشِّرِ)زیري ورکړه یعنی ای محمده (الَّذِينَ)پرهغوخلګویا وهغوخلګوته ـ یعني ای رسوله پرهغو خلګوبا ندی نارینه وي اوکه ښځي وي زیری وکه (آمَنُوا) چي ایمان یې راوړئ دئ (وَ) او (عَمِلُوا) کړي یې دي (الصَّالِحَاتِ)نیک عملونه (أَنَّ)په دي سره چي بیشکه یعنی ددی زیری باندی وکه چی بیشکه (لَهُمْ) دوی لره ــ یعني سته دوی لره (جَنَّاتٍ) جنتونه (تَجْرِي)چي بهیږي به (مِنْ) له (تَحْتِ)لاندي ـ یعني له لاندي ځخه (هَا) ددوی ـ یعني ددغوجنتو (الْأَنْهَارُ) و الي یعني والي دابویا والي داوبو اودعسلواودشرابواودشیدو (كُلَّمَا)هروخت یا هروار (رُزِقُوا)چې ورکړسی ودوی ته (مِنْهَا)له دوی ځخه ــ یعني له دغو جنتوځخه (مِنْ) له (ثَمَرَةٍ) میوي ځخه یعني له جنسه دیوقسم میوي ځخه (رِزْقًا) رزق، روزي (قَالُوا)نو وایې به دوی ــ یعني دغه جنتیان (هَذَا)دا ــ یعني دغه رزق چې په جنت کښې راکړ سو (الَّذِي)هغه دئ یعني په مثل دهغه دئ (رُزِقَ)چي راکړسوئ ؤ(نَا) موږ ته (مِنْ)له (قَبْلُ)مخه ــ یعني له مخه تردي په دنیا کښې (وَ)او(أُتُوا)راتګ به کړسوئ وی و دوی ته (بِهِ) په ده سره ــ یعني په دغه رزق سره دجنت اوددنیا (مُتَشَابِهًا)برابریوله بل سره ـ یعني په داسي حال کښي چي هغه رزق به کوم چي په دنیاکښي ودوی ته ورکړسوئ ؤبرابروي له هغه رزق سره کوم چي په جنت کښي ودوی ته ورکړکیږی مګر خو دغه تشابه اویودبله برابروالی بی صرف په ظاهره صورت اوشکل کښي وی وبس (وَ)او(لَهُمْ) دوی‌لره یعني وي به دوی لره (فِي) په (هَا) دوی‌کي یعني په دغو جنتو کښي (أَزْوَاجٌ) ښځي (مُطَهَّرَةٌ)ښي پاکي کړي سوئې (وَ) او(هُمْ) دوی به ــ یعني جنتیان به (فِي)په (هَا) دوی کښي ــ یعني په دغوجنتوکښي (خَالِدُونَ) همیشه اوسیدونکي وي) 25(

یعني اوزیري ورکړه اي رسوله پرهغوخلګوباندي چي صحیح اوله نفاق ځخه خالي ایمان یې راوړیدئ یعني په الله جل جلاله اودالله جل جلاله په رسول حضرت محمدصلي الله علیه وسلم باندي اوپه قران کریم باندي اوپه هر هغه شي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندي کوم چي ايمان راوړل په هغه باندي فرض دئ ، اوکړي ئې دي دوی نيک عملونه ، يعني کوم چي عبارت دي له هغوعملوڅخه چي شريعت هغه عملونه مستحب يامندوب يا سنت ياواجب يا فرض يادادب کارونه بللي دي ، په دي سره ، پردوی باندي زيرئ وکړه ، چي بيشکه ، سته ، دوی لره ، دقيامت په ورځ کښي ، جنتونه ، کوم چي عبارت دي له دغواتوجنتوڅخه ، اول جنت فردوس ، دوهم جنت عدن دريم جنت مأوي ، څلورم دارالخلد ، پنځم دارالسلام ، شپږم دارالمقامه ، اوم عليين ، اتم جنت نعيم، داسي جنتونه ، چي بهيږي به لاندي ترهغوی يعني لاندي تردرختودهغوی والي ، بيالي ، کومي چي دلته مرادورڅخه ياتنها داوبووالي دي اويامرادورڅخه هغه څلورقسمه والي دي چي په سورت محمد کښي يې ذکرراغلئ دئ چي داوبواودشهدواودشيدواودشرابووالي دي ، اوداسي جنتونه چي دهغوی دخورکي موادو حال به په دي ډول وي ، چي هروخت ياهروار چي ورکړسي ودوی ته له همدغوجنتوڅخه له جنسه دميوي څخه يو رزق اوروزي نووايې به دغه جنتيان چي دغه رزق اوروزي يعني کومه چي دااوس وموږته راکړه سوه عين هغه روزي اورزق دئ چي راکړسوي ؤ موږته له مخه يعني په دنياکښي داخبره به ځکه دوی کوي چي دجنت ميوي به دظاهره رنګ په اعتباردنيادميووپه ډول وي نوکله چي وجنتيانوته په جنت کښي يوه ميوه لکه انګورياانار ياخورما مثلاً ورکړله سي نودوی به وايې چي داخوهم هغه ميوه اورزق ده کوم چي په دنيا کښي به وموږته راکيدئ هو کله چي دوی ددغي جنتي ميوي خوند وګوري نوبيابه پوه سي چي ددغي ميوي او رزق اوددنيادميوي اودرزق ترمنځ بې انتهااوبې حسابه فرق موجوددئ اوراتګ به کړسوئ وی وجنتيانوته په رزق اوپه روزي سره ددنيااوداخرت په داسي حال کښي چي دجنت دهريوه نوبت رزق اوروزي به کومه چي دوی ته په جنت کښي ورکړه کيږي برابره وي يعني دظاهري رنګ اوصورت په اعتبار له هغه رزق اوروزي سره کومه چي ورکړه سوی وي ودوی ته په دنيا کښي،پوسه چي جنتي خورکونه به هم کوم چي له يوي نوعي څخه وي په ظاهري شکل کښي يودبله سره برابروي خو په خوند اوپه نورو معنوي امورو کښي به ډيرتوفيرسره لري او دارنګه به وي دوی لره په دغوجنتو کښي ښځي پاکي کړي سويې ، له خبيثو اوبيکاره اخلاقو اوخويو څخه اودارنګه به دغه ښځي پاکي کړي سويوي له زنانه مرضو څخه لکه نفاس اوحيض او له طبعي مستقذراتو څخه لکه دپوزي اوبه ، دخولي اوبه اولکه چرک اوخيري اولکه بدبويې او له دي سره سره به دجنتيانودپاره يوغټ نعمت داوي چي دوی به په دغو جنتوکښي هميشه اوسيدونکي وي او هغه وهم اوترس به چي په دنياکښي به دوی هميشه ورسره مخامخ وه چي هغه ترس اوويره دنعمتواودژوندډزوال وه په جنت کښي له دوی سره نه وي بلکي ودوی ته به داډاډ اويقين ورکړسوئ وي چي ستاسي ژوندون او ستاسي اوسيدل په جنتو کښي اودجنت نعمتونه دابه تول له تاسي سره هميشه اودوامداره وي .

تفصيل اوعلمي تحقيق.

)وبَشرالذين امنوا(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي دغه جمله سره له هغوټولو جملو چي له دغي جملي سره تعلق لري کومي چي په دغه ذکرسوي ايت کښي مذکوري سوي دي دمضمون اودغرض په اعتبار عطف دي د(وان کنتم في ريب... الخ) پرجمله باندي کومه چي پرډيروجملوباندي مشتمله ده چي هغه هم دغرض اودمضمون په اعتبارواخستله سي پرطريقه د عطف دقيصي پرقيصي باندي.

پوسه چي عطف دقيصي پرقيصي باندي دوي معني وي لري اوله معني يې داده چي يوه جمله دمضمون په اعتبار عطف سي پربله جمله باندي دمضمون په اعتبار بې له دي چي وذات ددوی دواړوته وکتل سي په دي ډول چي ايا ددغودووجملوپه منځ کښي ددوی دذات په اعتبارديوي عطف پرهغه بلي صحيح دئ اوکه نه دئ ځکه که ددوی دواړووذات ته وکتل سي نوبيا عطف ددوی ترمنځ نه صحيح کيږي ځکه چي مثلاًپه دوی کښي يوه خبريه وي اوبله انشائيه وي مګرخوڅرنګه چي ددوی دواړو دمضمونوپه منځ کښي مناسبت موجودوي نوپه دي وجه يوه له دوی‌دواړو څخه عطف کړه سي پربله باندي لکه په دي قول کښي (زَيْدٌ يُعَاقَبُ بِالْقَيْدِ وَالْاِزْهَاقِ وَبَشِّرْعَمْرًا بِالْعَفْوِوَالْاِطْلَاقِ) ځکه په دغه مثال کښي اوله خبريه جمله ده اودوهمه انشائيه جمله ده اوعطف دانشائيې جملي پر خبريې باندي اودارنګه عکس ددي جائزنه دئ ځکه چي ددوی دواړوپه منځ کښي کامل انقطاع اوپريکړون موجوددئ اودمعطوف اودمعطوف عليه په منځ کښي به نه کمال دانقطاع وي اونه به کمال داتصال وي مګردلته په دغه مثال کښي انشائيه جمله پرخبريه جمله باندي عطف سويده په دي سبب چي مضمونونه ددوی دواړو مناسبت دتضادسره لر ي .دذکرسوی مثال ترجمه،يعنی زيدعذاب ورکړکيږی وده ته په قيد اوپه هلاکولوسره اوزيری وکړه وعمرته په عفوه اوپه خلاصيدودده له قيده څخه،

اودوهمه معني دعطف دقيصي پرقيصي باندي داده چي ډيري جملي چي دکوم غرض دپاره ويلي سويوي عطف کړي سي پرنوروډيروجملوباندي چي ويلی سوي وي دبل کوم يوه غرض دپاره له دی وجهي چي ددوی دغرضوپه منځ کښي مناسبت موجودوي.

انظرحواشي مولاناعبدالحکيم علي الخيالي.

په دغه ايت کښي په دوهمه معني عطف دقيصی پرقيصي باندي راغلئ دئ.

د(بشر)لفظ کوم چي دواحدمذکرامرحاضرمعلوم صيغه ده له تبشيرڅخه جوړ دئ کوم چي دتفعيل دباب مصدردئ اوله بشارت څخه مأخوذدئ اوبشارت وهغي خبري ته ويل کيږي کومه چي سبب دسروراودخوشحالي وي چي په پښتوکښي زيرئ ورته ويل کيږي نودتبشيرمعني به زيرئ کول سي البته کله کله وهغي خبري ته هم بشارت ويل کيږي کومه چي دخفګان اودخوابدئ سبب ګرځي خوداستهزاء په توګه نه دحقيقت په ډول دمثال په ډول لکه يوچاته چي ووايې چي ورسه پرفلاني باندي زيرئ وکړه چي صبادي وژنم ، په قران کريم کښي هم ددي مثال سته

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه په دي قول دخداي پاک کښي چی (فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ)يعني نوزيرئ وکړه اي رسوله پردغوکافرانوباندي په عذاب دردناک سره چي دقيامت په ورځ به ودوی ته ورکړکيږي.

د (وبَشّر)په لفظ کښي وچاته خطاب دئ؟

په دي کښي دري احتماله دي،اول احتمال دادئ چي دغه خطاب ورسول عليه السلام ته سي ، دوهم احتمال دادئ چي دغه خطاب وعالِم ته سي په هره زمانه کښی چي دغه عالِم وي،اودريم احتمال دادئ چي دغه خطاب وهرهغه چاته سي کوم چي ددي صلاحيت لري چي دغه زيري ونيک عمله مومنانوته ورسوي.

)وعملواالصالحات(

دغه جمله دامنواپرجمله باندي معطوفه ده او دغه عطف دليل دئ دهل السنت والجماعت لپاره کوم چي په سرکښی يې زموږاحناف قرارلري ځکه چي دوی وايی چي اعمال صالحه جزدايمان نه دي بلکي غيردي له ايمان څخه اودارنگه په دغه عطف کښی رددئ پرخوارجوباندي کوم چي داسي وايې چي اعمال صالحه دايمان جزدي اوپه گناه سره انسان کافربولي ا ودرنگه په دی کښي پرمعتزله ؤباندی هم رددی کوم چی وايې چې اعمل صالحه دايمان جز دی اوگناه کوونکی سړی نه مومن دی اونه کافردی، پوسه چی په قران کريم کښی هرځای دعملواماده دصالحات له مادی سره ذکر سويده نه دفعلوا وغيره ماده داپه دی وجه چې والله ته ډيرمحبوب عمل هغه د ی کوم چي دوامداره وی اودعمل ماده پردوام باندی دلالت کوی، اودصالحات لفظ دصالحة جمعه ده کوم چي دغلبی داسميت په وجه يې موصوف په مفهوم کښی ورداخل سويدی او په اصل کښی ونيک خصلت اونيک خوی ته ويل کيږی اوپه شريعت کښی وهغه عمل ته ويل کيږی چی په ايت ياپه حديث ياپه اجماع اويا په قياس سره يې تجويزاوتحسين سوئ وی عام له دي څخه که يې تحسين داستحباب په درجه کښي سوئ وي او که دسنتيت اويادوجوب اويادفرضيت په درجه کښي، پوسه چي داهل سنت والجماعت کوم چي عبارت دي له پيروانوڅخه دڅلورومذهبودا عقيده ده چي هغه ځوک چي هم مؤمن وي اوهم دصالح عمل خاوندوي يعني له ايمانه سره سره يې له گناهوڅخه ځان ساتلئ وی اوفرض اوواجب کارونه يې کړيوي اودارنگه يې دسنتواودمستحبوکاروخيال ساتلئ وي دقيامت په ورځ کښی هم له عذاب څخه ددوږخ خلاص دی اوهم له عتاب اوسر زنښ څخه اوهم له حرمان څخه دشفاعت دنبی عليه السلام اوهم به له ابتداڅخه لاوجنت ته و رداخليږی اوکه يوه سړی گناه کړی و ه اوتوبه ئی نه وه ورڅخه کښلی نوبيا به ياالله پاک بخښه ورته وکړی اويابه دنبی يادکوم بل صالح سړی په شفاعت سره خلاص شی اويابه دگناه په اندازه ددوږخ عذاب ورکړسی او بيابه وجنت ته ولاړسی اوداسی هم کيدای سی چی دنزعي اويادقبر دتکليفو په وجه ئی گناوی توئ کړلی سی اوکه العياذبالله يو ځوک کافر مړسی نوبيا به هميشه په دوږخ کښی وی او که ئی په دنيا کښی هرڅونه نيک عملونه کړی وی نو دده دکفر په وجه به هغه ټول باطل وی

)هذاالذی رزقنا من قبل(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پو سه چې له(الذی رزقنا من قبل) له لفظ څخه يامرادهغه خورکه اورزق دی. کوم چی ودوی ته ترموجوده حاضرسوی رزق دمخه په جنت کښي ورکړسویوی نو دوی به ددغه سابق اودفي الحاله حاضررزق دشکل اود ظاهره رنګ اودارنګه دخونداوپه هرڅه کښي دپوره یووالي په وجه له خوړلوڅخه ددغه حاضررزق وروسته داسي حيران ګرځی چي ددغودوورزقوترمنځ به هيڅ فرق نسي کولای اوداسي خيال اوګمان به کوي چي دغه رزق عين هغه رزق دئ کوم چي یوځل دمخه راکړسواوموږوخوړئ پردغه تقديردهذا له لفظ څخه وروسته دعين دلفظ تقديرمناسب دئ، اي(هذاعين الذی.الخ) اویاله (رزقنامن قبل) څخه هغه سابق رزق مراد دئ چي په جنت کښي ترحاضررزق د مخه ودوی ته ورکړسوئ وی خوپه رنګ اوپه شکل کښي سره برابروی اوپه خوندکښي سره جلاوی نوترخوړلودمخه دوی‌داووایي چي(هذالذي ...الخ) پردغه تقديربه دهذاترلفظ وروسته دمثل دلفظ تقديرمناسب وي ،اي(هذامثل الذي.الخ) اویامرادله (رزقنامن قبل) څخه هغه رزق دی چي له مخه تردي په دنياکښي ودوی ته ورکړسوئ ؤ، په دغه صورت کښي بيادوه احتماله دي اول احتمال هغه دئ کوم چي په لفظي ترجمه کښي ما په وضاحت سره اشار ورته کړيده، اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه هغه نيک عملونه سي کوم چي په دنيا کښي به دوی کول نوپردغه تقديربه دهغوعلماؤپه قول کوم چي وايي چي په جنت کښي وخلګوته ددوی‌عين ايمان اواعمال صالحه ورکړه کيږي مګرخوهلته دغه ايمان اواعمال صالحه ددوی‌دجنت دنعمتوپه شکل بدل سي ،له (هذا)څخه وروسته دعين لفظ مقدرکړ سي اي(هذاعين الذي) اودهغوعلماؤپرقول به کوم چي وايي چي دجنت نعمتونه دنيکواعمالوبدله اوجزاده، له هذاڅخه وروسته دجزالفظ مقدرکړسي اي(هذاجزاءالذي . الخ).

)واتوابه متشابهاً(

پوسه چي که مراد له(الذي رزقنامن قبل) څخه په جنت کښي ترحاضررزق سابق،دجنت سابق رزق مراد کړسي نوبه دبِه ضميرو(مَارُزِقُوْا فِي الْجَنَّة) ته راجع سي اومعني به په دي ډول سی (اوراتګ به کړکيږي وجنتيانوته په رزق سره دجنت په داسی حال کښي چي یودبله به سره برابروي، اوکه مرادورڅخه هغه رزق سي چي په دنيا کښي به ودوی‌ته ورکيدئ نود(بِهِ)ضميربه و(مَارُزِقُوْا فِي الدَّارَيْنِ) ته راجع سي اومعني به په دي ډول سي (اوراتګ به کړسوئ وي ودوی ته په رزق سره ددنيااواخرت یودبله سره برابر) (ولهم فيهاازواج مطهرة)پوسه چي دازواج لفظ دزوج جمع ده کوم چي په اصل کښي وجوړي ته دیوشی ویل کيږی اوپه عرف کښي ددغه لفظ اطلاق پرميړه اوپرښځه دده پردواړوباندی کيږی البته کله کله دزوج دلفظ اطلاق یواځی پرميړه باندی وسي اووښځي ته دزوجةٌ لفظ وويل سی ، دمطهرة لفظ صفت دی دازواج دپاره، پوسه چي دجمع صفت دجمع مونث په صيغه سره هم راځي اودواحدمونث په صيغه سره هم راځي همداسبب دی چي دزيدبن علی په قرائت کښي دمطهرة په ځای باندی مطهرات راغلی دی، پوسه چي دمطهرةپه لفظ کښ کوم چي دواحدمونث صيغه ده له بابه د تفعيل ډيره مبالغه ده ترلفظ دطاهرة اودترلفظ دمتطهرة کومی چي داسم فاعل صيغی دی ځکه چي دمطهرة لفظ په دي وجه چی داسم مفعول صيغه ده په دي سره مشعردی چي ددغوجنتی ښځوتطهير الله جل جلاله کړيدی او مذکور دوه لفظونه په دي وجه چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسم فاعل صيغې دی په ظاهره له دغه اشعارڅخه خالی دی(خَالدون)دغه لفظ له خُلْد یاله خلودڅخه جوړدی کوم چي په اصل کښي ودرازځنډ ته ویل کیږی عام له دې څخه چي که په طریقه ددوام اودهمیشه توب سره وی اوکه نه وی دلته په معنی ددوام اودهمیشه توب دی،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سورت بقره د،۲٦، مبارک ایت تفسیر او علمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم(۹)برخه

دراتلونکیوایاتودشان نزول بیان ،پوسه چی مفسرینوپه شان نزول کښی ددغومبارکوایاتو دوه قولونه ذکرکړیدي اول قول دادی چی کله چی الله پاک په تیروایاتوکښی دمنافقانودپاره دوه مثالونه بیان کړل نومنافقانو وویل چی الله پاک خو له دې څخه ډیرلوړ اولوی دی چی دغه ډول مثالونه ووایې له دې خبری څخه مطلب ددوی داوه چی دغه قران دالله کتاب اوکلام ندی ځکه چی که دالله کلام وای نوداډول مثالونه به په ده کښی نه ویل کیدلای نوپه دې سبب الله پاک دغه ایاتونه ددوی په ردکښی نازل کړل ،اخرجه ابن جریر وکذاعن مجاهد،اودوهم قول دادی چی کله چی الله جل جلاله دمشرکانودباطلو معبودانواوددوی دبتانوذکرپه قران کریم کښی وکړاوبیایې دهمدغوبتانوپه باره کښی داسی وفرمایل چی (وَاِنْ یَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَیْئًا)یعنی دغه بتان دونه بی وسه اوناتوانه دی چی که چیري یومچ له دوی څخه یوشی یوسی یعنی دهغوشیانو څخه چی کفارو دنذر په توګه یا دتبرک په وجه ددغو بتانوپه نزدا یښی دی نودغه بتان دغه شی له همدغه مچ څخه نسی راګرځولای اودارنګه الله پاک دکفارو مکراوفریب اویاددوی عبادت بوتانولره په ضعف اوکمزوری کښی دعنکبوت له بیت،کوراوځالی سره مشابه کړنوکفارو وویل چی الله پاک څنګه دغه ډول خسیس شیان په خپل کلام کښی ذکرکوی یعنی دادډې دلیل دی چی قران دالله کلام ندی ځکه که دالله کلام وای نودمچ اودغنیه په شان خسیس شیان به په ده کښی نه ذکرکیدلای نوپه دې سبب الله پاک دغه مبارک ایاتونه نازل کړل ،اخرجه الواحدی ،خواول قول دسند په اعتبارډیرصحیح دی ،مظهری

دریم قول دادی چی دغه آیاتونه په ردکښی دقول دیهودونازل سویدی ځکه یهودانوچی کله هغه آیاتونه واوریدل کوم چی په دوی کښی الله پاک په غنی اوپه مچ وغیره سره مثالونه ویلی دي نودوی دطعن اواعتراض په ډول و ویل چی الله پاک له دی څخه ډیرعزتمند اولوی دی چي په دغه رازخسیسواوخوارو شیانوسره مثالونه ووائی ،روح المعانی ،اوامام رازی دقفال په حواله ویلی دي چی دغه دری سره قوله په شان نزول کښی ددغومبارکوایاتوجائزاومحتمل دي اوڅلرم قول دادی چی دغه مبارک ایاتونه مخصوص شان نزول نلری دغه قول هم امام رازی وقفال ته منسوب کړیدی اوعلامه آلوسی په روح المعانی کښی دوه نور قولونه هم ذکرکړیدي اول قول دادی چی په دغوایاتوکښی الله پاک داهل دنیااود دنیامثال فرمایلی دی په دې ډول چی بعوضه یعنی وړوکی غوماشی مثال داهل دنیا دی ځکه چی غوماشی ترهغه پوری ژوندی وي چی دَیْ و ږی وي اوکله چی دیوه حیوان په وینه ئې نس ډک سی نوفی الحاله مړسی دارنګه اهل دنیا چی کله له دنیاڅخه ډک سی نومړه کیږی یعنی یاپه دې معنی چی د دنیاپه سبب یې زړونه مړه سی اویا په دې معنی چی کله چی هغه رزق جی ودوي ته په ازل کښی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقررسویدې ختم سی نودوی مره کیږی اوهغه وینه چی غوماشه یې دحیوان له بدن څخه کښوی په مثال د دنیا ده اودوهم قول دادې چې داالله پاک دبنده ګانوداعمالودپاره یومثال ویلي دی مطلب ورڅخه دادې چي دبنده عمل که هرڅونه لږوی اوکه ډیروی الله هغه صرف نظرنګرځه وی لکه چی ئی داذا زلزلت په سورت کښې فرمایلي دي (فمن یعمل مثقال ذرة الآیة)دیوې غلط فهمي ازاله،پوسه چی دقران کریم دآیاتوشان نزول بیانول اویاپه هغه ځان پوهه ول ډیراهم کاردی خوله دي سره سره داهم یادساته چی دقران ډیرآیاتونه اوسورتونه شان نزول نلري بلکه بی له کوم سبب څخه دنزول نازل کړه سویدي دځنوخلګوپه فکر کښې دادي چی دقران کریم هرایت اوسورت شان نزول لري حتی ځموږ د دغه تفسیرابتدائی برخه چی کله دبینوا په ویب سایټ کښې نشرسوه نویوچاپولیک ورلیږلی ؤوچی که دایاتوشان نزول هم بیانیدلای نوبه ډیر ښه ؤوداخبرد دغه فکرنتیجه ده چی دټولوایاتودپاره شان نزول ضروری دی سره له دې چی په مذکوره برخه کښی چی کوموایاتوشان نزول درلودی نوهغه موږ بیان کړی ؤو لکه دسورت فاتحی شان نزول اود دي پرخلاف ځنی علما بیاپه دې فکر کښې دي چی هغه ایاتونه چی شان نزول لری نودهغوی دشان نزول بیانول هم بې فایدې کاردی خودغه دواړه قسمه فکرونه صحیح ندي ، په دې اړه دي علم اسباب نزول اوعلم اسباب ورود الحدیث وکتل سی

لفظی ترجمه

(إِنَّ)بیشکه (اللَّهَ) خداي پاک (لَا)نه (يَسْتَحْيِي) پریږدي (أَنْ)دا (يَضْرِبَ) چي بیان کړي (مَثَلًا) یومثال (مَا) هرمثال چي وي (بَعُوضَةً)په غوماشه سره (فَ) یا (مَا)په هغه سره (فَوْقَ)چي لوړ وي، بالاوي(هَا) ترديٰ یعني ترغوماشه په بدن اوجسد کښي لکه مچ عنکبوت غني وغیره یاد (.فمافوقها) .داسی معنی وکړه ،، یاپه هغه سره چی بالا وي ترغوماشه، په حقارت اوکم والی کښی دجُثّی اودصورت لکه دغوماشی وزر (فَ)نو(أَمَّا)هرڅه چی (الَّذِينَ) هغه کسان دي (آمَنُوا)چی ایمان یې راوړی دی (فَ)نو(يَعْلَمُونَ)یقین کوی دوی (أَنَّ)په دی چی بیشکه (هُ)دایعنی دامثال (الْحَقُّ)حق دی‌یعنی په خپل ځای کښی ثابت دی (مِنْ)له (رَبِّ)رب څخه(هِمْ)ددوی‌یعنی نازل سوی دی له ربه ددوی (و)او(أَمَّا)هرڅه چی (الَّذِينَ)هغه کسان دی (كَفَرُوا) چی کافران سوی دي (فَ)نو(يَقُولُونَ)وایې دوی (مَا)کوم شی دی(ذَا)هغه (أَرَادَ) چی اراده کړیده (اللَّهُ)خدای پاک یعنی دهغه (بِ)په (هَذَا)دغه سره (مَثَلًا)په حیث دمثال یا.مثلا.چی مثال دی یعنی په داسی حال کښی چی مثال دی (يُضِلُّ)ګمراه کوی دَی یعنی الله پاک (بِهِ) په ده یعنی په دغه مثال سره (كَثِيرًا)ډیریعنی ډیرخلق (وَ) او(يَهْدِي)هدایت کوی (بِهِ)په ده سره یعنی په دغه مثال سره (كَثِيرًا)ډیروته(وَ) او (مَا) نه (يُضِلُّ)ګمراه کوی دَی یعنی نه ګمراه کوی الله (بِهِ) په ده سره یعنی په دغه مثال سره (إِلَّا)مګر(الْفَاسِقِينَ)هغه چی فاسقان دي یعنی بیشکه الله پاک بلا کیفه حیا اوشرم نکوی په دی سره چی ،وخلګوته دمطلب دښه واضح کولودپاره،بیان کړی

یومثال ،له مثالوڅخه برابره خبرده چی که دغه مثال،وړوکی غوماشی وی یالوړ،پورته وی ترغوماشی په حقارت اوخساست کښی اوپه صغر دجُثّی اوصورت کښی،ځکه چي مقصودخو دمثال له بیانولوڅخه دممثل له یعني دهغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شی چي دهغه دپاره مثال راوړل کیږی واضح کول دی نو که ممثل له عظیم شي ؤ نومثال بې هم په عظیم شی سره ویل کیږي اوکه ممثل له حقیراوخوارشی ؤنومثال بې هم په حقیراوخوارشي سره ویل کیږی اوداسی نه ده چي په مثال راوړلوکښي به متکلم وخپل شان ته ګوری په دې ډول چي که متکلم دعظمت خاوندؤنوپه عظیم شی سره به مثال وایی اوکه متکلم خسیس اوحقیرؤ نوپه حقیراوخسیس شی سره به مثال وایې کوموکافرانوچي دقران کریم پرتمثیلاتوباندی یې اعتراض کاوه نودغه اعتراض ددوی له دؤ وجهوڅخه ددوی دډیرسخت حماقت اوجهالت اویاددوی دډیرلوی تعصب اوعناداوبې حیایې ښکارندویه ؤاول له دې وجی څخه چي د خالق په شان کښي یې داخبره ناسمه اونامناسبه بلله چي دیوحکمت اومصلحت په وجه په خپل کلام کښي دمخلوقاتوله جملې څخه دځینوذکروکړی اودوهم له دې وجی څخه چي مثال خوپرموافقت اوپرتناسب دممثل له راوړل کیږي اوددوی اعتراض پردې باندی دلالت کاوه چي مثال بایددمثال ویونکی له حال سره مناسب وی نه دممثل له له حال سره وروسته الله پاک دخپلوالهی تمثیلاتوپه باره کښی دبندګانوعکس العمل بیان کړیدی اوفرمایلی یې دي چي ،نوهر څه چي هغه خلګ دي چي ایمان یې راوړیدی نوهغوی وایې چی دغه مثال چي الله پاک ویلی دی حق دی ،له مقام اوله حکمت اوله مصلحت سره برابر دی، اوثابت دی ،نازل سویدی له طرفه درب ددوی

ځکه چي له مومنانو سره خوهغه جهل اوتعصب اوعنادنسته کوم چي له کفارو سره موجود دی نوپه دې وجه ددوی دزړو سترګی اود دوی عقلی بصیرت هم دحق اوحقیقت درک کولای سی اوهم وهغه ته دتسلیم غاړی ایږدي اوکافران د دې پرخلاف دي لکه الله پاک چي فرمایلی دي چي ، اوهرڅه چي هغه خلګ دي چي کافران سویدي نووایي دوی چي دچیشی اراده کړېده الله پاک په دغه شی سره په حیث دمثال یعنی هیڅ داسی حکمت اومصلحت تصورنسی کیدلای اونه سته چي هغه دي په دې سره مناسب وي چي الله پاک دي هغه په دغه شی سره چي دمثال په حیث راوړل سویدی اراده کړی وي نوالله پاک ددوی ددغه قول په ردکښي فرمائي چي،ګمرهان کوی الله پاک په دغه مثال سره ډیرخلګ یعنی کوم چي کافران دی اوهدایت کوی الله جل جلاله په دغه مثال سره یعنی کوم چي الله جل جلاله یې وایې وډیروخلګوته یعني کوم چي مومنان دی اونه ګمرهان کوي الله په دغه مثال سره مګرهغه خلګ چي فاسقان دي مطلب دادی چي الله پاک ګواکی ودغوکافرانوته په جواب کښي داسی وفرمایل چي داخبرستاسی دجهل یا دتعصب نتیجه ده چي تاسی وایاست چي په دغومثالوکښي هیڅ یوداسی حکمت اومصلحت نسته چي هغه دي په دې سره وروي چي دالله پاک مراد سی نولهذا دغه قران چي دغه ډول مثالونه پکښي راځی دالله پاک کلام نه سی کیدلای اوڅکه داخبره دجهل یادتعصب نتیجه ده چي په دې مثالو کښي ډیرداسی حکمتونه موجود دي چي له الهی شان سره بیخي وړاولائق دي چي یوله هغوی څخه داحکمت دی چي په دغومثالو سره ډیرخلګ الله پاک نورهم پسی ګمراهان کوی اوودیروته په دغومثالوسره دهغوی هدایت نورهم وراضافه کوی مګرکوم خلګ چي الله پاک په دغومثالوسره ګمراهان کوی نوهغه خاص هغه خلګ دي چي فاسقان دي یعنی عادت یې فسق اوخروج دی له طاعت څخه دالله پاک ،تفصیل اوعلمی خبری(ان الله لایستحیی ان یضرب مثلاما)الآیة، پوسه چي ددغه مبارک ایت ترون له دمخه ایاتوسره له متعددو وجوڅخه ثابت دی چي شرحه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبيان يې دادی ،اول په مخکښې اياتوکښې الله پاک دمنافقانو دپاره ددؤومثالوذکرکړيدی.او په دغه ايت کښې الله جل جلاله دمثال تحسين ښه والې اودارنګه دمثال ويلوحکمت بيان کړيدی دوهم دغه مبارک ايت دهغوکفارو دقول اواعتراض په ردکښې فرمايل سويدی دکوموپه باره کښې چې د (ختم الله على قلوبهم)اود(ومن الناس من يقول) مبارک اياتونه نازل کړه سويدېدريمد(وان كنتم في ريب)په ايت کښې دکافرانو دهغی شبهې ازاله سويده کومه چې ودوی ته له دې وجی پيداسويوه چې قران کريم به پررسول عليه السلام باندی ايت آيت ياسورت سورت نازليدی اودتيرواسمانی کتابوپه شان په يوه ځل نه دی نازل سوی اوپه دغه ايت کښې الله پاک دکافرانو دهغی شبهې ازاله کړيده کومه چې ودوی ته په دې سبب په قران کريم کښې پيداسويوه چې الله پاک په قران مجيدکښی په ځنودمخلوق خپل سره لکه مچ وغيره مثال ويلی دی اوپائي پرځنوباندي مثالونه تيرکړيدي لکه پرمنافقانوباندي،د(يستحي) لفظ دجمهورودقرائت مطابق په دؤو ياګانوسره دی اودځنو دقرائت مطابق په يوه ياء سره دی اودادبني تميم عربو لغت دی پردغه تقديرپه دې کښې اختلاف دی چې ايادیستحی د لام کلمه محذوفه ده نوبه دیَستحيي وزن يستفع سی اوکه يې دعين کلمه محذوفه ده نوبيابې وزن يستفل سی په دغه فعل کښې دوه خصوصيته نورهم موجوددي اول خصوصيت دادی چې مجردفعل يې نه مستعمليږی بلکي په دغه مزيدفعل سره دمجردفعل له استعمال څخه استغناراغلې ده اودوهم خصوصيت دادی چې دغه فعل متعدي په خپله اوپه واسطه دمِن جاره سره دواړه ډوله راغلی دی نوپه دې وجه استحيته اواستحييت منه دواړه ډوله ويل کيدلای سي اودځينومفسرينو له کلام څخه داسي فهميږي چې دغه فعل په خپله متعدی ندی بلکي دمن په واسطه متعدي کيږي البته په هغه ځای کښې چې په ظاهره په خپله متعدي راغلی وي لکه په دغه ايت کښې نو هلته دخليل په نزدمفعول دده مجروردی.په تقديردمن سره اودسيبويه په نزدمنصوب دی په حذف دمن سره چې ودغه قسم منصوب ته منصوب بنزع الخافض ويل کيږي او دغه فعل له استحياءڅخه جوړدی کوم چې مجردمصدرئې د حياءلفظ دی دحياء لفظ کوم چې په پښتوېې معنی په شرم سره کيږي په علمي لحاظ يې دمعنی تعبيرپه دې ډول دی چې،انقباض النفس عن القبيح مخافة الذم، يعني حياراقبض کيدل اورابنديدل دنفس دي له داسي کارڅخه چې هغه قبيح اوبدوي له وجي دويري دذم اوبدګويي، داستحياء اودحياء دلفظونو استعمال دالله جل جلاله په شان کښې دخپلي اصلي معنی په اعتبار کومه چې ذکرسوه صحت نلري ځکه چې يوخو دحيا په مفهوم اومعنی کښې اضافت ونفس ته راغلی.دی اوالله پاک له نفس څخه منزه دی اوبل حياء دانفعال له مقولې څخه ده کومه چې ثبوت يې وخدای پاک ته ناجائزدی خوله دې سره سره په اياتواوپه احاديثوکښې دحياءاوداستحياء ثبوت والله پاک ته راغلی دی په دغه آيت کښې که څه هم له الله څخه استحيا نفي سويده خومقيده استحيا نه مطلقه اوداقانون دی چې نفي چې پر داسي کلام باندی داخله سي چې په هغه کښې قيدوی نومنفي په حقيقت کښې غالباهمدغه قيدوي نه هغه چې په دغه قيدسره مقيدوي نوپه دې وجه دغه آيت دلالت کوي پرثبوت دمطلقي حيا والله پاک ته اويوه وجه ددې داهم ده چې نفي ديوشي چې له يوشي څخه ؤسي نوداغالبا ددې دليل ګرځي چې ددغه منفي شي ثبوت ومنفي عنه ته ممکن دی دارازپه يوه حديث کښې چې بيهقي ئی په کتاب الزهدکښې له انس څخه اوابن

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابي الدنيائي له سلمان څخه روايت کړيدی راغلي دي چي بيشکه الله شرميږي حياکوي له سپين ږري مسلمان څخه له دي څخه حياکوي چي ودغه سپين ږري ته عذاب ورکوي اوهمدارنګه په يوه بل حديث کښي چي ترمذي ابودؤداوبيهقي ئې روايت کړيدی راغلي دي چي رب ستاسي حياناک،کريم دی اوحياکوي له خپل بنده څخه چي هغه دواړه لاسونه په دعاکښي ورته پورته کړي اوالله ئی تش اوخالي بيرته ورواپس کړي نوؤس داسوال پيداکيږي چی دحيا خودخپلي اصلي معنی په اعتباروالله پاک ته نسبت نه صحيح کيږي نوپه کوموځايوکښي چي ئې والله ته نسبت راغلی دی نوهلته به کومه معنی ورڅخه اراده کيږي ؟په دې اړه مفسرينودوه قوله ذکرکړيدي اول قول دادی چي داهم له جملې څخه دمتشابهاتودی نوبه داسي وايې چي مرادپه دغوځايوکښي له حياڅخه ددغه لفظ حقيقي معنی مرادنه ده بلکه يوقسم بلاکيفه حياورڅخه مرادده کومه چي دالله صفت اودالله له بلاکيفه ذات سره لايقه ده نورنوتنها الله پاک په عالم دی چي څنګه حياده اوکيفيت ئې څنګه دی علامه آلوسی په روح المعانی کښی همدغه قول غوره کړيدی اودوهم قول دادی چی په کومو ځايوکښی چی دحيا نسبت والله پاک ته راغلی دی نوهلته دغايې په اعتبار سره مراد ده توضيح د دې قول داده چی حيا اوشرم ابتداهم لري اوغايه هم لري ابتدايي عبارت ده له هغه انقباض څخه دنفس کوم چی مخکښی يې بيان وسواو غايه يې ترک اوپريښودل دي ځکه کله چی يوسړی ويوقبيح اوبدکار ته اراده وکړي اوبيا په ده کښی داويره پيداسي چی کچيري زه دغه بدکار وکړم نوخلګ به ځمامذمت وکړي اودالله په نزد به هم مذموم وګرځم نوپه دې وجه له دغه کارڅخه د ده نفس انقبا ض وکړي اورامات کړسی اوبياد دغه کاراراده له زړه څخه اوباسی اوترک يې کړي نوترک اوپريښول غايه اواخيردحياسو اوقاضی بيضاوي اوځنونورو مفسرنوپه دې اړه داکلی قانون ذکرکړيدی چی دهرشی ثبوت چی والله پاک ته په قرآن کښی اويا په حديث کښی سوی وي اودهغه شی حقيقی معنی والله پاک ته نسی ثابتيدلای نوله هغه شی څخه به غايه هغه شی مراده کړه کيږي نوداول قول په مطابق به په ذکرسوي ايت کښی د(ان الله لا يستحيی) معنی داسی کړه کيږي ، بيشکه الله پاک بلاکيفه حيا اوشرم نکوي، اود دوهم قول په مطابق بې معنی داسی کړه کيږي ، بيشکه الله پاک نه پريږدي

پوسه چی حيا اوشرم دانسان له ډيرو عمده کاملو اونيکوصفتوڅخه دی داسلام پيغمبرپه يوه حديث کښی کوم چی بخاري وغيره يې روايت کړيدی فرمايلی دي چی حيا دايمان يوه لويه شعبه اوبرخه ده اودارنګه معتمدو علماؤپه خپلوکتابوکښی داحديث ذکرکړيدی چی بيشکه بعضی له هغوخبرو څخه چی خلګويې دانبياؤ له کلام څخه ادراک اواخذ کړيدی يوه داخبره ده چی هغه وخت چی شرم اوحيادي نه کوله نوبيا چی ستاخوښه وي هغه کوه ، همدارنګه پوسه چی داقانون دی چی هرنيک صفت دوه طرفه لري يويې دافراط دی اوبل طرف يې دتفريط دی د دې قانون له مخی دحيا صفت هم دوه طرفه لري دتفريط طرف يې وقاحت دی کوم چی عبارت دی له جرأت څخه پربدو کاروباندي پدېډول چی سړی په بدوکاروباک اوپروا نکوي اونه دبدکارپه کولوشرميږي اودافراط طرف يې دادی چی حيا اوشرم پرسړي باندي دونه غالب سی چی مباح اوشرعی کارونه هم دشرم له وجی څخه نسی کولای چی په عربې ودېته خَجْل اوپه پښتوشرمندګی ورته ويله کيږی (ان يضرب) دغه لفظ له ضَرْب څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړدی دضرب لفظ چي په في جاره سره مستعمل سي لکه په دي قول کښي ضرب زيدفي الارض، نوپه معنی دتللودی اوعموماًدغه لفظ په معنی دوهلوراځي اوکله چي ومَثل ته منسوب سي لکه دلته نوپه معنی داعتمال يعني کار ول اوتيره ول دمثل راځي مطلب دا دی‌چي پريوشی باندی دمتل تيره ولوته اويا ديوشی دپاره مثال راوړلوته ضرب المثل ويل کيږي بي دغه ضرب المثل پردوه قسمه دی اول قسم يې دادی چي دغه مثل له پخوالاجوړسوی‌وي او ته يې فقط ديوشي دتوضيح ذکرکړې دمثال په ډول دغه مثل چي صُلْتَ عَلَى الْاَسَدِوَبُلْتَ عَنِ النَّقَدِ،يعني حمله دي وکړه پرزمری باندي اوبولی دی وکړې له پسه څخه، له پخواڅخه لا په عربوکښي دمتل په شکل کارسويدی نوته چي دغه متل پريوچا باندي تيرکړې کوم چي له زوره ورسړی سره مقابله وکړی اودکمزوری سړی په مقابله کښي عاجزه سي نودا يوقسم دضرب المثل دی‌اودوهم قسم يې دادی چي دغه مثل جوړهم ته کړې او بيايې ديوشي دپاره مثال وګرځوې خودغه قسم ته هم ضرب المَثل په دي سبب ويل کيږي چي ته يې دمثال يادمتل په ډول ذکرکړې نه په دي حيث چي جوړښت يې تاکړيدی، دقران کريم امثال له همدغه قسمه څخه دي، تنبيه، پوسه چي يوپريوشي باندی دمتل تيرول دي اويوديوشي دپاره مثال راوړل دی مثلاً زه يوچاته ووايم چي پرزمري دي حمله وکړه اوله شغال څخه دی بولی وکړی ودغه ته دمتل تيريدل ويل کيږي اودمتل مشهوره معنی په قول سائرسره کيږي يعني هغه قول چي له وختووختوڅخه په خلګوکښي مشهور اوددوی پرژبوباندی جاري وي، که زه ويوچاته داسي ووايم چي ته ياستاشان داسي دی لکه فلانی يادفلانی شان نوودې ته مثال تيره ول ويل کيږي او ضرب المثل ودغودواړوقسموته ورشامل دی قرآني امثال اودارنګه په نورواسماني کتابوکښي چي کوم امثال الله جل جلاله بيان کړيدي اوياانبياؤ بيان کړيدي ټول له همدغه دوهم قسم څخه دي مګرکه په شاذاونادرډول يومثل له اول قسم څخه راغلی وي(مثلاّما)پوسه چي مثل دلته په معنی دمثال دی نه دقول سائرکوم چي په پښتوئې متل بولي اودما لفظ يا ابهاميه دی کوم چي په معنی دایّ شیء دی نوبه معنی دمثلاما داسي سي ،مثلاای مثل کان يعني يومثال هرمثال چي وي ،اويازئده ده دپاره ددې راوړل سوی دی چي دمثلاولفظ ته کوم چي نکره دی عام والي وروبخښي اودتخصيص اومقيدوالي لارپربنده کړي(بعوضة)پوسه چي په ترکيب کښي د[مثلامابعوضة]متعددقولونه دي اول قول دادی چي د بعوضةلفظ بدل دی له مثلاڅخه اوکلمه دما زائده ده دوهم قول دادی چي عطف بيان دی دمثلااومازائده ده دريم قول دادی چي مانکره غيرموصوفه په جمله سره ده په معني دشيءده اوبدل ده له مثلا څخه اوبعوضة صفت دی دمااوڅلرم قول دادی چي کلمه دما په معنی داي مثل ده اوتاکيد دی دمثلادپاره اوبعوضة دمحذوف فعل مفعول دی اي يبين بعوضة فمافوقهاپنځم قول دادی چي بعوضة مفعول دی دان يضرب،او مثلا حال دی له بعوضة څخه چي دذوالحال دتنکير په وجه مقدم سويدی اوشپږم قول دادی چي ان يضرب دتضمن له لاري دان يجعل په معني دی‌اومثلا ئی مفعول ثاني اوبعوضة ئی مفعول اول دی اودبعوضة لفظ مفرد دی اوجمع ئی بعوض راځي ځيني مفسرين وائی چي بق اوبعوضة سره مترادف لفظونه دي دواړه ومطلق غوماشي ته ويل اواکثر مفسرين داوائي چي بق وغټ غوماشي ته اوبعوضة وکوچني غوما شي ته ويل کيږي پوسه چي دميري په حيا ةا لحيوان کښي ليکلي دي چي بعوضه، غوماشي الله پاک دهاتی اودفيل په صورت اوشکل پيدا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړیدی خوترفیل ئی اندامونه ډیر دي ځکه چي دوېپښي دده ترفیل زياتي دي اووزرونه هم لري اودفیل خړتم کوتلئ دی اودماشی خړتم ډډدی صاحب دتفسیرخازن لیکلي دي چي غوماشۍ ،بعوضة یوعجیب اونادرمخلوق داالله پاک دی ځکه چي سره دډیره صغره دَیْ خپل خړتم داوښ،اوفیل اودپسه په څرمن اوپوستوکی کښ ننه باسي اوداسي هم پيښه سي چي اوښ يافيل يا پوسه دده له چيچلو څخه مړسي اوامام ابومنصورماتریدی فرمايلي دي چي مچ اوغوماشی ته الله پاک ترزمری هم دلاوري ورکړئی ده(فمافوقها) دفاء لفظ دپاره دعطف دی سره له فائده کو دوروستووالی بې له فصله اوکلمه دما موصوله ده اودفوق لفظ بنا پر ظرفيت منصوب دی مضاف دی اودها ضميروبعوضة ته راجع دی مضاف اليه دفوق دی اومجمووع په اعتبار دثا بت مقدر سره خبر دمبتدأمحذوف دی چي لفظ د هودی اومجموع صله دکلمي دماده،لكه دمخه چي موبيان وکړله فوقيت څخه يامرادفوقيت په جُثه اوصورت کښي دی لکه مچ ياغنبی اويامرادورڅخه فوقيت په حقارت کښي دی لکه دغوماشي وزرداسلام پيغمبر په يوه حديث کښي کوم چي ترمذي اوابن ماجه اواحمد ئې روايت کړيی فرمايلی دي لَوْكَانَتِ الدُّنْيَاتَعْدِلُ عِنْدَاللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍمَاسَقَامِنْهُ كَافِرًاشُرْبَةً يعني كه چري وای دنيا برابره برابره په نزددالله له وزرسره ديوه وړوكي غوماشي نونه بي وای څښلي له دغي دنيا څخه په کافر،نه بې وای ورکړي وکافرته له دغي دنيا څخه يوغړپ داوبو همدارنگه په يوه بل حديث قدسي كښي چي مذكوره كتابوئې روايت كړيدی راغلي دي چی،وَ لَوْاَنَّ اَوَّلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَحَيَّكُمْ وَمَيِّتَكُمْ وَرَطْبَكُمْ وَيَابِسَكُمْ اِجْتَمَعُوْعَلَى اَتْقَا قَلْبِ عَبْدٍ مِنْ عِبَادِيْ مَازَادَذَالِكَ فِي مُلْكِيْ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍ، يعني اوكچيري اول اواخيرستاسي اوژوندي اومړه ستاسي اووچ اولانده ستاسي سره راټول سي پر يوه ډيرپرهيز گاره زړه باندي ديوه بنده له بنده گانو ځما څخه نونه به کړي زيات داکارپه باچاهي زم کښي وزرديوه غوماشي مطلب دحديث دادی چی الله پاک فرمايلی دي چي که له تاسي ټولوڅخه په اعلی درجه پرهيزگاران جوړسي نوپه سره زما په بادشاهی کی دغوماشی دوزرقدرزياتوالی نه راځی بلکه نفعه ددي بيرته وتاسي ته راجع کيږی پوسه چي دمثالو بيانه ول دبشرپه تاريخ کښی په دوامداره توگه يوجاري اومستمرعمل پاته سويدی اوالله پاک په خپل هراسمانی کتاب کښي وبنده گانوته دالهی مطالبو دتوضيح په خاطرمثالونه بيان کړيدي په انجيل کښي چي کوم مثالونه راغلي ؤو نودهغوی له جملې څخه ځني مثالونه په دي ډول وه،اولمثال دادی‌چی،ای خلگومکيږی تاسی په مثل دغلبيل چي صاف وړه دباندي باسي اوسبوس په نس کښي رابنده وي دارنگه تاسي هم دخپلوخولوڅخه دحکمت اودپوهي اودپند خبري راباسی اوغل اوعداوت دخدای له مخلوق سره په خپلوسينوکښي باقي پريږدی مطلب داچي محاسن داخلاقووخلگوته بيانه وی اوله دی سره سره په خپلوسينوکښي ساتی،دوهم مثال دادی چي،اي خلگوزړونه ستاسی په مثل دميده ډبروگرځيدلی دي هغه ډبري چي نه يې اور پخولای سی اونه يې اوبه نرمه ولای سی ،دريم مثال دادی چي ،ای خلگومه را الوځوی ،مه راپاروی غالبوزی چي بياتاسی په نيښو و وهی همدارازله کم عقلانوخلگوسره خبری مه کوی چی بيانوښکنځل درته وکړي اوبې آبه موکړي

(انه الحق) دانه ضيريا ومثل ته راجع دی اوياوضرب المثل ته مرادله حقوالي څخه دلته موافق والي دمثل يادضرب المثل دی له ممثل له سره پوسه چي لفظ دحق په قرآن پاک کښی دوه سوه څلويښت کرته راغلی دی اودغه لفظ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اصل لغت کښي مصدر همراغلی دی په معنی دثبوت اوصفت مشبه هم راغلی دی په معنی دثابت اودالله پاک له نوموڅخه هم یونوم الحق دی په قرآن کښی دغه لفظ په ډیرومعنی ؤوکښي راغلی دی مثلا په دغه آیت کښی په معنی د موافق یاپه بل عبارت په معنی دواقع په خپل ځای کښی راغلی دی اوددغه سورت په دوه څلویشتم آیت کښی په معنی دثابت په دلیل یقینی شرعی سره چی مقابل دباطل دی راغلی دی اودارنگه ددغه سورت په ،یوشپیتم ایت کښی په دې قول دخدای کښی چی بغیرالحق دحق لفظ په معنی دجرم شرعی راغلی دی اوددغه سورت په یواویا یم ایت کښی په معنی دکامل اوپوره بیان دخبری راغلی دی اوددغه سورت په یوسلو نونسم ایت کښی دصدق په معنی راغلی دی اوددغه سورت په دوه سوه اودواتیا یم ایت کښی په معنی دحق دبنده اودقرضوراغلی دی اودارنگه ددغه سورت په یوسل اویویشتم ایت کښی په معنی دوړاولائق راغلی دی اوددغه سورت په دوه سوه اوشپږدیرشم ایت کښی دامرواجب په معنی راغلی دی وهکذا(فیقولون)پوسه چی موافق له ماقبله سره خوداوه چی دفیقولون پرځای فلایعلمون فرمایل سوی وای خوداسی نه دي فرمایل سوي ځکه چی په مذکورکلام کښی اظهاردډیرقباحت اوجهالت ددغوکافرانوراغلی دی ځکه مذکورکلام دلیل دی پرسخت جهالت اوحماقت ددوی باندي (ماذا) پوسه چی په دغه لفظ کښی دوه احتماله دي اول دادی چی مااستفهامیه په معنی دای شیئٍ سی اوذا په معنی دالذی سی اودوهم داچی مجموع په معنی دای شیئ سی ، او(داراد)لفظ له ارادة څخه جوړدی اوارادة دالله جل جلاله له صفاتوذاتیه وو څخه ده کوم چی عبارت دي له هغوصفاتوڅخه چی په ضد سره یې خدای پاک نه موصوف کیږي پوسه چي اراده دالله پاک عبارت ده له هغه صفت څخه چی ترجیح ورکوي ویوه له دوو مقدوروفعلوته پرابل باندی اوپه اراده کښی دخدای پاک داناممکن دی چي هغه کاردی کوم چی الله اراده ورته وکړي ترسره نسي (بهذامثلا) پوسه چی دهذا په لفظ سره کله دتحقیر دپاره ویوشي ته اشاره کړه کیږي دلته هم دکفاروتحقیر دهغه مثال مقصود وو کوم چی په قرآنی آیاتونوکښي راځی اوله دغه تحقیرڅخه ئې طلب ودې ته اشره کول ووچی قرآن دالله کتاب ندی اودمثلا لفظ یاحال دی اویاتمیز دی له هذاڅخه(الاالفاسقین) پوسه چي دفاسقین لفظ دفاسق جمع دی کوم چي له فسق څخه ماخوذ دی اوفسق په لغت کښی ووتلوته ویل کیږی له یوشي څخه اوپه عرف کښي ووتلوته ویل کیږي له حداواندازې څخه په ضرررسولوکښي لکه چی په همدې وجه ومار،لړم اوخروړي سپي وغیره ته په یوه حدیث کښي فواسق ویل سویدي اوپه شریعت کښي فسق وخروج اووتلوته ویل کیږي له حکمه څخه دخدای اورسول قاضی بیضاوي رحمه الله ذکرکړیدی چی په شرعه کښي فاسق وهغه ته ویل کیږی چی دکبیرې گناه په کولوسره دالله له امره څخه خارج سي اوبیادغه فسق درې مرتبې لری اوله مرتبه ئی تغابي بلله کیږي تغابي ودیته ویل کیږي چي انسان کله کله په داسی حال کښي یوه گناه وکړي چي دکولوپه وخت کښی دغه گناه ډیره بده گڼي خودنفس دغلبې په وجه ورڅخه صادره سي اودوهمه مرتبه ئې انهماک بلله کیږي انهماک ودې ته ویل کیږي چي یوسړی گناه په داسي حال کښي کوي چی گناه خوئی بولي مگرپه کولوئي هیڅ باک اوپروانکوي اودگناه کول ئې عادت وگرځي اودریمه مرتبه ئې جحودبلله کیږي جحود ودې ته ویل کیږي چي یوسړی العیاذبالله گناه په داسي حال کښي کوی چی رواکارئې بولي په اولودوومرتبوکښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دفسق انسان دایمان له دائرې څخه نه خارجیږي اوپه دریمه مرتبه کښې په اتفاق سره کافرګرځي نعوذبالله من ذالک پوسه چې دفسق لفظ په قرآن کښې په څلورومعنی ؤوکښی راغلی دی اول دمطلق ګناه کبیره په معنی لکه ددغه سورت په یوسل اوه نویم آیت کښي دوهم دکفراوشرک په معنی لکه دالمائده په دریم آیت کښي دریم دهغی کبیرې ګناه په معنی چې له کفره څخه راکښته وي لکه دحجرات په یوولسم اودسورت نورپه څلرم آیت کښي څلرم په لغوی معنی سره لکه دسورت کهف په پنځوستم آیت کښي دلته له فاسقین څخه هغه مراددي چې دکفر په درجه کښی فاسقان وی پوسه چی الله پاک په قرآن کښی لس شیان دفسق سبب بللی دی اول له له ایمان راوړلوڅخه اوله اتباع څخه دمحمدصلیالله علیه وسلم مخ اړه ول لکه دآل عمران پهدوه اتیایم ایت کښی دوهم په ماانزل الله سره حکم اوفیصله نکول لکه دالمائده په اوه څلویشتم آیت کښی دریم نفاق لکه دتوبه په اوه شپیتم ایت کښی څلرم کفرکول لکه دنورپه پنځه پنځوستم ایت کښی مسلمان ته دزنانسبت کول لکه دنورشپږم ایت کښی شپږم وشاهد اووکاتب ته بي ځایه تکلیف ورکول لکه ددغه سورت په دوه سوه اودوه اتیایم ایت کښی اوم تبدیل دشرعی احکامو لکه ددغه سورت په نهه پنځوستم ایت کښی اتم په شرعی احکاموکښی حله اوبهانه کول لکه دسورت اعراف په یوسل اوپنځه شپیتم ایت کښی نهم وبتانوته ذبحه کول اوپه غیښو سره قسمت معلومه ول لکه دمائده په دریم ایت کښی لسم دذبحی په وخت کښی په قصدسره دالله پاک نوم پرېښودل لکه دانعام په یوسل اویویشتم ایت کښی ، تمت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د اوه ویشتم آیت تفسیر اوعلمی تحقیق

تفسیرفضل الرحیم لسمه برخه

لفظی ترجمه

(الَّذِينَ)هغه یعنی هغه فاسقان (يَنْقُضُونَ) چی ماتوی دوی (عَهْدَ)تړون،پیمان،یاوعده (اللَّهِ)دخدای یعنی هغه تړون چی دوی له خدای سره کړیدی چی دخدای فرمان برداری به کوي اودالله په حکموبه عمل کوی اودالله پاک رسولان به منی نوهغه ماتوي اومخالفت یې کوي (مِنْ) له (بَعْدِ)وروسته (مِيثَاقِ) دمحکم والی(ه)دده یعنی له وروسته ددې چی الله پاک ددویهغه عهداوتړون محکم هم کړلکه چی تفصیل یې راسی(و)او (يَقْطَعُونَ)پرې کوی دوی (مَا)هغه (أَمَرَ)چی امرکړیدی (اللَّهُ)خدای پاک (بِهِ)په ده سره (أَنْ)په دې(يُوصَلَ)چی پیوست دي کړ سی هغه (وَ)او(يُفْسِدُونَ)فسادکوي دوی (فِي)په (الْأَرْضِ)ځمکه کښی (أُولَئِكَ)هغه خلګ (هُمُ)خاص دوی (الْخَاسِرُونَ) (27) هغه خلګ دی چی زیان ئې کړیدی یعنی ددنیا اودآخرت زیان ئې په برخه سویدی ، ،یعنی دغه فاسقان چی ذکرئې وسو هغه کسان دي چی په دوی کښی داخویونه موجوددی ،اول دا چی دوی هغه عهداوپیمان ماتوي کوم چی الله جل جلاله له دوی څخه اخستی دی یاپه بل تعبیردوی همیشه دهغه عهداوتړون نقض اوماتول کوی کوم چی دوی له الله سره کړیدی اودوهم داچی دوئ همیشه هرهغه شی پرې کوی اوقطع کوی ئې کوم چی الله پاک دوئ دهغه شی په وصل کولواوپیوسته کولوسره امرکړی دي لکه صله رحمی وغیره چی تفصیل یې راسی دریم داچی دوئ په ځمکه کښی همیشه فساداوتباه کاری کوی، دهمداډول فسقی اوکفری خویوپه سبب دوی ددنیا اودارنګه دآخرت په ابدی خسران کښی لویدلی دی ،

تفصیل اوعلمی خبری

)،الذين ینقضون عهدالله من بعدمیثاقه(

پوسه چی دغه موصول سره دخپلی صلې صفت دی د(الفاسقین) دپاره یادپاره دذم اودتقریر دفسق ددوئ راوړل سویدی اویامخصصه صفت دی خوهلته که له فاسقین څخه عام فاسقان مرادسی کوم چی ومومن فاسق ته هم ورشامل دی ،اودینقضون لفظ له نقض څخه جوړدی کوم چی په اصل کښی دپړی اودرسۍ ووُشلوته ویل کیږی په عرف کښی دغه لفظ دعهداوتړون وماتولو ته ویل کیږی ا ودا په دې وجه چی دعهددلفظ دپا ره کله کله دحبل لفظ کوم چی په معنی دپړی اورسۍ دی په استعاره راوړل کیږی په دې مناسبت چی دعهدپه واسطه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمتعاهدينوپه منځ کښې ارتباط راځې لکه دپړی دسنيو په منځ کښې چې ارتباط موجود دی،دعهد لفظ په معنی دپيمان اودتړون دی اوکله په معنی دوعدې هم راځې اودمن جاره کلمه دپا ره دابتدا ده ځکه چې ابتدا اوشروع دنقض دعهد وروسته له ميثاق دعهدڅخه کېږی اودميثاق لفظ ياپه معنی دوثوق يعنی محکموالی دی اوياپه معنی دتوثيق يعنی محکمولودی اوياپه معنی دمايوثق به دی يعنی هغه شی چې په هغه سره ديوشی لکه عهدمثلا محکموالئ راځی،

پوسه چې دآيت دمذکوره جملې په مطلب پوه کيدل وتفصيل ته حاجت لری نوتفصيل ئې دادی چې ددغودريوخبروپه حقيقت ځان پوهه ول په کاردی،اول داخبره چې له عهد څخه دالله دلته مرادڅه دی دوهم داخبره چې له نقض دعهد څخه مرادڅه دی دريم داخبره چې دميثاق دعهدڅه مطلب دی،ددې خبروتفصيل مفسرينوپه مختلفوډولوکړی دی اول په دې ډول چې کله چې يوانسان داسلام کلمه ووائې اوپيغمبرداسلام دالله رسول وګڼی نودغه سړی له الله سره داعهداوتړون وکړچې هرڅه احکام ستا چې ددغه رسول په واسطه وماته راورسيږی نوزه به په حتمی ډول هغه منم داخودعهد الله معنی سوه بيا چې کله دغه سړئ پيغمبر ووينې اويادده حالات په کتابو کښې وګوری اوهغه خلګ چې په اسلام ئې عمل کړئ وی ووينی چې دغټوغټوکرامتواومقاماتوخاوندان ګرځيدلی وی اودارنګه داسلام دحقانيت نوری نښانې ورته ښکاره سی نودده يقين اوايمان نورهم محکم سی دانوميثاق دعهدالله سو نوله دې څخه وروسته که بيادَئْ داسلام په حقوالی کښې شک وکړی نوبيشکه به دی غټ فاسق اوخارج له حدڅخه دعقل اودشرع ګڼل کېږی،اوځنومفسرينوفرمايلی دی چې له عهدالله څخه دلته مرادهغه عهددی کوم چې دالست بربکم په ورځ کښې انسانانوله الله سره کړيدی کله چې آدم عليه السلام الله پاک پيداکړ نودټولوانسانانوارواحونه دوړوکيوسُرُو ميږيانو په ډول الله پاک دآدم له ملا څخه راوايستل اودخپل وحدانيت علم ئې په دوئ کښې کښيښووی اوورته وې ويل چې الست بربکم يعنی ايانه يم زه رب ستاسی،قالوابلی،يعنی وويل دوی چې هوته ای پروردګاره ځموږرب يې نوپه دغه وخت کښې ټولوانسانانوله خپل رب سره داعهدوکړچې موږبه له تاسره شريک نه پيداکوواوستاله حکموڅخه به سرغړه ونه نه کوو اوميثاق اومحکمول ددغه عهدبياپه دوه ډوله سويدی اول په دې ډول سره چې دانسانانو په عقلوکښې يې ددلائلو دتوحيداوپېژندنی دالله پاک استعدادپيداکړاوپرخپل ذات اوصفاتوباندی ئې دلائل ورته نصب کړل اودوهم په دې ډول چې رسولان ئې سره له معجزواوسره له اسمانی کتابوپه دوی کښې مبعوث کړل اوځنی مفسرين وايی چې مرادله دغه عهدڅخه هغه عهددی چې په تورات کښې الله له بنی اسرائيلو څخه اخيستی ؤچې که هروخت اخيری نبی حضرت محمدصلی الله عليه وسلم پيداسونوخامخا به تاسی پرده باندی ايمان راوړی اودده مدداوکومک به کوی،،فتح العزيز،مظهری وغيره،

)ويقطعون ماامرالله به ان يوصل(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چی د،ان یوصل، لفظ بدل دی له ضمیرمجرورڅخه د،به، په لفظ کښی اودغه جمله دینقضون پرجمله باندی عطف ده اودماکلمه عبارت ده له علاقی څخه یعنی دغه فاسقان همیشه د هغی هری یوی علاقه قطع کوی کومه چی الله دهغې په وصل کولوسره امرکړیدی ،همدارنگه پوسه چی دغه علاقه عبارت ده له څوقسمه علاقوڅخه ،

اوله داعلاقه ده چی دانسان روح یې له عالم علوی اوملائکوسره لری،وصل اوپیوسته کول ددې علا قې دادی چی انسان هغه اعمال اخلاق اومعارف په ځان کښی راولی کوم چی دملاکه ؤدی ځکه چی په دې سبب دانسان له عالم بالاسره مناسبت اوهمجنسوالئ پیداکیږی اوقطع کول ددې علاقې دادی چی انسان وشیطانی اعمالوته مخ کړی اودنفسانی خواهشاتوتابع سی ځکه په دې وجه دانسان تعلق اومناسبت له ملائکوسره قطع کیږی،دوهمه علاقه داده چی انسان یی له انبیاؤ،مرشدانواوعلماؤسره لری ددې علاقی وصل کول دادی چی انسان ددغومذکورومبارکواشخاصوکامله تابعداری وکړی او ټول نبیان ومنی اوداسی ونکړی چی ځنی پیغمبران منی اوځنی نه منی لکه نصاری اویهود،اوپرې کول ددې علاقې دادی چی انسان ددوی پرخلاف دکفارو،منافقانو،وغیره مصاحبت غوره کړی اوددوی شبهو اوغلطو خبروته غوږونه نیسی اوپردغومقدسوبندگانوداالله پاک طعنونه و ائې، دریمه علاقه دقرابت اودرحم ده اوقطع کول ددغی علاقی په ډیرووجوسره کیږی اول په دې وجه سره چی په هغووختوکښی وقریبانوته نه ورحاضریږی کوم چی دوی ئې په هغوئ کښی دده دحضورطمع کوی لکه دغم یادیوې خوشحالۍ وخت اودوهم په دې وجه سره چی له دوئ سره احسان اومروت نکوی اودریم په دې وجه سره چی ودوئ ته ضرررسوی وهکذا،فتح ا لعزیز وغیره ،ویفسدون فی الارض، پوسه چی دغوفاسقانوپه مختلفوطریقوسره په ځمکه کښی فسادکاوه،اول په دې طریقه سره چی خلگ بې له ایمان راوړلوڅخه منعه کول،

دوهم په دې طریقه سره چی کفاراودمسلمانانومخالفین بې دمسلمانانوپرخلاف په جنگ راپاره ول

دریم په دې طریقه سره چی کفاربې دمسلمانانو په پټواسراروخبره ول څلرم په دې طریقه سره چی دصحابه ؤاومسلمانودعیبوتجسس بې کاوه چی بیانوتشهیرورکړی اوخلگ ورڅخه ناټ ماتی کړی پنځم په دې طریقه سره چی بدرسمونه اوبدعتونه بې په خلگوکښی رائجه ول شپږم په دې طریقه سره چی دشهوت اودغضب او دتباه کاری په کاروکښی بې په اخیره درجه توغل کاوه،،

تمت والله الموفق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقرة ، د۲۸، آیت تفسیر او علمی تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۱۱) برخه،

لفظی ترجمه:

، (كَيْفَ) څرنګه (تكفرون)کافران کېږی تاسی (بِ)په (اللَّهِ) الله باندی(وَ)حال دادی(كُنْ) واست (تُمْ) تاسی (أَمْوَاتًا)مړه (فَ)بیا(أَحْيَا)ژوندی کړاست ده ،یعنی الله پاک(كُمْ)تاسي ، یعني په دې ډول چي ستاسي بدنونه ئی ستاسي دمیندوپه رحموکښی تیار اوجوړکړل اوبیا ئې روحونه پکښی داخل کړل(ثُمَّ)وروسته یعني وروسته له دغه ژونده ستاسي چی اجلونه موراسي (يُمِيتُ)وژني دَیْ یعنی الله پاک (كُمْ)تاسی(ثُمَّ)بیایعنی بیاکله چي دقیامت ورځ راسی(يُحْيِي)ژوندی کوی دَیْ یعني الله جل جلاله(كُمْ)تاسی(ثُمَّ)بیایعنی وروسته له دې چی دقیامت په ورځ کښی بیرته راژوندی کړه سی(إِلَيْهِ)خاص وده ته یعنی خاص والله اودده وحساب،کتاب اودده وجزاته(تُرْجَعُونَ)ګرځه ول کړه کیږی ،وروستل کیږی یعنی له قبروڅخه،البقرة(28) آیت یعنی څرنګه تاسی کافران کېږی په الله جل جلاله باندی ،پرکوم یوه حال باندی تاسی کافران کیږی ایا په داسی حال کښی چی جاهلان یاست په الله جل جلاله باندی اوکه په داسی حال کښی چی الله جل جلاله پیږنی،که داوواياست چی دجهل په حال کښی کافران یو نوداخبره خومو ښکاره باطله ده ځکه چی تاسی پدې عالمان یاست چی الله له نیستۍ څخه تاسی ووجودته راوستلاست ،اوکه داسی ووایاست چی سره له علمه موکفر غوره کړیدۍ نوبیاخولانوره خبره بده سوه پردغه تقدیربه په آیت کښی ودیته اشاره راسی چی ددغوکافرنوکوم چی په تکفرون سره خطاب ورته سویدۍ ،کفر،عنادی کفرؤیامطلب دآیت دادۍ چی هیڅ یوحال له حالاتوڅخه ستاسی داسی نسته چی هغه دی لائق په دې سره وی چي تاسی په الله جل جلاله باندی کافران سۍ ځکه ابتدائی حال ستاسی دموت اودمرګ حال ؤچی په مختلفومرحلودمرګ کښی تاسی قرارپیداکړځکه اول اول خوتاسی اوټول کائنات معدوم اونیستی واست بياالله پاک دعناصروپه ضمن کښی وتاسی ته تحقق درکړبیائي دموراوپلاردغذا په شکل کښی وګرځولاست اوبیا دنطفوپه صورت کښی سولاست اوبیادمیندوپه رحموکښی یوواردکلکووینوټوټي اوبیا دغوښوټوټي په الهی قدرت درڅخه جوړی سوي اوبیاموهلته دبدنوټولی اجزا وی الله جل جلاله درپوره کړی په دغوټولو مرحلوکښی تاسي یوقسم معدومات اومړی واست بیا الله جل جلاله حیات درکړچی ستاسی په بدنوکښی ئې روحونه اوساوی داخلی کړې چی همدغه ژوند په دوومرحلوکښی تاسی تیره وی اوله مرحله ئې چی بیخی کوتاه مرحله ده دمیندوپه نسوکښی ده اودوهمه مرحله ئې له هغه وخت څخه پیل کیږی چی ستاسی زوکړه وسی بیادمرګ تروخته پوری اوبیا دوهم ځل بیرته تاسی الله جل جلاله مړه کوی اوددغه مرګ مرحله بیاتاسی په عالم برزخ کښی تیره وی چی په دغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرحله کښې به تاسې دقبروله راحت اوياعذاب سره مخامخ کيږئ اودنکيراومنکردپښتنواوسوالووجوابوته به اړکيږئ اودغه راز نورترخه ياخواږه حالات به په همدغه برزخي مرحله کښې دخپلوعملوپه وجه تيره وئ اوبياچې کله دقيامت ورځ راسې نوبيرته به الله جل جلاله تاسې له قبروڅخه ژوندي راپورته کوی اودالهی عسکرو،فرشتوپه ذريعه به دحشرگاه وميدان ته وروستل کيږئ اوبيابه هلته له قسم قسم سختوحلاتوسره مخامخ کيږئ اوداعمالومحاسبې به درسره کيږی اوبيابه ودوزخ يا وجنت ته روانيږئ ،نواوس تاسې فکروکړئ چې په دغوحالاتوکښې ستاسې کوم حال ددې وړدئ چې تاسې سرکښې وکړئ اوپه الله جل جلاله باندی کافرا ن سئ ،

روح المعانی وغيره مع توضيح،

تفصيل اوعلمی خبری،

)کيف(

پوسه چې دغه لفظ دپاره داستفهام دحال راځی په قرآن پاک کښې دغه لفظ درو اتياځايه راغلئ دی خوپه ځينوځايوکښې مقصود ورڅخه انکار اوزجروی ياتعجيب وی لکه په دغه آيت کښې چې دواړه صحيح کېدلای سی، اوکله مقصودورڅخه اقراروی لکه دالغاشية په ۱۸،،۱۷ وغيره آياتونوکښې اوداسې په نورومعناؤ هم راځی اودبنده گانوپه کلام کښې دتعجب دپاره هم راځی،(وکنتم) الخ،پوسه چې دلته د څنو سوالواودهغوئ په جوابوځان پوه کول ضروردی ،اول سوال دادی چې ددغی جملې ربط خودتکفرون له جملې سره دادی چې حال دی له فاعل څخه دتکفرون اوسره له دې چې حاليت ئې له مختلفووجو څخه صحت نلری،

اول له دې وجې څخه چې ماضی هلته حال واقع کېدلای سی چې ماضی قريبه وی اودقدلفظ ظاهريامقدرورسره وی دلته که دقدلفظ ورسره مقدرهم سی خودغه ماضی بعيده ماضی ده ،ددې سوال جواب دادی چې کله ماضی بعيده ماضی قريبه فرض کړه سی نوحال واقع سی لکه په دې قول کښې �کيف تکذب وقدقال رسول الله صلی الله عليه وسلم المومن لاتکذب� يعنی څرنگه دروغ وايې ته اوحال دادی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي چې مومن دروغ نه وايی.

دوهم له دې وجی دمذکوره جملې حاليت نه صحيح کېږی چې پردغه تقديرد�ثم يميتکم   الخ� ددريوواړه جملوعطف پرجمله دوکنتم امواتاً باندی نه صحيح کېږی اوداپه دوه سببه اول په دې سبب چې ماضی اومستقبل په يوه وارله يوه شی څخه حال نسی واقع کېدلای دوهم په دې سبب چې دغه دريې سره فعلونه دمضارع مستقبلی صيغې دی اومضارع چې مستقبل محض وی حال نسی واقع کېدای،ددې سوال

يوجواب دادی چې دغه دريې سره جملې مستأنفی جملې دی اودوکنتم امواتاً پرجمله باندی عطف ندی همداسبب دی چې له ماقبل څخه په حرف عطف اوپه صيغه په دواړوکښې مخالفت لری.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودوهم جواب دادی چی دغه ټولی جملي په حال والی کښی داخلی دی خوپه حقیقت کښی حال علم پردغوجملو باندی دی نه په خپله دغه جملي اوتقدیردآیت په دي ډول دی،کیف تکفرون وانتم عالمون بانکم کنتم امواتاً الخ خوپردغه جواب باندی داسوال واردېږی چی اکثرودډغوکفاروته کوم چی په دغوجملوسره مخاطب وه پردي باندی علم نه ووحاصل چی له مرگ څخه وروسته به دوئ دوباره راژوندی کړه کېږی اووحشرگاه ته به بیول کېږی ددغه سوال جواب په دي ډول سره کېدلای سی چی ځنی په کښی دارازخلگ شائی موجودووچی مذکورعلم ورته حاصل وواودغه قدردکلام دصحت دپاره دلته کفایت کوی

اودریم جواب کوم چی ځنومفسرینوورکړیدی دادی چی دلته دغو مذکوره صیغو داستقبال دثم دمعنی په وجه دماضی په صیغوسره اوښتي دی ځکه چی معنی دآیت په دي ډول ده ،،فاحیاکم وتراخی اماتته وتراخی احیا ءه ایاکم وتراخی رجوعکم الیه، صاحب دفتح العزیزویلی دی چی ترټولوزیاته صحیح توجیه داده چی وویل سی چی له فاحیاکم څخه وروسته چی کومی جملي دی نوهغه دکیف تکفرون پرمجموع جمله باند عطف دی اوحاصل دکلام دادی چی ای کافرانوسره له دي چی په خپلوحالاتوباندی ښه علم لری خوبیاهم کافران کېږی نوداډېرمستبعدکاردی اوکه له دغه سره سره چی له خپلواحوالوڅخه خبریاست کفرغوره کوی نوپه دي هم پوه سی چی بیرته به مړه کېږی اوبیابه دوهم ځل بیرته راژوندی کېږی اوپه دغودواړوحالتونوکښی به دهمدغه کفرسزاوینی.

(ثم یمیتکم ثم یحییکم،)پوسه چی له دغه مبارک آیت څخه متعددی فایدي اومسائل ترلاسه کیږی چی تفصیل ئي په دي شرحه دی ،اول دکافرانوکفرپه داسی حال کښی چی دوی له خپل ماضی اوحال اوآینده څخه ښه خبردی دډیرشدیدانکاراوتعجب اوتعجیب محل اوځای دی،دوهم دمیت دلفظ اطلاق پرهغه شی باندی هم کېدلای سی کوم چی بې روحه وی اودمخه هم په حیات اوژوندسره نه وی مشرف سوی یعنی ددي دپاره چی پریوشی باندی دمړه اطلاق کول کیږی ودېته ضرورت نسته چی دغه شی به تردغه اطلاق دمخه یوځل ژوند ئ اوسېدلئ وی اوکوموعلماؤ چی ویلی دی چی ،میت، صرف وهغه چاته ویل کېدلای سی چی یوځل ژوندئ اوبیاساه ورڅخه وتلی وی نوداقول ددوی دقرآنی آیاتونوله مخی ناسم دی ځکه په دغه ذکرسوی آیت کښی انسانان تردغه دنیوی ژوندله مخه اموات اومړه بلل سویدی سره له دي چی تردغه ژونددمخه خوانسانانوبل ژوندندی لیدلئ اودغه رازالله پاک دکفاروبتانوته اموات اومړه ویلی دی سره له دي چی جمادات دی اویووخت ئي هم ژوند ندی موندلئ لکه چی دسورت نحل په،۲۱،آیت کښی دبتانوپه شان کښی الله پاک فرمایلی دی ،اموات غیر احیاء.

دریم،له دغه آیت څخه دامسأله راخارجیږی چی جنین یعنی هغه حمل چی دمورپه رحم کښی وی اوساه اوروح ئي لا په بدن کښی نه وی داخله سوئې له رحم څخه دموراخارج سی نوده لره دژوندی حکم نسی ثابتیدلای همداسبب دی چی غسل اوکفن نه ورکول کیږی اولمونځ دجنازي نه ورکړکیږی اووارث اومُوْرّث نه گرځی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلرم ،په مذکورآیت کښی الله پاک دخپل عظیم قدرت له نښانوڅخه ځنی غټی اوستری نښانې وبندګانوته ذکرکړی دی چی هغه له غذا څخه دانسان دخلقت مواد په تدریج اوترتیب سره جوړه ول لکه نطفه علقه مضغه وغیره اوبیا وروسته دمورپه رحم کښی دده دبدن ټول اعضاء برابره ول اوبیا په هغه کښی روح داخلول دی چی بیا ژوندی شخص ورڅخه جوړسی اوحرکت تکلم اوکښېنستل پريوتل تګ راتګ خوراک وغیره کوی.

پنځم، له مذکوره آیت څخه دوهم ژونداودهغه ډول اوڅرنګوالئ فهمېږی ،په انسانانوکښی خوځنی داسی څوک دی چی العیاذ بالله له دوهم ژوند څخه یعنی له بعث بعدالموت څخه منکر دی لکه دنبی علیه السلام په زمانه کښی چی مثال عرب مشرکان ؤاولکه په دغه موجودعصرکښی چی دهریه اودروسانودنظریې خلګ دی اوځنی بیا لکه فلاسفه دیونان وروسته له مرګ څخه په یوداسی قسم روحانی ژوندباندی قائل دی کوم چی له آسمانی شریعتو څخه پرمخ مخالف قول دی،اوځنی بیالکه هندوان په تناسخ سره قول کوی دوی وائې چی کله چی یوانسان مړسی نوبیادده روح په یوه بل بدن کښی داخلیږی اودوباره په دنیاکښی ژوندئ سی خوداسلام دمقدس دین په شمول دټولواسمانی غیرمحرفوادیانو په دې باره کښی هدایت دادی چی ټول انسانان به په یوه مشخصه ورځ کښی کومه چی دقیامت ورځ ده دالله په حکم دوهم ځل سره له روحونو او بدنوددوئ بیرته راژوندی کړه کیږی اوبیابه له دوی سره داعمالواوعقائدومحاسبه کړه کیږی اوبیابه مستحقین دجنت جعلنا الله منهم وجنت ته ځی اومستحقین ددوزخ به ودوزخ ته ځی نعوذبالله من ذالک اوبیابه دغه ژوند ابدی وی اوفنااومرګ به بیانه وی ،

تمت ومن الله التوفیق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د۲۹، مبارک آیت تفسیر او علمی تحقیق

تفسیرفضل الرحیم (۱۲) برخه

لفظی ترجمه

(هُوَ) دَیٰ یعنی الله جل جلاله (الَّذِي)هغه دیٰ یعنی هغه وتاسی ته ای انسانانودغښوغښونعمتودرکوونکئ ذات دیٰ (خَلَقَ)چی پیداکړي يې دي (لَكُمْ)تاسی لره، یاپې داسی معنی وکړیٰ، له وجی ستاسی ،یعنی له وجی دنفعی ستاسی (مَا)هغه یعنی هغه شیان (فِي)چی دي په (الْأَرْضِ) مزکه کښی (جَمِيعًا) ټول یعنی په داسی حال کښی چی ټول دی په دې معنی چی یوشی هم پکښی داسی نسته چی الله جل جلاله دی نه وی پیداکړئ بلکه بل چادی دهغه تخلیق کړئ وی اونه یوشی له همدغوځمکنی شیانو څخه داسی سته چی ستاسی نفعه اوفایده دی په هغه کښی نه وی ملحوظه سوې(ثُمَّ) بیاپې (اسْتَوَى)قصدوکړ (إِلَى) وه (السَّمَاءِ)اسمان ته یعنی قصدیې وکړواسمان ته د دې چی پیداپې کړي (فَ)نوپې (سَوَّا) برابرکړل، یاپیداپې کړل برابرله حکمت خپل سره (هُنَّ) دوی یعنی اسمانونه (سَبْعَ) اُوه (سَمَوَاتٍ)اسمانونه، یعنی په داسی حال کښی چی اُوه اسمانونه دي (وَ) او (هُوَ) دَیٰ یعنی الله پاک (بِ) په (كُلِّ)هر (شَيْءٍ) شی (عَلِيمٌ) ښه عالم دیٰ) 29(،،،

پوسه چی پدغه مبارک آیت کښی الله جل جلاله بل عظیم نعمت خپل چی پرانسانانوباندي يې کړیدی بیان کړیدیٰ اودغه نعمت مرتب دیٰ پرنعمت دوجود ورکولو وانسانانوته چی په مخکی آیت کښی يې ذکروسو ځکه چی دادهغه نعمت بیان دیٰ چی انسان له پیدایښت څخه وروسته په بقاوپه زندگی کولوکښی ورته محتاج دیٰ پدغه آیت کښی الله پاک داسی فرمایلی دي چی دغه الله چی تاسی په کافران سوی یاست سره له دې چی ستاسی وجود اوستاسی مرگ اوژوند دده له لوري څخه دیٰ اوتاسی بیا دده ومحاسبې ته هم ورځئ، هغه ذات دیٰ چی پیداکړي يې دي ستاسی دفایدې اونفع دپاره هغه ټول شیان چی په مزکه کښی دي چی ستاسی دژوندانه چاری ټولی دهمدغی مزکی په شیانوسمبالیږي اوقِسم قِسم دنیوي فایدې ورڅخه اخلیٰ اودارنگه له همدغوشیانوڅخه دینی نفعی هم اخلیٰ ځکه هرشئ چی په مزکه کښی دیٰ دالله پاک پروجود اویووالی باندي اودارنگه دده پرکاملو صفاتوباندي لکه علم، قدرت، اراده،اوپرپاکوالی باندي دالله جل جلاله له ټولونقصاناتو اوعیبوروښانه دلیل دیٰ اوالله پاک په پیژندل کیږي لکه چی مولاناعبدالرحمن جامی رحمه الله فرمایلی دي

زهرزره بدوروی وراهیست براثبات وجود اوگواهیست

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اويالکه شيخ سعدي شيرازی رحمه الله چی فرمايلی دي

برگ درختان سبز درنظرهوشيار هرورقش دفتريست معرفت کردگار

همدارنگه نبيان علماء مدرسی مسجدونه کتابونه کاغذان قلمان اوداسی نور بيشماره مزکنی شيان چی دينی گټې ورځخه اخيستلي کيدلای سی همدارنگه دغه اُوه اسمانونه چی وانسانانوته دنيوي اودينی فايدي پکښی موجودي دي همدغه الله جل جلاله پيداکړيدي اودغه ټول کارونه چی ده کړيدي ددې خبری کامل دليلونه دي چی الله جل جلاله دزبردست اوکامل ترين علم خاوند دی اوپه هرشی ښه عالم دی ،،،

تفصيل اوعلمی خبری

،)هوالذی(

پوسه چی دلته مبتداچی دهولفظ دی اوخبرچی الذی سره له صلې دی دواړه معرفه دی نوپه دې وجه داکلام مفيد دحصر دخبر دی په مبتدا کښی خوځرنگه چی دغه خبرپه اصل کښی دليل دی پر استحقاق دالله پاک عبادت لره دبندگانونوحصر دهمدغی خبری په الله کښی مفيد دی دحصر داستحقاق دعبادت په الله کښی ، اودغه جمله په تقديردعاطف سره عطف ده پر جمله دوکنتم باندی اوحرف عطف له دې وجی ترک سويدی چی دغه معطوف لکه نتيجه داسی دی معطوف عليه لره ،د،هو،په لفظ کښی مختلف لغتونه دی ،اول په ضمه دهاء اوپه تخفيف اوفتحه دواوسره لکه چی مشهورهم دادی دوهم په حذف دواوسره خوپه شعرکښی فقط،دريم په ضمه دهاء اوپه تشديداوفتحه دواوسره خوپه لغت دهمدان کښی څلرم په سکون دواوسره خو په لغت کښی دقيس اوواداسد اودغه لفظ دهوداهل الله په نزددالله پاک دذات بحث نوم دی اوپه دغه لفظ کښی اصلی حرف يواځی دهاء لفظ دی اوواوپکښی زائد دی په دليل ددې چی په تثنيه اوپه جمع کښی حذف کرکېږی نوداپه اصل کښی يوحرف دی اوپريوه ذات فرددالله باندی دلالت کوی اودغه مبارک لفظ دهو دهرانسان له تنفس سره جريان لری

-

)خلق(

پوسه چی دخَلَقَ لفظ دخَلْق څخه جوړ دی خلق په اصل کښی وتقدير يعنی اندازه کولوته ويل کيږي يقال خلق النعل اذاقدرهاوسواهابالمقياس بياپه معنی کښی دايجادالشيئ علی تقدير واستواءمستعمل سويدی(لکم) تقديم ددغه جار اومجرور پرصريحی مفعول باندی کوم چی دمافي الارض لفظ دی دپاره دتعجيل دمسرَّت دی اولام جاره دپاره دتعليل اودانتفاع دی،ای خلق لاجلکم جميع مافی الارض لتنتفعوابه فی اموردنياکم بالذات اوبالواسطه وفی اموردينکم با لاستدلال والاعتبار،پوسه چی ډيروداهل سنتولکه حنفيه اوشافعيه په دغه آيت سره پر دې خبره باندی دليل نيولی دی چی اصل په هغوشيانوکښی چی دانسانانودپاره نافع وی اباحت او رواوالئ دی البته دمخه تر راتللو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دشریعت اواکثر دمعتزله ؤهم پردغه خبره باندی دی اوامام رازی په محصول کښی اوبیضاوی په منهاج کښی هم دغه خبره غوره کړیده خوځنوعلماؤپردغه استدلال باندی دااعتراض کړیدی چی لام جاره خوکله دپاره دغیردنفع هم راځی لکه په دې قول دخدای کښی چی،ان اسأتم فلها،بیا په دې ډول جواب ورکړسویدی چی دغیر نفع دپاره دلام جاره راتلل دمجازپه ډول دی نه دحقیقت په ډول، اوځنوویلی دی چی اصل په اشیاؤکښی له مخه تروروددشرع حظراوحراموالئ دی اوځینوبیا په دې مسأله کښی توقف کړیدی،روح المعانی

)ما فی الارض (

پوسه چی لکه څرنګه چی مافی الارض یعنی هغه شیان چی په ځمکه کښی دی الله پاک دانسانانودنفع دپاره پیداکړیدی نودارنګه ئې ځمکه په خپله هم ددوئ دنفع دپاره پیداکړیده نوپه دې وجه دلته داسوال کیږی چی دلته تخصیص دمافی الارض په څه وجه سویدی ؟ددې سوال په مختلفووجوسره جواب سویدی،اول په دې ډول چی بیان دامتنان په ځمکه سره الله پاک تردغه دمخه لا په خپل دغه قول کښی کړیدی چی،وجعل لکم الارض فراشا ،اودوهم په دې ډول چی دالارض له لفظ څخه خپله معنی نه ده مرادبلکه دارض لفظ دلته په معنی دجهة السفل دی نوبه دمافی الارض معنی مافی جهة السفل سی اودریم په دې ډول چی دځمکی پرهرجزباندی دمافی الارض لفظ صادقیږی نوله دغه وجی ځمکه هم په مافی الارض کښی داخله ده دلته یوسوال داهم کیږي چی ټول مافی الارض خوپه وخت دنزول ددغه آیت کښی خدای پاک نه ؤو پیداکړي ځکه ډیرله مافی الارض څخه وروسته پیداسویدي نوبیا څنګه خلق یعنی دماضی لفظ الله جل جلاله فرمایلی دی د دې سوال هم په مختلیفوډولو سره جواب کیدلاي سی اول پدې ډول چی له مافی الارض جمیعاً څخه هغه مافی الارض مراد دی چی دهمدغه آیت دنزول په وخت کښی موجود ؤو دوهم پدې ډول چی له خلق څخه دمافی الارض جمیعاً عام مراد دی که خلق دنفس مافی الارض وي اوکه خلق دمادې د ده وي اودریم پدې ډول چی هغه چی په وروسته کښی موجودسوی اویاموجودیږی دتغلیب په ډول مخلوق بلل سویدی څلرم پدې ډول چی خَلَقَ په معنی دقَدَّرَه له دغوجوابوڅخه دیوه بل سوال جواب هم وسوهغه داچی دمخه تراستواء اوقصدکولودالله پاک وپیدایښت داسمانوته خوجمیع مافی الارض نه ؤپیداسوی ځکه له مافی الارض څخه ډیرداسی شیان ؤچی وروسته ترتخلیق داسمانوالله پیداکړل اویائې اوس لاهم ندی پیداکړی بلکه له دې څخه وروسته ئی پیداکوی، ، پوسه چی اباحیه چی یوه ګمراه کافره ډله ده او واسلام ته اووصوفیه ؤته منسوبه ده وایې چی کله انسان خدا ی پاک وپیژنی اوله خدای پاک سره یې محبت پیداسی نوبیا په هیڅ شي مکلف نه دی اوهرڅه ورته روادي او په مزکه کښی چی څه دي هغه دهرچادي او ورته مباح دوئ پدغه آیت کښی دخلق لکم مافی الارض جمیعاً په جمله سره دلیل نیسی اودارنګه اشتراکیه اودهریه کفارهم پرمسلمانانوباندی دالزام په ډول دغه آیت پرخپله دې خبره باندی چی ددنیا ټول شیان وهرچاته مباح دی اوزن زرزمین دټولوسره شریک دی دلیل ګرزه وی ، ددوی ددې فاسداستلال اول جواب دادی چی له دغه آیت څخه خوصرف دونه قدرفهمیږی چی په ځمکه کښی هرشی دانسانانودنفع دپاره دی اونفعه عامه ده که دنیوی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی اوکه دینی وی او دارنگه عام له دي ځخه چی دغه نفعه اخیستل په مافی الارض مشروط په یوه شرط اومقید په یوه قیدسره وی او که نه وی نوپه دغه عامه معنی سره انتفاع اباحت دهرشی لره ندی مستلزم اودوهم جواب یې دادی‌چی قاضی بیضاوی رحمه الله ددوی دغه استدلال په دی ډول رد کړیدی چی مذکوره آیت پردې باندی دلالت نه کوی چی هریودمافی الارض مباح دی لپاره دهریوه له انسانانوبلکی پردی باندی دلالت کوی چی مجموع دمافی الارض دمجموع انسانانودپاره دی نوداله دې سره منافات نلري چی ځنی شیان دي ترځنوانسانانوپوری دځنوعارضی اسبابوپه وجه لکه رانیول یا په میراث ور پاته کیدل اختصاص پیداکړي او ونوروته دي نه وي مباح خوالبته له آیت ځخه دغه مسئله معلومیږي چی اصل په مزکنی شیانوکښی اباحت دی اونه اباحت دعارضی اسبابو په وجه پکښی راځی لکه چی تفصیل ددې دمخه تیرسو، دلته په دې اړه ویوې بلی فائدې ته فهم وکړی،محب الله بهاری په مسلم الثبوت کښی ذکرکړیدی چی دغه اختلاف چی اصل په اشیاؤکښی اباحت دي اوکه حرمت دی اوکه په دې کښی توقف دی په هغه وخت کښی ممکن دی چی شریعت نه ؤراغلی اوکله چی شریعت راغی نوبیاخودهرشی حکم شریعت معلوم کړاوځنوویلی دی چی دشریعت له نزول ځخه وروسته هم واصل ته رجوع کیدلای سی یعنی دهغه شی په باره کښی چی شریعت دهغه په باره کښی څه نه وی ویلی اوشاطبی په کتا ب الاعتصام کښی فرمایلی دی چی دغه اختلاف په عادی امورو‌کښی دی نه په عباداتوکښی اوصاحب ددرمختارویلی دی چی صحیح قول داهل سنت په دې مسأله کښی توقف دی اواباحت دمعتزله ؤرأیه ده پوسه چی دلته دیوې

بلی مسئلې ځیړنه هم ضروري ده هغه داچی علماؤ پدې مسئله کښی اختلاف کړیدی چی افعال دالله جل جلاله معلول په اغراضو دي اوکه نه دي یعنی الله جل جلاله چی یوکارکوي نودیو غرض اوعلت په سبب یې کوي اوکه یا اکثرعلماء پردغه خبره باندی دی چی افعال دالله پاک معلول په اغراضو نه دي امام فخرالدین رازی رحمه الله په تفسیر کبیر خپل کښی ددغه آیت دتفصیل په ذیل کښی فرمایلی دي چی قال اصحابنا انه سبحانه وتعالی لایفعل فعلا لغرض لانه لوکان کذالک کان مستکملا بذالک الغرض والمستکمل بغیره ناقص بذاته ولان من فعل فعلالغرض کان عاجزاعن تحصیل ذالک الغرض الا بواسطة ذالک الفعل والعجز علیه تعالی محال انتهی باختصار په مذکور آیت کښی دغه قول الهی چی خلق لکم ظاهرا پردې خبره دلالت کوي چی الله جل جلاله فاعل للغرض دی ځکه چی خلق چی فعل دالله جل جلاله دي معلول په غرض گرځیدلی دی چی دلکم لفظ دلالت باندی کوي اوله دې قسمه نوراآیاتونه هم سته لکه وماخلقت الجن والانس الا لیعبدون، امام رازی رحمه الله په جواب کښی د دې داسی فرمایلی دي ثم انهم تکلموافی اللام فی قوله تعالی خلق لکم مافی الارض جمیعا وفی قوله الا لیعبدون فقالواانه تعالی لمافعل مالوفعله غیره لکان فعله لذالک الشئ لاجل ذالک الغرض لاجرم اطلق الله علیه لفظ الغرض بسبب هذه المشابهة اوقاضی بیضاوي په اشاره کښی وجواب ته له امثالود داسی ایاتوفرمایلی دي چی خلق دمافی الارض لاجل انتفاعکم په دې معنی نه دی مراد چی انتفاع غرض دفعل دخلق دی بلکه په دې معنی مراد دی چی انتفاع یې لکه غرض داسی دی له دې حیثیته چی دغه انتفاع عاقبت دفعل دخلق دی اومؤدایې دی انتهی مافی البیضاوي،خو په حقیقت کښی دغه نزاع لفظی نزاع ده ځکه که دغرض تفسیرپدې ډول وسی چی غرض دفعل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه دی چی فاعل لره باعث وي پرفعل باندی اوفاعل بې له فعله د ده پرتحصيل باندي قدرت نلري اوفاعل لره په ده کښی نفعه وي نوهيڅوک داسی نسی ويلای چی فعل داللہ پاک معلول په غرض دی اوکه يې پدې ډول معنی وسی چی غرض هغه دی چی مرتب وي پر فعل دفاعل باندی عام له دې که فاعل لره باعث وي اوکه نه وي نفعه يې فاعل ته عائده وي او که وغير ته خوالبته بې نفعې به نه وي نوبيا افعال داللہ پاک په اتفاق معلول په اغراضو سره کيږی ځکه پردغه تقدير حکمت اومصلحت هم په غرض کښی داخل دی اوافعال داللہ جل جلاله حتما له مصالحواوحکمتو څخه خالی نه دي،او بله مسئله دلته دا مطرح کيږي چی ايا اول الله جل جلاله مزکه پيدا کړيده اوکه اسمانونه پدې مسئله کښی هم اختلاف دی ځوک چی مزکه په پيدايښت کښی له مخه بو لی نوپدغه مذکوره آيت سره دليل نيسی اوهغه اياتونه چی ظاهره پردې باندی دلالت کوی چی اسمانونه له مخه پيداسويدي نو په هغوئ کښی دوئ تاويل کوي اومقابل طرف يې بيا په هغواياتوکښی تاويل کوي چی دمزکی پرتقدم باندي دلالت کوي مثلا پدغه آيت کښی داسی وايې چی دثم لفظ دلته لپاره دتراخی فی الزمان نه ده بلکه لپاره دتراخی په رتبه کښی ده ځکه اسمانونه په مرتبه کښی بهتر اولوړ دي ترمزکه

(ثم ا ستوی)پوسه چی لفظ دثم موضوع دی دپاره دعطف سره له تعقيب اوتراخی خوکله کله دپاره داستبعاد اوکله دپاره دتعقيب ذکری اوکله له پاره دتراخی فی الرتبه اوتفاوت بين الامرين هم راځی اوتراخی فی الرتبه بيا دوه قسمه ده اول قسم ئې دادی چی مابعددثم اعلی وی په رتبه کښی ترماقبل دثم لکه په دغه آيت کښی بناپريوه قول باندی اودوهم قسم يې دادی چی ماقبل يې اعلی وی په رتبه کښی ترمابعد لکه په دې مثال کښی زيدابوک ثم جارک دلته له استبعادڅخه پرته دنوروټولوذکرسويومعناؤدهری يوې احتمال سته ،پوسه چی داستوی فعل له استواء څخه جوړدی ابن جريرذکرکړيدی چی استواء په پنځومعناؤ کښی مستعملېږی،اول په معنی دکمال اوپوره والی دځوانی دانسان ،دوهم په معنی داستقامت اوسيده و الی چی هيڅ کږ والی نه وی ورسره ،دريم په معنی دتوجه اومخ کول ويوشی ته ،څلرم په معنی دغلبه کولوپريوشی باندی،پنځم په معنی دارتفاع اواُوچتوالی، دلته له استواء څخه کومه معنی مراد ده؟په دې اړه اختلاف موجود دی ابن جريراستوی دلته ياپه معنی دعلااويا په معنی دارتفع اخيستې ده اوالی جاره يا په معنی دعلی اوياپرخپله معنی پاته ده نوکه دعلا په معنی سی نوبه معنی دآيت په دې ډول سی چی وروسته ترتخليق دمافی الارض جميعاً بلاکيفه لوړسوالله پراسمان باندی اوکه پرخپله معنی پاته سی نوبه معنی په دې ډول سی چی وروسته بلا کيفه پورته سوالله پاک واسمان ته اوابن کثيرفرمايلی دی چی استواء دلته په معنی دقصددی ،کله چی قصد ويوشی ته تام سی نوپه استواءتعبيرورڅخه کېږی،په قرينه ددی په معنی دقصددی چی په الی سره متعدی دی ځينومفسرينوهم دغه قول راجح بللی دی ،سوال، استواء اوقصدواسمان ته خوفرع دوجودداسمان دی حال داچی په وخت داستواءکښی خواسمان موجودنه وو،جواب دسماء لفظ دلته په معنی دجهت دعلو دی،اويامرا دورڅخه ماده دخلقت داسمان ده کومه چی په مثل ددخان يعنی ددوديوشی ووچی الله پاک اسمانونه ورڅخه جوړکړل لکه دحم سجده په يوولسم آيت کښی چی راغلی دی(فسويهن سبع سماوات) دهن ضميروچاته راجع دی اوله تسويه څخه مرادځه دی اواياااسمانونه اُ وه دی اوکه نهه دی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوایااسمانونه مستقل اوخاص خاص جسمونه دی اوکه دهواګانومدارونه دی اویا له نمراوسپوګمۍ وغیره څخه عبارت دی؟ دایوڅوسوالونه دی چې جواب غواړي ،داول سوال جواب دادی چې دهن په ضمیرکښې دوه احتماله دی اول احتمال دادی چې دالسماء ولفظ ته راجع سی خوپه دې شرط چې له سماء څخه خپله متعارفه معنی مرادسی چې اجرام یعنی اسمانونه دی اودجمع ضمیرڅکه ورته راجع سویدی سره له دې چې ظاهره دسماء لفظ مفرد ښکاره کیږی چې یاسماء دسماءة جمع دی اویادلته مؤل په جمع دی،اودوهم احتمال دادی چې دغه ضمیرضمیرمبهم دی اودسبع سماوات لفظ ئې تفسیرواقع سویدی لکه په دې قول کښې نعم رجلاً زید اوددوهم سوال جواب دادی چې تسویة یعنی برابره ول دیوشی دوې معنی وی لری اوله یې مشهوره معنی ده هغه داده چې یوشی موجودوی خوکوږوی بیابرابراوسیده کړسی،دوهمه معنی یې داده چې یوشی له اوله لاسیده بې کجوالی پیداکړسی دلته همدغه دوهمه معنی مراده ده ،ددریم سوال جواب دادی چې الله پاک په سورت ملک کښې اسمانونه په طباقاً سره اوپه سورت نبأ کښې په شداداًسره اوپه سورت المؤمنون کښې په طرائق سره موصوف کړی دی اوداټول ددې دلائل دی چې اسمانونه مستقل جسمونه دی نه هوائې مدارونه دی اونه له لمر،سپوږمۍ اوستوروڅخه عبارت دی لکه چې دباطل پرسانوخیال دی،تنبیه په دې باره کښې به چې ایا څمکه دمخه پیداسویده اوکه اسمان مکمل تحقیق په بل ځای کښې ان شاء الله درته راسی دسبع سماوات د لفظ په نصب کښې پنځه احتماله دی اول احتمال دادی چې بدل سی دهن له ضمیرڅخه دوهم احتمال دادی چې مفعول به سی خوفسویهن به په معنی دفسوی منهن سی دریم احتمال دادی چې حال مقدره سی څلرم احتمال دادی چې تمیز سی پنځم احتمال دادی چې مفعول ثانی سی دسوّی خوسویهن پردغه تقدیر په معنی دصیرهن دی،(وهوبکل شیءعلیم) پوه سه چې دغه جمله تذییل اومقرره دماقبل ده چې خلق دمافی الارض اوداسمانودی اودعلیم په لفظ کښې هغه قسم مبالغه موجوده ده کومه چې په لفظ دعالم کښې نسته خودغه مبالغه ونفس صفت دعلم ته دالله پاک نده راجعه څکه چې علم دالله پاک داسی واحددی چې تکثراوزیاتوالی پکښې نسی راتللای بلکه دغه مبالغه یې وتعلق اومتعلقاتوته راجع ده نوپه دې وجه چې علم دالله ترکلی اوجزئی اوترمتناهی اوغیرمتناهی اوترموجوداومعدوم ترهرشی پوری تعلق نیولی دی ، پرخپل ذات باندی ئې دداسی لفظ اطلاق کړیدی کوم چې پرمبالغه باندی دلالت کوی،سوال دعلیم لفظ خوله علم څخه جوړ دی کوم چې بنفسه متعدی دی نودلته چې دعلیم لفظ ترکل شیء پوری دباءجاره په واسطه تعلق نیولی دی که با دتعدیت دپاره وی نوعلیم خوپه خپله متعدی دی اوکه دتقویت دپاره وی نوتقویت خو په لام جاره سره کیږی،جواب ددې سوال دادی چې څرنګه چې دعلیم لفظ دمبالغې صیغه ده اودمبالغې صیغې په دې وجه چې پرزیادت باندی دلالت کوی نوداسم تفضیل په ډول په تعدیت کښې له خپلوافعالوڅخه مخالفې دی اوپه تعدیت کښې ئې قاعده داده چه که یې فعل متعدی ؤاودغه اسم تفضیل یاصیغې دمبالغې پرعلم اویا پرجهل باندی دلالت کاوونوپه باجاره سره متعدی کیږی لکه په دغومثالوکښې اعلم به،اجهل به په اسم تفضیل کښې، اولکه علیم به اوجهول به،په صیغودمبالغې کښې اوکه یې دعلم یادجهل معنی نه ورکوله نوبیا په لام جاره سره متعدی کیږی لکه داسم تفضیل په مثال کښې داقول اضرب لزید اودمبالغې په مثا ل کښې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داقول دخدای فعال لما یرید اوکه يې فعل متعدی نه ؤنوبیا په هغه حرف جارسره متعدی کیږی کوم چی د ده فعل په هغه سره متعدی کیږی خودااغلبی قاعده ده ځکه رحیم دمبالغې صیغه ده اوفعل یی متعدی دی سره له دې په باجاره سره متعدی کیږی لکه رحیم به،روح المعانی وغیره ،

تنبیه،ددې خبری تحقیق به چی اسمانونه څودی په بل ځای کښی ان شاء الله درته راسی،

تمت ومن الله التوفیق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقرة د سورت د (۳۰) مبارک آیت تفسیر اوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم، ۱۳، برخه

لفظي ترجمه :

(وَ) او (إِذْ)هغه وخت، یعني درياد کړه اي محمده صلي الله علیه وسلم هغه وخت (قَالَ) چي و ویل (رَبُّ)رب (كَ) ستا(لِ) وه (الْمَلَائِكَةِ إِنِّي)چي بیشکه زه(جَاعِلٌ)پیداکوونکي یم(فِي)په(الْأَرْضِ)ځمکه کښي(خَلِيفَةً)دیوه خلیفه (قَالُوا) وویل دوي یعني ملائکو والله پاک ته وروسته له دې چي دالله پاک ذکرسوئې خبرېي واوریدله دپا ره دعلم حاصلولوپرحالاتوباندي ددغه خلیفه کوم چي الله ئې ودوي ته دپیدا کولواوخلیفه کولوذکروکړچي آدم علیه السلام دی۔(أَ)ایا(تَجْعَلُ)پیداکوي ته یاګرځوي ته، یعني اي الله پاکه(فِي)په (هَا) دې کښي یعني په ځمکه کښي(مَنْ) هغه څوک (يُفْسِدُ)چي فسادبه کوي (فِي) په (هَا)دې کښي یعني په ځمکه کښي(و)او(يَسْفِكُ)تویوي به(الدِّمَاءَ)ويني یعني په ناحقه سره ،مطلب دملا ئکوله دغي خبري څخه داووچي له خداي پاک څخه ئې ددې پښتنه کوله چي داخلیفه به هم دپیریانوپه ډول کوم چي ترآدم علیه السلام دمخه په ځمکه کښي اوسېدل فساد،تباه کاري کوي اوناحقه خونونه به کوي اوکه به ددې پرخلاف داصلاح کارونه کوي اوله نارواقتلونو څخه به ځان ګوري ددې مزیدتفصیل به انشا ءالله په علمي خبرو کښي درته راسي(وَ)حال دادی۔(نَحْنُ)موږ(نُسَبِّحُ)تسبیح وایو (بِ)سره (حَمْدِ)ثناویلو(كَ)ستا یعني حال دادی۔ چي موږ له ټونقصاناتواوعیبو څخه ستا، اي الله پاکه، پاکي بیانه وواوټول کامل صفتونه وتاته ثابته ووپه دې ډول چي وایوموږمثلاسبحان الله وبحمده (وَ)او(نُقَدِّسُ)نسبت دپا کي کووموږ(لَكَ)تالره(قَالَ)وویل ده یعني الله پاک وملائکوته ددوئ ددې خبري په جواب کښي(إِنِّي)بیيشکه زه(أَعْلَمُ)پوهیږم (مَا)په هغه ،یعني په هغوپټواسرارو(لَا)چي نه(تَعْلَمُونَ) (30)پوهیږی۔ تاسي، یعني په هغواسرارو۔

پوسه چي امام بغوي رحمه الله ویلي دي چي الله پاک چي اسمان اوځمکه اوملا ئکه اوجنیان پیدا کړل نوملائکوته ئې په اسمانوکښي اووجنیانو ته ئې په ځمکه کښي سکونت ورکړنوجنیان درازه زمانه په ځمکه کښي واوسیدل وروسته ئې په ځمکه کښي یودبل سره حسدکین اوبغي اوعدا وت شروع کړاوفسادکاري اوخپل منځي اختلافونه اوجنګونه ئې پیل کړل نوالله پاک یولښکردملائکوکوم چي جن ورته ویل کیدل اودجنت خازنان وواوجن هم په همدې وجه ورته ویل کیدل چي دجنت خازنان وودغه لښکرامیراومرشدابلیس وواودئ تر دوي ټولوپه علم کښي زيات وونودغه لښکروځمکي ته راکښته سواوپیریانان یې دغروودرواوددریابووجزیروته وشړل اودغه لښکرپه ځمکه کښي سکونت غوره کړاوپه کوموعبادتوچي دوي مکلف ووالله پاک په هغوي کښي تخفیف وکړاووابلیس ته یې دځمکي اوداول اسمان باچاهي ورکړه اودارنګه یې دجنت خازن هم مقررکړنوده به کله په ځمکه کښي دالله پاک عبادت کاووواوکله بې په اسمان کښي اوکله بې په جنت کښي عبادت کاوو بیادده په زړه کښي عجب اوخودبیني پیداسوه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله خپله ځانه سره ئې وويل چي دغه باچاهي ماته الله پاک نده راکړي مګرپه دې سبب چي زه ترټولوملائکوپر الله باندي ډيرقدرمند يم نوپه همدې وجه الله وده اوډده ولښکرته وفرمايل چي بېشکه زه په ځمکه کښې ديوخليفه پيداکوونکي يم ،دبغوي له دغه بيان څخه داخبره ثابتيږي چي ابليس په اصل کښي فرښته وه،مظهري،پوسه چي ددې خبري مکمل تفصيل به وروسته ان شاءالله راسي ـ

تفصيل اوعلمي خبري:

))واذ(

،پوسه چي دواوکلمه دلته عاطفه ده چي له پاره دعطف دقصې داستخلاف دآدم دی پرقصه دپيدايښت دمافي الارض اوداسمانونوباندي،پوسه چي داذلفظ ظرف دی دماضي زمانې مبني دی په دې وجه چي له حرف سره له دوووجومشابهت لري اول له دې وجي چي په وضع کښي له حرف سره برابردیځکه وضع ئې پردوه حرفه باندي راغلي ده اودوهم له دې وجي چي افتقارومضاف اليه ته لري،اومابعد داذدوه قسمه جمله راځي اول جمله فعليه نوزمانه له فعله څخه فهميږي دوهم جمله اسميه پردغه تقديرفهم دزمانې يا له دې څخه کيږي چي خبر ئې فعل وي اويا له دې څخه کيږي چي مضمون ددغي جملې په دې سره مشهور وي چي په فلانی معلومه ماضي زمانه کښي واقع سوي دی اوکه پرفعل مضارع باندي دغه کلمه داخله وه نووماضي ته ئې اړه وي اودغه لفظ له ظرفيت سره لازم دی مګرپه هغه وخت کښي چي زمان ورته مضاف سي په دې خبره کښي اختلاف دی چي مفعول به اوحرف تعليل اودمفاجات دپا ره اوظرف مکان اوزائده راتلاي سي اوکه يا، دلته په دغه آيت کښي اذدڅه دپاره ده؟په دې کښي هم اختلاف دی ځني وايي چي زائده ده اوځني وايي چي په معني دقد ده اوځني وايي چي په محل کښي درفع ده دمحذوفي مبتدا خبر ده اي ابتداء خلقکم اذ الخ اوځني وايي چي په محل کښي دنصب ده بنا پرظرفيت باندي دمقدر فعل دپا ره اي ابتدأ خلقکم اذ،اواحياکم اذ،اوځني وايي چيي دمذکور خلقکم مفعول دی اوواوزائدهدی اوځني وايي چي مفعول به دی داذکرمقدردپاره اوپه اصل کښي مفعول به بل شي دی کوم چي اذ دهغه دپا ره مفعول فيه دی اي اذکر الواقع اذ، اوځني وايي چي دقالوا دپا ره کوم چي په آيت کښي ورسته ذکر دی مفعول فيه دی،(روح المعاني) ،

)قال(

پوسه چي په قرآن کريم کښي دقال نسبت والله ته يوشپيته واره راغلي دی اودقلنا نسبت ورته څلير ويشت واره راغلي دی

)ربک(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي په لفظ درب کښي اودارنگه په اضافت دده کښي وضميرته دنبي عليه السلام اودارنگه په مخاطب گرځه ولوکښي دده مبارک ومختلفوشيانوته اشاره ده اول وديته چي کوم قسم ربوبيت داالله پاک چي مقتضي دخلق اوپيدا ينبت دخليفه يعني د آدم عليه السلام وونوهغه هغه ربوبيت ووکوم چي ترحضرت محمدصلي الله عليه وسلم پوري متعلق ؤيعني تخليق دآدم په طفيل دده مبارک سويدی لکه چي ابن ا لفارض رحمه الله دحقيقت محمدي له ژبي ځخه په يوه شعرکښي داسي حکايت کړيدی �واني وان کنت ابن آدم صورة،،فلي فيه معني شاهد بابوّتي� ،دوهم ودي شي ته اشاره ده چي دخليفه پيداکول په ځمکه کښي داالله پاک دربوالي له جملې ځخه ده دريم په دغه اضافت اومخاطب گرځه ولوکښي اظهاردکامل عظمت اولوړوالي دشان دجناب سرورکائنات دی.

)للملائكة(

لام جاره دلته هغه لام دی چي پرمقول لهم باندي داخل دی اوداااکثر هم دی په استعمال کښي اوکله دقال له باب ځخه وروسته چي لام جاره ذکر سي نومدخول يې مقول له نه وي اولام اجليه وي ،اودملائکه لفظ په مشهورقول جمع دملأک دی لکه شمائل اوشمأل ،اوملأک مقلوب دمألک دی کوم چي له الوكة ځخه جوړدی چي په معني درسالت دی په دغه لفظ کښي دتالفظ ځني وايې چي دمبالغي دپاره دی اومشهوردادی چي دپاره دتانيث دجمع دی ځکه په هره جمعه کښي دوئ تانيث معنوي معتبره وي په سبب ددې چي دهري جمع په جماعت سره تاويل کيږي ـ

دملائکوحقيقت څه دی؟

په دې باره کښي اختلاف دی سره له دې چي پردې خبره باندي ټول متفق دي چي ملائکه موجوددي،اکثرودمسلمانانوداويلي دي چي ملائکه نوراني جسمونه دي کوم چي په اذن داالله په مختلفواوبيلابيلوشکلوکيدلاي سي ،اودنصاري ؤعقيده داده چي ملائکه عبارت دي له هغوارورحونودانسانانوځخه چي له بدنوځخه جلاسوي وي اونيک ارواحونه وي او کوم چي شريراروا‌حونه وي اوله بدنوځخه جلاسي نوهغه دوي له شيطانانوځخه عبارت بولي ، اوبت پرستان بياپه دې عقيده دي چي ملائکه عبارت دي له ستوروځخه کوم چي سعداونيک بخته ستوري دي نوهغه ملائکه درحمت دي اوکوم چي نحس اودبدبختۍ ستوري دي نوهغه ملائکه دعذاب دي اوفلاسفه وايي چي ملائکه له مادې ځخه مجردجواهردي کوم چي له انساني روحونوځخه په حقيقت کښي مخالف دي اوځني ددوي وايي چي ملائکه عبارت دي له عقولوعشره ؤځخه اوله نفوسوسماويه ؤځخه کوم چي اسمانولره حرکت ورکوونکي دي،

پوسه

چي زموږاهل سنت والجماعت په نزدملائکي پر دوه قسمه دي يوقسم هغه ملائکه دي چي داالله پاک په معرفت کښي غرق دي اومنزه دي له مشغولتيا ځخه په غيرداالله پاک سره ودغوملائکوته عليون اومقربون ملائکه ويل کيږي اوداهغه فرشتې دي چي ددوي په شان کښي الله پاک فرمايلي دي چي،يسبحون الليل والنهار لايفترون،اوبل قسم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ملائکه دي چي له اسمان څخه بياترځمکي پوري دمخلوقاتودکارتدبيرکوي ودغوملائکوته، مدبرات امرا،ويل کيږي اودهمدغوملائکوپه باره کښي االله فرمايلي دي چي �لايعصون الله ماامرهم ويفعلون مايؤمرون�، بيا په دوي کښي ځني سماوي دي اوځني ارضي دي اوپه عدداوشميردملائکوماسوي له الله پاک څخه هيڅوک علم نلري اودوي په هيئتواوپه لوي والي کښي تفاوت سره لري اودوي په خپل شکل کښي يواځي دپاکونفسوخاوندان ليدلاي سي وبس اوکله ملائکه په شکل کښيي دداسي بدنوشکاره سي چي عام اوخاص خلگ يي ټول ليدلاي سي سره له دي چي دوي په خپل اصلي شکل کښي باقي وي حتي ځنوعلماؤوويلي دي چي کله چي به حضرت جبريل دنبي عليه السلام په حضورکښي ددحيه کلبي په شکل کښي ښکاره سونوپه دغه وخت کښي به دي په سدرة المنتهي کښي ؤ،روح المعاني،

)جاعل(

پوسه که جاعل په معني دمصيرسي نوبې اول مفعول دخليفة لفظ سي اودوهم مفعول بې دفي الاض لفظ سي اوکه په معني دخالق سي نوخليفة بې مفعول سي اوفي الارض بې متعلق مقدم سي

)خليفة(

پوسه چي خليفه وهغه چاته ويل کيږي چي دبل چاخِلا فت کوي دلته مرادله خليفه څخه آدم عليه السلام دی اومرادله خلافت څخه دده ياخلافت دده دی دالله پاک په دې ډول چي دی به په ځمکه کښي دالله حکمونه جاري کوي اودالله پاک بندګانوته به هدايت کوي اووالله ته بي راجذبه وي خودانه په دې وجه چي الله پاک العياذبالله عاجزدی محتاج دی وخليفه ته اوياپي په علم کښي کوم کمبوددی بلکه له وجي دقصوردخلګوله قبول څخه دفيض له الله پاک څخه بې له واسطې دارنګه هرنبي په دغه مذکوره معني دالله دالله پاک خليفه ګڼل کيږي ،مظهري ،اويامرادله خليفه څخه په دې معني خليفه مراددی چي دهغه چاپرځاي باندي به وي کوم چي ترانسان دمخه يې په ځمکه کښي هستوګه کوله لکه جنيات اوياله خليفه څخه دامطلب دی چي ددغه خليفه ځني افرادبه دځنونورودده له افرادوڅخه خليفه ګان ګرځي لکه چي همداسي ده ځکه ځني له انسانانوڅخه مړه کيږي اوځني نوريې پرځاي باندي پاتيږي پراول تقديرخليفه په معني داسم مفعول دی اوپردهم تقديرپه معني داسم فاعل دی اوپردريم تقديردداوړواحتمال لري ،پوسه چي دخليفه دلفظ مصدرخَلْفاًاوخِلافَةً راځي چي په معني دوروسته راتللويا وروسته کيدلويادبل پرځاي قائم کيدلوراځي اوتاء پکښي دپاره دمبالغي ده اوخليف هم په دغه معني راځي خودخليف جمعه خلفاءراځي لکه مثلا دالاعراف په نهه شپيتم آيت کښي اودخليفه جمعه خلائف راځي لکه دالانعام په يوسل اوپنځه شپيتم آيت کښي،ابن کثير وغيره،

)اتجعل فيها من يفسدالاية(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي دلته يو سوال کيږي چي جواب غواړي سوال دادی چي داخودملائکودخوايوقسم اعتراض ووپرالله پاک باندي په دې ډول چي ته اي خدايه ولي داسي خلگ په ځمکه کښي پيداکوې چي هغه به فسادپه ځمکه کښي کوي اوناحقهويني به تويه وي اودارنگه داقول ددوي طعن ووپربني آدم باندي اودادواړه دملائکه ؤله شان سره بيخي نامناسب وو؟ددې سوال مفسرينومختلف جوابونه کړيدي خوله جملې دهغوئ څخه زه دوه جوابونه کوم چي زماپه فکرډيرپه زړه پوري دي درته ذکرکوم اول جواب دادی چي ددوي په دغه قول کښي اعتراض اوطعن مقصودنه ووبلکه ددې کارپرسر اوپرالهي حکمت باندي يې علم حاصول مطلب ووچي الله پاک داسي څوک په ځمکه کښي خليفه کوي چي فساد اوخون به ورڅخه صادريږي اوموږدځمکي خليفه گان نه مقرره وي سره له دې چي د تسبيح اوتحميد اودتقديس وظيفې ترسره کوواوله هرقسم گناه څخه اجتناب کوونوپه دې کښي به الله جل جلاله کوم قسم عظيم حکمت لري خوپردغه تقديرداسوال پيداکيږي چي وملائکوته داپه څه معلومه سوه چي دغه خليفه به فساداودوينوتويول کوي؟جواب ددې سوال دادی چي دالله پاک په اخبارسره دوئ ته دامعلومات وسواويادوئ ددغه خليفه قياس پرجنياتووکړ،اودوهم جواب دادی چي ددوي مقصدداوو،چي اي الله ته چي دغه خليفه پيداکوې نودابه داسي څوک وي چي دده په افرادوکښي به داسي اشخاص پيداکيږي چي په ځمکه کښي به فسادکوي اوويني به تويوي اوکه به علي الاطلاق دغه خليفه صالح اوتالره حامداومسبح اومقدس وي نوکه اول ډول وي نوبياخوظاهراًدده نه پيدا کول مناسب ښکاري نواي الله هغه دقيق اوپټ حکمت ستا په پيداکولودده کښي څه دی اوکه دوهم قسم وي نوبياخو دغه وظيفه همداموږاجراکوونوچي موږ ته دځمکي خلافت نه سپارې اوبل خليفه پيداکوې په دې کښي دي الهي حکمت څه دی ،امام شعراني له خپل شيخ خواص رحمهما الله څخه نقل کړيدی چي له گناؤڅخه معصوم والي داسمانودملائکوصفت دی نه دځمکي دفرشتوهمداسبب دی چي له ابليس څخه عظيمي گناوي صادري سوي ځکه چي دئ دځمکي له ملائکوڅخه ووکومي چي به په جبل ياقوت کښي چي په مشرق کښي په نزددخط استواکښي واقع دی اوسيدلې نوبنا پردغه خبره باندي که دغه قول دوي داعتراض په ډول کړي و ي هم امکان به ولري اوپه ځينورواياتوکښي راغلي دي چي دغه اعتراض کوونکي لس زره تنه ووچي اورباندي نازل سواوټول يي وسوځل اوچاويلي دي چي دغه معترض تنهاابليس وونوروفرشتوته مجازا ددې قول نسبت سويدی لکه په دې قول کښي، بنو فلان قتلوزيدا،حال داچي قاتل يونفروي په دوئ کښي،مظهري ،روح المعاني وغيرهما

)ونحن نسبح(

پوسه چي ددغه واوپه لفظ کښي دوه احتماله دي اول داچي علتيه سي اومدخول يې علت سي دکلام محذوف ،اي لم نقل هذا القول اعتراضا عليک ياربنا لانانسبحک الخ فکيف نعترض عليک ،اودوهم احتمال دادی چي حاليه سي،سوال داقول خودملائکوپرتزکيه باندي دځانوددوئ اوپرفخرکولوددئ په تسبيح وغيره سره دلالت کوي سره له دې چي داکارگناه اوملائکه له گناؤڅخه معصوم دي؟ددې سوال يوجواب دادی چي تزکيه دځان هلته گناه ده چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکبراودفخرپه ډول وي اوملائکه لکه انبیاء له فخراوکبرڅخه معصوم دي اوبل جواب یې دادی چي داکلام ددوئ دتزکیې په نیت نه ووبلکه بیان دواقع یې وکړدپا ره دمعرفت دالهي حکمت په پیداکولودمذکورخلیفه کښې

)بحمدک(

با جاره دلته دپاره دمصاحبت ده اي نسبحک تسبیحا مصحوبا بحمدک اونسبحک متلبسین بحمدک ـ

دتسبیح اوحمد اوتقدیس فرق،

پوسه چي دالله پاک په صفاتوکښي علماؤمختلف تقسیمونه دمختلفواعتباراتوپه وجه کړیدي مثلایوتقسیم یې په دې ډول کړیدی چي صفتونه دالله دوه قسمه دي اول سلبي صفتونه لکه داچي الله پاک عاجز ندی جسم اوبدن نلري جوهرندی عرض ندی اوداسي نور اودوهم ثبوتي صفتونه لکه داچي الله عالم دی قادردی سمیع دی بصیردی نوتسبیح دخداي پاک دادی چي دالله دسلبي صفتوبیان اواظهار وکړي مثلا داسي ووایې چي سبحان الله یعني پاکي ده الله لره له ټولوناقصوصفتوڅخه اوله ټولوعیبوڅخه یعني مثلا الله بې قدرته ندی بي علمه ندی فناه کیدونکي ندی او ثبوتي صفتونه دالله بیادوه قسمه دي اول جمالي صفتونه کوم چي عبارت دي له هغوصفتوڅخه چي په معني کښي یې وبندګانوته نفعه موجوده وي لکه رحمت مغفرت حلم اوداسي نوراواودوهم جلالي صفتونه کوم چي عبارت دي له هغوصفتوڅخه چي په معني کښي یې وبنده ګانوته تکلیف اوضررپروت وي لکه قهارواول قسم ته اکرام اوودوهم ته جلال ویل کیږي لکه په دې قول دخداي کښي ،ذوالجلال والاکرام، حمدودې ته ویل کیږي چي دالله دثبوتي صفتوله جملې څخه داکرام دصفتواثبات اواظهار وکړسي مثلا داسي وویل سي چي الحمدلله یعني هرکامل صفت داکرام اودجمال ثابت دی خاص الله لره چي هغه کامل صفت لکه کامل حلم اوکامل رحمت وغیرهمااوتقدیس ودیته ویل کیږي چي دجلال صفتونه والله ته ثابت کړه سي مثلاداسي وویل سي چي الله قدوس یعني الله موصوف دی په صفاتوکامله ؤدجلال سره همداسبب دی چي قرطبي اوابن جوزي د،نقدس، دلفظ معني په ،نعظمک ونکبرک،سره کړیده ،اودوهم فرق دتسبیح اودتقدیس ځني علماء په دې ډول کوي چي تسبیح بیان دتنزه اوپاکوالي دصفتو دالله دی له نقصاناتوڅخه اوتقدیس بیان دتنزه دذات دالله دی له نقصاناتوڅخه ،اوقاضي ثناءالله رحمه الله دتسبیح اوحمد فرق له تقدیس څخه دلته په دې ډول بیان کړیدی چي اول دوه له الله سره تعلق لري اوتقدیس دلته راجع دی ونفسودملائکوته اولام جاره په لفظ دلک کښي اجلیه دی نوبه معني د ونقدس لک، داسي سي،ونقدس انفسنا اي نطهرهامن الذنوب لاجلک اي لاجل رضاءک (قال اني اعلم مالاتعلمون) پوسه چي داقول الله پاک دملائکوددې قول په جواب کښي الله فرمایلي دی چي اتجعل فیهاالخ،الله پاک په دغه مبارک قول سره وملائکوته په اجمالي ډول داسي جواب ورکړیدی چي سره له دې چي ددغه خلیفه دپیداکیدووروسته به په ځمکه کښي هغه څه رامنځ ته کیږي کوم چي تاسي یې ذکروکړ چي فساداوپه ناحقه وینه تویول دي،داسي ډیرمصلحتونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوحکمتونه سته چي ددغه خليفه وتخليق ته ترجيح ورکوي اوديپيداکولوتقاضايې کوي البته تاسي ته پرهمدغوحکمتونوباندي علم نسته اوتنهاوماته هغوئ معلوم دي،

پوسه چي دغه قول دخداي پاک همدارازنورشرعي اوعقلي دليلونه پردې باندي دلالت کوي چي الله پاک يوکاربې حکمته نه کوي خوسره له دې به هرمسلمان داعقيده لري چي په ايمان اوپه شرعي اعمالوکښي دا ضرورنه ده چي مسلمان ته به دالله دهرکاراوحکم حکمت معلوم وي همداسبب دی چي شريعت دالله داوامرواونواهيوودحکمتوله بيانه ولوځخه په اکثرو ځايو کښي ساکت پاته سويدیدی،

اعلم،

لفظ يادواحدمتکلم صيغه ده اوياداسم تفضيل صيغه ده مضافه ده ومالاتعلمون ته خوتفضيلي معني ورځخه مرادنه ده مګرعلامه آلوسي په روح کښي داسم تفضيل احتمال ردکړيدی۔

تمت ومن الله التوفيق،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالبقره دسورت د،۳۱،مبارک آيت تفسير اوعلمي تحقيق

تفسيرفضل الرحيم،۱۴،برخه

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ) 31(

لفظي ترجمه:

(وَ)او(عَلَّمَ)وښودل ده، يعني الله پاک(آدم)آدم عليه السلام ته (الْأَسْمَاءَ)نومونه (كُلَّ)ټول(هَا)ددوئ يعني دنومو،يعني الله پاک وآدم ته دپاسنيواوځمکنيودټولوشيانونومونه وروښودل مثلاًپه دي ډول چي ددغه شي نوم کاسه ده اوددغه نوم بدنۍ ده اوددغه شي نوم ډوډۍ ده په دغه ډول يې دهرشي له مخلوقاتو څخه نوم وده مبارک ته وروښودۍ نورمکمل تفصيل ددې به په علمي خبروکښي ان شاء الله درته راسي(ثُمَّ)بيائې (عَرَضَ)وروړاندي کړل ده يعني الله پاک (هُمْ) دوئ ،يعني دغه شيان کوم چي ددوئ نومونه ئې وآدم عليه السلام ته وروښودل (عَلَى)پر(الْمَلَائِكَةِ)ملائکوباندي ،يعني هغه شيان الله پاک وملائکوته ورپيش کړل(فَ)نو(قَالَ)وويل ده ،يعني الله پاک وفرښتوته(أَنْبِئُو)خبرراکۍ تاسي(نِي)ماته(بِ)په (أَسْمَاءِ)نومونو(هَؤُلَاءِ) ددغو،يعني ددغوشيانويعني راوښه ياست تاسي وماته نومونه ددغوشيانو(إِنْ)که چيري(كُنْ)ياست(تُمْ)تاسي يعني اي فرښتو(صَادِقِينَ) 31) رښتيا ويونکي ،يعني په خپل دغه قول ستاسي کښي چي ويل موچي ترهرچا په خلافت دځمکي سره موږلايق يوامام بغوي فرمايلي دي چي کله چي الله پاک وملائکوته وويل چي زه په ځمکه کښي يوخليفه پيدا کوم نوملائکوپه خپل منځ کښي سره وويل چي پيداکوي دي رب ځموږهرهغه چي اراده يې وي اوخوښه ئې وي موږباک نه په کوڅکه الله پاک هيڅ داسي څوک نه پيدا کوي چي ترموږدې پرده باندي عزتمند وي اوکه بيا داسي هم وسي نوداخبره خوبه خامخاوي چي موږبه ترهغه زيات عالمان يوځکه چي موږترهغه دمخه پيداسوي يواوهغه څه موليدلي دي چي ده نه دي ليدلي نوپه دي وجه الله علمي فضيلت دهمدغه خليفه حضرت آدم عليه اسلام پردوئ باندي ودوی ته ور ښکاره کړ ،مظهري،

،تفصيل اوعلمي خبري

،)وعلم آدم(

ايادآدم دخليفه ګرځولوخبره الله پاک وملائکوته دمخه ترتخليق دده وکړه اوکه وروسته؟علامه آلوسي په روح کښي فرمايلي دي چي له دغه کلام څخه دالله پاک چي ،وعلم آدم، الآية داسي فهميږي چي دغه خبره ئې ترتخليق دده وروسته وفرښتوته وکړه اودده په حضورکښي ئې ورته وکړه ځکه الله پاک ابتداپه بيان دتعليم دده کړيده اودده دتخليق ذکرئې له اني جاعل في الارض الخ څخه وروسته ندی کړي پردغه تقديرباندي د،وعلم آدم ،جمله دقال اني

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعلم مالاتعلمون پرجمله باندي عطف ده اوځینوویلي دي چي داخبره دده ترتخلیق دمخه الله وفرښتوته وکړه اودوئ جمله دوعلم آدم الخ پرمقدره جمله باندي معطوفه بولي، اي فخلقه وعلم،روح وغیره، آدم علیه السلام ته الله پاک دشیانودنومونوتعلیم په څه ډول وکړ؟ددې پښتني جواب دادی چي شاه عبدالعزیز رحمه الله فرمایلي دي چي ځینوداسي ویلي دي چي تعلیم دنومونوآدم ته په دوه ډوله وساول ډول یې داووچي دونه قدري نومونه چي تخاطب اوافاده اواستفاده پرهغه قدرموقوفه وه بې له واسطې دالفاظوعلم دهغوئ دده په زړه کښي الله پاک ورواچاوه اودوهم ډول یې داؤچي له قدرضروري څخه پرته دنورونوموتعلیم یې په واسطه دکلام اوالفاظوورته وکړخوداخبره شاه صاحب نامناسبه ګڼلي ده اوداې ویلي دي چي دټولونومونوتعلیم الله پاک وده ته په دې ډول وکړچي علم دهغوئ ئې په زړه کښي ورواچوئ بې له کلام اوالفاظوڅخه البته دځنوتعلیم خوئې دده له پیدایښت سره سم ورته وکړلکه چي روایت دی چي دده مبارک روح لاوټول بدن دده ته نه وه داخله سوئې چي عطسه اوتُرُچَل ئې وکړل اوددې په شکریه کښي ئې الحمدلله وویله اوددې په جواب کښې یې له سامعینوملائکوڅخه یرحمک الله واوریدل اودنوروټولونومونوتعلیم ئې له پیدایښت څخه وروسته ورته وکړاوځنوعلماؤویلي دي چي تعلیم داالله پاک بنده ګانوته دوه قسمه دی اول قسم تعلیم داالله پاک دی انبیاؤته داپه واسطه دوحي دی دوهم تعلیم داالله پاک دی نوروخلګولره داپه واسطه دانبیاؤاوغیرهم دی وآدم ته تعلیم دنومونوپه ذریعه دوحي سره ؤ(آدم)پوسه چي جوالیقي اونوروډیروعلماؤویلي دي چي دآدم لفظ عربي لفظ دی اوپروزن دافعل دی اوله آدمة څخه په ضمه دهمزه اوپه سکون سره ددال جوړ دی،اومعني ئې سمرة یعني غنم رنګي ده اوځني دسمرة معني په سپینوالي سره کوي آدم علیه السلام په رنګ کښي سپین اوسوروواویاله اَدَمَة څخه په فتحه سره دهمزه اوددال جوړدی کوم چي په معني دقدوه اودمقتدا دی اویاماُخوذ دی له ادیم الارض څخه کوم چي ومخ اوظاهري برخي دځمکي ته ویل کیږي لکه چي په صحیح حدیث کښي کوم چي ترمذي اوحاکم ئې روایت کړیدی راغلي دي چي الله پاک آدم علیه السلام له داسي یوه موټي خاوري څخه پیدا کړچي له ټوله مخه دځمکي رااخیستل سوی ؤنوپه همدې سبب اولاددده پیدا کیږي پرطریقه درنګو اوصفتو دځمکي یعني لکه دځمکي داجزاؤاوقطعوچي رنګونه اوصفتونه سره بدل دي نودانساناونورنګونه اوصفتونه هم دغه ډول بدل سره راځي اوځینوعلماؤویلي دي چي دآدم لفظ عجمي لفظ دی اوپر وزن دفاعل دی لکه چي اکثرعجمي نومونه په همدغه وزن راغلي دی لکه تارخ، آزروغیره پر اول تقدیر د آدم اصل أآدم وو، تنبیه، پوسهچي الله پاک په قرآن کریم کښي د اوویشتو نبیانوعلیهم السلام نومونه ذکر کړیدي، (۱) آدم (۲)موسي (۳)ابراهیم (۴)اسماعیل (۵)اسحاق (٦)یعقوب (۷)عیسي (۸)هارون (۹)داؤد (۱۰)نوح (۱۱)عمران (۱۲)زکریا (۱۳)یحیي (۱۴)ایوب (۱۵)یونس، ذوالنون، (۱٦)سلیمان علیه السلام (۱۷)یوسف (۱۸)الیاس (۱۹)الیسع (۲۰)هود (۲۱)شعیب (۲۲)صالح (۲۳)لوط (۲۴)ادریس (۲۵)ذوالکفل (۲٦)عزیر (۲۷)محمد، علي نبیناوعلیهم الصلاة والسلام (الاسماءکلها) دغه نومونه چي الله وآدم ته وروښودل د کوموشیانو نومونه وو؟ په دې باره کښي مفسرینو مختلف قولونه ذکرکړیدي چي تفصیل ئې دادې، اول دا د ستورو نومونه وو، دوهم د آدملائکو نومونه وو، دریم دا نومونه عبارت وو له مختلفو لغتو او ژبو څخه لکه عربي فارسي پښتو وغیره چي بیا همدغه لغتونه د آدم علیه السلام په

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولاده کښې تقسیم سویدي، څلورم دا د ټولو هغو شیانو نومونه وو کوم چې په هغه وخت کښې موجود وو او دا راز د هغو ټولو شیانو نومونه وو کوم چې د قیامت تر ورځې پورې پیدا کیږي، پنځم مراد له دغو اسماؤ څخه صفتونه او خاصې دا شیاؤ دې ځکه الله پاک وآدم علیه السلام ته دهرشي صفات اوخواص وروښودل،شپږم مرادله دغواسماؤڅخه نومونه دټولوشیانودي که پاسني وي اوکه ځمکني وي جوهري وي اوکه عرضي وي خوپه اعتبارددلالت ددغوشیانوپرالله جل جلاله باندي اوپه اعتباردظهوردالله پاک په بلاکیفه ډول په دغوشیانوکښې اودغه شیان په همدغودوواعتباروسره نومونه دالله پاک بلل کیږي په همدې وجه ویل کیږي چې نومونه دالله پاک غیرمتناهي دي ځکه هرشي چې ووجودته راسي نوهغه دالله پاک له نوموڅخه یونوم بلل کیږي دغه اخیري قول علامه آلوسي داهل ا لله اوصوفیه ؤبللي دی اودغه قول ته ئې ترجیح ورکړیده،اوم قاضي ثناءالله رحمه الله په تفسیرمظهري کښې وروسته له دې چې اکثرذکرسوي قولونه ئې غیرمرضي بللي دي په دې استدلال سره چې مداردفضیلت خوپه کثرت دثواب اوپه مراتبو دقرب سره دی نه په مذکوره شیانوسره ودې قول ته ترجیح ورکړیده چې مرادله دغواسماؤڅخه نومونه دالله پاک دي خونه په هغه معني سره چې علامه آلوسي ذکرکړیده بلکه مراد دده له اسماؤدالله پاک څخه هغه دي کوم چې په متعارف ډول دالله پاک نومونه بلل کیږي لکه الله یارحمان یارحیم بیاده پرخپل ځان باندي په دې ډل سره اعتراض کړیدی چې نومونه دالله پاک خوغیرمتناهي دي په دلیل ددې قول دالله چې،لوکان البحرمداداالکلمات ربي لنفد البحر قبل ان تنفدکلمات ربي،اودارنګه رسول علیه السلام په یوه دعاکښې داسي ویلي دي، اسئلک بکل اسم سمیت به نفسک اوانزلته في کتابک اوعلمته احدا من خلقک اواستأثرت به في علم الغیب عندک،رواه الحاکم وابن حبان وابن ابي شیبه والطبراني واحمد،نودغه حدیث خوپردې باندي دلالت کوي چې دالله پاک په نومونوکښې ځنې داسي نومونه سته چې له الله څخه پرته وبل هیچا ته ندي معلوم ؟بیاده ددې سوال جواب په دې سره کړیدی چې مرادله تعلیم څخه داسماؤوآدم ته تعلیم په وجه اجمالي سره دی اوآدم علیه السلام ته علم اجمالي پراسماؤدالله پاک حاصل سو ځکه چې وده ته معیت دذات دالله پاک حاصل سونوپه دې وجه دده دالله له هرنامه اوصفت سره مناسبت تامه پیداسونودې په دې ډول سوچې وهرنامه یاصفت دالله ته ئې توجه کړیواي نوهغه وده ته تجلي کوله شاه عبدالعزیزرحمه الله دابن عباس اوبن جریردروایت مطابق ویلي دي چې مرادله دغواسماؤڅخه داشیاؤنومونه دي لکه اوښ غویئ پسه اوداسي نورده ویلي دي چې الله پاک وآدم ته دهرشي نوم وروښودي ځکه چې دده دخلافت دپاره علم پرحقائقوداشیاؤضرور وواودارنګه داهم ورته ضروروچې داشیاؤخواص اوګټې اوفائدې اوضررونه وپیژني نودمقدمې په ډول یې اول دهرشي نوم وروښودېْ او بیائې داتعلیم ورته وکړچې فلان شي داخاصې اوفائدې لري اودائې ضرررونه دي وهکذامذکورپه حواله دابن عساکر اودحاکم یومرفوع حدیث هم په دې ډول ذکرکړیدی چې داسلام پیغمبرفرمایلي دي چې الله پاک وآدم علیه السلام ته په ضمن کښې دتعلیم داسماؤپه زرهاؤحرفتونه اوکسبونه ورایزده کړل اوورته وې فرمایل چې اې آدمه وخپل اولادته ووایه چې که له دنیاڅخه صبرنسی کولاي نو ددغوکسبوله لارې دنیا حاصله وی اوپه دین سره د دنیاطلب مه کوی ځکه دین ځمادپاره دی افسوس دی پرهغه چاباندي چې ددین په کاروسره طلب ددنیا کوي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)كُلها (

پوسه چي مرادله دغه استغراق څخه استغراق عرفي مراددی نه استغراق حقيقي اوقرطبي له نحاس څخه نقل کړيدی چي مرادله الاسماءڅخه اسماءاجناس اواسماءانواع دي لکه انسان حيوان ځمکه اسمان ښځه نروغيره نه داشخاصونومونه،ديلمي له ابونافع څخه روات کړيدی چي رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمايلي دي چي ځمادامت تصويرونه په ختې اواوبوکښي الله را ښکاره کړل اوپرېتولواسماؤعالم سوم لکه څرنگه چی آدم پرېتوواسماؤعالم سوي ۋ،فتح العزيز

(ثم عَرضهم)پوسه چي دهم ضميردعرضهم په جمله کښي واشياؤاومسمياتوته راجع دی کوم چي دهغوئ نومونه وآدم ته وروښودل سول داسوال دي نکيږي چي په دې سره خواضمارقبل الذکرلازميږي ځکه چي پردغومسماګانوباندي دالاسماءلفظ التزاماًدلالت کوي اوداپه ذکردمرجع کښي کافي دی اوداسوال دي هم نکول کيږي چي په دغومسمياتوکښي خوذوي العقول اوغيرذوي العقول دواړه داخل دي اودهم ضمير خوتنها دذوي العقولودپاره دی ځکه چي دلته دشرف په وجه دذوي العقوپرغيرذوي العقولوباندي تغليب سويدی ،الله پاک ددغوشيانوعرض پرملائکوباندي په څه ډول وکړ؟صاحب دفتح العزيزويلي دي چي ددغوشيانوتصويرونه يي وملائکوته پيښ کړل اوورته وې فرمايل چي ددغونومونه څه دي اوځنونورومفسرينوذکرکړيدي چي دهمدغوشيانوله جملې څخه ئې يوشي و دوئ ته عرض کړاوورته وې فرمايل چي ددغه نوم اوصفتونه راوښه ياست اوعلامه آلوسي په روح المعاني کښي ددي مختلفي طريقي ذکرړيدي اول داچي ددغوشيانوتصويرونه ئي دملائکووزړونوته ورواچيول ،دوهم داچي چي دکوچنيوسروميږانوپه شکل ئې ورته ښکاره کړل دريم داچي ددغوشيانو صورعلميه ئې ورته ښکاره کړل کوم چي داهل الله په اصلاح کښي اعيان ثابته ورته ويل کيږي څلورم داچي دغه شيان يې په هغه عالم کښي ورته ښکاره کړل په کوم کښي چي اعراض هم جسدونه لري(فقال انبئوني) دفالفظ يا دپاره دتفصيل دی اويادتعقيب دپاره دی ،تدبر،اوامردلته دتکليف دپاره ندی چي تکليف بمالايطاق لازم سي بلکه دتعجيز دپاره دی يعني دپاره داظهار دعجز ددوئ دی دانبئوافعل له انباءڅخه جوړدی اوانباء په اصل کښي ومطلق اخبارته ويل کيږي اوکله يي اطلاق پرداسي خبرورکولوباندي هم کيږي کوم چي په هغه کښي غټه فائده موجوده وي اوعلم اوياغلبه دظن په حاصليږي اوځينوويلي دي چي وهغه خبرورکولوته ويل کيږي چي اعلام پکښي موجودوي، دانبئوني لفظ دلته دعلموني پرلفظ باندي له دؤوجوغوره سويدی اول له دې وجي چي په تعليم کښي خوافاده دعلم مقصود وي کوم چي دلته صحت نلري اوانباءعامه ده اودوهم له دې وجي چي دلات راسي پرعظمت دشان ددغواسماؤځکه انباءله نبأ څخه جوړدی کوم چي وهغه خبرته ويل کيږي چي عظيم اوخطير وي ۔

،تمت ومن الله التوفيق والحمدلله رب العلمين،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د،۳۲، آیت تفسیر او علمی تحقیق

تفسیر فضل الرحیم، ۱۵ برخه، پ، الم،

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ) 32)

لفظي ترجمه

(قَالُوا)وويل دوئ ،يعني ملائكووالله پاک ته (سُبْحَانَ)پاكي ويل(كَ)ستا،يعني پاكي وايوپاكي ويل ستا،مطلب داچي اي الله پاكه نسبت دپاكي كوومږ تاته له ټولونقصاناتواواعتراضاتو څخه په دې ډول چې ته له ټولوعيبواونقصاناتوڅخه پاک يې اوستا پرهيڅ كاراوګفتاربانديي داعتراض ګنجايش اوځاي نسته(لَا)نسته(عِلْمَ)هيڅ علم (لَنَا) موږلره،يعني پرهيڅ شي باندي (إِلَّا)مګريعني مګرسته موږلره علم(مَا)پرهغه باندي (عَلَّمْ)چي راښودلي دی(تَ)تا(نا)موږته،يعني فرښتووالله ته وويل چي موږته صرف پرهغوشيانوباندي علم سته كوم چي تا هغه وموږته اي الله پاكه راښودلي دي(إِنَّ)بيشكه(كَ)ته،يعني اي ربه(أَنْتَ)ته خاص(الْعَلِيمُ)ښه عالم ئې(الْحَكِيمُ) (32) خاونددحكمت يې يعني هيڅ كاراوګفتارستاله حكمت څخه خالي ندی ،

تفصيل اوعلمي خبري،

)قالواسبحانک (

داجمله مستانفه ده په استيناف بياني سره جواب دسوال دی ګواکي دلته داسي سوال وسوچي كله چي الله وملائكوته داسي وفرمايل چي ددغوشيانوله نوموڅخه خبرراکړی نودوئ په جواب كښي والله پاک ته څه وويل نوالله وفرمايل چي قالوا،الخ ،پوسه چي علامه آلوسي ذكركړيدي چي هغه جملې چي په قول سره مصدري وي اوځني ددوئ پرځنونوروباندي مرتبي وي نوددئ په منځ كښي په حرف عطف سره راتګ نكول كيږي بلكه په معنوي ترتيب اوربط سره اكتفا كړه كيږي ،پوسه چي دسبحان په لفظ كښي دصيغې په اعتبارددې احتماله دي چي دری سره دائمه ؤدلغت اودمفسرينوپه قول ثابت دي لكه قاضي بيضاوې اوجارالله زمخشري وغيره اول احتمال دادې چي مجردمصدرسي دوهم احتمال دادی چي علم مصدرسي په معني دتسبيح هغه تسبيح چي په معني دتنزيه دی دريم احتمال دادی چي اسم مصدر سي په معني دتسبيح،دسبحانک لفظ يامفعول به دمحذوف فعل دی اي نعتقدسبحانک يعني اي خدايه عقيده لرومږپرپاكي ستا اويا مفعول مطلق دفعل محذوف دی اي نسبح سبانک اي تسبيحک اوحذف دفعل يې پردوهم صورت باندي دشيخ رضي وغيره دقول مطابق وجوبي قياسي دی ځكه بنا پرقول ددوئ هرمصدرچي دده فاعل يامفعول به له ده څخه وروسته په دې ډول ذكرسي چي دغه مصدر ورته مضاف

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي لکه دلته اويا په حرف جرسره لکه په دې قول کښې حمداًله نوفعل ئې په حذف وجوبي قياسي سره حذف کيږي دلته که سبحان مجردمصدرسي نواضافت ئې وفاعل ته دی چې د،ک،ضميردی اوکه اسم مصدرسي په معنې دتسبيح اوياعلم مصدرسي نواضافت ئې ومفعول ته دی، پوسه چې تسبيح دتفعيل باب دی کوم چې کله دايجاددپاره راځي لکه بالفرض چې تسبيح په دې معنې واخلې چې جعل الشخص منزهاً نودپاره دايجادسواوکله دانتساب دپاره راځي مثلازه ووايم عظمت زيداً اومرآد مې داوي چې نسبت دلوئې مې وکړوزيدته ،والله پاک ته چې هرځاي نسبت دتسبيح په نسبت ايقاعي سره راسي نودانتساب په معنې وي،بيا انتساب دپاکي والله ته دوه قسمه ده اول اختياري دی اودوهم غيراختياري دی غير اختياري انتساب دپاکي والله ته ترمومن اوترذي عقله پورې اختصاص نه لري بلکه جماد اوکافرته هم شامل دی ځکه غيراختياري انتساب دپاکۍ والله ته عبارت دی له دلالت څخه دوجوددهرممکن پرپاکوالي دالله له نقصاناتو څخه کوم چې دهرممکن شي ووجودته ورشامل دی اواختياري تسبيح دالله پاک دکافرکارندی بلکه دمومن اوپرصحيح قول دحيواناتونباتاتواوجماداتوکاردی بيا دغه اختياري تسبيح دري ډوله ده اول اعضائې چې په ظا هري اندامونسره له ژبې څخه پرته په نورواندامونسره دفعل په شکل کښې ادا کړه سي دوهم لساني چې په ژبه سبحان الله مثلاًوويله سي دريم قلبي چې په زړه کښې دالله پرپاکۍ عقيده وکړه سي ياپه زړه کښې دتسبيح الفاظ وويل سي ـ

تمت ومن الله التوفيق ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د۳۳، مبارک آیت تفسیر او علمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۱٦) برخه

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ) 33(

لفظي ترجمه

،(قَالَ)وويل ده،یعني الله پاک وآدم علیه السلام ته(یَا)اي(آدم)آدمه (أَنْبِئْ) خبرکړه ته (هُمْ)دوئ(بِ)په (أَسْمَائِ)نومو(هم) ددوئ،یعني ددغوشیانو،مطلب داچي الله پاک وآدم ته وفرمایل چي اي آدمه دغه ملائکي خووعلم تهْ دنوموددغوشیانوعاجزه سوي نواوس ته ددوي استاذځان جوړکه اوددغوشیانونومونه ودوئ ته وروښیه(فَ)نو(لَمَّا)هغه وخت(أَنْبَأَ)چي خبرکړل ده ،یعني دالله له حکمه سره سم چي کله خبرکړل آدم(هُمْ) دوئ یعني ملائکه(بِ)په (أَسْمَائِ)نومانو(هِمْ) ددوئ یعني ددغوشیانو(قَالَ)نووویل ده ،یعني الله وملائکوته(أَ)ایا(لَمْ)نه ؤ(أَقُلْ) ویلي ما(لَكُمْ) تاسي لره(إِنِّي)بیشکه زه(أَعْلَمُ)عالم یم زه(غَيْبَ)په غیب (السَّمَوَاتِ)داسمانو(وَ)او(الْأَرْضِ) دځمکي یعني ماله پخوالاوتاسي ته ویلي ؤچي زه په هغوشیانوداسمانواودځمکي عالم یم کوم چي له تاسي ټولومخلوقاتوڅخه غائب دي(وَ)او،یعني اووم زه (أَعْلَمُ) چي پوهیدم (مَا) په هغه(تُبْدُونَ) چي ښکاره کاووتاسي یعني هغه،چي عبارت دی له دي قول ددوئ څخه چي،اتجعل فیهامن یفسدفیها الآیة،(وَ)او(مَا)په هغه(كُنْ)چي واست (تُم)تاسي(تَكْتُمُونَ) (33) چي پټاووتاسي یعني هغه چي عبرت ووله دي قول څخه ددوئ چي هیڅکله خداي داسي څوک نه پیداکوي چي ترموږدي پرالله پاک باندي عزتمنداوقدرمن وي

تفصیل اوعلمي خبري:

پوسه چي له دغومبارکوآیاتوک څخه ډیري مهمي فائدي ترلاسه کیږي چي بیان یې په دې ډول دی،اوله دافائده ترلاسه کیږي چي بنده چي یومهم کارکوي نوبایدپه مشوره سره کړي ،دوهمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي حاکم اوامیربایدکارونه دخپلوخواصواوذوي الرأیوپه مشوره سره ترسره کوي ،دریمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي یوڅوک چي دعظمت اولوړمنزلت خاوندوي نوپه کاروکښي که دېْ مشوره کوي نوداددهله عظمت سره نامناسب کارنه بلکه ورسره ضروري کاردی ،څلرمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي که دمشوره ورکوونکورأیه په یقیني ډول ومشوره غوښتونکي ته نامناسبه ښکاره سي اوخپله رأیه ورته منایبه ثابته سي نوبایدپه خپله رأیه عمل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي ،پنځمه دافائده ورځخه ترلاسه کېږي چي تنقيدپريوه خبره ياپريوه کارديوچاباندي په صحيح نيت سره نامناسب کارندی بلکه بايدوکړسي ځکه دملائکوکه څه هم په دغه قول سره چي اتجعل الآية پرالله پاک باندي تنقيدمطلب نه ؤخوپه دي کښي چي ددوئ له خولې څخه الله داسي جمله راوايستله چي په ظاهره تنقيدورڅخه فهميږي حکمت دالله پاک بنده ګنولره دتنقيدتعليم ؤ،اوشپږمه دافائده ترلاسه کيږي چي هغه څوک چي پرده باندي کوم تنقيدوکړسي نوهغه بايدياتنقيدکوونکي ته قناعت بخښنه جواب ووايي اودخپل کارياګفتارصحت ورته ثابت کړي اويادده په تنقيدعمل وکړي اودخپل کاريا قول اصلاح وکړي لکه چي په يوه مشهورحديث کښي چي په مشکاة وغيره کښي يې روايت سويدی راغلي دي چي داسلام پيغمبروابوهريره رضي الله عنه ته خپل نعلين مبارکان ورکړل اوورته وې فرمايل چي هرڅوک چي په درځي اوکلمه داسلام وايي مني يې نووهغه دجنت زېري کوه اوکله چي عمرپه مخه ورغي اوابوهريره دمبارک عليه السلام خبره ورته وکړه نوعمردي سخت وواهه اوبيرته يې واپس کړاوداسلام وپيغمبر ته هم وويل چي داډول خبربايدو نکړه سي ځکه چي خلګ بيا ددغي خبري پرظاهرباندي ځي اوواعمالوته شا ورګرځوي اواسلام پيغمبردعمررضي الله عنه دغه خبرفي الحاله ورسره ومنله،اومه دافائده ورڅخه ترلاسه کېږي چي دمشيرتوب اوخلافت داستحقاق دپاره چي کوم شرطونه دي نوپه هغوئ کښي علم ترټولومهم شرط دی ،همداسبب دی چي بني اسرائيلودطالوت په باچاکيدلوکښي ترددوکړپه دي وجه چي ددوئ په فکروکښي مداردفضيلت اوداستحقاق دباچاهي دمال اودولت ډير والي وواوطالوت يومسکين سړئ وونودهغه وخت نبي ددوي دغه استدلال ردکړاومداراداستحقاق دبادشاهي يې علم اوجسمي عظمت وباله لکه الله چي په قرآن کښي په دي ډول حکايت ورڅخه کړيدی،وزاده الله بسطة في العلم والجسم،اتمه دافائده ورڅخه رااوځي چي معيا ردفضيلت ديوه پربل باندي علم نافع دی مولانا رومي رحمه الله دعلم نافع په باره کښي داسي فرمايلي دي:

،خاتم ملک سليمان است علم ـ جمله عالم صورت وجان است علم

آدم خاکي زحق آموخت علم ـ تابهفتم آسمان افروخت علم

بوالبشرچون علم الاسماءګشت ـ صدهزاران علمش اندرهرګ است ،

علم چون بردل زني ياري شود ـ علم چون برتن زني ماري شود

هين مکش بهرهواآن بارعلم ـ تابه بيني ازدرون انبرعلم

بيني اندردل علوم انبيا ـ بي کتاب وبي معيدواوستا

قالرابګذارمردحال شو ـ پيش مردکاملي پامال شو

حکمت دنيا فزايدظن وشک ـ حکمت ديني بردفوق فلک

جان جمله علمها اين است اين ـ که بداني من کيم دريوم دين

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانش نوراست درجان رجال ـ ني زدفترني زراه قيل وقال

تمت ومن الله التوفيق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د څلور ديرشم مبارک آيت لفظي ترجمه اوعلمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم ،

لفظي ترجمه:

(وَ)او(إِذْ)هغه وخت يعني درپيادکړه اې محمده هغه وخت ياورپيادکه وخلگوته اې محمده هغه وخت(قُلْ)چي وويل(نَا)موږ(لِلْمَلَائِكَةِ)ټولوملايکولره (اسْجُدُوا)چي سجده وکړئ تاسي (لِ)له وجي(آدم)دآدم يعني له وجي د دې چي دآدم وجود الله پاک ستاسي دپاره يولوي رحمت وگرځاوه نوپدې وجه والله پاک ته دشکرسجده وکړئ اويا يي داسي معناوکړئ چي سجده وکړئ تاسي(لِ)وطرفته (آدم) دآدم يعني سجده خوخداي پاک ته وکړئ خوآدم دخپلي سجدې قبله وگرځوئ ،،نورتفصيل به په علمي خبروکښي بيادرته راسي (فَ)نو(سَجَدُوا)سجده وکړه دوئ يعني ټولوفرشتودالله جل جلاله له حکمه سره متصل دآدم وطرفته والله جل جلاله ته پرسجده باندي سول (أِ◌ِلَّا)ماسوا(إِبْلِيسَ)له ابليسه يعني ماسواله شيطان ملعونه چي ده ملعون سجده ونکړه(أَبَىَ)منعه يي وکړه ده يعني له سجدې کولوڅخه وآدم ته (وَ)او(اسْتَكْبَرَ)لويي ئي وکړه يعني ځان ئي لوي اوغټ وبالوله دې څخه چي وطرف دآدم ته سجده وکړي (وَ)او(كَانَ)وگرځېدواويائي داسي معني وکړئ چي (و)او(کان)وودی يعني ابليس ملعون له پخوا لا په علم دخداي کښي (مِنَ)له(الْكَافِرِينَ) (34)کافرانو څخه يعني الله جل جلاله ته په ازل کښي دامعلومه وه چي ابليس ملعون دخاتمې په اعتبار العياذبالله له جملې څخه دکافرانو دی.

پوسه چي هرکله چي حضرت آدم عليه السلامو ملايکه ووته له نوموڅخه دشيانوخبرورکړ او ودوئ ته يي هغه څه وروښودل چي ودوئ ته نه وومعلوم نو وروسته له دې څخه الله جل جلاله ملائکه په دې سره امر کړل چي دحضرت آدم عليه السلام وطرفته سجده وکړي د دې کارپه ظاهر کښي درې سببونه موجود وو

اول دا چي پدغه سجده کولوسره دملائکه وو وحضرت آدم ته په عملي ډول سره اعتراف را سي دفرشتو له طرفه په فضيلت اوپه بهترې دآدم عليه السلام

دوهم دا چي پدغه سجده کولو سره دآدم عليه السلام داستاذي حق اداکړسي

دريم داچي پدغه سجده کولو سره دفرشتودهغي خبرې جبران اواعتذار راسي کومه چي دآدم عليه السلام دتخليق په وخت کښي يي د ده مبارک په وخت کښي کړې وه چي ، اتجعل فيها من يفسد فيها الاية ، اوځنوعلماوو ويلي دي چي وفرشتو ته چي الله پاک امرپدې سره وکړ چي وآدم ته سجده وکړئ داله مخه تردې وو چي دآدم عليه السلام دپيدايښت اودده دخلقت تسويه کيدله په دليل د دې قول دخداي پاک چي ،فاذاسويته ونفخت فيه من

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

روحي فقعوله ساجدين ،فوائد،پوسه چي له دغه مبارک آيت څخه دمختلفو فائدواستنباط کيږي،اوله فائده داده چي تکبرډيرنروا اوبرباده وونکي عمل دی،دوهمه فائده داده چي دتکبرپه وجه کله انسان وکفرته هم رسيږي ،ديمه فائده داده چي دالله پاک دحکم په عملي کولوکښي تلوار پکار دی لکه ملائکوچي وکړ

څلرمه فائده داده چي دالله پاک داحکامودااسرارودمعلومه ولوپه لټه کښي بايدتوغل ونکړسي

پنځمه فائده داده چي دامرصيغه چي له قرائنوڅخه مطلقه وي نودپاره دوجوب ده،شپږمه فائده داده چي اعتبار وخاتمې ته دی حقيقي مومن هغه دی چي دده خاتمه پرايمان باندي وي،بيضاوي،

تفصيل اوعلمي خبرې

) واذقلنا (

پوسه چي کلمه دواو عاطفه ده اودغه ظرف عطف دی پرظرف سابق باندي پدې شرط چي ظرف سابق منصوب په اذکر مقدرسره سي اوعلامه يي الوسي دغه عطف له قبېلې دعطف دقصې پرقصې بللي دی په داسي حال کښي چي قاضي بيضاوي عطف دقصې پر قصې يواحتمال له احتمالاتو دقصې پرقصې بللي دی ،دلته داسوال کيږي چي په مخکښي آيت کښي واذقال ربک فرمايل سويدی اودلته اذقلنا فرمايل سويدی نوددغه بدلون وجه څه ده؟

جواب ددې دادی چي دمخه دآدم عليه السلام دخليفه کيدواودده دتعليم بيان وووملائکوته کوم جي ترتربيې پوري تعلق لري اودلته دالهي امرذکردی وملائکوته دسجدې کولوآدم ته کوم چي مناسب ورسره دآمرتعظيم اوتکلم دی نوځکه دلته دقلنا لفظ چي دمتکلم صيغه ده اوجمعوالئ ئې دتعظيم دپاره دی فرمايل سويدی

)للملائکة(

په دې مسأله کښي اختلاف دی چي ماموربه په سجده سره کوم ملائکه ؤظاهرله دې څخه چي دملائکه لفظ مطلق ذکردی اوسره له دې چي جمع محلي په لام سره عامه اومستغرقه وي،دادی چي ټولي فرښتې په سجده سره امرسوي وي اودسورت حجرديرشم آيت هم پردې باندي دلالت کوي ،اوداکثروعلماؤقول هم دادی،اوځينوعلماؤويلي دي چي خاص هغه فرشتې په سجده سره ماموري وې چي په ځمکه کښي اوسيدلې(،اسجدوالآدم)پوسه چي سجده په لغت کښي مطابق دقول دقاضي بيضاوي ودې ته ويله کېږي چي ويوچاته عاجزي ښکاره کړي سره له يوڅه سرکښته کولواوابن منظوروغيره ذکرکړيدي چي سجده په لغت کښي درې معني وي لري اولسرکښته کول ويوچاته دوهم خضوع اوعاجزي کول دريم اطاعت اوانقيادکول اوپه عام عرف کښي سجده ودې ته ويله کيږي چي يوسرې ويوچاته تندي په ځمکه باندي کښيږدي عام له دې څخه که دپاره دتعظيم وي اوکه دپاره دتحيې ودسلام وي اوکه دپاره دعبادت وي،اوپه شريعت کښي سجده ودې ته ويله کيږي چي تندي پرځمکه باندي کښيږدي پروجه دعبادت اودبندگۍ،تراسلام له مخه په خلگوکښي دوه قسمه سجدې رواج وې،اول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سجده په صرف سرکښته کولوسره یوچاته دپاره دتحیې اوداکرام،دوهم سجده په ایښولوسره دتندي پرځمکه باندي دپاره دتعظیم دادواړه قسمه سجدې په اسماني حقوشریعتوکښي جائزي وې لکه چي شربیني اوخازن اونسفي ذکرکړیدي،کله چي اسلام راغلی‌نودغه دوهم قسم سجده خوپه اتفاق منسوخه سوه اووهابي مزاجه خلگ اول قسم سجده هم منسوخه بولي البته دسلام له مخه یوبل قسم سجده هم رواج وه چي هغه ایښوول دتندي ؤو پرځمکه باندي ویوشي ته په قصددعبادت لکه مشرکانوچي به وبتانوته دغه ډول سجده کوله دغه قسم سجده په هیڅ اسماني دین کښي نه ده رواکړسوې،

وآدم علیه السلام ته الله جل جلاله ملائکه په کوم قسم سجده کولو سره امرکړل؟

جواب : قاضي بیضاوي په دې کښي مختلف احتمالات ذکرکړیدي،اول احتمال دادی‌چي مرادله سجدې څخه په (اسجدوا)کښي شرعي سجده وه خومسجودله په حقیقت کښي الله جل جلاله ؤواوآدم علیه السلام دملائکودسجدې دپاره الله جل جلاله قبله وگرځاؤو نوپه دغه تقدیرباندي به لام جره په معني دالي جاره سي اویابه لام جاره لپاره دتعظیم سي، اي اسجدوالله الي آدم اولاجل آدم اي لاجل انّ تخلیقه صاررحمة علیکم،دوهم احتمال دادی چي مرادله سجدې څخه لغوي معني ده چي عبارت ده له تواضع څخه آدم علیه السلام لره له وجي دتحیې اودتعظیم دده لکه سجده دورونودیوسف علیه السلام ویوسف علیه السلام ته،اي تواضعوا لآدم تحیةً وتعظیما له، اودریم احتمال دادی چي مرادله سجدې څخه انقیاداوتابعداري دآدم علیه السلام لره په حاصلولوکښي دهغوشیانو چي دآدم علیه السلام اودده داولادې معاش اړه ترپوري لري پردغودواړواحتمالوبه لام جاره صله سي لپاره داسجدوا،اوابن انباري له فراء څخه دغه دوهم احتمال رانقل کړیدی‌اوامام رازي هم غه احتمال راجح بللی دی اوصاحب دتفسیرخازن ودغه احتمال ته اصح ویلی‌دی‌اوصاحب دتفسیرنسفي دغه احتمال له ابن عباس رضي الله عنه څخه منقول بللی دی،

)فسَجدواالِاّابلیس(

پوسه چي دفاءکلمه پردې باندي دلالت کوي چي ملایکوېې چون وچرا په تلوارسره دالله پاک دحکم مطابق سجده وکړه، پوسه چي دلته درې سوالونه کیږي چي جواب غواړي اوله سوال دادی‌چي دغه استثنا استثنا متصله ده اوکه منقطعه ده،ددې سوال جواب دادی‌چي دااستثنا متصله ده یاله دې وجي ابلیس ملعون هم په اصل کښي له جنس څخه دملائکوؤو اویاله دې وجي چي دَيْ ملعون تغلیباً فرشته گڼل سویدي اویاله دې وجي چي ابلیس خوله جنس څخه دپیریانووواوپیریان هم له ملائکوسره سم الله جل جلاله په سجده کولوسره وآدم علیه السلام ته امرکړیووخوددوی ذکرېې له دې وجهي نه دی کړی چي دوی دملائکوتابع وو،دقاضي بیضاوي دکلام له سیاق څخه ددې خبري ترجیح معلومیږي چي دغه استثنا متصله ده اوځني علماءدغه استثنامنقطعه بولي په دلیل ددې چي مستثني منه ومستثني ته نه دی ورشامل ځکه چي ابلیس دملائکوله جنس څخه نه وو،دوهم سوال دادی چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابليس ملعون له جنس څخه دملائکوؤاوکه دجنیاتو؟علامه آلوسي رحمه الله په روح المعاني کښي دي سوال په جواب کښي ذکرکړيدي چي په دې کښي خلګواختلاف کړیدی. يوې ډلي داسي ویلي دي چي ابليس له جنیاتو څخه دی اوپردې خبره دوئ متعدددليلونه پيش کړيدي اول داچي په يوه آيت کښي الله داسي فرمايلي دي چي،الاابليس کان من الجن،اودوهم داچي ملائکه استکبارنکوي اوده خواستکباروکړ،دريم داچي ملائکه خو لکه چي دمسلم په يوه روايت کښي راځي له نورڅخه پيداکړه سويدي اوابليس خوله اورڅخه پيدا سويدی لکه چي الله پاک دده له قوله څخه حکايت کړیدی چي خلقتني من نار وخلقته من طين،اوجمهوردصحابه ؤاودتابعينوداويلي دي چي دي له ملائکوڅخه ؤددوی‌قوي دليل دادی چي الله پاک دده استثنا له ملائکوڅخه کړيده اواصل په استثنا کښي اتصال دی،پرجمهوروباندي بيا ځيني سوالونه کيږي اول سوال دادی چي الله جل جلاله په قرآن کريم کښي فرمائي چي، کان من الجن، يعني ؤابلس له جنسه دپيريانو؟بيا دوئ ددې سوال دوه جوابونه ورکړي دي ،اول جواب دادی‌چي مراد له آيت څخه دادی‌چي دَیْ دفعل اودکارپه اعتبارله جملې څخه دجنيانووونه داچي دحقيقت په اعتبار له دوی‌څخه وو،

دوهم جواب دادی چي دکان لفظ په کان من الجن کښي دصارپه معني دی يعني ابليس دستکباراودتمردپه وجه له ملکي حقيقت څخه دمسخي په ډول له جملې څخه جنیانووګرځيدی‌لکه يهودان چي دمسخي په ډول بيزوګان ياخنزيران وګرځيدل اودريم جواب دادی‌چي په دې کښي منافات نسته چي دي جن هم سي اوملک دي هم سي ځکه دجن اطلاق لکه چي مقابل دملائکوکيږي دارنګه يې دملائکوپريوخاصي نوعي باندي هم اطلاق کيږي ځکه چي په ملائکوکښي يوقسم ملائکي دي چي دجنت خازناني دي اويادجنتيانودګينوجوړونکي دي اوځني علماوو ويلي دي چي جن په ملائکوکښي يوداسي قسم دی چي ملائکي يې هم نسي ليدلای لکه موږچي يې هم نسوليدلای اوابن اسحاق ويلي چي وملائکوته مطلقا په دې اعتبارجن ويل کيدلای سي چي زموږله سترګوڅخه پټي دي،اودوهم سوال دادی چي ابليس چي فرشته سي نوبيايې داالله پاک له حکمه څخه سرکښي اواستکبارڅنګه وکړځکه چي فرشتې خوله ګناووڅخه معصومي دي ددې سوال جواب يوپه دې ډول ورکړسويدی‌چي په ملائکوکښي ځني داسي ملائکي سته چي معصومي نه دي داخبره چي ملائکه معصوم دي ددې مطلب دادی‌چي عصمت په دوی کښي غالب دی لکه څرنګه چي عدم دعصمت په موږ کښي غالب دی‌اوبل جواب په دې ډول ورکړسويدی‌چي ابليس ملعون هلته سرکښي اواستکباروکړچي الله جل جلاله جامي دملکي صفتوله ده څخه وکښي اودشيطاني صفاتوجامې يې ورواغوستي دريم پرجمهوروباندي داسوال کيږي چي ابليس له اورڅخه پيداسويدی‌اوملائکه له نورڅخه پيداسويدي نوبيابه څنګه ابليس له ملائکوڅخه سي ، ددې سوال جواب يوپه دې ډول ورکړسويدی چي اوراونورپه ماده اوپه جنس کښي متحددي صرف په عوارضوکښي اختلاف سره لري، اوبل په دې ډول چي داخبره چي ملائکه له نورڅخه پيدادي پرغلب بناده ځکه ډيرله اثاراوله رواياتڅخه پردې باندي دلالت کوي چي ځني ملائکه له اورڅخه پيداکوي اوځني له واوري څخه وغيرذالک اوپه يوه روآيت کښي داسي راغلي دي چي ترعرش عظيم لاندي يونهردی‌چي کله

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جبرئیل علیه السلام غسل په کښي وکړي اوبیاځېل وزرونه وځنډي نوله هرڅاڅکي څخه یوه فرشته الله جل جلاله پیداکوي،

فایده: پوسه چي مخلوقات ټول که علوي دي سفلي سعیددي اوکه شقي دي له حقیقتمحمدي څخه پیداسویدي لکه چي روایات اواثارپردې باندي دلالت کوي البته علوي ملائکه له ده مبارک څخه من حیث الجمال پیداسویدي اوابلیس ملعون له ده مبارک څخه من حیث الجلال پیداسویدی،

روح المعاني

)ابي واستکبر(

دایامستأنفه جمله ده ګواکي کله چي الله جل جلاله داسي وفرمایل چي ،الاابلیس، نویوسائل داسي سوال وکړچي ابلیس نوڅه وکړل نوالله پاک جواب ورکړچي ،ابي واستکبر، اویاحال دی له له لفظ څخه دابلیس په تقدیردقَد،پوسه چي دابَي لفظ له هغوبابوڅخه دی چي دعي کلمه یې په ماضي اومضارع کښي خلاف القیاسه مفتوحه راغلي ده اودغه لفظ په کسره دعین کلمې سره هم اوریدل سویدی لکه رَضِيَ نوبیایې په مضارع کښي مخالفت دقیاس نسته ده لفظ له اِباڅخه مأخوذدی چي معني یې ده اَلامتناع من الفعلِ مع التَّمکن علیه لِلأُنفة،اواستکباروتکبرته ویل کیږي اوچاویلي دي چي تکبروديې ته ویل کیږي چي یوڅوک تربل چا ځپل ځان لوی‌وګڼي عام له دي څخه که په واقع کښي هم لوی وي اوکه نه وي اواستکباروديې ته ویل کیږي چي لوی نه وي ځان لوی وګڼي، اودااِباذکردمخه راغلی دی سره له دې چي په وجودکښي تراستکبارورسته دی په دې سبب چي اِباله احوال ظاهره وو څخه ده اواستکبارله احوال نفسانیه وو څخه دی،

روح المعاني

)وکان من الکافرین(

داجمله هم یامستأنفه ده اویاحالیه ده،دکان لفظ یاپرځپل حال پاته دی‌نوبه معني په دې ډول سي ،وکان في علم الله من الکافرین اوکان من القوم الکافرین الذي کانوافي الارض قبل خلق آدم’اوچاویلي دي چي کان دلته په معني دصاردی اوابوالعالیه ویلي دي چي معني دوکان من الکافرین داده چي وکان من العاصین، پوسه چي دابلیس کافرکیدل په دې وجه نه ؤچي ترک دواجب ئې وکړچي سجده کول ؤوآدم ته بلکه په سبب ددې ووچي داالله پاک امرئې قبیح وګاڼه داخودعلامه آلوسي خبرده ځما په فکرکه څه هم ځموږپه شریعت کښي خوحکم دادی چي په ترک دواجبوسره څوک نه کافرکیږي خوممکن دهغه وخت حکم دي له دي څخه جلاووسره له دې چي داخوداسي ترک دواجبووچي داالله دبالمشافهه حکم مخالفت وواوداالله په حضورکښي مخالفت وو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

روح المعاني مع توضيح وزيادة پوسه چي امام رازي دلته يوعجيب تحقيق کړيدی چي ستاسي دنفع په وجه يې عبارة رانقل کوم ،عبارت دادې،

المسألة السادسة، للعقلاء في قوله تعالي (وكان من الكافرين)قولان احدهماان ابليس حين اشتغاله بالعبادة كان منافقاً كافرا وفي تقريرهذاالقول وجهان ،احدهما،حكي محمدبن عبدالكريم الشهرستاني في اول كتابه المسمي بالملل والنحل عن ماري شارح الاناجيل الاربعة وهي مذكورفي التوراة متفقة علي شكل مناظرة بينه وبين الملائكة بعدالامربالسجود قال ابليس للملائكة اني اسلم ان لي الها هوخالقي، وموجدي،وهوخالق الخلق لكن لي عي حكمة الله تعالي اسئلة سبعة، مالحكمة في الخلق لاسيما ان كان عالما بان الكافرلايستوجب عندخلقه الآلام؟ ،الثاني، مالفائدة في التكليف مع انه لايعودمنه ضرولانفع وكل مايعودالي المكلفين فهوقادرعلي تحصيله لهم من غيرواسطة التكليف؟،الثالث،هب انه كلفني بمعرفته وطاعته فلماذاكلفني السجودلآدم؟،الرابع، ثم لماعصيته في ترک السجود لآدم فلم لعني واوجب عقابيمع انه لافائدة له ولالغيره فيه ،ولي فيه اعظم ضرر ؟،الخامس، ثم لمافعل ذالک فلم مكنني من الدخول الي الجنة ووسوسة لآدم عليه السلام؟،السادس،ثم لما فعلت ذالک فلم سلطني علي اولاده ومكنني من اغوائهم واضلالهم؟،السابع، ثم لما استمهلته المدة الطويلة في ذالک،فلم امهلني،ومعلوم ان العالم لوكان خاليا عن ا لشر لكان ذالک خيراً،قال شارح الاناجيل فاوحي الله جل جلاله اليه من سرادقات الجلال والكبرياء،ياابليس انک ماعرفتني،ولوعرفتني لعلمت انه لااعتراض علي في شئ من افعالي فاني ان الله لااله الاانالااسئل عمافعل،واعلم انه لواجتمع الأولون والاخرون من الخلائق وحكموابتحسين العقل وتقبيحه لم يجدواعن هذه الشبهات مخلصا وكان الكل لازماً،امااذا أجبنا بذالک الجواب الذي ذكره الله تعالي زالت الشبهات واندفعت الاعتراضات وكيف لا وكما انه سبحانه واجب الوجودفي ذاته واجب الوجود في صفاته فهومستغن في فاعليته عن المؤثرات والمرجحات اذلوافتقرلكان فقيراً لاغنياً فهوسبحانه مقطع الحاجات ومنتهي الرغبات ومن عنده نيل الطلبات واذاكان كذالک لم تتطرق اللمية الي افعاله ولم يتوجه الاعراض علي خالقيته وماحسن ماقال بعضهم جل جناب الجلال عن ان يوزن بميزان الاعتزال فهذالقائل اجري قوله تعالي (وكان من الكافرين)علي ظاهره،وقال انه كان كافراً منافقا منذكان ،الوجه الثاني في تقريره انه كان كافرا ابداقول أصحاب الموافاة وذالک لأن الايمان يوجب استحقاق عقاب الدائم والجمع بين الثواب الدائم والعقاب الدائم محال فاذاصدرالايمان من في وقت ثم صدرعنه والعياذبالله بعدذالک كفرفامان يبقي الاستحقاقان معاً وهومحال علي مابيناه اويكون الطارئ مزيلاللسابق وهوايضا محال لان القول بالاحباط باطل فلم يبق الان يقال ان هذالفرض محال وشرط حصول الايمان ان لايصدرالكفرعنه في وقت قط فاذاكانت الخاتمة علي الكفرعلمنا ان الذي صدرعنه اولاماكان ايمانا اذاثبت هذافنقول،لماكان ختم ابليس علي الكفرعلمناانه ماكان مومناًقط،القول الثاني، ان ابليس كان مومنا ثم كفر بعدذالک وهؤلاءاختلفوافي تفسيرقوله تعالي(وكان من الكافرين) فمنهم من قال معناه وكان من الكافرين في علم الله تعالي اي كان عالماً في الازل بأنه سيكفر فصيغة كان متعلقة بالعلم لابالمعلوم،والوجه الثاني،انه لماكفرفي وقت معين بعدان كان مومنا قبل ذالک فبعدمضي كفره صدق عليه في ذالک الوقت انه كان في ذالک الوقت من الكافرين ومتي صدق عليه ذالک وجب ان يصدق عليه انه كان من

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الکافرين جزءمن مفهوم قولناکان من الکافرين في ذالک الوقت ومتي صدق المرکب صدق المفردلامحالة،الوجه الثالث، المرآدمن کان صاراي وصارمن الکافرين،وهاابحاث،البحث الاول،اختلفوافي ان قوله تعالي(وکان من الکافرين)هل يدل علي انه وجدقبله جمع من الکافرين حتي يصدق القول بانه من الکافرين،قال قوم ان يدل عليه لان کلمة من للتبعيض،فالحکم عليه بانه بعض الکافرين وجودقوم اخرين من الکافرين حتي يون هوبعضالهم والذي يؤکدذالک ماروي عن ابي هريره انه قال(ان الله تعالي خلق خلقا من الملائکة ثم قال لهم اني خالق بشرا من طين فاذاسويته ونفخت فيه من روحي فقعواله ساجدين قالواله لانفعل ذالک فبعث الله عليهم نارافاحرقتهم وکان ابليس من اولئک الذين أبوا،وقال آخرون هذه الآية لاتدل علي ذالک ثم لهم في تفسيرالآية وجهان،احدهما،معني الاية انه صارمن الذين والقوه في الکفربعدذالک وهوقول الأصم وذکرفي مثاله قوله تعالي(والمنافقين والمنافقات بعضهم من بعض،فاضاف بعضهم الي بعض بسبب موافقة في الدين فکذاههنالما کان الکفرظاهرامن اهل العالم عندنزول هذه الآية صح قوله وکان من الکافرين،وثانيها،ان هذاضافة لفردمن افرادالماهية االي تلک الماهية وصحة هذه الاضافة لاتقتضي وجودتلک الماهية کماان الحيوان الذي خلقه الله تعالي اولايصح ان يقال انه فردمن افرادالحيوان لابمعناانه واحدمن الحيوانات الموجودة خارج الذهن بل بمعني انه فردمن افرادهذه الماهية وواحدمن آحآدمن هذه الحقيقة،واعلم انه يتفرع علي هذالبحث ان ابليس هل کان اول من کفربالله،والذي عليهاالاکثرون انه اول من کفربالله،

تمت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د مبارک سورت د پنځه دیرشم مبارک آیت لفظي ترجمه او علمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم ،۱۸برخه،

لفظي ترجمه:

(وَ)او(قُل)وویل(نَا)موږیعني وآدم علیه السلام ته موږوویل (یَا) اې (آدم) آدمه(اسْكُنْ)واوسیږه،سکونت غوره کړه (أَنْتَ)ته (وَ)اویعني اوسکونت دي غوره کړي،ودي اوسیږي(زَوْجُ)ښځه (كَ)ستایعني چي بي بي حواء رضي الله تعالي عنهاده (الْجَنَّةَ)په جنت کښي (وَ)او(كُلَا)خورئ یعني تاسي دواړه (مِنْ)له (هَا)ده څخه یعني له جنت څخه مرادداده چي له میوودجنت څخه خورک کوي (رَغَدًا)پریمانه،پراخ یعني خورک کوي خورک کول فراخ (حَيْثُ)هرچیري یعني په جنت کښي هرچیري (شِئْ)چي خوښه سي (تمَا)ستاسي دؤو (وَ)او (لَا)مه (تَقْرَبَا)نزدیکیږئ تاسي دواړه (هَذِهِ)ودغي (الشَّجَرَةَ)درختي ته (فَ)نوبه یعني کچیري تاسي ودغي درختي ته ورنزدې سئ اوخورک ورڅخه وکړئ نوبه (تكُونَا)سئ تاسي دواړه (مِنَ)له (الظَّالِمِيْن) (35) ظالمانوڅخه،پوسه چي کله چي واقعه دسجدې کولودملائکووآدم علیه السلام ته اوشخړه دانکاردابلیس له سجدې کولوڅخه وآدم ته اودارنګه سلسله دملعون کیدلودده پای ته ورسیده نوآدم علیه السلام تنها په ځمکه کښي اوسیدئ اوپرته له حیواناتوڅخه ئې بل شي په ځمکه کښي نه لیدئ اوهمجنس یې نه درلودئ اوپه خپل زړه کښي بې داآرزواوخواهش کاووچي کاشکي مي یوهم جنس درلودلاي چي صحبت اومجلس مي ورسره کولائ نو الله پاک چي ارحم الراحمین رب دئ دده دخواهش په وجه پرده باندي رحمت وکړاو ددوهمي جمعي په ورځ په داسي حال کښي چي دئ ویده وو ملائکودالله د حکم مطابق دآدم علیه السلام چپه بغل څیري کړ اوله هغه ځاي څخه یې یوه ښائسته دښه شکل خاونده ښځه راوه ایستله چي په یوه لمحه کښي یې قداوقامت برابرسوبیا فرشتوبیرته دآدم علیه السلام څیري سوئ بغل سره پیوسته کړ اوپدې واقعه کښي وآدم علیه السلام ته هیڅ کوم ربړ اوتکلیف نه دئ رسیدلي کله چي حضرت آدم علیه السلام له خوب څخه رابیدارسو نودغه ښځه یې ولیدله چي وبغل ته یې ناسته وه نوپوښتنه یې ورڅخه وکړه چي ته څوک یې د الله جل جلاله له طرفه ورته و ویل سول چي داځما مینځه ده لپا ره دانس اوالفت نیولوستا مي پیداکړه حضرت آدم علیه السلام وغوښتل چي ودېته لاس ور وغځه وي نو د الله جل جلاله له طرفه حکم ورته وسو چي ترهغه پوري به وحوا ته لاس نه وروړې چي د دې مهر اوو رول دي اداکړي نه وي آدم علیه السلام عرض وکړ چي اې الله د دې مهر اوورول څه دي الله جل جلاله ورته وفرمایل چي ورول یې دادي چي پر محمد صلي الله علیه وسلم اوپر اهل د ده باندي لس واره درود و وایې آدم علیه السلام بیاوالله تعالي ته عرض وکړ چي محمد څوک دي الله پاک ورته وفرمایل چي محمد خاتم دانبیاوو دئ اوستاله اولاد څخه دئ اوکه د ده پیدایښت ځما منظور نه واي نوته مانه پیداکولې نوبیا حضرت آدم علیه السلام پرحضرت محمد صلي الله علیه وسلم باندي درود و وایو اوبیا دملائکوپه شاهدي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوگواهي سره د دوي په منځ کښي نکاح وتړله سوه داکارونه ټول دجمعې په ورځ کښي ترسره سول دهمدغي ورځي په اخيرکښي الله جل جلاله وپرشتوته حکم وکړ چي حضرت آدم عليه السلام اوحوا دواړه په قسم قسم زېوراتو اودښايست په شيانو ښائسته کړئ اوپرېدول دبادشاهانويي دزروپرتخت باندي کښېنوئ او وجنت ته يي داخل کړي ، داهغه څه دي چي شاه عبدالعزيز رحمه الله په فتح العزيز کښي ذکر کړيدي ، همدارنگه پوسه چي پدې خبره کښي اختلاف دي چي دحضرت حوا پيدايښت تردې دمخه سويدی چي حضرت آدم عليه السلام وجنت ته ورداخلېدی اوکه په جنت کښي سويدی لکه چي امام رازي په تفسير کبيرکښي داسي فرمايلي دي ، واختلفوافي الوقت الذي خلقت زوجته فيه ،فذكر السدي عن ابن عباس وابن مسعود وناس من الصحابه ان الله تعالي لما اخرج ابليس من الجنة واسكن آدم الجنة فبقي فيها وحده وما كان معه من يستأنس به فألقي الله تعالي عليه النوم ثم أخذ ضلعا من اضلاعه من شقه الأيسرووضع مكانه لحما وخلق حواء منه فلما استيقظ وجد عندرأسه امرأة قاعدة فسألها من انت ؟ قالت : امرأة قال ولم خلقت ؟ قالت لتسكن الي فقالت الملائكة ماسمها ؟ قال حواء ، قالو ولم سميت حواء ؟ قال لأنها خلقت من شئ حي ،وعن عمر وابن عباس رضي الله عنهما قال : بعث الله جندا من الملائكة فحملوا آدم وحواء عليهماالسلام علي سرير من ذهب كماتحمل الملوک ولباسهما النور علي كل واحد منهما اكليل من ذهب مكلل بالياقوت واللؤلؤ وعلي آدم منطقه مكللة بالدروالياقوت حتي ادخل الجنة .فهذاالخبريدل علي ان حواء خلقت قبل ادخال آدم الجنة والخبر الأول يدل علي انها خلقت في الجنة والله اعلم بالحقيقة .پوسه چي دقران کريم ځني اياتونه پردې خبره باندي دلالت کوي چي حضرت حواء رضي الله تعالي عنها له حضرت آدم عليه السلام څخه الله جل جلاله پيداکړه چي اول له هغواياتوڅخه دسورت نساء دغه مبارک آيت دی (الذي خلقكم من نفس واحدة وخلق منها زوجها) يعني هغه خداي چي پيداکړي يې ياست تاسي له نفسه يوه څخه ، چي آدم عليه السلام دی ، اوپيداکړي يې ده له همدغه يوه نفسه څخه ښځه د ده ، چي حواء رضي الله عنها ده ،اودوهم آيت دسورت اعراف دغه قول دخداي پاک دی (وجعل منها زوجها ليسكن عليها) يعني اوپيدايې کړه له دغه يوه نفسه څخه ښځه د ده د دې دپاره چي سکون اوارامي ونيسي ودېته اوهمدا رنگه احاديث دنبي عليه السلام پردې باندي قاطع دلالت کوي چي حواءرضي الله تعالي عنها له حضرت آدم عليه السلام څخه الله جل جلاله پيداکړېده لکه داقول درسول عليه السلام [ان المرأة خلقت من ضلع الرجل فان اردت ان تقيمها كسرتها وان تركتها انتفعت بها واستقامت] يعني بېشکه ښځه ، حواء ،پيداکړه سوېده له پښتئ څخه دسړي ،د آدم عليه السلام ،يعني نوشان د دې داډول دی لکه دپښتي ،نو کچيري تا داسېده کوله نوماته بې کړې اوکه دي چيري پرېښو وه دايعني پرخپل حال باندي نوبه نفع واخلې پدې باندي اومستقيمه به سي دا ،تفسيرکبير ،تنبيه پوسه چي په موجوده زمانه کښي کافران اوځني صرف په نامه سره مسلمانان نارينه اوښځي داخبره دپسخند په ډول تعبيره وي چي حواء له آدم څخه پيداکړه سوې ده اوحتي په ځنوراديو گانو کښي هم کله کله دپسخند په ډول پردې خبره باندي بحثونه سوي دي داقسم خلگ داسلام دښمنان دي اوکه يوځوک دجهالت په وجه داخبر وکړي چي داخبره صحيح نه ده چي حواء له آدم څخه پيداکړه سوې ده نوضرور بايد تجديد دايمان وکړي اووپردغه خپله خبرباندي توبه وکاږي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل اوعلمي خبري

)أُسكن(

پوسه چي د�اسکن�لفظ په اصل کښي له �سکني� څخه هم احتمال داخذلري اوله سکون څخه هم، �سکني� و،�اتخاذالمسکن� یعني و نيولو دځای د سکونت،ته ويل کيږي ،اوسکون وترک ،پرېښوول دحرکت ته ويل کيږي،په دغه آيت کښي د�اسکن�لفظ له �سُکني�څخه جوړدی نوبه د�اسکن�معني داسي سي چي،ونيسه ته اوستاښځه جنت ځای دسکونت،نه له �سکون� څخه،ځکه چي بياد�أُسْکُنْ� معني داسي کيږي چي ساکن سه ته اوستاښځه یعني په جنت کښي حرکت مه کوئ نودامعني خوصحيح نه ده ځکهچي منع له حرکت څخه په جنت کښي خويوقسم دعذاب دئ اونعمت نه دئ.

)انت(

دانت لفظ چي په اسکن کښي دمستترضميرتائيددئ ددي لپاره راوړل سويدئ چي د�زوجک� عطف پرمستترضميرباندي صحيح سي ځکه چي ضميرمستتر متصل ضمير دی اوعطف پرضميرمتصل باندي بې له تاکيده په منفصل ضميرسره نه صحيح کيږي او په � أُسْکُنَا� سره یې په یوه صيغه ودوی دواړوته خطاب ونه فرمایو،له پاره ددي چي داخبره ښکاره سي چي آدم عليه السلام اودارنگه هرنر،مېړه اصل دئ اوحواء رضي الله عنها اوهره ښځه یې تابع ده

)الجنة(

د�الجنة�په لفظ کښي الف اولام لپاره دعهدخارجي دي،اشاره ده وهغه جنت ته چي دقيامت په ورځ به مومنان ورځي،رزقنا الله الرحمن الرحيم اياها،

)ذالک(

پوسه چي اهل سنت والجماعت په دي عقيده دي چي جنت اودوږخ له پخوالا خدائ پاک پيداکړيدي اوکوم جنت چي آدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنهااول وارداخل سول اوبياورڅخه راووتل همدغه جنت ووچي مقابل ددوږخ دئ،اومعتزله چي یوناروا اومبتدعه ډله ده وايي چي جنت اودوږخ تراوسه پوري نه دي پيداسوي اوکوم جنت چي حضرت آدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنهاپکښي وو هغه یوباغ ووپه ځمکه کښي دفلسطين اوياپه منځ کښي دفارس اودکرمان چي دآدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنه دابتلادپاره خدائ پاک پيداکړيوو.

بياچي دوی ته داعتراض په ډول وويل سي چي دوی دواړه چي الله جل جلاله له جنت څخه ايستل نود�اهبطوا�په لفظ سره یې امرورته وکړ،،اواهباط خوله لوړه ځايه وکښته ځاي ته کيږي نومعلومه سوه چي داهغه جنت ووکوم چي په اسمانوکښي دئ چي دارالثواب دئ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نودوی ددې سوال په جواب کښې وایې چې �اهباط�ونقل کولوته له یوه ځایه وبل ځای ته هم ویل کېږي لکه په دې قول دخدای پاک کښې �اهبطوا مصرا�..

)رغدا(

دغه لفظ د�واسعا� په معني دئ صفت دئ دمصدرمحذوف، اي اکلارغداً،اومجموع مفعول مطلق دئ،

د�کلا� دپاره،

)حیث شئتما(

یعني په هرځای کښې له جنت څخه چې ستاسي خوښه سي،

پوسه چې لفظ د�حیث� وضع دئ لپاره دمکان مبهم، دلته عام مکان ورڅخه مراددئ ځکه مکان مبهم دعموم تقاضا کوي اوپه خصوص قرینه هم نسته،دغه ظرف تعلق تر�کُلا�نیسي نه تر�أُسْکُنْ� ځکه مقصود له دغه ظرف څخه عموم ده اجازې په خور ک کولو کښې ودوی دواړوته له هرقسمه خورکه دجنته لپاره ددې چې دوی ته له هغې درختي څخه چې ورڅخه منعه سول دخوړلوعذر نسي پاته،ځکه چې ټول خورکي شیان دجنت ورته رواسول ماسواله هغې یوې درختي، مولاناعصام الدین دلته یوه عجیبه دقیقه خبره کړېده هغه داچې،تر�کلا�پوري له دې وجې تعلق نیسي چې پردې دلالت وکړي چې په ډکه خېټه خورک مه کوئ، ځکه چې د�شئتما� لفظ چې له�حیث� سره ضم سویدئ پردغه مفهوم دلالت کوي ځکه په ډکه خېټه خورک په مشیت سره نه کیږي،نودعصام دقول مطابق به په آیت مذکوره کښې ددغه آیت مضمون راسي چې (کلواواشربواولاتسرفوا)

یوبزرگ فرمایلي دي، گرچه خداگفت کلوا واشربوا ، لیک نگفته است کُلوا تاگلو

پوسه چې په ډک نس خورک هم شرعاً ممنوع دئ اوهم دډاکټري او طبي په مسلک کښې ممنوع دئ،ځکه چې دااسرا ف دئ او دمرضوپیداکونکئ دئ،پوسه چې الله جل جلاله داسي نه دي ویلي چې (ولاتأکلامن هذه الشجرة،الخ) بلکي داسي یې وفرمایل چې(ولاتقربا)یعني مه نزدې کیږئ داپه دې سبب چې په منع کولوکښې ددوی مبالغه راسي ځکه یوڅوک چې ته له یوه کارڅخه منع کوې نوچې داسي ورته ووایې چې داکارمه کوئ ترد‌ې داډېرتاکیدفایده کوي چې ورته ووایې ودې کارته مه ورنږدې کېږه لکه چې په منع کښې له زنا څخه الله جل جلاله فرمایلي دي (ولاتقربوالزناء)الآیَة، اوپه دې کښې وبندگانوته داتعلیم هم دئ چې هغه کارونه چې په شرعه کښې ممنوع دي له هغوڅخه دځان ساتلوطریقه داده چې وشاخواته یې ورنږدې نه سي ځکه چې نږدېکت ویوشي ته سبب ددې گرځي چې په هغه شي سره سړی مبتلاسي.

دغه کومه د رخته وه؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې باب متعددرواَيتونه راغلي دي له حضرت كعب اوابن عباس رضي الله عنهماڅخه رواَيت دئ چې دادغنمودرخته وه اومشهورهم دغه قول دئ،خودلته داسوال پيداكيږي چې دغنموبتي خودرخته نه بلل كيږي،

جواب يې په مختلفوډولوكيږي اول جواب چې زماپه ذهن كښي راغلئ دادئ چې دجنت شيان خوددنياله شيانوسره صرف په نامه كښي ګډدي نوښايي چې دغه بوټئ دغنمودي ددرختي په شكل كښي وو اومفسرينويې په نوروډولوهم جواب كړيدئ،اوله حضرت عبدالله ابن مسعود رضي الله عنه څخه رواَيت دئ چې دادانګوروردرخته وه اوله حضرت ابن جريج رضي الله تعالي څخه رواَيت دي چې دادانځردرخته وه،اوله حضرت علي رضي الله تعالي عنه څخه رواَيت دئ چې دادكافوردرخته وه،مولاناعصام الدين رحمه الله تعالي په يوه رقم كښي چې په ځينونسخودبيضاوي شريف كښي موجوددئ فرمايلي دي چې مايوځاى ددغي شجري تفسيرپه علم سره وليدئ بياپي په فهم كښي حيران سوم ترڅوچي په خوب كښي واسمانوته وختلم اواَدم عليه السلام مي وليدئ بيامي له ده څخه پوښتنه وكړه چې ته په جنت كښي الله جل جلاله له كوم شي څخه منع كړيوې ده راته وويل چې زه يې له علم استدلالي څخه منع كړيوم ځكه چي په جنت كښي خومعرفت دخداىٔ پاک وماته دمشاهدي له لاري حاصل وو خوبهتره خبره داده چې په تعين كښي ددې درختي څه نه وويل سي لكه چې د مخه يې ماذكروكړ،پوسه چې علماووپه دې كښي اختلاف كړيدئ چې دغه نهي تحريمي وه،يعني الله جل جلاله دغه درخته پراَدم عليه السلام اوحواءرضي الله تالي عنه باندي حرامه كړېوه اوكه تنزيهي وه، يعني له درختي څخه خورک ورته حرام نه ووخو خلاف اولي وونوپه دې سبب د�فتكونامن الظالمين�په معني كښي هم اختلاف راغلئ دئ ځكه هغه څوک چې دغه نهي تحريمي بولي نودمذكوري جملې معني په دې ډول كوي چې كه تاسي له دې درختي څخه خورک وكړ نودګناكولوپه وجه به له ظالمانو څخه سئ،يعني ګنهګاران به سئ اوهغه څوک چې دغه نهي تنزيهي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د شپږ دیرشم مبارک آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم،۱۹ برخه

مرجع العوام والخواص العلامة ابوالفضل محمدمعین الدین کان الله له ودامت برکاته

لفظي ترجمه

(فَ)بیا(أَزَلَّ)وښویول (هُمَا)دوی دواړه (الشَّیْطَانُ)شیطان یعني په دې سبب چي دهغې ونې په خوړلوېې مبتلاکړل (عَنْ)له (هَا)ده څخه یعني له جنت څخه (فَ)نو(أَخْرَجَ) وې ایستل ده،یعني شیطان (هُمَا) دوی داړه (مِمَّا)له هغه (کَانَا)چي وودوی دواړه (فِي)په(هِ) ده کښې (وَ)او(قُلْ)وویل (نَا)موږ،یعني ودوی ته (اهْبِطُوا)چي کښته سي،یعني له جنت څخه ومځکې ته (بَعْضُ)چي ځني (کُمْ)ستاسي به یعني په داسي حال کښې چي ځني ستا سي به(لِبَعْضٍ)ځنونورولره (عَدُوٌّ)دښمنان وي (وَ)او (لَکُمْ)تاسي لره،یعني سته تاسولره (فِي) په (الْأَرْضِ)مځکه کښې (مُسْتَقَرٌّ)ځای دقرار،یعني ځای دسکونت ،دهستوګي (وَ)او (مَتَاعٌ)سامان دنفعې اوفایدې اخستلو (إِلَىَ)تر (حِینٍ)یووخته پورې 36(

یعني چي وخت داجل ستاسي دی اویادقیامت ورځ ده ،پوسه چي کله چي آدم اوحواء

دواړودشیطان ملعون په وسوسه چي تفصیل بې په علمي خبروکښې راسي له هغې درختې څخه خورک وکړکومه چي دوی ورڅخه منع سوي وو نوحکم ورته وکړسوچي اوس له جنته څخه وځمکې ته کښته سئ په داسي حال کښې چي ځني ستاسي به دښمنان وي ځنونورولره یعني نسل ستاسوبه په دې ډول وي چي بعضي ددوی به دښمنان وي بعضونورولره لکه چي ددغې خبرې اول مصداق په قابیل اوهابیل اوبیا په کافرانواوبیاپه مومنانوکښې پیداکړسو اوپه ځمکه کښې به ترهغه پورې وتاسي ته دقراراوهستوګي ځایونه اوستاسي دفایدواوګټواسباب اووسائل موجودوي چي دقیامت ورځ راځي ،

تفصیل اوعلمي خبري

)فأزلهما(

پوسه چي دغه فعل له زَلَّة یازُلل څخه جوړدی کوم چي په اصل کښې وبې اختیاره ښوئېدلوته په خټه کښې ویل کېږي امام نسفي ویلي دي چي دغه قول دخدای پاک دلیل دی پردې خبره باندې چي دانبیاؤپرفعل باندې دزلة دلفظ اطلاق کېدلای سي ځکه چي زلة وهغه فعل ته ویل کېږي چي خلاف له حکمه څخه دشرع وکړسي خوپه بې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختیاره توګه لکه یوځوک چي بې اختیاره په ختېه کښې وښوئېږي ،اوګناه وهغه فعل ته ویله کېږي چي په خلاف دحکم دشرع وکړسي اوپه قصداوپه اراده سره وي

(الشیطان)الف لام پکښې دپاره دعهدخارجي دی مرادورځخه ابلیس ملعون دی دالفظ یا له شطن څخه ماخوذدی په معني دبَعُداویاله شاط یشیط څخه جوړدئ په معني دهَلَک اواحتدفي غضبه یعني تېره اوتېزسوېه غضب خپل کښې

(عنها)پوسه چي د�عنها� ضمیردديې احتمال هم لري چي ولفظ د�الشجرة� ته راجع سي اوددیې احتمال هم لري چي وجنت ته راجع سي،پراول تقدیرد�عن�کلمه لپاره دسببیت ده معني یې په دې ډول ده �فاصدر زلتهما بسببها�نوبه دازل په فعل کښې هغه قسم تضمین راسي کوم چي په معني کښې مصدردمتضمِّن فعل مفعول وي لپاره دمتضمَّن فعل اوپردوهم تقدیرمعني په دې ډول ده،فاذهبهماعن الجنة، نوبه �عن� لپاره دمجاوزت سي، ابو حیان دلته دوه نوراحتمالونه هم ذکرکړي دي اول داچي داضمیرراجع سي وطاعت ته کوم چي له دلالت دکلام څخه فهمېږي دوهم دا چي راجع سي وحالت دلذت اوخوشحالی ته په جنت کښې

،شیطان په څه طریقه سره په آدم علیه السلام اوپه حوارضي الله عنهادغه کاروکړ ،

علماووپه دې باب مختلفي وېناوي کړیدي، ځني وايي چي دوسوسي له لارې یې دوی خطاکړل لکه څرنګه چي مورته په زړوکښې وسوسي را ا چوي،اوځني وايي چي دَيْ په خپله وجنت ته ورداخل سو ځکه چي له جنت څخه دي ملعون په دې ډول منع سوچي دپخواپه ډول په عزت سره ورسي،اوپه حقارت اوپه سپک حالت کښې دوسوسې اودشیطاني وظیفي داجراکولودپاره وجنت ته له ورتللوڅخه نه وومنع سوئ، څوک وايي چي دجنت په دروازه کښې ودریدواونعره یې وروکړه،څوک وايي چي دجنت دیوې دابې اوخزندي په شکل یې ځان وګرځاوواورننوتئ اوپیره درانواومحافظینونه وپېژندئ اوڅوک وايي چي دیمارپه خوله کښې ورغلئ،بهرحال نوچي ورغئ څه یې ورته وویل اوبهانه یې وخبروته څنګه جوړه کره،

امام بغوي رحمه الله تعالي فرمایلي دي چي کله چي آدم علیه السلام دجنت نعمتونه اومېوي ولیدلي نویې داوویل کاشکي ثابته وای داچي بېشکه مالره وای همېشه توب یعني په جنت کښې نوئې دې خبري وشیطان ملعون ته طمع پیداکړه ددې چي یوځه وکړي نوورغئ دآدم اودحواء رضي الله عنه په منځ کښې ودرېدی او دوی په دې نه پوهېدل چي دغه ابلیس دئ ځکه چي ده شکل بدل کړیووبیا شیطان په زوره چغي اوبغاري کړي دَيْ خبیث اول هغه څوک دئ چي نوحه اوچغاري یې کړیدي اوپه دروغویې ژړلي دي بیادیعقوب علیه السلام ځامنوچي کله یې یوسف علیه السلام وڅاه ته وغورځاوه اوپلارته راغلو نوپه درواغوېي وپلارته وژړل لکه چي الله جل جلاله فرمايي(وجاءواباهم عشاء یبکون)اوهم له دغه ملعون ابلیس څخه وښځوته چي پرمرده باندي حرامه نوحه اوچغه کوي اوپه نادرډول یې ځني نارینه هم کوي په میراث پاته ده ،بهرحال آدم علیه السلام اوحوارضي الله تعالي عنها

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته وویل چي ولي ژاړي ده ملعون ورته وویل چي ستاسي پرحال باندي ژاړم ځکه چي تاسي به یووخت مړه سی اودغه نعمتونه به درڅخه پاته سي، نودوی په دې خبر ډېر پرېښانه سول اوورته وې ویل چي یوه چاره راوښیه نوده ورته وویل ایازه وتاسوته داسي درخته دروښیم چي له هغې څخه که تاسي خورک وکړی نوبه همیشه په جنت کښي پاته یاست لکه چي په یوه مبارک آیت کښي راغلي دي(هل ادلکم علي شجرةالخلد وملک لایبلي)اوهم یې ورته وویل چي له دغي درختي څخه چي الله جل جلاله تاسي منع کړي یاست په دې وجه که تاسي خورک ورڅخه وکړی نوبیابه تاسي دواړه ملکي وګرځی اویابه له همېشه اوسېدونکوڅخه په دې جنت کښي سی،لکه چي الله جل جلاله فرمایلي دي(مانهاکماربکماعن هذه الشجرة الاان تکونا ملکین اوتکونا من الخالدین) اوقسم یې ورته وکړ چي زه ستاسي لپاره له خیرخواهانویم،لکه چي الله جل جلاله فرمایلي دي (وقاسمهماانی لکما لمن الناصحین)بغوي،بیضاوي،مع بعض توضیح،

)فاخرجهما(

پوسه چي نسبت د�اخرج� وشیطان ته مجازعقلي دئ ځکه چي دي سبب داخراج ددوی دواړو وګرځېدی اوحقیقي فاعل داخراج الله جل جلاله دئ،

)مماکانافیه(

پوسه چي د�ما�په کلمه کښي دري احتماله دي ،اول داچي مرادورڅخه طاعت سي یعني وایستل شیطان دوی دواړه له هغه طاعت اوفرمانبرداری څخه دالله پاک چي دوی‌دواړه په هغه کښي وو ، دوهم داچي مرادورڅخه نعمت دجنت سي ،او دریم داچي مرادورڅخه لوړوالی دمرتبې سي،

)قلنااهبطوا(

دغه صیغه دجمع صیغه ده سره له دې چي مخاطب دوه شخصه وو چي آدم علیه السلام اوحواءرضي الله تعالي عنها وه نوجواب په دوه ډوله ورکړکیږي اول په دې ډول چي څرنګه چي دوی دوه دټول بشراصل دي نوځکه خطاب دجمع په صیغه ورته سویدئ داتسلیمي جواب دی، دوهم په دې ډول چي خطاب یوازي ودوی دووته ندی بلکي شیطان په دې خطاب کي ورسره داخل دی ځکه دي هم په دغه وخت کښي دوسوسي اچولولپاره هلته وو، بیضاوي بالحاصل،

)بعضکم لبعض عدو (

دلته داسوال کېږي چي داخو جمله اسمیه حالیه ده اوپه واوسره نه ده مصدره سره له دې چي اکتفاءپه ضمیرسره په جمله اسمیه حالیه کښي ضعیفه ده اودقرآن کریم له معجزنظم سره لیاقت نلري،قاضي بیضاوي ددې سوال جواب په دې شکل ورکړیدی چي که ددغه قسم جملې اسمیې تاویل په مفرد سره کیدلای سوای نوبیااکتفاپه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضمیرضعیفه نه ده دلته یې تاویل په مفردسره کیدلاي سي چي دمتعادین لفظ دی،اوځني په دې ډول جواب ورکوي چي دغه حال حال دائمه ده په دائمه حال کښي واومنع دی خوتحقیقي خبرداده چي جمله اسمیه حالیه په درې ډوله ده اول داچي سببیه دذوالحال وي لکه جاء زیدابوه قائم په دې قسم کښي واو او ضمیر دواړه لازم دي مګر نادر لکه کلمته فوه الي في دوهم دا چي له ذوالحال څخه اجنبیه وي لکه قدم عمرو وبشر قام الیه په دې قسم کښي واو لازم دئ خو دغه واو نائب له ضمیر څخه هم دی اوکله دواړه سره جمع سي لکه په مذکور مثال کښي اوبي له دواړو هم راځي دریم دا چي دغه جمله صفت دذوالحال وي لکه په دې قول کښي تولیتم وانتم معرضون په دې کښي دواړي وجي په اطراد سره روادي په مذکور قول دآیت کښي که خطاب آدم اوحواء اواولادې د دوئ ته سي او یا ودوئ دوو اوابلیس ته سي نوله دغه اخیري قِسم څخه ګرځي نوسوال نه واردیږي (ومتاع) دمتاع لفظ په اصل کښي دشپانه وخوري ته ویل کیږي دلته یاپه معني دمصدر دی چي تمتع یعني نفع اخیستل دي اویا په معني دسامان دنفعي اخیستلو دی او له حین څخه یا وخت دمرګ یا دقیامت ورځ مرادده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقري دسورت د(۳۷) اوه دیر شم آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم: :

لفظي ترجمه :

(ف)بیا(تَلَقَّى)زده کړې(آدم)آدم (مِنْ)له (رَبِّ)رب څخه (هِ) دده(كَلِمَاتٍ) یو څوکلیمې (فَ)نو(تَابَ)رجوع وکړه ده یعني الله په رحمت اوپه قبول دتوبې سره (عَلَيْ)پر(هِ)ده یعني پر آدم علیه السلام باندي (إِنَّ)بېشکه (هُ)دَی یعني الله پاک (هُوَ) خاص دَی (التَّوَّابُ)ښه توبه قبلوونکی دی ،یا ډیرتوبه قبلونکئ دئ (الرَّحِيمُ) ښه مهرباني کوونکی دی) 37(

پوسه چي کله چي آدم علیه السلام دالله جل جلاله له لوري داعتابي حکم واوریدی چي، اهبطوا، یعني کښته سی له جنته نوپداسي حال کښي چي ډېرپرېشانه وو اوسخت پښېمانه اوله افسوس څخه ډک وو په ژړا سو اوپه همدغه حال کښي الله جل جلاله د داسي کلموالهام ورته وکړ چي مضمون یې توبه اوبخښنه غوښتل وو مکمل تفصیل به په علمي خبروکښي راسي خو مشهور اوله قرآنه سره موافق قول دادی چي دغه کلِمې هغه وې چي بل ځای په قرآن کریم کښي الله جل جلاله ذکرکړئ دي چي (ربنا ظلمنا انفسناوان لم تغفرلناوترحمنا لنکونن من الخاسرین) یعني ای ربه موږ ظلم وکړ پر نفسو ، ځانو ځموږ او کچیري نه وکړې ته بخښه موږ لره اونه وکړې رحم پرموږ نوخامخابه سوموږ له زیان والاوو څخه په هرباب کښي هم دغه روآیت له حسن بصري رحمه الله تعالي اوله ځینو نورو علماوو څخه راغلی دی بهر حال آدم علیه السلام دتوبې یوڅوکلِمې له خپل رب څخه زده کړې اوهغه یې ویلې نوبیاالله پاک پرده باندي دتوبې په قبلولو سره رجوع وکړه د ده توبه یې قبوله کړه ځکه په دې کښي شک نسته چي الله جل جلاله ښه توفیق ورکوونکی دتوبې ده یا ښه توبه قبلوونکی دی و بنده ته توفیق دتوبې هم دی ورکوي اوتوبه یې هم قبلوي اوډېر رحم کوونکئ دئ چي سره له قبلولودتوبې نور احسان هم دتوبه ګار سره کوي .

تفصیل او علمي خبري :

پوسه چي دآدم اودکلمات په لفظونو کښي دوه قرائته راغلي دي اول په رفع دآدم اوپه نصب دکلمات سره بناپر دغه قرائت باندي بیضاوي دتلقي معني په استقبال سره کړېده پدې ډول چي بیااستقبال وکړآدم په زده کولواوقبلولو اوعملي کولوسره دیوڅوکلمواوپه بل قرائت کښي عکس د دې دی نوبیامعني دآیت په دې ډول ده چي بیااستقبال وکړ دآدم یوڅوکلمویعني ورته راغلې له ربه د ده څخه .

دآدم علیه السلام توبه څه وخت قبوله سوه ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اصلي حقيقت خو الله جل جلاله عالم دئ خوپه تفسيرقرطبي کښي راغلي دي چي اول آدم عليه السلام والله ته توبه وکښه يعني اوتوبه يې قبوله سوه بياومزکي ته کښته سو اوپه روح البيان اوتفسير مظهري کښي يوروآيت له ابن عباس رضي الله عنه څخه ذکردی چي آدم اوحواء دوه سوه کاله وژړل اونه يې خورک کړيدی اونه يې څښل کړيدي اويوسل او څلوېښت کاله وحواء ته نه دی ور نږدې سوی له دې څخه داسي معلومېږي چي دآدم عليه السلام د توبې کښل په مزکه کښي هم دوام درلودی اوقبلېدل يې په مزکه کښي وسول، له يونس بن حباب اوله علقمه بن مرثد څخه روآيت دی چي که د ټولو مزکني مخلوقاتواښکي راټولي سي بيابه هم دداود عليه السلام اښکي پرډيري سي اوکه دغه ټولي بياسره يوځای سي نو دآدم عليه السلام اښکي به پر ډيري سي پوسه چي په ډيرو کتابو کښي داسي هم راغلي دي چي آدم عليه السلام حضرت محمد صلي الله عليه وسلم والله ته شفيع کړ نوپه دې وجه الله د ده توبه قبوله کړه،او بيضاوي دقيل په حواله ذکرکړيدي چي بيهقي يې اخراج کړئ دئ چي هغه کلمې چي وآدم ته يې الهام وسو دغه وي : سبحانک اللهم وبحمدک وتبارک ا سمک وتعالي جدک ولااله الا انت ظلمت نفسي فاغفرلي انه لايغفر الذنوب الا انت .

يعني پاکي ده تالره اې خدايه اوتلبس کوم يعني پيوستون کوم له ثنا ستاسره اوډېر برکتناک دئ نوم ستا اوډېر لوړ دئ شان ستا اونسته هيڅ لايق دعبادت موجود مگرته ، ظلم وکړ ماپر ځان خپل نوبخښه وکړه ماله ؛ ځکه نه سي بخښلای گناهونه هيڅوک ماسوي له تاڅخه.

د بقرې د سورت د (۳۸)آيت لفظي ترجمه اوعلمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم : ۲۱برخه

لفظي ترجمه :

(قُلْ)و ويل (نَا)موږيعني وآدم او وحواء ته (اهْبِطُوا) کښته سی (مِنْ)له (هَا) جنت څخه، يعني ومزکي ته (جَمِيعًا)ټول ،يعني په داسي حال کښي چي ټول ياست او يوهم پاته نه سی (فَ)نو(إِمَّا)کچيري (يَأْتِيَنَّ)راغي خامخا (كُمْ) وتاسي ته (مِنِّي) له ما څخه يعني له طرفه ځما څخه (هُدًى) هدآيت ،يعني لاربښو ونه په واسطه درسول اوکتاب ځما(فَ)نو(مَنْ)هغه څوک(تَبِعَ)چي پيره وي وکړي (هُدَا)دهدآيت (يَ)ځما (فَ)نوبه (لَا)نه وي (خَوْفٌ)وېره (عَلَيْ)پر (هِمْ) دوئ باندي ، يعني پر دوئ باندي به دقيامت په ورځ کښي هيڅ قسم وېره نه وي (وَ)او(لَا)نه به (هُمْ)دوی (يَحْزَنُونَ) (38) غمجن کيږي .

يعني وروسته له دې چي يووار خومو له مخه وآدم عليه السلام اودده وملگريوته چي په دغه ساعت کښي په جنت کښي ول چي حواء رضي الله تعالي عنها اوابليس ملعون ؤ حکم وکړ چي له جنت څخه ومځکي ته کښته سی ، دوهم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځل مو بیا دتاکید لپاره هغه حکم ورته مکررکړ ، خوپه اول ځل مو دوی په دې وپوهه ول چې په زمکه کښې به ستاسي ژوندپه دې ډول وي چې څنې ستاسي به دځینو نورو دښمنان وي، او په دوهم وار مو په دې پو ه کړل چې په ځمکه کښې به ستاسي ژوندپه دې ډول وي چې ځما له طرفه به دځنو کارو په کولو اودځنوکاروپه نه کولو مکلف ګرځئ، ځما له خوا به هدایت، شرعي احکام ، دپیغمبرانو او کتابو په ذریعه درځي ، نو که هرچاپه تاسي کښې ځما داحکاموتابعداري وکړه په منلواوپه عمل کولو سره نوبیا چې کله دقیامت ورځ سي اودوی دوباره راژوندي سي نوبه دوی ته هیڅ وېره له عذاب څخه او له ضائع کېدودعملو نه وي ، اونه به په دې غمجن کیږي چې ددنیاژوندئې له لاسه ووتئ اوياپې په دنیاکښې عبث عمرتېرکړ ؛ ځکه خوعبث عمرئې نه دئ تېرکړئ اونه به په دې غمجن کېږي چې بېرته راژوندي سول ـ

تفصیل اوعلمي خبري :

پوسه ! چې که ددوو جملو په منځ کښې کامل اتصال ؤ نو هم یوه پرهغه بله نسي عطف کیداۍ اوکه ئې ترمنځ کامل انقطاع ؤ نوهم یوه پرهغه بله نسي عطف کېدلا ئ ؛ ځکه چې دمعطوف اودمعطوف علیه تر منځ به نه کمال اتصال وي اونه به کمال انقطاع وي ، دلته د�قلنا اهبطوا،الخ � جمله یا تاکیددئ دله مخه جملې نو ددوی دوو ترمنځ کمال اتصال موجوددئ نوځکه حرف عطف نه دئ ورسره راغلئ ،او یا مقصود ور څخه دادئ چې کښته کېدل ددوی لپاره دمکلف کېدودي ، اواول امرپه دې باندي دلالت کوي چې کښته کېدل ددوی به وداسي حال ته وي چې هغه به ددوی ترمنځ دعداوت حال وي اووځمکي ته چې ورسي نوهلته به هم دهمېش دپاره نه وي نوپردغه تقدیر ددغودووجملوترمنځ په دې وجه چې مقصدونه ئې سره جلادي کمال انقطاع راغله نوبیا هم دعطف مانع موجودسو .

پوسه ! چې په اوله جمله کښې امر تکویني دئ اوپه دوهمه کښې تکلیفي دئ، اوځنو علماوو ویلي چې اول امرلپاره دراوتلو ددوی وله جنت څخه واول اسمان ته اودوهم امر لپاره دراکښته کېدو ددوی وله اول اسمان څخه چې سماء دنیا ورته ویل کیږي وځمکي ته، خودغه قول له دوو وجهوضعیف بلل سویدئ : اول له دې وجي چې له اهباط څخه په دواړوځایوکښې اهباط وځمکي ته مراددئ ځکه هبوط ونزول الی الارض ته ویل کیږي ،لکه صاحب دکشاف چې ذکرکړیدي، دوهم له دې وجهي چې ددغوځینو په قول به خامخا ضمیردمنها په دوهم امرکښې واسمان ته راجع وي سره له دې چې داسمان ذکرمخکي نه دئ راغلئ بلکي دجنت ذکرراغلئ دئ .

)جمیعاً(

دجمیعالفظ ، په لفظ کښې دماقبل لپاره حال وي اوپه معني کښې تاکیدوي دماقبل نوپه دې سبب مقتضي داجتماع په یوه زمانه کښې ندئ لکه په دې قول کښې�جاءواجمیعا�په خلاف ددې قول � جاءوامعا� ـ

)فمن تبع : (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي داشرطيه جمله جزاد�فامايأتينكم الخ �ده اوپه دغه فعل مضارع پسي نون تاكيديه ثقيله ځكه پيوسته سويدئ چي يوله هغوځايوڅخه چي په مضارع پسي په هغوځايوكښي دتاكيدنون پيوسته كيږي دادئ چي مضارع له داسي اِن شرطيه څخه وروسته راغلې وي چي دهغه تاكيدپه مَاسره سوئ وي ، لكه دلته، ځكه �فاما� په اصل كښي � فا ن ما� ده .

پوسه ! چي سره له دې چي دهدآيت راتلل خوپه علم دالله جل جلاله كښي يقيني وو سره له دې ئې په اِنْ شرطيه سره مصدركړئ دئ كوم چي پرمحتمل اومشكوك كلام باندي داخليږي ،په دې وجه چي نظر و بندګانو ته اودارنګه په خپل حدذات كښي ئې راتلل محتمل ؤ .

پوسه چي د � هداي� لفظ اسم ظاهرپه ځاىٔ كښي دضمير راغلئ دئ ځكه چي د,,هدي'' لفظ مخكښي ذكرسوئ دئ ، اووضع دظاهر پرځاىٔ دضميرنكته غواړي , نونكته دلته داده چي له اول هدي څخه هدآيت درسولانواوكتابوپه واسطه مراددئ ،اوله دوهم څخه عام مراددئ كه درسولانو اوكتابوپه واسطه وي اوكه دعقل په واسطه وي .

)بيضاوي مع زيادة من حواشيه وغيره. (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د (۳۹) مبارک آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم ـ

لفظي ترجمه:

(وَ)او (الَّذِینَ)هغه کسان (کَفَرُوا)چي کافران سوي دي(وَ)او (کَذَّبُوا)نسبت ددروغوئي کړي دی۔ یعني دروغ یې بللي دي(بِ)و(اٰیَاتِ)ایاتوته(نَا)زموږ(أُولَئِكَ) هغه خلګ به (أَصْحَابُ)خاوندان (النَّارِ)داور وي ،،یعني دقیامت په ورځ(هُمْ) دوی به (فِي)په (هَا)ده کښي یعني په اورکښي (خَالِدُونَ) (۳۹)همېشه اوسېدونکي وي ـ

یعني ځمادهدایت له درتګ ځخه وروسته که چا ځمادهدآیت تابعداري وکړه نودهغه حال خوله مخه ذکرسواوبالمقابل هغه کسان په تاسي کښي چي په ځماپه ایاتو په زړوکښي کافران سي، ځمادهدآیت تابعداري ونکړي ورځخه منکرسي اوپه خولو سره د درغو نسبت ورته وکوي نودهغوحال به بیا دقیامت په ورځ کښي داوي چي د دوږخ خاوندان به وي په دې معني چي په دوږخ کښي به وي اوهمېشه به پکښي اوسي ـ

تفصیل او علمي خبري:

پوسه چي ځموږ عقیده دنبیانو په شان کښي داده چي دوئ له ګناوو ځخه معصوم اوپاک دي یوه مبتدعه ګمراه ډله چي حشویه ورته ویل کیږي داعقیده لري چي انبیاء علیهم السلام له ګناوو ځخه پاک نه دي دوئ اول دحضرت آدم علیه السلام په قصه دلیل نیسي دوئ وایي چي حضرت آدم علیه السلام نبي وو اوسره له دې یې ګنا کړېده نومعلومه سوه چي انبیاء معصوم نه دي پاته سوه داخبره چي آدم علیه السلام په څه سبب دوئ ګناکوونکی بو لي د دې دپاره دو ئ څو وجهي وړاندي کوي : اوله وجه داده چي الله جل جلاله چي دَی د کومي درختي له خوړلو منعه کړی‌وو ده له هغې درختي ځخه خورک وکړ ـ دوهمه وجه داده چي الله جل جلاله وآدم علیه السلام ته فرمائلي دي چي که تاسي له دغه درختي خورک وکړ نوبه تاسي دواړه له ظالمانو سی۔ نوظالم خو دګنا په سبب یوڅوک ګرځي ـ

دریم دلیل یې دادی۔ چي الله جل جلاله وده ته دعصیان اود غوایت نسبت کړیدی۔ لکه چي الله پاک فرمایلي دي فعصي آدم ربه فغوی ـ

اوڅلرم دلیل یې دادی۔ چي الله پاک وآدم ته توبه ورزده کړه اوتوبه خوله ګنا ځخه کیږي ـ

پنځم دلیل یې دادی۔ چي آدم علیه السلام پخپله و ویل چي که ته ای ربه مغفرت راته ونکړي اورحم پرموږ ونکړي نوموږ به له خاسرینو سو اوخاسر خو په سبب دګنا سړی ګرځي ، ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم دلیل یې دادی چي که آدم علیه السلام گنا نه وای کړې نوهغه قصې به پر ده باندي نه راتللای کومي چي پرراغلې ـ

پوسه چي زموږ علما ءدآدم علیه السلام په دغه کارکښي مختلف تاویلونه کوي:

اول دا چي دغه نهي تنزیهي وه تحریمي نه وه ـ

دوهم داچي آدم علیه السلام په اجتهاد کښي خطاسو یا په دې ډول چي نهې تحریمي وه ده دتنزیهي خیال باندي وکړ یاپه دې ډول چي نهې له جنسه د درختي وه اود ده خیال راغی چي دغه منعه د دغه جنس له یوې معلومي درختي څخه ده اویا په دې ډول چي شیطان چي کله قسم ورته وکړنو د ده په فکر کښي داورغلل چي صادق د ی ځکه په خدای په دروغو قسم څوک نه کوي اوپه دغه وخت کښي ئې له الهي منعي څخه ذهول راغی ـ

دریم داچي د ده الهي منعه هېر سوه دهېري په حال کښي یې خورک وکړ پاته سوه دحشویه وو دلیلونه نوځموږ علما وو مفسرینو لکه قاضي بیضاوي دهغوئ په زړه پوري جوابونه کړیدي دلته یې بیان ډېر طوالت ته مفضي کیږي ـ

والسلام ومن الله التوفیق

دبقرې دسورت د(۴۰)آیت تفسیراوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم ـ

لفظي ترجمه :

(یَا)ای (بَنِي)اولاده (إِسْرَائِيلَ)دیعقوب (اذْكُرُوا)درپیادکړئ (نِعْمَتِيَ)نعمت څمایعني انعام اواحسان څما (الَّتِي)هغه (أَنْعَمْ)چي کړي دی (تُ)ما (عَلَيْ)پر(کم)تاسي باندي یعني ای بني اسرائیلوما چي کوم نعمتونه وتاسي ته درکړیدي هغه په دې ډول درپیادکړی چي شکرئې اداکړی په منلوسره درسول اوکتاب زما چي حضرت محمد صلي الله علیه وسلم اوقرآن پاک دی (وَ)او (أَوْفُوا)وفاوکړئ (بِ)په (عَهْدِي) عهد،وعده زما،یعني اوای بني اسرائیلو په هغه وعده او ترون چي تاسي له ما سراسره له پخوالادتورات دمنلوپه ضمن کښي راسره کړئ دی،وفاوکړئ (أُوفِ)نوبه وفاوکړم زه (بِعَهْدِ)په ترون یاوعده(کُمْ)ستاسي یعني که تاسي په خپله وعده اوترون وفاوکړی نوبیابه زه په هغه وعده او ترون له تاسي سره وفاوکړم کوم چي ماله تاسي سره ستاسي دوعده پالني په صورت کښي کړیدی (وَ)او (إِيَّايَ)خاص له ما څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(فَ)نو(ارْهَبُو)و وېرېږی (نِ) (40)له ماڅخه ـ

بني اسرائيلو څه قِسَم ترون اووعده له الله جل جلاله سره کړې وه چي په ذکرسوي آيت کښي الله جل جلاله ودوئ ته امر کړيدی چي تاسي په هغه ترون او وعده اوعهد چي له ماسره موکړيدی وفاوکړی ؟اودارنګه الله پاک بيا څه قِسم ترون اوعهد له دوئ سره کړی وو چي فرمايلي يې دي چي نوزه به په هغه خپل عهد او وعده وفا وکړم چي له تاسي سره مي کړېده ؟

داول سوال جواب دادی چي له بني اسرائيلو څخه الله پاک داعهد او وعده اخيستې وه چي که اخيري نبي حضرت محمد صلي الله عليه وسلم هر وخت پيدا اومبعوث سو نوتاسي به د ده تابعداري کوی اود دوهم سوال جواب د ادی چي الله پاک بيا په مقابل کښي له دوئ سره دا عهد او وعده کړې وه چي په دې شرط که تاسي داخيري نبي(صلي الله عليه وسلم) متابعت وکړنوزه به بيادوه اجره وتاسي ته درکړم يعني يواجربه په سبب د متابعت ددين دحضرت موسي عليه السلام درکړم اودوهم اجرپه سبب د متابعت ددين دامام الانبياء محمد صلي الله عليه وسلم درکړم ـ

پوسه چي په دغه آيت کي څلورقسمه تعليم الله جل جلاله وبندګانوته کړيدي ،اول داتعليم دئ چي بندګان ضروربايددخدای‌پاک په نعمتوکښي کوم چي ودوی ته يې ورکړيدي فکرکوي اودهغوشکر اداکوي اودخدای پاک داحساناتومننه اوقدردانی‌کوي اودوهم داتعليم دئ چي بندګان بايد په خپلوعهدواوعدو وفا کونکي وي اودريم داتعليم دئ چي دبندګانونېک عمل داالله جل جلاله په دربارکښي نه ضائع کيږي بلکي الله جل جلاله دهغه نېکه جزاپه آخرت کښي ورکوي اوڅلورم داتعليم دی چي بندګان ضروربايدتنهااويوازي له الله جل جلاله څخه په وېره کښي وي نه له بل چاڅخه ـ

تفصيل اوعلمي خبري :

)بني (

پوسه چي لفظ دبني جمع دابن ده نون ئې په سبب داضافت غورځېدلئ دی اولفظ دابن له بناڅخه مأخوذدئ چي وښوولوديوشي ته پربل شي باندي ويل کيږي،وڅوی ته ځکه ابن ويل کيږي چي دَيْ مبني دپلاردئ په همدې سبب يوڅوک چي يوشي جوړکړي نودابن يادبنت په لفظ سره وصانع ته منسوب ګرځي اويوه خبره چي څوک په فکرسره معلومه کړي نوودغي خبري ته بنت فکرويل کيږي۔

)اسرائِيل (

اوداسرائيل لفظ په اصل کښي عبراني لفظ دئ لقبي نوم ديعقوب عليه السلام دئ معني يې عبدالله ياصفوة الله دی ځکه اسراء په معني دعبداويادصفوت دئ اوايل په معني داالله (جل جلاله)دئ ۔

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)اذکروا (

د الفظ له ذکر څخه مشتق دئ ذکرپه ضمه سره د ذال يادول د شي دي په زړه سره او په کسره د ذال يادول دشي دي په ژبه سره۔

)نعمتي (

دنعمتي لفظ دمفرد لفظ دی وضمېر دمتکلم ته مضاف دئ خودلته معني دجمع ورڅخه مرادده ۔

)بعهدي (

لفظ دعهد په دواړوځايوکښي ومفعول ته مضاف دئ ۔

)اياي (

داياي لفظ ما اضمرعامله علي شريطة التفسيردی ۔

)فارهبون (

دفاکلمه په فارهبون کښي جزائيه ده اصل دکلاپه دي ډول دئ,,ان کنتم راهبين فاياي فارهبون" اورهبة وداسي ويري ته ويل کيږي چي تحرزله يوشي څخه ورسره وي، مظهري مع زيادة تفصيل واختصار۔

پوسه چي کله چي الله جل جلاله په تېرآيت کښي وبني اسرائيلوته امرپه شکر اوذکردنعمتودخدای جل جلاله اوپه وفاکولوسره دعهد ا ووعدي اوپه وېره خاص له الله پاک څخه وکړ نوپه راتلونکي آيت کښي يې دوی په داسي شي امرکړل چي دهغه په عملي کولوسره هغه دري سره امرونه پرځای کيږي اوپه نه عملي کولوسره دهغودريوسره امرومخالفت راځي ګويابني اسرائيلوويل چي الله جل جلاله ستادنعمتوذکراوپه خپل عهدسره وفا اوخاص له تاڅخه وېره په څه ډول وکړو نوالله پاک په جواب کښي راتلونکي آيت ورته وفرمايو۔

والسلام ومن الله التوفيق ۔

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقرې دسورت د ۴۱ آيت تفسيراوعلمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم ، :

وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ (41)

لفظي ترجمه :

(وَ)او (آمِنُوا)ايمان راوړئ ،يعني اي بني اسرائيلو (بِمَا) په هغه ،يعني په هغه کتاب (أَنْزَلْتُ)چي نازل کړيدی ما،)يعني چي نازل کړيدی ماهغه کتاب پرحضرت محمد صلي الله عليه وسلم باندي چي قرآن شريف دئ (مُصَدِّقًا) چي تصديق کونکئ دی دئ،يعني هغه کتاب چي قرآن پاک دی يعني په داسي حال کښي مانازل کړيدی چي تصديق کونکی دئ (لِمَا) دهغه ،يعني دهغه کتابو (مَعَ)چي سره (كُمْ)له تاسي دي ،يعني چي هغه کتابونه له تاسي سره دی چي تورات اوداسي نور الهي کتابونه دي (وَ)او (لَا)مه (تَكُونُوا)کيږی تاسي (أَوَّلَ)اول (كَافِرٍ)دکفرکونکي (بِهِ) په ده ،يعني داسي مه کيږی چي په دغه قرآن ترټولواول کافران تاسي سی (وَ)او(لَا)مه (تَشْتَرُوا)اخلی تاسي (بِ) په بدل کښي (آيَاتِي)داياتوځما، يعني په بدل کښي دايمان راوړلو په اياتوځما چي دقرآن پاک اياتونه دي (ثَمَنًا)عوض (قَلِيلًا)لږ ،يعني په دي وجه له ايمان راوړلوڅخه په قرآن باندي مخ مه ګرځوی چي که موږايمان راوړو نوبيابه هغه مالي کومکونه چي عوام اومشيران دبني اسرائيليانو راسره کوي اوهغه احترام چي دوی يې ځموږسره کوي اوهغه مرتبې اومقامات چي اوس يې موږلرو ځموږله لاسوڅخه ټول خارج سي (وَ)او (إِيَّايَ)خاص له ماڅخه (فَ)نو (اتَّقُو) وويرېږی (نِ) (41) له ماڅخه ـ

تفصيل اوعلمي خبري :

دغه مبارک آيت پنځه برخي دی اوله برخه ئې دغه قول دی چي�وامنوبماانزلت� په دغه قول کښي الله جل جلاله ټول بني اسرائيل په دي سره امرکړي دي چي په قرآنکريم ايمان راوړی اودغه ايمان راوړل به ذکراوشکردنعتوهم سي اووفاپه وعده اوعهدبه هم سي اوخاص له الله جل جلاله څخه به وېريدل هم سي کوم چي په مخکښي آيت کښي ئې ذکرسويدئ ـ

دوهمه برخه ئې دغه قول دئ چي �مصدقالمامعكم� يعني چي تصديق کونکی دئ دغه قرآن پاک دهغوالهي کتابو چي هغه له تاسي بني اسرائيلوسره دي چي تورات وغيره دي ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته ددوو خبرو په تفصيل سرخلاصول ضروردئ اول داخبر چي دقرآن كريم دتصديق هغوكتابولره چي له بني اسرائيلوسره وو مطلب څه دی سره له دې چي بيخي ډېرحكمونه دقرآن كريم له تېرو اسماني كتابوسره مخالفت لري ـ

دوهم داخبرچي دغه قول الله پاک دڅه مقصد دپاره ويلئ د ی، داولي خبري تفصيل دادی چي قرآن كريم له دوولارو دتېروكتابوتصديق كونكی دئ اول له دې لاري چي په تېروكتابوكښي ددې ذكرسوی وو چي اخيري نبي به راځي اوپرده باندي به قرآن پاک نازلېږي نوكله چي قرآن مجيد نازل سونو دتېروكتابورښتياوالی ښكاره سو دوهم له دې لاري چي تېروكتابوچي په كوموشيانوايمان راوړل ضروري بللی وو، قرآن كريم هم په هغه ډول دايماني شيانوبيان كړيدئ اوكوم مخالفت چي ورسره لري هغه صرف په عملي شيانوكښي دی لكه لمونځ روژه وغيره ـ

دلته يوه دريمه لارهم سته هغه داچي قرآن كريم دتېروكتابو په دې معني هم تصديق كونكئ دی چي قرآن پاک وخلگوته داهدايت هم كوي چي مخكني كتابونه لكه تورات انجيل زبور حق كتابونه دي اوحق وواو دخدای پاک له طرفه نازل سويدي البته دقرآن كريم په نازلېدوسره منسوخ وگرځېدل ـ

او ددوهمي خبري تفصيل دادئ چي يوخوپه تورات كښي دقرآن پاک په شان كښي د تصديق كونكي يعني د مصدق صفت فرمايل سوي وو،اوبل دالهي كتاب يوه غټه علامه داوه چي دَيْ به دله مخه الهي كتاب موافق اوتصديق كونكی وو،په هغومعناووچي ذكرسوې ـ دريمه برخه يې داقول دئ چي � ولاتكونوا اول كافربه� په دې قول كښي الله جل جلاله بني اسرائيل ودې لوري ته متوجه كړيدي چي مناسب له حال ستاسي سره خودادی چي ترټولواول مومنان سی په قرآن كريم ځكه تاسي دمشركانو دعربوپه شان ناخبره نه ياست بلكي دعلم اوداسماني كتابو خاوندان ياست اوددغه نبي حضرت محمد صلي الله عليه واله واصحابه وسلم اودقرآن كريم له حال څخه له پخوالاخبرواست نوكه ددې پرځای تاسي اول كافران په دغه قرآن پاک سئ نوبه داډېره بدمرغه واقعه وي ـ

دلته يوسوال پيداكيږي په دې ډول چي اول كافران خوپه دغه قرآن دمكې مكرمې مشركان گرځېدلي وو ځكه يهود دقرآن اودحضرت محمد مصطفي (صلي الله تعالي عليه وسلم) له وجودڅخه خبرلانه وه چي مشركان دمكې مكرمې ئې په دښمني اخته سوي وو نوكه بني اسرائيل په هروقت كښي په قرآن پاک كافران سويوای اول كافران نه بلل كېدل نوځنگه الله جل جلاله فرمايلي دي چي � ولاتكونوا الخ�؟

جواب ددې دادی چي مراد دادئ چي له جملې داهل كتابو څخه تاسي اول كافران مه جوړيږی،اوددې نورجوابونه هم سته چي په تفاسيروكښي مذكوردي ـ

څلورمه برخه ئې دغه قول دئ چي �ولاتشتروا الخ� په دې برخه كښي الله جل جلاله دبني اسرائيلووعلماووته هدايت فرمايلئ دی دبني اسرائيلوعلماوولره وجهي ددې چي كه ايمان راوړي اودتورات هغه اياتونه وخلگوته ښكاره كړئ كوم چيدمحمدمصطفي(صلي الله تعالي عليه وسلم) په شان كښي راغلي وو نوبيابه بني اسرائيل هغه كومكونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دوی څخه بندکړي کوم چي دوی به ماهواره یاسالانه ورسره کول اوهم به عزت اوقدرددوی بیاپه بني اسرائیلوکښي ختم سي له ایمان راوړلواودحق له بیانولوڅخه ډېره کوله نواللّه پاک دوی ته له دې کارڅخه منع وفرمایله ـ

اوپنځمه برخه ئې دامبارک قول دی چي�وایاي فاتقون� په دې برخه کښي اَللّه جل جلاله ددوی دایمان راوړلودیوبل مانع ودفع ته اشاره کړئې ده هغه داوو چي ښايي په دوی کښي وځنوته دایمان دراوړلودامانع موجودوو چي که موږ ایمان راوړو نودغه نوربني اسرائیل به موږمړه کړي یابه نورضرر ونه راورسوي یعني خوف اوویره ورته مانع وه نواللّه پاک ودوی ته داسي هدایت وفرمایو چي اصلي عذاب ورکونکی خوزه یم اوځمابې اذنه یوڅوک هیڅ نسي کولای که تاسي ایمان رانه وړئ نوبیاخوځماله عذاب سره مخامخ کېږئ نوخاص له مابایدوویرېږئ نه له بل چاڅخه ـ

والسلام ومن الله التوفیق ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د،۴۲، آیت تفسیر او علمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم ،:

(وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (42)

لفظي ترجمه :

(وَ) او (لَا) مه(تَلْبِسُوا)پټه وئ (الْحَقَّ)حق،یعني هغه بیان چي په تورات کښي دمحمد صلي الله تعالي علیه وسلم په باره کښي الله جل جلاله درته نازل کړیدی (بِالْبَاطِلِ)په سبب دباطل، یعني په سبب دهغه غلط بیان چي تاسي ئې په تورات کښي داخله وی (وَ)او تَكْتُمُوا)مه پټه وی (الْحَقَّ)حق(وَ) حال دادی (أَنْتُمْ)تاسي (تَعْلَمُونَ) (42)پوهېږی ،یعني په دې چي حق پټول څونه غټه ګناه ده.

تفصیل اوعلمي خبري :

پوسه چي په یهودویعني په بني اسرائیلوکښي خاص بیاپه علماوودوی کښي دوه قسه نارواخویونه موجودوو:

اول کفراوګمراهي چي په خپله ګمراهان اوکافران وو،دوهم داچي دنوروخلګوپه ګمراه کولوکښي ئې کوښښ کاوو اوداکوښښ یې په مختلفوشکلوکښي وو اول په دې شکل کښي چي دتورات هغه ایاتونه چي دحضرت مُحمد صلي اللهُ تعالي علیه وسلم په صفتوکښي نازل سوي ؤهغه بې وخلګوته نه بیانه ول اویابې بیانول خوترجمه اوبیان بې غلط کاوو۔

اودوهم په دې شکل کښي چي دتورات په هغوځایوکښي بې لاس وهنه کوله اوله ځانه بې خبري په ګډه ولې کوم چي دنبي علیه السلام بیان به پکښي راغلئ وو۔

اودریم په دې شکل کښي چي وخلګوته بې داسي شبهې اوخبري ذکرکولې چي درسول الله صلي الله علیه وسلم په شان کښي بې خلګ په شک او ترددکښي اچول ۔

څلورم په دې شکل کښي چي له ځانه بې دموسي علیه السلام په دین پسي داخبره تړله چي په دې دین کښي داحکم سته چي دغه دین به ترقیامته پوري وي او منسوخ به نه ګرځي ۔

اوپنځم په دې شکل کښي چي په عامووافعاتوکښي به هم ددوی دعلماوو داعادت ووچي دمال په لالچ بې دحق خبره پټه وله ۔

له اولي قسم بدخویي څخه چي کفراو ګمراهي وه الله جل جلاله دوی په دې قول سره منع کړل چي وامنوا۔

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله دوهم قسم بدخويي څخه ئې په دې قول سره رامنع کړل چې �ولاتلبسوا الحق الخ�۔

پوسه چې ددغه قول په دې ډول هم معني کيدلای‌سي (ولا تلبسوا)اومه ګډه وی تاسي(الحق)حق،يعني هغه حق چې الله جل جلاله نازل کړيدئ(بالباطل)له هغه باطل سره چې تاسي ئې له ځانه جوړوئ پوسه چې پټول دحق سخته لويه ګناه ده خاص بيا علماوو لره په يوه روايت کښي راغلي دي چې کله چې بدعتونه نوي کارونه مخالف له دين څخه په خلګو کښي ښکاره سي نوعالم لره دا پکار دي چې و خلګوته دهغوئ نارواوالئ ښکاره کړي اوکه داډول ونکړي نوپر ده باندي دي دخداي اودملائکه وواو دټولو خلګو لعنت وي ۔

والسلام ومن الله التوفيق.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د (۴۳) آيت ترجمه او تفسير

تفسير فضل الرحيم:

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ) 43 : (

لفظي ترجمه :

(وَ)او(أَقِيمُوا) سم اداکوئ (الصَّلَاةَ)لمونځ [يعني په صحيح طريقه سره لمونځ کوئ يعني پدې ډول چي دلمانځه فرضونه ، واجب ، مستحب اوسنت کارونه ټول په لمانځه کښي پر ځاي کوئ] (وَ) او (آتُوا) ورکوئ (الزَّكَاةَ) زکاة (وَ) او (ارْكَعُوا)رکوع کوئ (مَعَ)سره (الرَّاكِعِينَ) له رکوع کوونکيو [يا] (وارکعوا)اولمونځ کوئ (مع الراکعين)سره له لمونځ کوونکو) 43 . (

پراول ډول به مطلب داسي چي اې بني اسرائيلو ! ستاسي په پخوانۍ طريقه اوس لمونځ مه کوئ ځکه چي هغه طريقه منسوخه سوه ، دبني اسرائيلو په لمانځه کښي رکوع نه وه نو الله پاک چي ودوئ ته فرمايلي دي چي تاسي رکوع کوئ له دې څخه مطلب دادئ چي اضافه لمونځ داسلام پر طريقه کوئ . له �راکعين� څخه مراد رسول عليه السلام اواصحاب د ده دي .

او پر دوهم ډول به مطلب داسي چي په جماعت سره لمونځ کوئ .

پوه سه ! چي ترڅو پوري چي سړي ايمان نه وي راوړئ نو د ده هيڅ عبادت صحت نه لري ، نو ځکه الله (جل جلاله) اول ځل بني اسرائيل په ايمان راوړلو سره امر کړل ، وروسته يې په دغه آيت کريمه کښي په عباداتوسره امر کړيدي ، چي لمونځ ، زکات او وجماعت ته حاضرېدل دي ، اوپه دغه آيت کښي يې ودوئ ته د دې تعليم وکړ چي تنها ايمان راوړل کافي نه دي ، بلکه نور حکمونه به هم عملي کوئ .

پوه سه ! چي دجماعت لمونځ دځينو علماؤ په نزد (لکه داؤد ظاهري) دلمانځه رکن دئ يعني که لمونځ په جماعت سره نه وي نوصحت نه لري ، اوداامام محمد رحمه الله تعالي په نزد لمونځ په جماعت سره فرض دئ ، مگر دلمانځه رکن نه دئ ، نوکه يوسړ ئ بې جماعته لمونځ وکړي نو لمونځ خوبه صحيح سي مگر په دې وجه چي يوفرض يې پرېښووئ (چي جماعت دئ) گنهگار دئ ، اوداکثرو علماؤ په نزد د جماعت لمونځ داسي تينگ سنت دئ چي واجبوته نژدې دئ ، په متفق عليه حديث کښي چي بخاري اومسلم يې روايت کړئ دئ راغلي دي چي دجماعت لمونځ پر بې جماعته لمانځه باندي په اوه ويشتو درجو سره فضيلت اوبهتري لري [تفسير مظهري مع توضيح].

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقرې دسورت د (۴۴) آیت تفسیراوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ) 44 . (

لفظي ترجمه :

(أَ)ایا (تَأْمُرُونَ)امر کوئ تاسي (یعني اې ملایانو دبني اسرائیلو!) (النَّاسَ)خلګ (بِالْبِرِّ)په نېکۍ (وَ)او(تَنْسَوْنَ)هېروئ تاسي (أَنْفُسَ)ځانونه (كُمْ)ستاسي [یعني په خپله هیڅ نیکي نه کوئ ، وخپلوځانوته هیڅ توجه او حکم په نېکۍ سره نه کوئ ، ګویاخپل ځانونه په قصد سره هیره وئ] (وَ)حال دادئ (أَنْتُمْ) تاسي (تَتْلُونَ)تلاوت کوئ (الْكِتَابَ) دکتاب ستاسي [چي تورات دئ] (أَ)ایا(فَ)نو(لَا)نه (تَعْقِلُونَ) پوهېږئ تاسي [یعني په دې چي قول اوعمل چي سره برابر نه وي نوداځونه لوئ جرم اوبدکاردئ]) 44 . (

تفصیل او علمي تحقیق :

دغه آیت دبني اسرائیلو دعلماؤ په شان کښي الله جل جلاله فرمایلئ دئ ، دبني اسرائیلو علماء عمومًاپه دغه غضب اخته وه چي نور خلګ بې دخیر پر کارو امر کول اوپه خپله بې نه کول ، یوه طائفه په دوئ کښي بیا داسي وه چي په پټه بې وخپنو خلګوته داویل چي دغه محمد (صلي الله علیه وسلم) حق نبي دئ ایمان باندي راوړئ ، دارنګه په اصحابوکښي بې و هغو خلګو ته چي له دوئ سره بې تعلق درلو دئ ویل چي دغه نبي حق نبي دئ ګورئ ! چي له دغه ایمان څخه چي پرده باندي مو راوړئ دئ وانه وړئ ، پردغه خپل ایمان باندي ټینګ سئ ، ونورو ته خو بې دغه ویل مګر په خپله بې ایمان نه راوړئ اوصرف داکاربې د نجات سبب بالئ چي موږ ونوروته په نیکي اوپه ایمان راوړلو پر محمد (صلي الله علیه وسلم) باندي امر کوو ، نوکه موږ نیکي ونکړو اوایمان رانه وړو هم داسي یو لکه چي نیک کارونه موږ وکړو اوایمان راوړو ؛ ځکه چي «الدال علي الخیر کفاعله» یعني کوم سړئ چي ونورو ته ښوونه دخیر وکړي نوداسي بلل کیږي لکه چي په خپله هغه کارونه وکړي .

دغه مبارک ایت ددغو علماؤ ددغې غلطي طریقې اوباطلي مفکورې په رد کښي الله پاک نازل کړئ دئ ، له حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دئ چي رسول علیه السلام و ویل چي په شپه داسراء (معراج) کښي پر یوه داسي قوم راغلم چي شونډان د دوئ داور په غچیانو ور پرې کېدل ، ما و یل چي اې ځما وروره ! اې جبرائیله ! دغه خلګ څوک دي ؟ ده راته وویل چي دا داهل دنیا له خلګو څخه هغه خطیبان دي چي دوئ به نورو خلګوته په نیکۍ سره امر کاوو اوخپل ځانونه بې هېره ول .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

والسلام ومن الله التوفيق .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير فضل الرحيم د بقرې د سورت د، ۴۵،آيت تفسير او علمي تحقيق

لفظي ترجمه :

(وَ)او(اسْتَعِينُوا)مددوغواړی(بِالصَّبْرِ)په صبر سره (وَ)او (الصَّلَاةِ)لمانځه سره (وَ) او (إِنَّ)بېشکه (هَا)دا ، يعني دغه لمونځ يامددغوښتل په صبراولمانځه (لَ) خامخا (كَبِيرَةٌ)ډېره درنه ده ،يعني داډېردروندکار دی(إِلَّا)مگر،يعني مگرنه دی دروند (عَلَى) پر(الْخَاشِعِينَ) (45)وېرېدونکيو، ياعاجزي کونکيو،ياخونداخستونکوله طاعت څخه دخدای جل جلاله ـ

تفصيل :

پوسه چي ديهودو ورئيسانوته درياست پرېښوول اووعلماووته ئې دهغه جاه اوجلال چي ديهودو په منځ کښي ئې درلودی اودهغومالي کومکوچي يهودوبه ورسره کول داسلا م دمقدس دين دمنلوپه وجه پرېښوول ،اودارنگه ودغودواړو ډلوته اوعامويهودوته داسلام داحکامو‌پابنده کېدل اوداسلام دمنلوپه وجه چي کوم تکليفونه ددوی‌ومخ ته راتلل دهغوی گالل اوسربېره پردې ديهوديت دين چي له پېړيودوی عادت ورسره نيولئ وو پرمخ پرېښوول ډېرمشکل اوله طاقت څخه وتلي کارونه ښکاره کېدل.

نوالله پاک ودوی ته په دغه آيت کښي داسي طريقه ورښوولې ده چي په هغې سره دغه ټول کارونه چي ودوی ته مشکل معلو مېدل اسانه گرځېدل چي هغه صبراولمونځ کول دي؛ځکه هر څوک چي له کومي سختی اومشکل سره مخامخ کيږي نوددې دپاره چي دغه سختي باندي اسانه سي اويا ورڅخه ليري سي اوخوشحالي ورباندي راسي، اوسره له دې الله پاک دقيامت په ورځ لوی اجرهم ورکړي بايددغه څوک له خدای‌پاک څخه کومک او مدد په صبر کولو او په لمانځه کولو سره وغواړي ځکه په صبر سره هم مشکل لري کيږي او په لمانځه کولو سره هم.

داسلام پيغمبر صلي الله عليه وسلم فرمايلي دي «الصبرمفتاح الفرج » يعني صبر کِلي اوچابي دخوشحالی اودلري کېدو دغم دی مولانارومي رحمه الله تعالي فرمايلي دي : « صبرتلخ آمدوليکن عاقبت ،، مېوه شيرين دهدپر منفعت »

يعني صبرکول په سختي کښي خوپه ظاهره تريخ دئ خوپه اخيرکښي له فايدي اومنفعت څخه ډکه خوږه مېوه وصبرکوونکي ته ورکوي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دارنګه دلمانځه په باره کښي په یوه حدیث کښي چي احمد اوابوداؤد اوابن جریريې روایت کړیدی راغلي دي چي کله چي به دخدای رسول له یوه مشکل اودپرېشانی له کار سره مخامخ سو نو ولمانځه ته بې پناه وړله ،په یوه بل روایت کښي راځي چي چټکي بې کوله ولمانځه ته.

همدارنګه په یوه بل حدیث کښي چي امام تر مذي يې له عبدالله ابن ابي اوفي رضي الله عنه څخه اوپه مثل د دې ئې حاکم په مستدرک کښي روایت کړیدی،راغلي دي چي هرچاته که یو حاجت وخداي ته اویا ویو چاته له بني آدم څخه پیداسو نواودس دي وکړي بیادي دغه اودس نېک وګر ځوي یعني په صحیح طریقه سره دي اودس وکړي بیادي دوه رکعته لمونځ وکړي یعني نفلي دحاجت لمونځ بیادي خداي لره حمد و وایې بیا دي پرنبي صلي الله علیه وسلم باندي درود و وایې اوبیا دي دادعا و وایې « لااله الاالله الحلیم الکریم سبحان الله رب العرش العظیم الحمدلله رب العالمین أسئلک موجبات رحمتک وعزائم مغفرتک والغنیمة من کل بر والسلامة من کل اثم لا تد ع لي ذنبا الا غفرته ولاهما الافرجته ولاحاجة هي لک رضا الا قضیتها یا ارحم الراحمین ـ پوسه چي په سختئ کښي صبر کول اودارنګه په عبادت اولمانځه سره کومک غوښتل وهرچاته نه اسانه کیږي بلکه هغه څوک داکار کولای سي چي دخدای پاک له عبادت سره دونه تعلق لري چي خوند پر اخلي اودخدای وېره اوعاجزي اوتواضع پکښي موجوده وي ـ

پوسه چي ځني علماءد«بالصبر» معني په دغه آیت کښي په روژه سره کوي ، اوځني بیا له «والصلوة »څخه دلته دعا اخلي ،همدارنګه پوسه چي صبرپه شریعت کښي درې قسمه دی اول صبرکول پر عبادت باندي دوهم صبرکول له ګناه څخه دریم صبر کول پر مصیبت باندي.

Download from: ketabton.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library